

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**KUTSAL GÜNLERİN SUÇ OLGUSU ÜZERİNE ETKİLERİ
(İSTANBUL VE SAKARYA ÖRNEĞİ)**

DOKTORA TEZİ

Mustafa ÇALIŞKAN

Enstitü Anabilim Dalı : Felsefe ve Din Bilimleri

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hacı Musa TAŞDELEN

OCAK – 2016

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

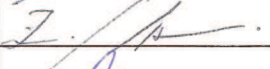
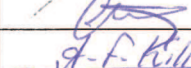

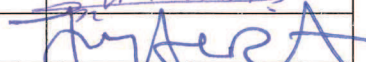
**KUTSAL GÜNLERİN SUÇ OLGUSU ÜZERİNE ETKİLERİ
(İSTANBUL VE SAKARYA ÖRNEĞİ)**

DOKTORA TEZİ

Mustafa ÇALIŞKAN

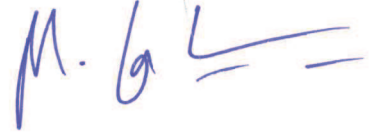
Enstitü Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri

“Bu tez 20.01./2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Prof. Dr. H. Musa TAŞDELEN (Danışman)	Basarılı	
Prof. Dr. Zeki ARSLANTÜRK	Basarılı	
Prof. Dr. Cihangir DOĞAN	Basarılı	
Doç. Dr. Ahmet Faruk KILIÇ	Basarılı	
Doç. Dr. İsmail HİRA	Basarılı	

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Mustafa ÇALIŞKAN

20.01.2016

ÖNSÖZ

İnsanlar bir sosyal gruba ait olarak hayatlarını sürdürmektedirler. Toplumsal düzenin sağlanması için sosyal kontrol sistemleri geliştirilmiştir. Bu sosyal kontrol sistemleri içerisinde din ve dine dayalı yaşam şekilleri önemli yer işgal etmektedirler. Özellikle İslam dünyasında kutsal sayılan gün ve gecelerde insanlar diğer günlere nazaran dine karşı daha sorumlu olduklarını düşünmekte ve bu mukaddes gün ve gecelerde ibadetlerini sıklaştırmaktadırlar. Müslümanlar bu günlerde suç işleme eylemlerinden uzak durmaya çalışmaktadırlar. Bilhassa alkollü içki tüketmek, zina yapmak konusunda bu günlerde daha dikkatli ve hassas davranılmaktadır. Aslında tüm dinlerin kutsal saydığı önemli gün ve geceleri vardır, kutsal kabul edilen zamanlarda insanlar daha dikkatli ve hassas davranmaktadırlar

Çalışmamızda kutsal günlerin suçun işlenmesinin önlenmesine etkisi ortaya konmaya çalışılmaktadır. Bu kapsamda İstanbul ve Sakarya illerinde bulunan toplam iki cezaevinde hükümlülerin kutsal günlerle ilgili inançları ve dindarlık durumları ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu verileri güçlendirmek için Sakarya İl Emniyet Müdürlüğü suç istatistiklerinden yararlanılmıştır. Elde edilen tüm araştırma bulguları harmanlanarak adi suçların oluşum nedenleri ve bunların çözümünde dini değerlerin önemi vurgulanmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmanın hazırlanmasında fikirlerine ihtiyaç duyduğum ve bana her konuda yardımcı olan başta danışman hocam Prof. Dr. Hacı Musa TAŞDELEN' e, teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim. Ayrıca tez izleme hocalarımdan Doç. Dr. Ahmet Faruk KILIÇ ve Doç. Dr. İsmail HİRA' ya da teşekkür ederim. Bu günlere ulaşmamda emeklerini hiçbir zaman ödemeyeceğim aileme de şükranlarımı sunarım.

Mustafa ÇALIŞKAN

20.01.2016

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iii
TABLO LİSTESİ	iv
ŞEKİL LİSTESİ	viii
ÖZET	ix
SUMMARY	x
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	5
KAVRAMLAR ALANI	5
1.1. İstanbul ve Sakarya İllerinin Sosyo - Kültürel Özellikleri.....	5
1.2. Genel Olarak Kutsal Kavramı	11
1.2.1. Yahudilik ve Hristiyanlıkta Kutsallık	12
1.2.2. İslamiyet'e Göre Kutsallık	15
1.3. Hukuki Açından Suç Kavramı	19
1.4. Din ve Suç İlişkisi	24
1.5. Sosyal Sapma ve Suç	34
1.6. Sosyal Kontrol Mekanizmaları ve Din.....	41
1.6.1. Sosyal Kontrol ve Mekanizmaları.....	41
1.6.2. Bir Sosyal Kontrol Mekanizması Olarak Din	67
1.7. Sosyal Değişim Süreçlerinde Dinin Rolü	72
1.7.1. Sosyal Çözülme Karşısında Din	74
1.7.2. Sekülerleşme Karşısında Din	77
1.7.3. Sosyal Bütünleşme Sürecinde Din	84
1.8. İslamiyet'e Göre Suç ve Suçlu	92
İKİNCİ BÖLÜM	101
ARAŞTIRMANIN METODU	101
2.1. Araştırmanın Konusu ve Problemleri	101
2.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	105
2.3. Araştırmanın Temel Hipotezleri	107
2.4. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları	107

2.5. Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri	108
2.5.1. Araştırmanın Modeli	110
2.5.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	110
2.5.3. Verilerin Toplanması ve Güvenirliliği	111
2.5.4. Verilerin Değerlendirilmesi	114
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	115
BULGULAR VE YORUM	115
3.1. Anket Bulguları	115
3.1.1. Hükümlülerin Olgusal Durumu	116
3.1.2. Suçun İşlendiği Yaş ve Eğitim Durumu İlişkisi	126
3.1.3. Suçun İşlendiği Zaman Dilimi	128
3.1.4. Suç Türleri ve Değişik Faktörler	129
3.1.5. Suç Sınıfları ve Değişik Faktörler	133
3.1.6. Dini İnanç Açısından Hükümlüler ve Değişik Faktörler	136
3.1.7. Dindarlık Algısı Açısından Hükümlüler ve Suç Dağılımı	150
3.1.8. Hükümlülerin Kutsal Gün Algıları	158
3.1.9. Mübarek Günlere İnanma Açısından Hükümlüler ve Suç Dağılımı	178
3.1.10. Temel İbadetler Açısından Hükümlüler ve Suç Dağılımı	185
3.1.11. Hükümlülerin Mübarek Günlerle Alakalı Talepleri	189
3.2. Suç ve Değişik Faktörlerle Alakalı Tartışmalar	202
SONUÇ VE ÖNERİLER	213
KAYNAKÇA	221
EKLER	237
ÖZGEÇMİŞ	244

KISALTMALAR

a.s.	: Aleyhis Selam
C.	: Cilt
c.c.	: Celle Celaluhu
çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
Eds.	: Editörler
EKYS	: Eğitimde Kalite Yönetim Sistemleri
Hz.	: Hazreti
hzl.	: Hazırlayan
İİBF	: İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi
Md.	: Madde
r.a.	: Radiyallahu Anh
S.	: Sayfa
s.a.v.	: Sallallahu Aleyhi ve Sellem
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
t.y.	: Tarih yok
TCDD	: Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
y.y.	: Yayın yeri yok
yy.	: Yüzyıl

TABLO LİSTESİ

Tablo 1 : İstanbul ve Sakarya'nın Aldığı, Verdiği Göç, Net Göç Ve Net Göç Hızı.....	8
Tablo 2 : Yıllara göre İstanbul ve Sakarya'da Meydana Gelen Suç Sayıları ve Türleri .	9
Tablo 3 : Çaprazlama (Crosstabs) Yapılan Soruların Sonucu	113
Tablo 4 : Soruların Tutum Derecesi.....	115
Tablo 5 : Örneklem Grubun Yaşı.....	117
Tablo 6 : Örneklem Grubun Cinsiyeti.....	118
Tablo 7 : Örneklem Grubun Eğitim Durumu	119
Tablo 8 : Örneklem Grubun Medeni Durumu.....	120
Tablo 9 : Örneklem Grubun Meslek Durumu	121
Tablo 10: Örneklem Grubun İkamet Ettiği Bölge.....	123
Tablo 11: Örneklem Grubun Evlilik Sayısı	124
Tablo 12: Anne-Babanın Eğitim Durumu.....	125
Tablo 13: Anne-Babanın Eğitim Seviyelerinin Karşılaştırılması	126
Tablo 14: Suçun İşlendiği Yaş ile Eğitim Durumu İlişkisi	127
Tablo 15: Suçun İşlendiği Zaman Dilimi.....	128
Tablo 16: Suç Türlerinin Dağılımları.....	129
Tablo 17: Suçun Türü ile Eğitim Durumu İlişkisi.....	130
Tablo 18: Suçun Türü ile Suçun İşlendiği Yaş İlişkisi.....	131
Tablo 19: Suçun Türü ile Suçun İşlendiği Zaman İlişkisi.....	132
Tablo 20: Suç Sınıflarının Dağılımları.....	133
Tablo 21: Suçların Sınıfları ile Meslek Durumu İlişkisi.....	134
Tablo 22: Suçların Sınıfları ile Suçun İşlendiği Zaman İlişkisi	135
Tablo 23: Hükümlülerin Dini İnanç ve Davranış Tutumları.....	136
Tablo 24: Dindarlık Tutum Dereceleri.....	143
Tablo 25: Hükümlülerin Dindarlık Dereceleri	144
Tablo 26: Dindarlığın Yaşa Göre Dağılımı.....	145
Tablo 27: Dindarlığın Yaşa Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları	145
Tablo 28: Dindarlığın Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	146
Tablo 29: Dindarlığın Eğitim Durumuna Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları ..	146
Tablo 30: Dindarlığın Meslek Durumuna Göre Dağılımı.....	147
Tablo 31: Dindarlığın Meslek Durumuna Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları .	147

Tablo 32: Dindarlığın Suç Sınıfına Göre Dağılımı	148
Tablo 33: Dindarlığın Suç Sınıfına Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları.....	148
Tablo 34: Kendilerini Dindar Gören Hükümlülerin Ortalaması	149
Tablo 35: Hükümlülerin Kendilerini Dindar Görme Derecelerinin Suç Türüne Göre Dağılımı	150
Tablo 36: Hükümlülerin Kendilerini Dindar Görme Derecelerinin Suç Türüne Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları	150
Tablo 37: Hükümlülerin Farz İbadetleri Yapma Derecelerinin Yaşa Göre Dağılımı ..	151
Tablo 38: Hükümlülerin Farz İbadetleri Yapma Derecelerinin Yaşa Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları.....	151
Tablo 39: Farz İbadetleri Yapma Derecelerinin Suç Türüne Göre Dağılımı	152
Tablo 40: Farz İbadetleri Yapma Derecelerinin Suç Türlerine Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları	152
Tablo 41: Dinin Yasakladığı Şeylerden Uzak Duranların Suç Türüne Göre Dağılımı	153
Tablo 42: Dinin Yasakladığı Şeylerden Uzak Duranların Suç Türüne Göre Varyans (Anova) Analizi Sonuçları.....	154
Tablo 43: Dini İnançın Suç İşlemeyi Engellediğini Savunanların Suç Türüne Göre Dağılımı	155
Tablo 44: Dini İnançın Suç İşlemeyi Engellediğini Savunanların Suç Türüne Göre Varyans (Anova) Analizi Sonuçları	155
Tablo 45: “Yeteri Kadar Din Eğitimi Alsaydım Suç İşlemezdim” Tutumunun Suç Türüne Göre Dağılımı	156
Tablo 46: Yeteri Kadar Din Eğitimi Alsaydım Suç İşlemezdim Tutumunun Suç Türüne Göre Varyans (Anova) Analizi Sonuçları	157
Tablo 47: Hükümlülerin Kutsal Gün Algı ve Tutumları.....	158
Tablo 48: Hükümlülere Göre En Kutsal Zaman Dilimi.....	164
Tablo 49: Hükümlülerin Mübarek Gün ve Gecelere İnanma Frekansları.....	164
Tablo 50: Mübarek Gün ve Gecelere İnanmanın Yaş Durumuna Göre Dağılımı	165
Tablo 51: Mübarek Gün ve Gecelere İnanmanın Yaş Durumuna Göre Varyans (Anova) Analizi Sonuçları	165
Tablo 52: Mübarek Gün ve Gecelere İnanmanın Eğitim Durumuna Göre Dağılımı...	166
Tablo 53: Mübarek Gün ve Gecelere İnanmanın Eğitim Durumuna Göre Varyans (Anova) Analizi Sonuçları.....	166
Tablo 54: Mübarek Gün ve Gecelere İnanmanın Medeni Durumuna Göre Dağılımı .	167
Tablo 55: Mübarek Gün ve Gecelere İnanmanın Medeni Durumuna Göre Varyans (Anova) Analizi Sonuçları.....	167
Tablo 56: Mübarek Gün ve Gecelere İnanmanın Meslek Durumuna Göre Dağılımı ..	168

Tablo 57: Mübarek Gün ve Gecelere İnanmanın Meslek Durumuna Göre Varyans (Anova) Analizi Sonuçları.....	168
Tablo 58: Hükümlü Olmadan Önce ve Sonrası Kutsal Gün İnanç Düzeylerinin Karşılaştırılması.....	170
Tablo 59: Hükümlü Olmadan Önce ve Sonrası Kutsal Gün İnanç Düzeylerinin Suç Türlerine Göre Dağılımı	171
Tablo 60: Mübarek Günlerde Daha Az Suç Fili Gerçekleşir Tutumlarının Frekans Dağılımı	173
Tablo 61: Mübarek Günlerde Daha Az Suç Fili Gerçekleşir Tutumlarının Yaşa Göre Dağılımı	174
Tablo 62: Hükümlülerin Mübarek Günlerde Daha Az Suç Fiili Gerçekleşeceğine Dair Tutumlarının Yaşa Göre Varyans (Anova) Analizi Sonuçları	174
Tablo 63: Mübarek Günlerde Daha Az Suç Fili Gerçekleşir Tutumlarının suç Türüne Göre Dağılımı	175
Tablo 64: Hükümlülerin Mübarek Günlerde Daha Az Suç Fiili Gerçekleşeceğine Dair Tutumlarının Suç Türüne Göre Varyans (Anova) Analizi Sonuçları.....	175
Tablo 65: Mübarek Günlerde Daha Az Suç Fili İşlenir Tutum Derecelerinin Suç İşleme Zamanlarına Göre Dağılımı.....	176
Tablo 66: Mübarek Günlerde Daha Az Suç Fiili İşlenir Tutum Derecelerinin Suç İşleme Zamanlarına Göre Varyans (Anova) Analizi Sonuçları.....	176
Tablo 67: Mübarek Gün ve Gecelere İnanmanın Suç Türüne Göre Dağılımı	178
Tablo 68: Mübarek Gün ve Gecelere İnanmanın Suç Türüne Göre Varyans (Anova) Analizi Sonuçları	178
Tablo 69: Hükümlü Olmadan Önce Kutsal Gün Algı ve Tutumları.....	179
Tablo 70: Hükümlü Olmadan Önce Kutsal Gün İnanç Derecesi	179
Tablo 71: Hükümlü Olmadan Önce Huzurlu Olma Durumlarının Suç Türlerine Göre Dağılımı	180
Tablo 72: Hükümlü Olmadan Önce Huzurlu Olma Durumlarının Suç Türlerine Göre Varyans (Anova) Analizi Sonuçları	180
Tablo 73: Hükümlü Olmadan Önce Kutsal Günlerin Farkında Olma Durumlarının Suç Türlerine Göre Dağılımı	181
Tablo 74: Hükümlü Olmadan Önce Kutsal Günlerin Farkında Olma Durumlarının Suç Türlerine Göre Varyans (Anova) Analizi Sonuçları	182
Tablo 75: Hükümlü Olduktan Sonra Kutsal Günlere İnanç Tutumları.....	183
Tablo 76: Hükümlü Olduktan Sonra Kutsal Gün Ortalamaları ve İnanç Dereceleri ...	183
Tablo 77: Hükümlü Olduktan Sonra Huzurlu Olma Durumlarının Suç Türlerine Göre Dağılımı.....	184
Tablo 78: Hükümlü Olduktan Sonra Huzurlu Olma Durumlarının Suç Türlerine Göre Varyans (Anova) Analizi Sonuçları	184

Tablo 79: Hükümlü Olmadan Önce Cuma Namazına Gidenlerin Suç Türlerine Göre Dağılımı	185
Tablo 80: Hükümlü Olmadan Önce Cuma Namazına Gidenlerin Suç Türlerine Göre Varyans (Anova) Analizi Sonuçları	185
Tablo 81: Hükümlü Olmadan Önce Ramazan Orucunu Tutma Sıklıklarının Suç Türlerine Göre Dağılımı	186
Tablo 82: Hükümlü Olmadan Önce Ramazan Orucunu Tutma Sıklıklarının Suç Türlerine Göre Varyans (Anova) Analizi Sonuçları	186
Tablo 83: Hükümlü Olmadan Önce Kadir Gecesinde İbadet Etme Durumlarının Suç Türlerine Göre Dağılımı	187
Tablo 84: Hükümlü Olmadan Önce Kadir Gecesinde İbadet Etme Durumlarının Suç Türlerine Göre Varyans (Anova) Analizi Sonuçları	187
Tablo 85: Hükümlü Olduktan Sonra Ramazan Orucunu Tutma Sıklıklarının Suç Türlerine Göre Dağılımı	188
Tablo 86: Hükümlü Olduktan Sonra Ramazan Orucunu Tutma Sıklıklarının Suç Türlerine Göre Varyans (Anova) Analizi Sonuçları	188
Tablo 87: Hükümlülere Kutsal Günler Hakkında Bilgi Verilmesine Katılım Derecelerinin Suç Türüne Göre Dağılımı.....	189
Tablo 88: Hükümlülere Kutsal Günler Hakkında Bilgi Verilmesine Katılım Derecelerinin Suç Türüne Göre Dağılımı Göre Varyans (Anova) Analizi Sonuçları.....	189
Tablo 89: Dini Bayram Günleri Ortalama Olay Sayısı (Ramazan ve Kurban Bayramı) ile Diğer Günlerin Olay Sayılarının Yıllara Göre Dağılımı	193
Tablo 90: Kandil Günleri Günlük Ortalama Olay Sayısı ile Diğer Günlerin Ortalama Olay Sayılarının Yıllara Göre Dağılımı.....	195
Tablo 91: Dini Günlerde İşlenen Suç Türlerinin Yıllara Göre Dağılımı	196

ŞEKİL LİSTESİ

- Şekil 1:** 2009 Yılı Mala Karşı Suçlarda; Ramazan Ayı ve Diğer Aylarda Meydana Gelen Olay Sayısı 197
- Şekil 2:** 2009 Yılı Şahsa Karşı Suçlarda; Ramazan Ayı ve Diğer Aylarda Meydana Gelen Olay Sayıları 198
- Şekil 3:** 2010 Yılı Mala Karşı Suçlarda; Ramazan Ayı ve Diğer Aylarda Meydana Gelen Olay Sayıları 199
- Şekil 4:** 2010 Yılı Şahsa Karşı Suçlarda; Ramazan Ayı ve Diğer Aylarda Meydana Gelen Olay Sayıları 199
- Şekil 5:** 2011 Yılı Mala Karşı Suçlarda; Ramazan Ayı ve Diğer Aylarda Meydana Gelen Olay Sayıları 200
- Şekil 6:** 2011 Yılı Şahsa Karşı Suçlarda; Ramazan Ayı ve Diğer Aylarda Meydana Gelen Olay Sayıları 201

Tezin Başlığı: Kutsal Günlerin Suç Olgusu Üzerine Etkileri (İstanbul ve Sakarya Örneği)

Tezin Yazarı: Mustafa ÇALIŞKAN **Danışman:** Prof. Dr. Hacı Musa TAŞDELEN

Kabul Tarihi: 20 Ocak 2016 **Sayfa Sayısı:** X (ön kısım)+236(tez)+7(ek)

Anabilimdalı: Felsefe ve Din Bilimleri **Bilimdalı:**

Bu araştırmada İslam dinine göre kutsal kabul edilen zamanlarda suç işleme oranlarını analiz etmek, dinin suçla mücadele konusunda olumlu veya olumsuz etkilerini belirlemek ve suçun işlenmesinin önlenmesiyle ilgili faktörleri bulmaya yönelik bir çalışmadır. Bu çerçevede 2009-2012 yılları arasında Sakarya ilinde polis görev ve sorumluluk bölgesindeki işlenen suç verilerinin mukaddes günlerdeki sonuçları incelenerek araştırmaya katkı sağlanmıştır. Araştırmamızın asıl belirleyici yanı İstanbul ve Sakarya illerindeki ceza infaz kurumlarında yapılan anket çalışmalarıdır. Bu çalışmayla hükümlülerin kutsal gün algılarının ölçülmesi ve dindarlık durumlarının tespit edilmesi ve kutsal zamanların suç üzerindeki etkisinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu çalışmayı desteklemek amacıyla Türkiye İstatistik Kurumu(TÜİK) kaynaklarından suç oranlarının bölgesel ve kentsel bazda hazırlanmış raporları ve istatistiki verilerinden yararlanılmıştır.

Söz konusu araştırmanın öznesi mukaddes zamanlar ve suç kavramı olduğu için suç ve din üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu bağlamda çalışmamıza ışık tutması açısından daha önce ceza infaz kurumlarında hükümlüler üzerinde din ve suç üzerine yapılan çalışmalar eleştirel bakış açısıyla incelenip değerlendirilmiştir.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Sakarya ve İstanbul illerindeki suçun oluşum sebeplerine etki eden olgular açıklanmıştır. Aynı zamanda mukaddes kavramından bahsedilip mukaddes zamanların insanlar için önemi anlatılmıştır. Bu etkiyi daha iyi anlamak için İslam Dini ve diğer dinlerdeki mukaddes zamanları insanların nasıl karşıladığı ve dinin inananlar üzerinde oluşturduğu etkiler anlatılmıştır. Ayrıca bu bölümde din ve suç arasındaki ilişki açıklanmaya çalışılmıştır.

İnsanların toplumsal bir varlık olduğu ve sadece yazılı kurallar çerçevesinde hareket etmediği dinin toplumlar/insanlar üzerindeki bütünleştirici, toplumsal değişime sağladığı katkılara vurgu yapılmıştır. Ayrıca toplumların sekülerleşmesinden (dinden uzaklaşma) bahsedilerek, din ve suç ilişkisine yer verilmiştir. Din ve suç ilişkisinde ise sosyal sapma ve sosyal kontrol mekanizmalarının neler olduğu aktarılmaya çalışılmıştır. Dinin ve din dışında kalan sosyal kontrol mekanizmaları açıklanarak dinin toplu üzerindeki etkileri mercek altına alınmıştır.

İkinci bölümde ise araştırmamızın metodolojisine yer verilmiştir. Çalışmamız İstanbul ve Sakarya illerinde olmak üzere toplamda iki farklı cezaevinde yapılan anket çalışmalarını içermektedir.

Üçüncü ve son bölümde ise anketler ve bulgulara dair değerlendirmeler, tartışma, sonuç ve öneriler ele alınmıştır. Ayrıca Sakarya İl Emniyet Müdürlüğü verileri istatistiki tablolar şeklinde açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kutsal Günlerde Suç, Din ve Suç, Sosyal Kontrol Mekanizması, Adi Suçlar

Title of The Thesis: The Effects On Crime Of The Holy Days (Istanbul and Sakarya Cases)

Author : Mustafa ÇALIŞKAN **Supervisor :** Professor H. Musa TAŞDELEN

Date : 20 January 2016 **Nu. of pages:** X (pre text)+ 236(main body) + 7(app.)

Department: Sciences of Philosophy and Religion **Subfield:**

The aim of this research is to analyze the crime rates of holy (İslamic) days in Sakarya province, determine the advantages and the disadvantages of religion affecting crime and also examine the crime to find the preventative factors identifying the excluding reasons on religion that cause crime. In this context, an examination of the statistics of crime against property and person in Sakarya in the years of 2009-2012 and its consequences on the holy days contributes to the research. The most distinctive mark of our research is the survey run in correction centers of İstanbul and Sakarya districts. In this study, the objective is to determine the effects of holy days on crime, survey the detainees' holy days' perceptions and measure the phenomenon of their spirituality. To support the research, the regional and local reports from Turkish Statistical Institute (TUIK) resources and statistical data are used.

Because the subject matter of the research deals with holy days and the fact of crime, the area of concern is religion and crime. In this context, previous research on religion and crime focusing on detainees in correctional facilities are critically examined and analyzed.

The study is made up with three parts. In the first part the phenomenon that cause crime is explained in Sakarya and İstanbul. At the same time, the vitality of the holy times on people are discussed explaining the role of importance on these days for the people. To understand this concept of religion more deeply, the reaction of people to İslam and other religions' holy times and the influence of those are described. In addition, the relationship between the religion and the crime is explained.

The study puts an emphasis on the phenomenon that human is a social entity and not merely acting in accordance to written rules and contribution that religion substantially facilitates evolution and uniformity within people and communities. Additionally, the relationship between religion and crime is explained in the speech of secularizm (disengagement from religion). It is explained what kind of relationships between social deviation factors and social control determinants would be on the religion and crime. Social control mechanisms including and excluding religion are explained and effects of the religion on the community are evaluated.

In the second part, the methodology is explained. The study covers two surveys run in the two correction centers of İstanbul and Sakarya.

In the third and final part, surveys and the cases are evaluated, discussed and suggestions are stated. Besides the statistical data of Sakarya Police Department are explained and briefed as graphics.

Key Words: Crime on Holy Days, Religion and Crime, Social Control Mechanism, Ordinary Crimes

GİRİŞ

Tarihin derinliklerine indiğimizde toplumlar yazılı hukuk kuralları olmadan din kuralları çerçevesinde hem hayatlarını şekillendirip bir inancı görev bilmişler hem de toplumsal güvenliği sağlayıp huzurlu ortam oluşturma anlamında dini, kural olarak benimsemişlerdir. Fakat insan, davranışlarını bazen elinde olmayan sebeplerden dolayı kontrol altına alamamakta ve sapma davranışında bulunmaktadır. Bu davranışlar bazen insanın karşısına suç olarak çıkmaktadır.

Suçun önlenmesinde ise etkili olan dini inançlar suçla mücadelede etkili araçların başında gelmektedir. Hatta tüm dinlerde olduğu gibi İslam dininde belirli zamanlar vardır ki bu zamanlarda yapılan ibadetler ve zararlı alışkanlıklar diğer zamanlara göre misliyle karşılık verileceği yönünde inanılmaktadır. Bu kutsal zamanlar dini duyguların daha yoğun olduğu dönemlerdir. Bu bağlamda dini duyguların yoğunluğuna göre inanan insanlar bu kutsal sayılan zaman dilimlerinde diğer günlere nazaran yaptığı eylemlere karşı daha duyarlı olmaktadır. Mümkün olduğu kadar bu özel gün, gece ve aylarda ibadetlerin yerine getirilmesi açısından hem kişi bazında sayıca artış olmakta hem de ibadetin atmosferi açısından daha uzun süreli dinsel törenler yapılmaktadır. Hatta suç sayılabilecek eylemlere karşı daha dikkatli davranılmaktadır.

Suçun oluşumunda etkili çok sayıda faktörle savaş halinde olan din kurumu, suçu önlemede büyük görevler üstlenmiştir. Modernleşme adına yapılan çok sayıda değişim unsuru, toplumları olumsuz yönde tehdit etmektedir. Bu değişim içerisinde insanları sapkın davranışlardan uzak tutarak barış ve huzur ortamı oluşturmada din önemli bir konuma sahiptir.

İslam dini ve diğer dinler suçu reddetmekle birlikte aynı zamanda toplumsal düzenin sağlanması için bir sosyal kontrol mekanizması işlevi görmektedir. İslam dini insanlara yaşadıkları sosyal hayatın huzur içerisinde olmasının Kur'an'ın emirlerine göre yaşayıp Hz. peygamberi rehber edinmekle mümkün olabileceğini söylemektedir. İslam dininin önermiş olduğu bu yaşayış biçiminde ise suçun her türlü keskin bir şekilde reddedilmektedir.

Dinler suçla mücadelede önleyici yöntem olarak cehennem korkusu ya da Allah sevgisi aşılıp bunlara bağlı olarak cenneti ya da cehennemi vaat ederek suçla mücadele

etmektedir. Hayatımızda din; siyasi tercihler, ibadetler, ticari ilişkiler, sosyal alan, ailevi yaşam vb. gibi hayatın birçok alanında oldukça etkili bir toplumsal kurumdur.

Özellikle son zamanlarda toplumdaki çözümlerden dolayı bireyselliğin ön plana çıktığı, dünyevileşmenin zirvede olduğu dönem yaşanmaktadır. Din, dinden uzaklaşan topluma karşı çözümlerin olduğu böyle zaman dilimlerinde devreye girerek insanlar arasında kardeşlik duyguları, birlik ve beraberlik gibi bütünleştirici etki yaparak insanları seküler hayattan ve sapkın davranışlardan alıkoymaktadır. Bu bağlamda Durkheim'in vurguladığı gibi din, toplumda çimento görevi görerek birleştirici ve bütünleştirici rol üstlenmektedir.

Toplumdaki birlik ve bütünlüğü sağlayarak suç oluşmasını da önlemeye çalışan din, ne yazık ki suçu önlemede tek başına yeterli bir kurum olmadığı, insanların biyolojik, psikolojik ve genetik özelliklerinin davranışlarına yön vermesiyle kuraldışı davranışlarda bulunabileceği de bilinen bir gerçektir. Bununla birlikte aile yapısı, bireyin eğitimi, mesleki ve ekonomik durumları suç işlemede önemli etkenler arasındadır.

Bu bilgiler doğrultusunda çalışmanın konusu, amacı, önemi ve yöntemi aşağıda özet olarak sunulmaktadır.

Araştırmanın Konusu ve Amacı

Toplumsal hayatın neredeyse her alanına etki eden din olgusu insanlar için bir kontrol mekanizması niteliğindedir. Din, kendi kuralları çerçevesinde insanların sapma davranışlarının önüne geçerek iyiye ve güzele sevk etmeyi amaç edinmiştir.

Hayatın her alanına nüfuz eden din, toplumsal hayatın en önemli sorunlarından biri olan suç konusu üzerinde de etki yarattığı gözlenmektedir. Özellikle dini yaşam içinde, kutsal zaman olarak kabul edilen günler, insanların diğer günlere nazaran dini duygularını daha yoğun yaşadığı ve bu zamanlarda suç gibi sapma davranışlardan uzak durmaya çalıştıkları gözlenmektedir.

Bu bilgiler ışığında kutsal zamanların suç olgusu üzerinde nasıl bir etki oluşturduğunu araştırmak bu çalışmanın esas konusunu oluşturmaktadır.

Bu doğrultuda oluşturulan hipotezlerden kutsal günlerde suç oranlarının düşük olacağı, dinin suç konusunda önleyici etki yaratacağı vb. alt hipotezler ile dinin suçu önlemedeki

görevlerine dair oluşturulan, din suç işlemede önleyici etki yapar mı? gibi soruların cevaplandırılması bu çalışmanın amaçları arasındadır.

Çalışmamızın en önemli amaçlarından biri de İslam dininin hukuki kaynaklarının incelenip suçu önleyici ve suça teşvik edici kurallarına değinilip toplumun sosyal hayatlarına olumlu ve olumsuz yansımaları ele alınarak suç önlemede nasıl bir etki yarattığını ortaya çıkarmaktır.

Bu bilgi ve düşünceler ışığında belirlenen hipotezlerin geçerliliğinin ortaya konması ve soru işaretlerinin giderilmesi için hüküm giymiş bireylerin İslam dinindeki kutsal günlere bakış açısını ve kutsal günlerde işlenen suç oranlarını tespit ederek, kutsal günlerin suç önlemedeki önemini ortaya çıkarmak hedeflenmektedir. Bunun yanı sıra hüküm giyenlerin dini bilgi ve dine karşı tutumları ölçülerek, din ile suç arasında bağlantı kurulmaya çalışılmaktadır. Çalışmamızın neticesinde suçu en az seviyeye indirmek için bazı önerilerde bulunmak, bundan sonra yapılacak olan din ve suç temalı veya buna benzer yenilikçi çalışmalara yardımcı olması temenni edilmektedir.

Araştırmanın Önemi

Din ve suç üzerine yapılan çalışmalarda özellikle batılı ülkelerde farklı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bazı çalışmalarda dindarlığın artması suçu önlerken bazı araştırmalarda ise önleyici etkiden ziyade suça teşvik ettiğine dair açıklamalarda bulunmaktadır. Bunun yanında dindarlıkla suç davranışı arasında herhangi bir ilişkinin bulunmadığına dair görüş bildiren araştırmalara da rastlamak mümkündür.

Ülkemizde ise din ve suç arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaların sayısı son zamanlarda artsa da yeteri kadar incelenmediği görülmektedir. Bu doğrultuda çalışmamızda kutsal günlerdeki suç oranları incelenirken suçun artma ya da azalması hangi yönde olduğunun tespit edilmeye çalışılması, hem topluma hem de bilim dünyasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri

Araştırmanın yöntem kısmını, literatür taraması, Sakarya Emniyet Müdürlüğü veri istatistikleri ile cezaevi anket çalışması oluşturmaktadır. Ayrıca daha önce cezaevlerinde dindarlık ve suç ilişkisi üzerine yapılan anket ve görüşme usulü çalışmalar irdelenmiş; dinin suç üzerindeki etkisi ve bunun yanında etkili diğer olgular incelenmiştir.

İslam dini açısından kutsal zamanlarda işlenen suçlar, Sakarya İl Emniyet Müdürlüğünün verilerinden hareketle istatistiki tablolar oluşturularak, kutsal zamanlardaki suç oranlarında artışlar ve azalışlar tespit edilmeye çalışılmıştır.

Özellikle suç istatistiki alanında ve suç türleri yönünden bazı kapsam ve sınırlılıklar bulunmaktadır. Suç genel bir tanım olduğundan çok sayıda suç sınıfları yer almaktadır. Bundan dolayı bu suç sınıflarının hepsinin araştırılması bireysel olarak mümkün olmadığından “Mala Karşı Suçlar” ve “Şahsa Karşı Suçlar” ile sınırlandırılmış olup, diğer suç sınıfları (terör ve örgütlü suçlar) araştırmaya dâhil edilmemiştir.

Sakarya Emniyet Müdürlüğü veri istatistiklerinin yanı sıra çalışmanın esas bulgular kısmını oluşturan cezaevi anket çalışmasıdır. Bu kapsamda İstanbul Kartal Kapalı ve Açık Ceza İnfaz Kurumu ile Sakarya L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu’nda adi suçlar kapsamında hüküm giymiş bireylere anket yapılmıştır.

Cezaevlerinde toplam 552 hükümlünün anketi değerlendirilmeye alınmıştır. Anketin sağlıklı olabilmesi için hatalı dolduranlar, okumadan işaretleyenler, bilerek ya da bilmeyerek yanıltıcı cevap veren 18 kişinin anketi değerlendirilmeye alınmamıştır. Söz konusu cezaevlerinde kadınlardan alınan anketin sayısı oldukça az (20 kişi) olduğundan çalışmaya dahil edilmemiştir.

Araştırmanın İçeriği

Kutsal günlerin suç üzerindeki etkisini araştırmak için çalışma üç bölüme ayrılmıştır.

Birinci bölüm kavramsal alanı oluşturmaktadır. Bu bölümde literatür taraması yapılarak, kutsal gün, suç, din ve suç ilişkisi, sosyal kontrol mekanizması olarak din kavramları ile dinin görevleri ve İslam dinine göre suç kavramlarının açıklanmalarına yer verilmiştir.

İkinci bölümde ise araştırmanın metod kısmı ele alınarak araştırmanın, konusu, amacı, önemi, hipotezleri, kapsam ve sınırlılıkları ile yöntem ve teknikleri bu bölümde genişçe aktarılmaktadır.

Üçüncü bölümünde ise, bulgular ve yorum ile sonuç ve önerilere yer verilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular yorumlanarak, sonuca bağlanıp bazı önerilerde bulunmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMLAR ALANI

1.1. İstanbul ve Sakarya İllerinin Sosyo - Kültürel Özellikleri

M.Ö. 5000 yıllarından itibaren başta Kadıköy-Fikirtepe olmak üzere, Çatalca, Dudullu, Ümraniye, Pendik, Davutpaşa, Kilyos ve Ambarlı'da yoğun bir yerleşimin başladığı sanılmaktadır. Ama bugünkü İstanbul'un temelleri M.Ö. 7. yüzyılda atılmıştır. M.S. 4. yüzyılda İmparator Constantin tarafından yeniden inşa edilip, başkent yapılmış; o günden sonra da yaklaşık 16 asır boyunca Roma, Bizans ve Osmanlı dönemlerinde başkentlik sıfatını sürdürmüştür. Aynı zamanda İmparator Constantin ile Hıristiyanlığın merkezlerinden biri olan İstanbul, 1453 yılında Fatih Sultan Mehmet tarafından fethedildikten sonra da İslam dünyasının en önemli kentlerinden biri haline gelmiştir.

Roma (330-395), Bizans (395-1453) ve Osmanlı (1453-1922) imparatorluklarına başkentlik yapan İstanbul'un adı, Osmanlı devlet arşivi (Hazine-i evrak) belgelerinde Asitâne, Âsitâne-i saadet, Âsitane-i Âliyye, Belde-i Tayyibe, Dâr-ı saadet, Dâr'us Saltanat, Dâr'us saltanat'il Âliye, Dâr'us Saltanat-us Seniyye, Dâr'ül Hilâfe, Derâliye, Der-i Devlet, Der-i saadet, Dersaadet, Konstantiniyye, Konstantiniyye-i Mahrusa şeklinde geçer.

İstanbul var olduğundan beri hemen hemen tüm dünya ülkelerinin dikkatini kendi üzerine çekecek kadar cezbedici özelliğe sahip olmuştur. İstanbul Avrupa'nın en kalabalık şehri unvanına sahiptir. Her geçen yıl binlerce hatta son yıllarda milyonları bulan yabancı ülke vatandaşları birçok amaçla İstanbul'a akın etmektedir (<http://www.istanbulkulturturizm.gov.tr/TR,71515/turizm-istatistikleri.html>, 10 Mayıs 2015).

İstanbul Marmara bölgesinde yer alan dünya ile ticari ilişkilerde âdete Türkiye'yi temsil eden şehir olma özelliğindedir. Gerek yabancı ülkelere gerekse ülke içinden turizm, seyahat, gezi, sağlık, eğitim vb. birçok amaçla insanlar İstanbul'a gelmektedir.

Sur içi olarak adlandırılan İstanbul, deniz ulaşımında birçok ülkenin geçiş güzergâhında bulunma ve uğrak yeri olma özelliğine sahiptir ve ülkeye ekonomik anlamda da oldukça getirisi olmaktadır.

Konumuz olan “kutsal günler ve suç”, bir başka anlamda “din ve suç” ilişkisi olarak adlandırılan süreç İstanbul’da oldukça belirgin yaşanmaktadır. İstanbul iç ve dış göçlerle birçok yerli ve yabancı vatandaşları bünyesinde barındırmaktadır. Ekonomik olarak getirisi olan olumlu özellikleri saymakla bitmeyecek kadar çok olan İstanbul bunların yanında birçok din, dil ve mezhepten insana ev sahipliği yapması sebebiyle çok çeşitlenmekte ve insanları birbirinden uzaklaştırarak aile ve arkadaşlık bağları zayıf gruplar meydana getirmektedir. Günümüzde nüfusu milyonları bulan şehirlerde insanlar kendilerini yalnız hissetmektedir. Bu bağımsızlık ve özgür olma isteği insanlarda bazı sapkın davranışlara yol açmaktadır. Bu davranışlar ise bazen karşılına suç olarak çıkmaktadır.

Halk tarafından yeni yerleşim yeri gibi görülen Sakarya ise, 3 bin yıllık bir geçmişe tanıklık etmiştir (Çetin, 2004;174).

Sakarya ilinin bilinen tarihi Hititlerle başlamış sırasıyla Frigler, Lidyalılar, İskender İmparatorluğu, Bitinya Krallığı ve Roma İmparatorluğu ile devam etmiştir. Ancak M.S. 395 yılında Roma İmparatorluğu’nun ikiye bölünmesiyle Bitinya bölgesi Doğu Roma (Bizans)’nın payına düşmüştür (Çetin, 2009: 11). Daha sonra Frigyalılar yerleşir ve bu bölgede hüküm sürerler. Özellikle Sakarya nehri boyunca yerleşmişlerdir. (Turan, ve dğr. (hzl.).2004: 10; Konukçu,2012: 1).

Tarihte birçok savaflara ev sahipliği yapmış olan bu bölge farklı kültürdeki insanları bünyesinde ağırlamıştır. Adapazarı olarak bilinen şehir, İzmit ilinin bir kasabası şeklindeydi. Ancak 1934 yılında Sakarya iline bağlandı şuan ki adıyla merkez ilçesi oldu (Yılmaz, 2009: 8-9).

Cumhuriyet döneminde Adapazarı, başta eğitim, bayındırlık, ulaşım, sanayi, ticaret ve toplumsal alanda büyük gelişmeler göstermiştir

(<http://www.sakarya.com.tr/sayfa/135-tarihi-donemleri.html>, 05 Kasım 2014).

Türkiye’nin Marmara Bölgesinde (Çatalca-Kocaeli ve Güney Marmara bölümleri) yer alan il; kuzeyde Karadeniz, doğuda Bolu, güneyde Bilecik, batı da İzmit illeriyle çevrilidir (Kılıçoğlu, Nezihe, ve Devrim, 1972: 861).

İklim bakımından Adapazarı Ovası'nda, Akdeniz iklimi ile Karadeniz bölgesinde hüküm süren iklim arasında bir geçiş şekli kendini gösterir. Yörede en yağışlı mevsim kış ve sonbahardır. En az yağışlı mevsim ise yazdır (Pekcan, 1996: 217).

Türk fethinden önce bölge nüfusu Rum, Ermeni ve birçok etnik gruptan oluşurken, Türklerin bölgeyi ele geçirmesinden sonra özellikle 19. yüzyılda Müslüman nüfus sayısı hızla artmıştır. Bundan dolayı bölge insanının sosyal hayatını belirleyen en önemli unsurlardan birisi inanç ve kültür olmuştur (Narin, 2011: 46-64).

Tarihteki bu çeşitlilik günümüzde de devam etmektedir. İstanbul ve Ankara gibi büyük şehirlerin arasında bulunması şehri çekici konuma getirmiştir. Bu bağlamda şehirde farklı kültürlere ve inanışlara sahip insanlar yer almaktadır. Söz konusu bu farklılıklar iletişimde tıkanmalara neden olabilmektedir. Bu durumda bireyler özellikle kişilere karşı suç unsuru olan yaralama, adam öldürme gibi suçları işleyebilmektedir. Ayrıca Sakarya halkının silaha merakı da suç işlemeyi daha da hızlandırmaktadır.

Sakarya'da 16 ilçe bulunmaktadır. 22 Mart 2008 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 5747 Sayılı Kanunla; Adapazarı, Erenler, Serdivan ve Arifiye adında 4 yeni ilçe kurulmuştur (<http://tuikapp.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>, 25 Şubat 2015).

İstanbul ve Sakarya İllerinin Karşılaştırılması

Suçun meydana gelme nedenleri ve çözüm yolları çok boyutludur. Suçun nedenleri ve çözüm yolları tek bir nedenle açıklanamamaktadır. Suç bilimci Lombroso suçu; insanın doğup ölmesi gibi doğal bir olay olarak değerlendirmiş ve insanlık var olduğu müddetçe suçun da var olacağına dikkat çekmiştir. Zaten kriminologlarda suça çözüm ararken suçu bitirmek değil, suçu minimum seviyeye indirmek, daha az mağdur oluşmasına, hatta mağdursuz toplum oluşturmanın düşüncesi içine girerek halkın huzur ve güvenini sağlamaya çalışmışlardır.

Çalışma alanımız olan İstanbul ve Sakarya her ne kadar birbirine yakın olsalarda farklı özelliklere sahip şehirlerdir. Bir tarafta Avrupa'nın ve Türkiye'nin en kalabalık şehri olma özelliğine sahip İstanbul yer alırken, diğer tarafta İstanbul güzergâhında yer alan İstanbul'un gölgesinde bulunan Sakarya şehri yer almaktadır. Hiç kuşkusuz suç oluşmasında etkili olan nüfusun kalabalık olması, göçler, ekonomik durum, eğitim seviyesi, vs. durumları halkın refah düzeyini değiştirmektedir. Halkın devletten ve toplumdan memnuniyet seviyesi arttıkça suç oranında azalma olacağı söylenebilir.

Türkiye İstatistik Kurumunun 2013 yılında yaptığı illerin mutluluk düzeyi araştırmasında; İstanbul'un %58,4'ü mutlu, %32,5'i orta seviyede mutlu ve %9,1' ise mutsuzdur. Sakarya'nın ise %69,6'sı mutlu, %23,4'ü orta seviyede mutlu ve %7'si ise mutsuzdur (<http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, 13 Mayıs 2015).

Her iki ilinde mutluluk düzeyleri mutsuzluk seviyesinden oldukça yüksek çıkmıştır. Fakat Sakarya ilinin mutluluk düzeyi İstanbul'unkinden daha yüksek seviyede yer almıştır. İnsanlar için sapkın davranışta bulunma, illegal olaylara karışmada yaşam memnuniyeti çok önemlidir. İstanbul'un kalabalık olması dolayısıyla trafik ve gürültü hayatı daha da zorlaştırmaktadır. Bunun yanında insanlar arasında kişisel ilişkilerin zayıf olması da hayatı biraz daha olumsuz kılmaktadır.

Şehirlerin nüfus yoğunluğu ve göç alması, insan popülasyonunun çeşitliliği suç konusunda önemli bir paya sahiptir. İstanbul ve Sakarya illerinin iç göç oranları ise TÜİK verilerinden yararlanılarak şu şekilde tablolandırılmıştır.

Tablo 1: İstanbul ve Sakarya'nın Aldığı, Verdiği Göç, Net Göç Ve Net Göç Hızı

Yıl	İl	Toplam Nüfus	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı
2014	Toplam	77 695 904	2 681 275	2 681 275	0	0
	İstanbul	14 377 018	438 998	424 662	14.336	1,0
	Sakarya	932 706	32 701	28 311	4.390	4,7
2013	Toplam	76 667 864	2 534 279	2 534 279	0	0
	İstanbul	14 160 467	437 922	371 601	66.321	4,7
	Sakarya	917 373	30 770	27 170	3.600	3,9
2012	Toplam	75 627 384	2 317 814	2 317 814	0	0
	İstanbul	13 854 740	384 535	354 074	30461	2,2
	Sakarya	902 267	28 457	23 787	4670	5,2
2011	Toplam	74 724 269	2 420 181	2 420 181	0	0
	İstanbul	13 624 240	450 445	328 663	121 782	9,0
	Sakarya	888 556	28 537	24 633	3 904	4,4
2010	Toplam	73 722 988	2 360 079	2 360 079	0	0
	İstanbul	13 255 685	439 515	336 932	102 583	7,8
	Sakarya	872 872	26 248	24 627	1 621	1,9
2009	Toplam	72 561 312	2 236 981	2 236 981	0	0
	İstanbul	12 915 158	388 467	348 986	39 481	3,1
	Sakarya	861 570	25 376	21 665	3 711	4,3

Kaynak: TÜİK (<http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=istgosterge>, 13 Mayıs 2015)

İki ilin nüfus yoğunlukları karşılaştırıldığında İstanbul nüfusunun Sakarya'nın nüfusundan hemen hemen her yıl on beş kat daha fazla olduğu görülmektedir. Nüfus yoğunluğu ise şehrin güvenliliğinin daha zor olduğu anlamına gelmektedir. Çok çeşitli amaçlarla İstanbul'a yerleşmeye gelen insanlar farkında bile olmadan bazen suçun faili bazen de suçun mağduru durumuna düşmektedir.

2014 yılında İstanbul'un aldığı göç 438.998, net göç ise 14.336, net göç hızı ise 1 olmuştur. Sakarya ise 32.701 göç almış, net göç 4.390, net göç hızı ise 4,7 olmuştur. Geçmiş yıllara nazaran 2014 yılında İstanbul'un net göç hızı en düşük seviyede seyretmiştir. Görüldüğü gibi iki şehrin göç aldığı sayı verdiği sayıdan fazla çıkmıştır. Ancak İstanbul'un net göç sayısı çok yüksek olduğundan gelecekte de İstanbul'un nüfusunun oldukça artacağı benzetilmektedir. Bu durum, yeni güvenlik anlayışına ihtiyaç duyulacağı anlamına gelmektedir.

Türkiye istatistik kurumunun verilerinden yararlanılarak çeşitli tarihlerde İstanbul ve Sakarya illerinde meydana gelmiş suç türleri ve bu suçlardan dolayı ceza infaz kurumuna girmiş kişi sayılarına baktığımızda;

Tablo 2: Yıllara göre İstanbul ve Sakarya'da Meydana Gelen Suç Sayıları ve Türleri

Yıllar	İl	Adam Öldürme	Yaralama	Hırsızlık ve Yağma	Dolandırıcılık ve Çek Kanunu'na Muhalefet	Ateşli silahlar ve bıçaklar ile ilgili Suçlar	İcra iflas Kanunu'na Muhalefet	Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal, ticaret, kullanma ve satın alma	Askeri Ceza Kanunu'na Muhalefet	Diğer Suçlar	Toplam
2008	İstanbul	472	712	2.064	3.462	620	1.353	1.500	289	1.436	11908
	Sakarya	46	100	92	139	58	434	33	6	221	1129
2009	İstanbul	173	828	1.657	3.818	477	656	832	574	2.689	11704
	Sakarya	28	97	47	88	26	532	34	7	211	1070
2010	İstanbul	351	984	2.049	3.870	516	1.091	1.474	686	2.036	13057
	Sakarya	56	84	69	113	31	520	38	7	177	1095
2011	İstanbul	570	880	2.080	3.335	564	1.187	1.442	279	1.999	12336
	Sakarya	59	95	60	100	29	520	22	-	176	1061
2012	İstanbul	1 035	1.333	3.065	569	802	2.114	2.402	373	2.853	13511
	Sakarya	105	158	156	21	79	486	32	4	413	1454

Kaynak: TÜİK (<http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?method=istgosterge>, 13 Mayıs 2015).

2008-2012 yılları arası İstanbul ve Sakarya illerinde meydana gelmiş ve Tablo 2'deki suç türlerinden cezaevine girmiş insanların suç türlerinde dikkat çekici ayırım görülmektedir: İstanbul'da 2008-2011 yılları arası en çok işlenen suç türü "**Dolandırıcılık ve Çek Kanunu'na Muhalefet**" suçudur. Ancak, 2012 yılında bu sayı çok düşmüştür.

2012 yılında İstanbul'da işlenen en çok suç türü ise "hırsızlık ve yağma" suçu olmuştur. Bu suçtan dolayı 3.065 kişi hükümlü duruma düşmüştür. Hırsızlık ve yağma suç türleri de daha önceki yıllarda İstanbul'da en çok işlenen suç türleri arasında ikinci sırada olduğu söylenebilir. 2008 yılında 2.064, 2009 yılında 1.657, 2010'da 2.049 ve 2011 yılında ise 2080 kişi hırsızlık ve yağma suç fiilinden dolayı cezaevine girmiştir. Hırsızlık ve yağma gibi mala karşı suç oranlarından sonra İstanbul'da en çok meydana gelen suç türü "**Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal, ticaret, kullanma ve satın alma**" dır. Uyuşturucu madde kavramı son zamanlarda kendinden haylice bahsedilen kavram haline gelmiştir. Özellikle çocukların ve ergenlerin uyuşturucuya alıştıırılarak hem para kazanma hem de gençliği yok etme arzularından dolayı son zamanlarda uyuşturucu bağımlılarının sayıları oldukça artmış durumdadır.

İstanbul'da işlenen suç türleri sınıflandırılırsa; mal varlığına karşı işlenen suçlar şahsa ve diğer suç sınıflarından yüksek seviyededir. Ayrıca İstanbul'da yıllara göre suç oranlarında son zamanlarda artış olduğu istatistiki sonuçlardan anlaşılmaktadır.

Sakarya'da suç işlenerek işlenerek cezaevine girenlerin suç türleri İstanbul'dan farklı durumdadır. 2008-2012 yıllarında Sakarya'da en çok işlenerek ceza evine girilen suç fiili "**İcra iflas Kanunu'na Muhalefet**" olmuştur. Toplum içerisinde yükümlülüklerini yerine getirmeyen borçlulara karşı alacaklıların, devlet kuvveti yardımı ile alacaklarını elde edebilmesi için düzenlenen hukuk kurallarına İcra İflas Hukuku adı verilir. Bir diğer ifadeyle Cebri İcra Hukuku olarak adlandırılan bu kurallar vasıtasıyla zor kullanma yetkisi yalnızca devlete verilmiştir. Ülkemizde borçlu kendi rızası ile yükümlülüklerini yerine getirmediği durumda hem İcra ve İflas Kanunu hem de Türk Ceza Kanunu ile bir takım yaptırımlar uygulanmaktadır. Yükümlülüklerini yerine getirmeyen borçlulara bu kanunlar aracılığı ile hapis ya da para cezası yaptırımları uygulanmaktadır (Konuralp, 2006: 10).

Ekonomik suçlar kapsamında değerlendirilen bu suç diğer suç türlerine nazaran oldukça yüksek seviyede meydana gelmiştir. Sakarya’da 2008 yılında 434 kişi, 2009’da 532 kişi, 2010 ve 2011 yıllarında 520 kişi, 2012’de 486 kişi icra İcra iflas Kanunu’na Muhalefet suçlarından dolayı suçlu duruma düşmüştür. Bu suç türü diğer suçlara nazaran oldukça yüksek (4-5 kat) seviyede seyretmiştir. 2008-2012 yılları arası İcra iflas Kanunu’na Muhalefet suçundan sonra en çok işlenen suç türleri yıllara göre “Dolandırıcılık ve Çek Kanunu’na Muhalefet, Yaralama, Hırsızlık Ve Yağma” suçlarıdır. Sakarya İl Emniyet Müdürlüğü’ne 2009-2012 yılları arası intikal etmiş suç şüphesi olaylarında ise şahsa karşı işlenen suç oranları mala karşı suç oranlarından yüksek olduğu bir önceki başlık altında ortaya konulmuştur. Bu durumun nedeni, icra iflas kanununa muhalefet vakaları mahkeme ile vatandaş arasında olduğundan olayların büyük çoğunluğu emniyet müdürlüğüne başvurulmadan çözüldüğünden kaynaklı olabilir.

İstatistiki verilerden anlaşıldığı üzere İstanbul ve Sakarya illerinde meydana gelen suç türlerinin birbirinden farklılık gösterdiği TÜİK verilerinden anlaşılmaktadır. Ancak kişilere karşı işlenen suç fiilleri her iki şehirde de diğer suçlara göre düşüktür. Suçların işleniş zamanları bilinmediğinden değerlendirilmeye alınmamıştır. Yukarıdaki tabloda hüküm giyen kişilerin çeşitli cezaevlerinde bulduklarından ve iki şehir arasında din çalışması literatürde yer almadığından dolayı sadece suç verileri karşılaştırılmış dinsel açıdan olay değerlendirilememiştir.

1.2. Genel Olarak Kutsal Kavramı

Kutsal ne demektir?

Kutsal; Mukaddes (Türkçe Sözlük, 1974: 2021). Birçok kaynakta ise mukaddesin; mübarek, kutsal kılınmış yeryüzü, takdis olunmuş, kutsanmış, her türlü kusur ve ayıptan uzak, temiz ve pak anlamlarına da rastlamaktayız.

Zaman ve mekânı türdeş kabul etmeme düşüncesi dindar insanın bir özelliği ve yapısı gereğidir. İnsanda kutsal olana bir ihtiyaç ve hasret vardır; çünkü kutsal olan bir bakıma yüceltilerek dini olandır. Din ise, insanın onsuz olamayacağı, yaratana tanıma olgularının bir bütünüdür. İnsanların kutsal zaman ve mekânların kendilerine güç kattıklarını, yenilendiklerini, bu yüzden kutsal olana yakınlaşmaya ve ona ulaşmaya

çabalamaları boşuna değildir. Kutsala inanma ve kutsalla iç içe yasama isteği, aslında insanın mükemmele ulaşma arzusunun bir ürünü olmaktadır (Kutluay, 1996: 66).

Kutsallık hemen hemen bütün din ve kültürlerde önemli anlamlar ifade etmiş ve bu yüzden kutsallık evrensel olgudur denilebilir.

Mukaddes kavramı, ilkel insanlarda da önemli yere sahiptir. İlkel insanların yaşam biçimi hayata bakışları tanımlanacak olursa; bilimden, çağdaş insanların yaşayış biçimlerinden, zamana ayak uyduramayan ve her zaman toplumdan geride kalmış insanlar olarak ifade edilebilir. Söz konusu bu şekilde yaşayan insanları da ilkel kabile ya da ilkel grup olarak adlandırılabilir.

Geçimlerini, balıkçılık, toplayıcılık gibi yollardan sağlayan ilkel kabileler günümüzde Afrika, Avustralya, Pasifik Okyanusu, Cava ve Brezilya gibi yerlerde yaşamaktadır.

İlkel insanlar için çevrelerindeki pek çok şey, muhtemelen gizemli ve sıra dışı olmaları veya topluluğun hayatında belirleyici rol oynamaları nedeniyle kutsal kabul ediliyordu.

İlkel Kabile Dinleri'nde genellikle bir “ **Yüce Tanrı İnanışı**” vardır. Kutsal olanla olmayan birbirinden ayrılmaktadır. Mana(gizli güç)'ya sahip olan kutsaldır ve tabudur. Aynı zamanda büyüye ve büyücülüğe de ilgi büyüktür. Herhangi bir peygamber ve kurucu söz konusu olmadığından, ibadetler herhangi bir kutsal metine göre değil nesilden nesile anlatılan sözlü ifadeler ve dualarla yapılır.

İlkel kabile dinleri o kabileye özgüdür ve genellikle o kabilenin adıyla anılır (Dinka Dini, Maori Dini, Ainu Dini, Ga Dini Pigme Dini gibi). Bireyler dinin tabii üyesidir ve ayrı bir din seçme şansı yoktur (Küçük, Günay ve Küçük, 2009: 61-62).

1.2.1. Yahudilik ve Hristiyanlıkta Kutsallık

Yahudilik/Musevilik yaklaşık 6 bin yıllık geçmişi olan bir dindir. Her dinin kendine has özellikleri olduğu gibi, Yahudilerinde kendilerince kutsal saydıkları bir takım değerler ve özellikleri vardır. Bu özelliklerden birisi İsrailoğulları ile tanrı arasındaki “Ahit” (sözleşme olduğuna inanılan)'dir. Bundan dolayı Yahudilik bir “**ahit dini**” olarak bilinmektedir. İsrailoğullarının başına gelen bütün sıkıntılar onların bu Ahd'e uyulmadığından kaynaklandığına inanılmaktadır (Küçük, Günay ve Küçük, 2009: 283).

Yahudilik üzerine başlıca belge, İsrail'in kutsal kitabı olan eski Ahit'tir (Challaye, 2002: 121).

Kutsal kitaplardan anlaşıldığı üzere Tanrı Sina Dağı'nda İsrailoğulları ile sözleşme yapmış ve emirlerine uyacaklarına dair söz almış ve Hz. Musa'nın aracılığıyla Tevrat'ı onlara göndermiştir. Bundan dolayı da Yahudiler kendilerini seçilmiş bir millet olarak görmekte ve Tevratı kutsamaktadırlar.

Yahudilikte; mutlak kutsal olan, Tanrı Yahve ve O'nunla ilişki içerisinde olan ona itaat edenlerdir. Bütün nesnelere Tanrı'ya nispetle kutsallık kazanmasına en iyi örnek ahit sandığıdır. Aslında Yahudiler bütün İsrailoğullarını mukaddes kabul ederler. Tanrı Yahve'ye ibadete tahsis edilmiş mekânlardan olan İsrail'in mabedi mukaddestir; zira orası Yahve'nin evidir. Kudüs'te mukaddestir. Aynı şekilde bazı zamanlar ve mekânlar da mukaddestir (Kutluay, 2010: 92). Bu mukaddes zamanlar ve mekânların bazılarını şu şekilde açıklayabiliriz;

Pesah (Fısh) Bayramı, bu bayram İsrailoğulları'nın Musa'nın önderliğinde Mısır'dan çıkışın ve kölelikten kurtuluşun Tanrı Yahve eliyle olduğu düşüncesini sembolize etmektedir (Atasağun, 1996: 80).

Sina Dağı, Sina Çölü'nde bulunan ve Tanrı'nın Musa'ya on emri verdiği, aynı zamanda Ahit sözleşmesinin yapıldığı dağ olması münasebetiyle kutsanmıştır.

Ahit Sandığı, İsrailoğulları, Ahit Sandığı bir yerden başka bir yere taşınırken, Tanrı'nın da onunla birlikte yürüdüğüne ve çölde bir bulutla kendilerine eşlik ettiğine inanırlardı (Atasağun, 1996: 32).

Şabat (Sebt) Günü, Şabat İbranice durmak, bırakmak, terk etmek, menetmek ve dinlenmek anlamlarına gelmektedir. Yahudi inancında Cumartesi günü dinlenme, işten sakınma ve kaçınma günüdür. Cuma akşamı güneşin batışıyla başlamakta, Cumartesi günü güneşin batışıyla sona ermektedir. Şabat günü iş yapmak yasaklanmıştır (Atasağun, 1996: 87).

Süleyman Mabedi (Kudüs Mabedi), Kudüs mabedini ilk olarak Davut yapmak istemiş, ama Tanrı buna izin vermemiş, bunu da peygamber Naton vasıtasıyla belirtmiştir. Naton, Davud'a Kudüs mabedini oğlu Süleyman'ın yapacağını bildirmiştir (Besalel, 2001: 109).

Menora (Kandillik), Yedi Kollu Şamdan şeklindedir. Menora en önemli Yahudi simgelerinden birisidir. Tanrı'nın dünyaya ışık saçmasını dilemek için yakılırdı (Kılınç, 2010: 43).

Hristiyanlıkta Kutsallık

Her dinde olduğu gibi Hristiyanlıkta da kutsallıklar vardır ve genellikle dini ritüellerdir. Hristiyanlıkta kutsal olan Baba(Tanrı), Oğul(Hz. İsa) ve Kutsal Ruh 'tur (Kutluay, 2009:134).

Kur'an'ı Kerim'de ise bu konu hakkında şöyle ifade edilmektedir “Andolsun ki: “Gerçekten de Allah Meryem oğlu Mesih'in kendisidir!” diyenler elbette kafir olmuştur. Oysa Mesih: “Ey İsrailogulları! Benim de Rabbim sizin de Rabbiniz olan Allah'a ibadet edin. Her kim Allah'a şirk koşarsa muhakkak ki Allah ona cenneti haram kılmıştır. Onun varacağı yer ateştir. Zalimlerin yardımcıları yoktur” dedi”(5 Maide: 72).

Hristiyanların Hz. İsa'ya taparcasına kutsallaştırmalarına karşı bir başka ayette; “Meryem oğlu Mesih bir resulden başka bir şey değildir. Muhakkak ki ondan önce de resuller geçmiştir. Onun annesi de dosdoğru bir kadındı. İkiside yemek yerlerdi. Bak onlara ayetleri nasıl açıklıyoruz. Sonra bak ki nasıl döndürülüyorlar!” (5 Maide: 73).

Hristiyanlıkta mezheplere (Katolik, Protestan, Ortodoks) göre atfettikleri kutsallık değerleri değişmektedir.

Hristiyanlık dininde de mukaddes sayılan zamanlar vardır bu zamanlarda diğer günlere nazaran daha farklı coşkuyla ya da hüznle geçmektedir. Bu mukaddes zamanlardan bazıları;

Hamsin Yortusu(Bayramı), tarihi, yıllara göre farklılık gösterip genelde Mayıs veya Haziran aylarına denk gelir. Bu günün İsa'nın ölüp tekrar dirilerek göğe yükselişinden sonra Kutsal Ruh 'un havarilerin üzerine çöktüğü gün olduğuna inanılır. Hristiyanlığın dünyaya karşı vazifelerinin başladığı gün olarak kabul edilir.

Azizler Günü, Hristiyanlıkta bilinen ve bilinmeyen tüm azizlerin anıldığı kutsal gün. Batı Kiliselerinde 1 Kasım'da, Doğu Kiliselerinde Hamsin 'den (Pentekost) sonraki ilk Pazar günü kutlanır.

Beşaret Bayramı, müjde, iyi haber anlamına gelen bir kelime olup dini terminolojide Meryem'e İsa'nın doğumunun melek Cebrail aracılığı ile önceden bildirilmesi

hadisesine verilen isimdir. Meryem'in İsa'ya gebe kaldığı farz edilen 25 Mart günü her yıl Hristiyanlarca Beşaret bayramı olarak kutlanır.

Paskalya Günü, Hristiyanlıktaki en eski ve en önemli bayramdır. İsa'nın çarmıha gerildikten sonra 3. günde dirilişi kutlanır. Doğu ve Batı kiliseleri arasında farklılıklar olmakla beraber, Paskalya dönemi yaklaşık olarak Mart sonundan Nisan sonuna kadar olan dönemdir. Her sene sabit bir tarihte gerçekleşmeyen ve dünya kiliselerinin çoğunda Pazar günü kutlandığından Diriliş Pazarı ya da Diriliş Günü olarak da adlandırılır.

Epifani Bayramı, İsa'nın doğumundan 12 gün sonra kutlanmasına atfen On ikinci gün bayramı olarak da anılır. Kutlamaların nedenine dair Hristiyan mezhepleri arasında farklılıklar vardır. Katolik ve Protestanlıkta doğudan gelen üç müneccimin bebek İsa'yı ziyaret etmesini anarlar. Ortodokslukta Ürdün Nehri'nde İsa'nın vaftiz olması anılır. Ortodokslukta üç müneccimin ziyareti ise 6 Ocak'ta kutlanır.

Noel, her yıl 25 Aralık tarihinde İsa'nın doğumunun kutlandığı Hristiyan bayramı. Ayrıca Doğu Bayramı, Kutsal Doğu veya Milat Yortusu olarak da bilinir. 20. yüzyılın başlarından itibaren Noel, Hristiyan olmayanlar tarafından da kutlanan, dini motiflerinden arınmış, hediye alışverişi etrafında yoğunlaşan bir bayram olarak da kutlanmaya başlamıştır. Bu bayramın mitolojik simgesi olarak Noel Baba temel bir rol oynar (<http://www.dunyadinleri.com/tr-TR/Sayfa/Listesi/hiristiyan-bayramlari-ve-kutsal-gunleri> 09 Ekim 2014).

1.2.2. İslamiyet'e Göre Kutsallık

Kur'an'da Kutsallık

İslam dinin mukaddes kitabı olan Kur'an'ı Kerim, en çok değer verilmesi gereken en kutsalın yaratıcı ilahın Allah olduğundan bahsetmektedir (64 Teğabun: 1). Bu bağlamda İslam inancına göre en kutsal olan Allah'tır. Allah'ı bilmek, tanımak, emir ve yasaklarına uymak, O'na saygı göstermek, koşulsuz itaat etmek, yüceltmek O'nu en kutsal yapmaktadır.

Kur'an'a göre, Allah'ın sevgisini kazanmanın, bağışlanmanın ve rahmet elde etmenin yolu, Hz. Muhammed'e uymaktan geçmektedir (3 Ali İmran, 31).

İslam dininde Hz. Peygamberimiz gibi kutsal olan başka peygamberler ya da kitabımız Kur'an'ı Kerim veya kutsallaştırdığımız mekânlardan "Kabe" yi gereğinden fazla

yüceltmek tapınma derecesinde saygı gösterisinde bulunmak ya da onları hafife almak, çiğnemek ya da inkar etmek, Müslüman kişiyi dininden bile edebilir. İslam'a göre Allah'ın dışındaki bütün varlıklar ve şeylerin yüceltilmesi, Tevhid(Tek İlah) inancını zedelemeyecek ölçüde yüceltilmelidir. Tevhid dini olan İslam, peygamberler dâhil olmak üzere diğer kutsal dini değerlere itaate cevaz verirken, dikkat edilmesi gereken en önemli özelliğin ilah seviyesine çıkarmamak olduğunu önemle vurgular (Ağırman, 2004: 78).

Hadisler de Kutsallık

Hadislerde; Mekke, (Kabe, Hacer-i Esved, vb.), Medine, (Mescid-i Nebevi, Kuba Mescidi, vb.) Kudüs ve Mescid-i Aksa, Şam, Yemen vb. şehirler, içindeki mevki veya nesnelere, Muharrem Ayı, Rebiü'l-Evvel Ayı, Recep Ayı, Ramazan Ayı, Ramazan ve Kurban Bayramları, Şevval ve Zilkade Ayları... Pazartesi, Perşembe ve Cuma Günleri, icabet saatleri... gibi ay, gün ve gecelerin diğer zaman dilimlerden ayrılması noktasında kutsiyeti ifade edilmektedir (Kutluay, 2009:69–105).

İslamiyet'te Kutsal Zamanlar

Bazı zaman dilimleri de tıpkı mekânlar gibi, kendilerinde meydana gelen önemli olaylar sebebiyle diğer zaman dilimlerinden ayrılmakta ve kutsal zaman dilimleri haline gelmekte ve bu kutsal günler inananlar için farklı atmosferde geçmektedir. Kur'an'da, belirli aylar (2 Bakara, 185, 9 Tevbe, 36), belirli günler (62 Cuma, 9), belirli vakitler (3 Ali İmran, 17; 51 Zariyat, 18), bazı geceler (97 Kadir, 1–5.) vb. birçok zaman dilimi Kutsal'ın tecellisi olması nedeniyle diğer zaman dilimlerinden ayrılmaktadır.

İslam Dünyasında sevinç ve coşkuyla karşılanan, aynı zamanda mübarek kabul edilen gün ve geceleri şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Rebiü'l-evvel ayının on ikinci gecesi: Mevlid Kandili.
2. Receb ayının ilk Cuma gecesi: Regaib Kandili.
3. Receb ayının yirmi yedinci gecesi: Mi'rac Kandili.
4. Şaban ayının on beşinci gecesi: Berat Kandili.
5. Ramazan Ayı ve Kadir Gecesi.
6. Şevval ayının ilk üç günü: Ramazan Bayramı.
7. Zilhicce ayının on, on bir, on iki ve on üçüncü günleri: Kurban Bayramı.
8. Muharrem ayının onuncu günü: Aşure Günü.

Kutsal Günler ve Geceler

Birtakım önemli hadiselerin bu zamanlarda gerçekleşmesi ve bu vakitlerin Kur'an tarafından diğer vakitlerden ayrılması, sekil bakımından aynı olan bazı ibadetlerin bu anlarda yapılıncı çok daha sevaplı olması, bu zaman dilimlerinin kutsal olduğuna işaret etmektedir.

1-Aşure Günü

Haram aylardan biri olan muharrem ayının onuncu gününe verilen bir isimdir. Hz. Hüseyinin(r.a.) şehadeti bu zaman diliminde olmuştur (Kutluay,2009:263). Ayrıca bazı rivayetlere göre Âdem peygamberin tövbesinin kabulü, Hz. Nuh'un gemisinin Cudi dağına oturması, Hz. İbrahim'in ateşten kurtulması, Hz. Yakup'un oğlu Hz. Yusuf'a kavuşması gibi büyük peygamberlere ait olayların muharremin onuncu gününe rast geldiğine inanılmaktadır (Aktaş,2006:8).

2-Cuma Günü

Kur'an'da Cuma günü, namaz vaktinde bütün işlerin bırakılıp namaz kılınması ve Allah'ı anma yönünde çağrı yapılmış ve bu günde hayır olduğu bildirilmiştir (62Cuma,9).

Hadislerde Cuma gününün faziletli olduğu bildirilmektedir. Mesela Hz. Âdem o gün yaratıldı o gün cennete kondu ve yine Cuma günü cennetten çıkarıldı. Kıyamet Cuma günü kopacaktır diye haber verilmiştir (Kutluay, 2009:249).

Cuma gününü önemli kılan Cuma namazı hiç kuşkusuz unutulmamalıdır ve diğer toplu kılınan namazlardan daha hayırlıdır.

3- Kandiller

Mevlid Kandili Allah'ın en sevgili kulu ve peygamberi olan Hz Muhammed (s.a.v.)'in doğum günüdür. Bilindiği gibi Hz. Peygamber Rebiü'l-evvel ayının on ikinci gecesinde dünyaya gelmiştir. Rebiü'l-evvel ayında böylesine mutlu ve şerefli bir olaya tanıklık edilmesi dolayısıyla söz konusu olayın her yıldönümünün kutlanması, İslam âleminde mühim bir gelenek halini almıştır. Bu sebeple birçok İslam şairi tarafından bu şerefli doğum hakkında naat-ı şerifler, kasideler, mevlidler yazılmış ve bu eserler Hz. Peygamber'in doğduğu gece olan **Mevlid Gecesinde** okuna gelmiştir.

Recep ayının ilk Cuma gecesine rastlayan **Regaip Gecesi** de ikinci önemli gecedir. Bunun en önemli sebeplerinden biri, Hz. Peygamber'in anne karnına bu gecede düştüğünün kabul edilmesidir.

Önemli bir başka gece ise Receb ayının yirmi yedinci gecesidir. **Mi'rac** olarak adlandırılan bu gece kuran da ; "kulunu bir gecede Mescid-i Haram'dan çevresi bereketli kıldığımız Mescid-i Aksa'ya götüren(Allah) eksikliklerinden münezzehtir. O'na ayetlerimizden bazısını gösterelim diye (böyle yaptık). Şüphesiz ki, O, işitendir, görendir" (17 İsrâ 1). Hz peygamberin Allah ile görüşmesi neticesinde kullar için müjdelere ve kolaylıklar vermesi sebebiyle Mir'ac önemlidir.

Şaban ayının on beşinci gecesi olan **Berat Gecesi** de önemli gecelerdendir. Şaban'ın on beşinci gecesinde Müslümanların Allah'ın bağışlaması sebebiyle günah yükünden kurtulacakları umularak bu geceye Berat gecesi denmiştir. Bu gecenin gündüzünü oruç tutulması gerektiği çünkü o gece güneş batınca Allah Teâla dünyaya en yakın göğe inerek(ondan) "feci" oluncaya kadar kendisinden mağfiret dilememizi ve bunun karşılığında affedeceğini bildirmiştir. Aynı şekilde rızık isteyenlere rızık vereceğini de bildirmiştir (Atasağun:1996: 228).

Ramazan ayının 27. gecesine rastladığı genellikle kabul edilen **Kadir Gecesi** mübarek gecelerin en önemlisidir. Zira Kur'an-ı Kerim'de Kadir Sûresi'nde "*Kadir gecesi nedir, bilir misin? Kadir gecesi bin aydan daha hayırlıdır. Onda melekler ve ruh, Rablerinin izni ile her türlü iş için inerler. O gece tan yeri ağarınca kadar selamet vardır.*"(97 Kadir 2-5.) buyurularak bu gecenin çok önemli olduğu beyan edilmiştir.

Kutsal Aylar ve Bayramlar

Ramazan Ayı; İslam'a göre Ramazan ayı mübarek kabul edilen bir aydır. Zira bu ayda Kur'an-ı Kerim indirilmeye başlanmış ve oruç farz kılınmıştır: "*O (sayılı günler), doğruyu eğriden ayırma, gidilecek yolu bulmak konusunda açıklamalar ve insanlara rehber olarak Kur'an'ın indirildiği Ramazan ayıdır. Artık kim bu aya yetişirse onu oruçlu geçirsin...*" (2 Bakara 285).

Kur'an-ı Kerim'in inmeye başladığı bu ay rahmet ve mağfiret ayıdır. Bu ayda Müslümanın bin gecede yaparak elde ettiği kazancı, bir gecede kazandıran Kadir Gecesi (97 Kadir 97/2-5.) vardır. Müslümanlar bu ayda Allah'tan af ve mağfiret dileyebilecekleri, her türlü günahattan arınabilecekleri ümidi içeresindedirler. Zira ilgili

ayetlerin yanında Ramazan gün ve gecelerinin önemi birçok hadiste de dile getirilmektedir.

Beş vakit Namazın bu ayda daha bir huşu ile kılınması, duaların yoğunlaşması, teravihler, zikir ve tesbihler, fitreler, sadakalarla Müslümanlar arasında; birlik, beraberlik ve kardeşlik duygularının en yoğun bir biçimde yaşanması bu ayı diğer aylardan ayırarak farklılığa bürümektedir.

Ramazan ve Kurban Bayramları; Ramazan Bayramı İslam dininin iki bayramından biridir. Ramazan ayını tam olarak ifa eden kullara Allah tarafından hesapsız nimetlerin bahşedildiği ve iyilikleri için meleklerin şahit tutulduğu bir bayramdır. Halk arasında “**Şeker Bayramı**” olarak bilinir ve şeker toplanır.

Kurban bayramı Hz. İbrahim’in oğlu Hz. İsmail’i Allah’a verdiği sözü yerine getirmek üzere kurban etmek istemesi, Hz. İsmail’in bu duruma rıza göstermesi neticesinde Allah’a karşı gösterilen büyük sadakatin karşılığı olarak hayvan kurban etmesinin izlerini taşımaktadır. Müslümanlar da Zilhicce’nin on, on bir ve on ikinci günlerinde kurban keserek bu iki peygamberin izlerini taşıyan bu ibadeti yerine getirirler (Atasağun,1996:218-219).

İnsanları bir araya getiren kardeşlik duygularını artıran gerek aile içi gerekse akraba ya da tanıdık tanımadık insanları tek çatı altında birleştiren, kültür duygularının yoğunlaştı, inanç psikolojisinin vermiş olduğu mutluluğu tadan insanları birbirine bağlayan bayramlardır.

1.3. Hukuki Açıdan Suç Kavramı

Sosyal bir varlık olan insan bir başkasına ihtiyaç duyar ve kendisinden başka insanlarla iletişim kurarak topluluk halinde yaşamak zorundadır. Topluluğun ayakta kalması için bir takım kurallar koymak zorundadır ki birbirleri arasında ilişki bozulmasın hayat daha kolay hale gelsin ve uzun süreler varlığını devam ettirebilsin. Bu yüzden her toplum geçmişten beri kurallar çerçevesinde özgürdür ve bir başkasının yaşam alanına girmeden hareket ederler. Bu kuralların ihlal edilmesi durumunda ise bireylerin bu davranışlarını tekrar etmemesi amacıyla hayatı engelleyici yaptırım uygularlar.

T.C.K' ya Göre Suç

Her topluluğun, grubun ya da devletlerin kuralları olduğu gibi bizim ülkemizin de en başta anayasa olmak üzere diğer kanun ve tüzüklerle kurallar belirlenmektedir. Kuralların ihlali de Türk Ceza Kanunu'nda (T.C.K.) cezai müeyyidesi belirtilmektedir.

Suçun ne olduğu ise kanunumuzda tarif edilmemiştir (zden,2007:84). Ceza kanununda sadece hangi fiillerin suç oluşturduğunu göstermiş, ayrıca bir tanıma yer vermemiştir (Hakeri, 2012:101). Hakeri' ye göre suç, “*kanunun bir ceza hukuku yaptırımı ile karşıladığı fiildir*” şeklinde tanımlamıştır.

Türk Ceza Kanunu'nun 2. Maddesine göre, Kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. İfadesiyle suç ve ceza kavramına değinmiştir.

T.C.K' ya Göre Suç eşitleri

Suçları “insanlığa”, “kişilere”, “topluma”, “millete ve devlete” karşı olmak üzere başlıca dört gruba ayıran Türk Ceza Kanunu, özellikle yapılan son değişikliklerle birlikte ağdaş ceza kanunu sistemlerine büyük lde yaklaşmıştır.

şu an yürürlükte bulunan 2004 yılında kabul edilen 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na göre bugün bizim hukuk sistemimizin kabul ettiği suç çeşitlerini şöyle sıralayabiliriz:

1. Soykırım ve insanlığa karşı işlenen suçlar: Soykırım, insan ticareti-göçmen ticareti,
2. Kişilere karşı işlenen suçlar: Hayata-kasten öldürme, intihara yönlendirme vb. vücut dokunulmazlığına- yaralama, organ veya doku ticareti, insan üzerinde deney vb. şerefe, cinsel dokunulmazlığa, hürriyete, özel hayata, mal varlığına karşı işlenen suçlar, işkence, ocuk düşürtme, koruma-bildirim yükümlülüğünün ihlali,
3. Topluma Karşı İşlenen Suçlar: Genel tehlike yaratan suçlar, kamu sağlığına, çevreye, kamu güvenine, kamu barışına, ulaşım araçlarına, genel ahlka, aile düzenine karşı işlenen suçlar, bilişim ve ekonomiye ilişkin suçlar,
4. Millete ve Devlete Karşı İşlenen Suçlar: Kamu idaresinin işleyişine, adliyeye, devletin güvenliğine, anayasal düzene, devletin egemenlik alametlerine, milli

savunmaya, devlet sırlarına, yabancı devletlerle olan ilişkilere karşı işlenen suçlar (Özgenç, 2005:28-39).

Adi Suçlar

Adi suçlar kelime anlamı itibariyle basit suçlar olarak tanımlanmaktadır. Adi suçları da şahsa ve mala suçlar olarak ayırmak mümkündür.

TCK'da suçlar sınıflandırılırken kişilere(şahsa) karşı işlenen suçları; adam öldürme, yaralama, hakaret, işkence ve eziyet, cinsel taciz, hürriyetinden yoksun bırakma, şerefe karşı suçlar olarak, mal varlığına karşı suçları da; hırsızlık dolandırıcılık, yağma ve başkasının malına zarar verme olarak sınıflandırılmaktadır.

Şahsa Karşı Suçlar

Bu suçlar bireylerin en önemli haklarına zarar veren suçlardan oluşur. Bu kapsamda başlıca şahsa karşı suçlar şunlardır:

Adam öldürme Suçu

İnsanlık tarihinin suç sayarak cezalandırdıkları en eski suç türüdür. İnsanın en önemli hakkı olan yaşama hakkına son verilmesidir (Nirun, t.y: 125). Bu neden onarılması mümkün olmayan zararlar getiren durumdur ve bu hakkın ihlal edilmesi durumunda Türk Ceza Kanun da en ağır ceza ile cezalandırılır (Dönmezer,1981:8). TCK'da hayata karşı suçlar olarak nitelendirilmekte ve TCK'nun 81. maddesinde suçun işleniş amacı ve şekline göre kasten ve taksirle öldürme olarak ikiye ayrılmıştır. Aynı zaman da bu şekilde öldürme suçu kendi içinde alt dallara ayrılmıştır (Öztürk ve Erdem, 2005:212).

Yaralama Suçu

TCK'da "Vücut Dokunulmazlığına Karşı Suçlar" olarak sınıflandırılmaktadır. Yaralama suçu da işlenip amacı ve biçim şekline göre kasten ve taksirle yaralama olarak iki şekilde değerlendirilir. Kasten yaralama suçu T.C.K. madde 86, taksirle yaralama suçu TCK madde 89 da tarif edilmiş ve bilerek ya da bilmeyerek kişinin beden bütünlüğüne zarar vermek ve bunun sonucunda kişide oluşabilecek her türlü olumsuzluklar olarak değerlendirilmiştir (Öztürk ve Erdem, 2005:233,250).

Tecavüz Suçu (Cinsel Saldırı): Cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar olarak tanımlanır ve T.C.K 102-105. Madde aralıklarında tanımlanmıştır.

Tecavüz, büyük ölçüde erkekler tarafından kızların ya da kadınların istekleri dışında seks yapmaya zorlanması fiilidir. Bu suç türü aynı zamanda, bir şiddet suçudur. Bu suç türünün en belirgin niteliği, saldırganlık ve cinsellik duygusunun iç içe geçmiş olmasıdır. Irza tecavüz, bir kimsenin kadının isteği dışında zor kullanılarak cinsel açıdan yararlanmasıdır. Bu tip zorlamanın en önemli yanı kadının seçim hakkının olmayışı ve eğer cinsel davranışlara direnirse ciddi fiziksel ve toplumsal sonuçlarla karşı karşıya kalacak olmasıdır. Bazı zorlama şekilleri zorla (tecavüz), cinsel saldırı (zorla cinsel temas) ve çocuklara cinsel saldırı pek çok hukuki sistem tarafından suç olarak kabul edilir (Üresinler,2005:89-90)

Tecavüz olaylarının açıklanmasında biyolojik, psikolojik, psikiyatrik, sosyo-biyolojik ve sosyolojik eksenli açıklama modelleri geliştirilmiştir. Tıp ve psikoloji gibi bilim dalları tecavüz davranışının, kontrol edilemeyen cinsel dürtülerin veya duygusal bozuklukların bir sonucu olarak görmektedir. Sosyolojik yaklaşım ise, bu suç türünü daha çok kültür, ataerkil yapı, sosyalleşme biçimi, aile yapısı ve yaşam deneyim faktörleri etrafında açıklamaktadır.

Mala Karşı Suçlar

Kişilerin mal varlığına yönelik saldırı suçlarıdır. Mal/mülk, para, servet elde etmek dürtüsü legal vasıtalar elvermediğinde illegal yollardan doyuma kavuşmaktadır. Mala yönelik suç, birine ait olan her hangi bir malın onun izni dışında alınması veya zarar verilmesidir. Ayrıca bu suçun kapsamında yasalara aykırı olarak ekonomik kazanç sağlamaya yönelik eylemler de vardır. Mala karşı suçlardan bazılarını şu şekilde açıklayabiliriz:

Hırsızlık

Mala yönelik suçların başında hırsızlık gelir. Zilyedinin rızası olmadan başkasına ait taşınır bir malın yarar sağlamak amacıyla bulunduğu yerden alınması fiiline hırsızlık, fiili gerçekleştiren kişiye toplum tarafından hırsız denilmektedir.

Hırsızlık suçları büyük ölçüde, ekonomik amaçlı olarak işlenmektedir. Ekonomik suçların işlenmesinde yoksulluk, gelir eşitsizliği, göreceli yoksunluk, alt-kültür, elverişli ortam ve uygun fırsatların varlığı gibi faktörler belirli düzeyde etkilidir. Fırsat olgusunun üç ana bileşeni vardır: Miktar veya değer açısından çalınmaya değer bir malın/servetin oluşu, çalma işleminin kolay yollardan elde etme ve çalınan malın,

eşyanın veya servetin satılma veya elden çıkarma piyasasının olmasıdır (Üresinler,2005:90).

Yağma Suçu

Yağma suçu 5237 sayılı T.C.K'nın 10. bölümünde yer alan mal varlığına karşı suçlar içerisinde düzenlenmiştir. T.C.K'nın 148. maddesinde yağma suçunun basit hali düzenlenmiştir. Yağma; “bir başkasının kendisinin veya yakınının hayatına, vücut veya cinsel dokunulmazlığına yönelik bir saldırı gerçekleşeceğinden ya da mal varlığı itibarı ile büyük bir zarara uğratacağından bahisle tehdit ederek veya cebir kullanarak bir malı teslimine veya malın alınmasına karşı koymamaya mecbur kılmak” şeklinde meydana gelen fiildir.

Yağma suçunda da hırsızlık suçunda olduğu gibi taşınır malın alınmasında zilyedin rızası yoktur. Fakat yağmanın hırsızlık suçundan temel farkı yağma suçunun oluşabilmesi için mağdurun rızasının cebir veya tehdit kullanarak ortadan kaldırılması gerekmektedir. Yağma suçunda tehdidin kişinin kendisine yönelik olabileceği gibi yakınlarına ya da malvarlığında büyük bir zarara sebebiyet verecek şekilde olması gerekir. Ayrıca tehdit mağdurun kendisinin veya yakınlarının vücut veya cinsel dokunulmazlığına yönelik olması da mümkündür. Yağma suçunun cebir kullanarak işlenmesi de mümkündür. Fakat bu cebir neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış kasten yaralama boyutuna ulaşmaması gerekmektedir.

Dolandırıcılık Suçu

Hileli davranışlarla bir kimseyi aldatıp, onun veya başkasının zararına olarak, kendisine veya başkasına bir yarar sağlamaya dolandırıcılık denir

Dolandırıcılık malvarlığına karşı suçların en tipik örneğini oluşturmaktadır. Günümüzde çok fazla işlenen bir suçtur. “Bunun nedenini, bir yönden ticari hayattaki gelişmelerde, öte yandan da yağmalama içgüdüsünün ortaya çıkış biçimlerindeki incelikte aramak gerekir”.

Mağdurun şahsına zararla dolandırıcılık vukua gelmez. Bu sebeple hileli yollara müracaat suretiyle bir zengin kızla evlenmeye muvaffak olan kimseyi dolandırıcılıktan cezalandırmaya imkân yoktur. Buna karşılık “hileli evlenme vaatleri ile para almak dolandırıcılıktır”. Evli olmadığı halde kendini evli göstererek karısına verilmek ve bu suretle onu boşanmaya razı etmek bahanesiyle, kendisine evlenmeyi vaat ettiği

kimseden, para alan dolandırıcılık suçunu işlemiş sayılmalıdır. Söz konusu suçun özü, bir kimseyi failin veya başkalarının yararına kendi malvarlığında bir azalmayı gerektirecek aktif veya pasif bir davranışa sevk eden aldatmadan ibarettir (http://www.turkhukuk sitesi.com/makale_189.htm, 2005, 10 Mayıs 2015).

1.4. Din ve Suç İlişkisi

Hiç kuşkusuz toplumlar tarih içerisinde sürekli değişim içerisine olmuştur. İnsanların keşfetme arzularından yeni icatlar yeni yerler gibi modernleşme adına yapılan buluşlar insanlar için bir değişim unsuru olmuş ve büyük buluşlar, keşifler insanlar için sıkıntılı bir süreç ve toplumlar için zor zamanlar olmuştur. İnsanların bu geçiş dönemlerinde gerek bireysel olarak gerek toplumsal olarak çok sayıda insan suç işleme eyleminde bulunmuştur. Ancak Bu değişimlerin yanına değişmeyen din olgusunu eklediğimizde insanlığın var oluşuyla doğan din kurumu toplumlar için rehber niteliğinde olmuştur. Hayatlarını din çerçevesinde şekillendirmişlerdir. Hukuk kurallarından daha geniş yelpazeye sahip olan din kuralları İnsanları toplumsallaştırıp, sapkın davranışları engelleyerek sosyal kontrol mekanizması görevi görmüş ve etkisi hala devam etmektedir.

Dinin etkisi devam etsede modernizm adına yapılan çalışmalar, seküler anlayış, laik ideoloji, teknolojinin getirdiği yenilikler neticesinde din kurumunun toplum içerisinde son zamanlarda etkisinin azaldığı görülmektedir. Çok sayıda insan ise din ile dünya arasında gelgitler yaşamaktadır. Ne dinden kopabilmekte ne de dünyasını bırakabilmektedir. Söz konusu dünya ile din ayrımının anlaşılmaması neticesinde, suç işleyen insanlar işlemiş oldukları suç eylemlerini dinden kaynaklı olduğunu belirterek kendilerini bu şekilde savunmaya gitmektedirler.

Toplumlara bakıldığında her toplumda iyi-kötü, doğru-yanlış, ahlaklı-ayıp vb. davranışlar hakkında fikirler ve normlar bulunmaktadır. Bütün toplumların iyi davranışı teşvik etmek ve kötü davranışları kontrol etmek veya cezalandırmak için çeşitli mekanizmaları bulunur. Cezalandırma tarihi açısından her zaman din ve suç arasında bir ilişki olmuştur. Modernizm öncesi hukuk sistemlerinin din tarafından belirlenmesi dolayısıyla dinin suçlu davranışını belirleyen yegâne unsur olması; günümüzde hümanist olmayan, aşırı, sadist gibi nitelendirmeler ile geçmişteki cezalandırma sistem ve biçimlerini eleştirmemize neden olmaktadır.

Günümüzde dinin etkinliğinin toplum içinde değişmediği öngörülse bile hukuki sistemler dolayısıyla davranış kriterlerinde yaptırıma sahip normların dini olmaktan ziyade hukuki olduğu belirtilebilir. Burada önem arz eden nokta dinin suç ile ilişkisinin belirlenmesi noktasında dikkate alınması gereken başlangıç noktasıdır: Suçlu davranış kriterlerini oluşturan ve bu davranış kalıplarını muhteviyatı ile ilgili toplumsal mutabakatın oluşmasında din, olumlu veya olumsuz şekilde suçlu davranışın toplumun algularında şekillendirilmesini sağlayan temel ahlaki kurumdur.

Suç ve din ilişkisinin incelendiği çalışmalar bilimsel camiada gereken ilgiyi görmemektedir(Johnson ve diğ. 2000:46). Din ve suç arasındaki ilişkinin araştırılmasına yönelik çalışmaların sayısında bir artış gerçekleşmesine rağmen, elde edilen bulgularda farklılıklar görülmektedir. Batıda yapılan çalışmaların öngörülere, dini bir inanca sahip olmanın veya kiliseye gitmenin, suç işlemeye engel olacağına yöneliktir. Bu araştırmacılar, dinsel inançları ahlaki davranışın temeli olarak görmektedirler.

Kızmaz'ın aktardığına göre (Durkheim 1915; Dais 1948; Coogan 1954; Yinger 1957) batılılar dindarlık düzeyinin artışına paralel olarak, bireylerin suç eylemlerine yönelme oranlarının düştüğünü savunurlar. Burada dinin bireyin yaşamındaki rolünün artması ile bağlantılı olarak, bireyin sapkın davranışına karşı kendini kontrol altında tutabilme gücünün arttığı düşüncesi vurgulanmaktadır (Gürler,2010:97).

Sosyal bilimlerde köklü bir geçmişe sahip din ve suç ilişkisi ile ilgili hipotezin kökeni ağırlıklı olarak Durkheim ve Weber tarafından kavramsallaştırılmıştır. Fakat Lombroso suç işleyenlerin düşük bir kısmının ateist olduğunu belirterek bu hipoteze karşı çıkmıştır (Benda ve Corwyn,2001:57).

Durkheim toplumsal işbölümünde organik dayanışmanın daha karmaşık toplumlarda etkili olduğunu ve bu dayanışmanın seküler, heterojen bir toplum oluşturduğunu belirtir. Toplumun göreceli seküler doğası ve bireyler arası kuvvetli bağların yitilmesi bu toplumlarda dinin etkinliğini azaltmaktadır. Bu görüş açısından Amerika gibi endüstriyel toplumlarda sapma, suç gibi konularda dinin etkinliğinin kısıtlı olduğu belirtilebilir (Gürler,2010:97). Bu bakış açısı ile suç ve din ilişkisi olumlu ya da olumsuz ilişkileri bakımından daha geleneksel ve üçüncü dünya ülkelerinde yaygın bir etkinlik sahası olabileceğini akla getirmektedir.

Stack ve Canavy Durkheim'ın tezine göre bir yorum yürüterek dini entegrasyonu sapkın davranışın antidotu olarak nitelemişlerdir. Kiliseye devam etme davranışlarının daha yüksek olması, Katoliklerin Protestanlardan daha yüksek bir uyum mekanizması geliştirmelerine neden olmuştur. Ayrıca cinsellikteki liberalleşme açısından Katoliklerin daha konservatif bir anlayışa sahip olmaları Katoliklerin intihara daha az meyilli hale gelmelerine neden olmaktadır. Katolik kilisesinin hiyerarşik yapısı, bireylerin doğum yapma ve kürtaj konularında muhafazakâr bir tutuma sahip olmalarına ve üyelerin seksüel bakış açılarında kilisenin üst yapısı şekillendirici bir etki ile kişilerin cinsel algılarını konservatif bir yapıya büründürür. Bu sebeplerle Katolikler tecavüz suçunu işlemekten daha uzaktırlar (Stack ve Kanavy,1983:68).

Durkheim'a göre kanun, temel sosyal düzenin bir yansımasıdır. Kanunun toplum içinde bütünleşme unsurları ile bir harmoni içinde bulunması gerekir. Dinin dört temel fonksiyonu ona göre şunlardır: Disiplin sağlar, bağlılık oluşturur, güç ve mutluluk verir. Dini ritüeller bireysel bir disiplin ile bireyleri toplumsallığa hazırlar. İnsanları bir araya getirir ve ortak birleştirici unsurların tekrarlanması ve kabulünün pekiştirilmesi sağlar ve böylece dayanışma güçlendirilir. Gruba katılımı canlandırır ve değerlerin gelecek nesile aktarılmasını sağlar. Hayal kırıklıklarına karşı direnç sağlar. Ona göre yanlış bir din yoktur. Hepsi kendi tarzı ile doğrudur. Bireyin varlığı ve içinde bulunulan koşulların cevapları bunların içindedir. Bu özellikler dinin suçlu davranışı engellediğine yönelik olarak yapılan araştırmalar için önemli bir bakış açısı sunmuştur.

Dinsel inançların şiddete referans olarak kullandıkları en temel unsur dinsel metinler ve şiddet eylemleri arasında kurdukları köprüdür. Örneğin eski ahitte, Kuran'da düşmanın öldürülmesi ile ilgili ayetler vardır (Gündüz,2005:16). Ancak kutsal metinlerin şiddete referans gösterilmesi Batının bilimsel mantığı üzerinden yürütülen bir yorumdur.

Din ve suç ilişkisi ile ilgili çalışmalar 19.yy.' da din adamları tarafından başlatılan çalışmalar 20.yy.'da Chicago okulu temsilcileri ve sonrasında günümüze kadar ulaşmıştır. Bu belirtilen çalışmaların çoğunluğu batı kaynaklı olsa da ülkemizde de din ve suç ilişkisine dair araştırmaların son zamanlarda hız kazandığı ortaya çıkan çalışmalardan anlaşılmaktadır.

Din- suç ilişkisi üzerine yapılan araştırmaların bulgularını Kızmaz (2005c:203-206) şu şekilde aktarmaktadır:

1- Din ve suçluluk arasındaki ilişkide dinin suçu önleyici etki oluşturmadığını savunan çalışmalar. Bu araştırmalar, din faktörünün suç üzerinde caydırıcı bir etkide bulunmasının ötesinde, suç işlemede etkili bir unsur olduğu görüşünü savunmaktadır. Din suçun meydana gelmesine katkı sağlayan bir etken (Chadwick ve Top; 1993) olduğuna vurgu yapılmaktadır. Diğer bir anlatımla bu araştırmalar, dinselliğın azalmasıyla birlikte, suçluluğın azalma göstereceğini varsaymaktadır. Örneğın, Bonger (1916), “dinsizliğın artması ile birlikte, suçun da azalma eğilimi gösterdiğini” ileri sürmektedir. Aynı şekilde, Lombroso (1911), ateistlerin fazla olduğu yerlerde çok daha az suçlunun olduğu görüşünü savunmuştur. Ancak, burada din ve suç ilişkisinde dinin suç işlemeye sebep olduğunu belirten araştırmaların sayısının oldukça az olduğunu belirtmek gerekmektedir.

2- İkinci gruptaki araştırmaları ise, din ve suç arasındaki ilişkinin kompleks olduğunu belirleyen araştırmalar oluşturmaktadır. Benda ve Corwyn (1997), dört özel lisedeki 724 ergen üzerinde yaptıkları araştırmada, din ile suçluluk arasındaki ilişkinin kompleks olduğu bulgusunu elde etmişlerdir. Bu araştırmada, din ve suç ilişkisi genel suçluluk içerisinde sadece statü suçları ile ilişkili olduğu bulgusu saptanmıştır. Burada, din ve suç ilişkisinin gerçeğı yansıtmaktan uzak ve büyük ölçüde aldaticı sonuçlar ortaya koyduğunu ileri süren az sayıda da olsa bazı araştırmaların var olduğunu belirtmek gerekmektedir.

3- Bu kategorideki araştırmalar da, din/dinsellik ve suç arasında suçu önleyici görev aldığını savunan araştırmalardır. Sosyolojik ve kriminolojik kuramlarda büyük ölçüde, suçluluk ile din arasındaki ilişkide dinin suçu önleyici/azaltıcı etken olduğu varsayılmıştır (Bkz: Pettersson, 1991; Cochran, 1994). Bu konudaki araştırma literatürünün, dinin sapma davranışını engellediğı yönündeki geleneksel bakış açısını büyük ölçüde desteklediğini belirtmektedirler (Albrecht, Chadwich ve Alcorn-1977; Burkett ve White-1974; Chard ve Wierschem-1998) (Chu,2003:27-28).

Bu konu ile ilgili olarak Title ve Welch (1983) tarafından yapılmış bir araştırmada, 65 araştırma içerisinden sadece 10 araştırmanın din ve suç arasında, dinin suç önleyici gücüne rastlayamadığı görülmektedir. Bundan ayrı olarak, yapılmış başka bir çalışma ise; Title ve Welch (1983)’den bu yana yapılmış araştırmalar içerisinden biri hariç (Elifson, Petersen ve Hadaway 1983), diğer tüm araştırmaların (Elifson, Petersen ve

Hadaway 1984; Perkins, 1985; Sloane ve Potvin 1986; Burkett ve Warren 1987; Cochran 1988; Cochran ve Akers 1989; Grasmick, Bursik ve Cochran, 1991; Albrecht, Chadwick ve Alcorn, 1977: 273) suçluluk üzerinde dinselğin temel bir etkide bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bir anlamda bu gruptaki araştırmalar, araştırma literatürünün önemli bir çoğunluğunu oluşturmaktadır. Petterson da (1991) Batı ülkelerinde yapılan bazı araştırmaların, kilise ayinlerine veya hizmetlerine sıklıkla katılanların daha az suç işledikleri yönünde bulgular saptamış olduklarını belirtmektedir.

Higgins ve Albrecht (1977), 1400 lise öğrencisi arasında yaptıkları kiliseye devam etme ile öz- bildirime dayalı suçluluk arasındaki ilişkiye yönelik çalışmalarında, suçluluğun kiliseye devam etme ile ters ilişkili olduğunu saptamışlardır. Bu sonuçlar, kiliseye ne kadar fazla devam edilirse, o denli suçun az işlendiği anlamına gelmektedir. Bu görüş sonradan Stark tarafından “seküler toplum” hipotezi şeklinde formüle edilmiştir (Shoemaker, 1990). Bu konudaki araştırma literatürünün; araştırmaların çoğunluğunun dinin suçlulukta etkisinin suçu önleyici yönde olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, dinin insanın sosyal yaşamının önemli bir parçası olduğu ve bu nedenle kriminolojik araştırmalarda din etkenine gereken değerin verilmesi belirtilmektedir (Johnson, De Li, Larson ve Mc Cullough, 2000).

4- Bu gruptaki çalışmalar ise, din ve suç ilişkisinin özellikle belirli suçlar için geçerli olduğunu belirten araştırmalardır (Kızmaz,2005c:204-205). Din ve suç ilişkisi araştırmaları genellikle, bireysel dindarlık ve suçlu davranışlar arasında bir bağ kurar (Albrecht, Chadwick, and Alcorn 1977; Burkett ve White 1974; Cochran and Akers 1989; Elifson, Peterson ve Hadaway 1983; Higgins ve Albrecht 1977; Hirschi ve Stark 1969; Stark 1996; Stark, Kent, ve Doyle 1982) (Lee, 2006:309).

Bazılarına göre bu ilişki aslı astarı olmayan bir kurgudur (Ellis ve Thompson-1989; Cochran-1994; Hirschi ve Stark-1969; Bahr-1993; Hawk-1994) (Chu,2003:27-28).

Coster, Goudriaan ve Schans din ve suç ile ilgili olarak yaptıkları çalışmada mağduru olmayan suçlar arasında vergi kaçırma, kamusal alanda seks vb. analiz etmişlerdir. Bu tip davranışlar kanunen yasaklanmış olsa da bu durumlar ile ilgili olarak bireyler farklı fikirlere sahip olabilmektedir. Yasal kurallara rağmen bireyler, kanuna karşıt davranışları informal sosyal kuralları günlük hayatın birçok alanında göstermektedirler

(Koster ve diğ., 2009:482). Din ve mağduru olmayan suçlarda dikkat çekici bir ayrım da bireyin dindarlığı ve bir gruba –dini cemaate- bağlı olmasından kaynaklanan dindarlığının oluşturduğu farklılıktır. Sosyal normların çiğnenmesi halinde bu iki dindarlık biçimi farklı mekanizmalar ortaya çıkarır. Cemaat yaşamı dış destek (external sanctioning) ile bireyin algılarında suçlu davranışın veya sapkın davranışın önüne geçerken, bireyin kendi dindarlığı ile şekillenen din anlayışı (Internal sanctioning- suçluluk hissi, utanç) bireyin olumlu ve olumsuz algıları ile şekillenmektedir (Koster ve diğ.,2009:483).

Din ve suç ilişkisinin açıklanması birçok kuram geliştirilmiştir. Sosyal ekoloji teorileri çevrenin değişimi ile ilişkili bir sosyal değişmeye bağlı olarak oluşturulmuş kuramlardır. Bozuk sosyal organizasyon kuramı, sapkın davranışı toplumdaki hızlı değişime bağlamaktadır. Göç, kentleşme ve gelir düzeylerindeki farklılaşma toplumda karışıklığa yol açmıştır. Sosyal yapı teorileri olarak adlandırılan sosyolojik suç teorilerinin fonksiyonalist, gerilim ve alt-kültürel kuramlardan oluştuğu; Durkheim ve Merton'un fonksiyonalist bakış açıları ile şekillendiği söylenebilir. Suç, birey ile değil grup ve sosyal organizasyon ile açıklanabilir. Alt kültür grupları ile açıklanmak istenen nokta herhangi bir şekilde toplumdan izole edilmiş belli bölgelerde yaşamak zorunda kalan insanlara vurgu yapar. Farklılaşmış Birliktelikler Kuramı kanunlara uymayı ima eden ortamlardan ziyade kanunların çiğnenmesi hususunda sözel işaretlerin ve tavsiyelerin verildiği ortamlarda bulunan kişilerin kanunları ihlal etmeye meyilli olduğunu belirtir. Etiketleme kuramı suç işlemiş bireyin bağlı olduğu grup ve topluluk içerisinde “mimlenmesi” dolayısıyla oluşan yalıtılmışlık haline vurgu yapar.

Suçta Etkisi Açısından İslam Dini

Din her şeyden önce, bireylerde bir davranış düzenlemesi ve sınırlaması öngörmektedir. Dinin, birey üzerinde belirli ölçülerde bir denetim ve kontrol mekanizması olarak işlev gören yapısı, din olgusu ile suç arasındaki ilişki noktasını oluşturmaktadır. Bu bağlamda, bireyin din ile kurduğu iletişim, dinden etkilenme frekansı ve dini yaşam biçimi olarak ne kadar hayata geçirdiği bireyin davranışsal ve değersel yapısını şekillendirmekte, denetlemekte ve yönlendirmektedir (Üresinler, 2005:102).

Genel olarak dini sistemler incelendiğinde, hemen hemen tüm dini inanışlar toplumsal düzeni, barışı sağlamayı, sevgi, hoşgörü çerçevesinde toplumu şekillendirmeyi buna

paralel olarak konusu suç teşkil eden davranışları yasaklayarak kişiyi, iyiye, güzele ve doğruya yönlendirmeyi amaçlamıştır. Burada önemli olan kişinin dinine ne kadar bağlı kalarak hayatını yaşadığıdır. Kişilerin dine olan bağlılıklarının, suç işleyip işlememesinde önemli bir etken olduğu varsayılmaktadır.

İslam'a göre, tefecilik, kumar, rüşvet, gasp, hırsızlık ve hıyanet gibi hileli kazanç yollarının hepsi batıl olup, bu tür yollardan para kazanmak haramdır; yalnızca kişinin çalışması, karşılıklı rızaya dayanan ticaret, hibe ve miras yoluyla elde ettiği mal helaldir (Ateş,1989: 265).

Suç, insanlara günah olarak anlatıldığında ve işlendiği takdirde Allahtan uzaklaştıran kötü bir gerçek olduğu telkin edildiğinde, bu kötülük tehlikesi mü'mini doğru yola, tövbe ve pişmanlığa, davranışlarını denetlemeye sevk edebilir.

Suçun Önlemede Alınan Tedbirler ve Caydırıcılık

Yukarıda suç kavramını açıklarken suçun önleme ve mücadele tekniklerinden bahsedip kısmen dini boyutuna değinmiştik. İnsanlığın varoluşundan beri suçta olgusuda hep olgusu hep olmuş ve suçun önlenmesinde çok farklı mücadele yöntemleri kullanılmıştır. Dünyaca ünlü suç teorisyenlerinden Ferri, Lombroso, Garofalo gibi suç bilimcileri tarafından teoriler ortaya atılmıştır.

Özellikle İslam dinine inananlar için İslam inancı, suç işleme de etkili bir yöntem olmuştur. Ayrıca İslam dini inananların hayatını şekillendirmiştir. Ancak İslam inancını benimsemiş tüm insanlar kuralların tamamına koşulsuz itaat etmemiş bir kısım insanlar ya eksik anlayıp kuraldışı eylemde bulunmuş veya itaat eden bir takım insanlarda sadece İslam inancının kurallarıyla hayatlarını idame ettiremediklerinden dini kurallardan sapma davranışlarında bulunmuşlardır. İslam inancı da bu davranışların önlenmesi hususunda bir takım yaptırımlar getirerek toplum düzeni sağlamaya çalışmıştır. Bunun yanında Hz. Peygamberin suçun önlenmesi için aldığı tedbirler vardır. Topluma iyiliği hâkim kılp, kötülüğü uzak tutmayı benimsemiştir. Hz. Peygamber, İslam'ın korunması için beş temel değere; dine, cana, akla, ırza ve mala karşı işlenen suçlara özellikle dikkat etmiştir (Saygılı, 2006:118).

Tüm hukuk devletlerinde hukuk kuralları olduğu gibi İslam dünyasında da İslam hukuku, Fıkıh, Şeriat gibi farklı isimlerle anılan kurallar oluşturulmuştur. İslam hukukunda suç işleyenleri yargılamak için İslam ceza hukukundan yararlanılmıştır.

İslam ceza hukukunda suçların tasnifi de İslam hukuku çerçevesinde değerlendirilmektedir.

Genel anlamda değerlendirildiğinde İslam dininde ibadetlerin insan davranışları ve toplumsal ilişkilerde insanları kötülüklerden uzak tutma anlamında önemli bir etkisi söz konusudur. Bu anlamda incelendiğinde Kur'an-ı Kerim'de "Namaz, taşkınlıktan ve kötülükten alıkoyar." (Ankebut/45) ayeti bu duruma işaret etmektedir. Buna paralel olarak namaz kıldığı halde, namazın insani ve toplumsal ilişkileri düzenleme -iyilik yapma- işlevini yerine getirmemeleri (iyilik yapmaya engel olmak) (Maûn/7), yani toplumsal dayanışmaya katkı sunmamaları, yerilen bir davranış olarak değerlendirilmektedir.

Cemaat ve grup bilinci kazandırmaya yönelik "birlikte ibadet" etme neticesinde toplumsal ilişkilere zarar verecek davranışların önüne geçilebilme ihtimali söz konusu olabilmektedir (Okumuş, 2005).

Oruç tutmak, zekat vermek, sadaka vermek, empati yapmak, hacca gitmek, af dilemek ve İslam dininde suç ile beraber ele alınan en önemli kavram "işlediği suçtan pişman olma", yani tövbe fonksiyonudur. Yani birey işlemiş olduğu suçtan pişmanlık duyduğunu belirtir ise, o kişi sanki o suçu hiç işlememiş kabul edilme suretiyle hem psikolojik, hem de toplumsal entegrasyonu kolaylaştıracak şekilde masum kabul edilmektedir.

Hac ibadeti de insanların tekrar suç işlemesini engelleyici en önemli faktörlerden birisidir. Hacca giden kişiler Arafat'ta dua edip günahlarından af dilerler ve hac dönüşünde önceki yaşamına göre daha masum duygulara sahip olurlar. Toplum içerisinde de bu kişilere "hacı" sıfatı verildiği için hacca giden insanlar tekrar suç işlemeye iki yönden engel ile karşılaşılırlar. Birincisi, hacının edinmiş olduğu masumluk ve temizlenmiş olma duyguları, ikincisi de toplum içinde "hacı" sıfatını edinmiş olması nedeni ile karşı karşıya kaldığı toplum baskısıdır. Zira hacca giden insanlar suç işlediğinde, hacca gitmemiş insanlara göre daha fazla kınamalara maruz kalmaktadırlar. Bunu destekleyici nitelikte olmak üzere Türk toplumunda gündelik hayat içerisinde "Bir de hacı olacak, hacılığın utan" tarzı kalıp ifadeler bu ibadetin toplumsal işlevini yerine getirdiğinin göstergelerinden biri olarak değerlendirilebilir. İslam dini açısından

önemli ibadetlerden birisi olan zekât, kelime olarak “temizlemek” anlamına gelmektedir.

Toplumsal açıdan bakıldığında zenginlerin kendi mallarından fakirlere yardım etmesi ile o toplum içerisinde var olan zengin fakir arasındaki fark azalmaktadır. Bu yönüyle değerlendirildiğinde özellikle maddi suçlarda azalmanın olmasına etki edecek bir faktör olarak değerlendirilebilir.

İslam dininin etkili olduğu ve bu dini ve geleneksel kodların çözümlenmesi neticesinde ortaya çıkacak bilgilerin kullanılmasıyla suçu önlemeye yönelik oluşturulacak somut ve pratik stratejilere katkı sağlayacağı ifade edilmektedir.

Batı ülkelerinde ve ülkemizde yapılan araştırma sonuçlarına ve çoğunluk sosyal bilimcilere göre dini ve ahlaki değerler suç önlemede caydırıcı bir role sahiptir. Bu nedenle, insanların yaşadıkları ruhi boşluk ve bunalımlardan hareketle suça yönelmelerini önlemek amacıyla din ve ahlak değerlerinden oluşan manevi değerlerin kazandırılması yönünde toplumu bilgilendirici ve eğitici çalışmalar yapılması önem arz etmektedir.

Bütünleştirici ve Yasaklayıcı Rolüyle Suçtan Men Edici Özelliği

Din toplumsal yaşam üzerinde çok önemli etkilere sahiptir. Özellikle fonksiyonalist kuramların vurguladığı gibi, o toplumun bütünleşmesini ve sosyal düzenin korunmasını sağlamakla bireyi çatışmadan, kaostan ve sapkın davranıştan men eder. Yalnız bunlarla sınırlı olmamakla beraber dinin suçtan alıkoyucu fonksiyonları şöyle özetlenebilir. Birincisi: Bireyin duyuş ve düşünüşüne etki ederek, kendisinin de belirleyicisi olduğu norm ve değerleri içselleştirmesini sağlar ve ahlak, vicdan, günah gibi men edici araçlarla oto kontrol sağlar (Çevik, 2010: 38-39).

Bir toplumun bireylerini bir arada tutan; ortak dil, ortak bayrak, ortak kültür gibi dayanışma noktalarında Kur'an-ı Kerim'in “Tevhid” inancıyla birleştirici, bir arada tutucu simgesel bir niteliğe sahip olmakla birlikte toplumun bireylerini benzeştirerek aralarındaki gerilimi, farklılaşmayı dolayısıyla çatışma potansiyelini düşürerek suçlu davranışı engeller (Günay, 2008:349-350).

Toplum üzerinde belirleyici olan bir üst mekanizmayı (otorite, devlet v.s.) meşrulaştırmak suretiyle bireyler üzerinde denetimi etkili kılarak onların koyduğu

kurallara itaati mümkün kılar. Dinin dünyevi otoriteleri meşrulaştırması ve onlara itaati sağlaması, en belirgin ve en çok tartışılan özelliklerindedir (Günay,2008:119).

Ölüm, hastalık gibi bedeni ve ruhsal acı verici durumları anlaşılır ve katlanılır kılmakla bireyi içine düşebileceği melankolik durumdan ve buna verebileceği tepkilerden alıkoyarak suç işlemesini önleyeceği söylenebilir.

Suçun Şahsiliği İlkesinin Gözetilmesi

İslam ceza hukukunda modern ceza hukukunda olduğu gibi suçun şahsiliği ilkesi gözetilir. Suçtan sadece onu işleyen mesuldür. Ne kadar yakın dost akraba olursa olsun hiç kimse başkasının suçundan sorumlu olamaz (Karaman,2003:211). Yine biz bunu Kur'an'da ayetlerle anlayabiliyoruz.

Kuran'a göre insan, işlemiş olduğu günahların cezasından bizzat kendisi sorumlu olacak ve hesap günü kimse kimsenin günahını yüklenemeyecektir (6 En'am: 164; 17 İsrâ: 15). Hiçbir kimsenin suçu/günahı başkasına yüklenmez (35 Fatır: 18).

Hiç kimse başkasının işlediği suçtan dolayı cezalandırılmaz (53 Necm: 39).

Kim iyilik yaparsa onun lehine, kötülük yaparsa onunda aleyhinde olur(41 Fussilet 46). Her kim kötülük yaparsa onunla cezalandırılır(4 Nisa: 123). Ayetleriyle islam dünyasının modern hukukla da benzeştiği görülmekte ve toplumda düzenleyici cezai kurallar olarak görülmekte ve suçu kişisel bir olgu olarak değerlendirmektedir.

Suç - Günah İlişkisi

Günah Allah'ın emirlerine uymamak yani itaatsiz davranış göstermek olarak tanımlanmaktadır. İslam dinine inanan toplumlarda günah bireyin karamsarlığa düşmesine doğru davranıştan uzaklaşmasına, toplum tarafından dışlanmasına neden olabilmektedir. Bu şekilde davranış sergileyen bireyler toplumda yalnız kalmakta, suç işleyebilmekte ve cezaevine girebilmektedir (Yatkın,2006:74).

Suç ile günah arasındaki ilgiyi İbn Esir el-Cezeri şöyle anlatır: Cinayet günah demektir. Cürm ise suç demektir. Suç dünyada ve ahirette azabı ve kisası gerektirecek insanın işlediği fiillerdir. Suç nedeniyle suçu işleyeninin yerine başkasına ceza verilemez. Bir kişi de başkasının işlediği suçun cezasını çekemez. İbn Esir, bir şeyin suç veya günah olma ayırımını yüklenilip yüklenilmemesine göre yapar buna göre, Fatır Suresi'nin 18. ayetinin anlamı: Hiçbir suçlu, başka birinin suçunu çekmez şeklindedir.

Günahkârlık ve suçluluk duygusu anormal davranışların sebeplerindedir. Günah işlediğini düşünen ya da günahlarının çok olduğunu düşünen insan affedilmeyeceğini düşündükçe melankolik kişiliğe bürünebilir. Suçlu davranışını tekrarlayıp affedilmeyeceğine inanır ve dinden sapabilir (Yatkın,2006:151).

1.5. Sosyal Sapma ve Suç

Her toplumda hâkim olan değerler ve normlar söz konusudur. Newcomb, insan davranışları arasında uyumluluğun(conformity) sağlanabilmesi için normların gerekliliğinden bahsetmiştir. Ona göre normlar davranışların şeklini ve ölçüsünü tayin eden ve olması gereken kurallar olarak değerlendirmektedir. Bir toplumda bireylerin davranışları farklı olabilir ama normlara aykırı olmamalıdır (Kağıtçıbaşı,1973:24-25).

İnsan topluluklarında davranışlara yön veren, biçimlendiren toplum tarafından kabul edilmiş bir takım temel normlara sahiptir. Her toplum kendi sosyal kontrolü sayesinde fertlerinin bu belirli normlara uymalarını ister. Bu normlara uyulmazsa sosyal baskılar gerçekleşir ve bu durumda kontrolden çıkma hali meydana gelir ki buna sapma denir (Rubington ve Weinberg, 1981:22).

Durkheim ve Merthon'a göre sapma, normların geçerliliğini ve yaptırım gücünü yitirmesi, değer ve normlar hiyerarşisinin bozulması ve değersel bir kargaşanın topluma egemen olması gibi durumlarda ortaya çıkan normsuzluk halini ifade eder. Başka bir ifade ile kurallar geçerliliğini yitirmiş ve herkes tarafından benimsenecek yeni kurallar yaratamamış bir toplumda, bireyleri toplumsal bütüne bağlayan ağların kopması durumu anomidir ve anominin kelime anlamı da normsuzluktur. (Gürler t.y. :126).

Normlar ve değerler toplumun düzenini sağlayan olması gereken olgulardır. Aynı şekilde normlar bütünleştirici rol oynamaktadır (Fichter,1990:134-136).

Sapma ya da sapkın davranış, toplumun çoğu tarafından, garip, rahatsız edici, tehlikeli, anlamsız görülen, geniş bir davranışlar yelpazesine işaret etmektedir. Bu bağlamda sapma, toplumsal hoşgörü sınırlarının dışında olan davranışlar olarak ifade edilebilir (Hagan, 2008:7; Bilton ve diğ., 1996).

Karakteristik olarak sapma, kültürel normların ihlalinin etiketlenmesidir. Normlar, genel olarak bireylerin aktivitelerine kılavuzluk etmektedir. Bu nedenle sapma kavramı sağlık normları, cinsel normlar, dini normlar gibi çok geniş bir alanı içine almaktadır. Bu

normları ihlal edenler de sırasıyla, hasta, sapık, sapkın gibi ifadelerle etiketlenmektedir (Macionis ve Plummer, 1998:206).

Sapma, bir toplumda normlara uymayan ve onları dikkate almayan davranışlardır. İnsanların içinde yaşadıkları toplumun, topluluğun veya grubun değer ve normlarına, genelde aykırı düşen ve hoşgörü sınırlarının dışında cereyan eden davranış biçimleridir. Toplum tarafından benimsenen, kabul edilen sosyal değerlere ve normlara, çeşitli sebeplerden ötürü uyulmama veya bu değer ve normlardan uzaklaşma olgusudur. Kişilerin, değerlerin ve kültürün normal etkinliklerinden veya kontrolünden çıktığı bir süreçtir. Toplumun ontolojik (var oluşu ile ilgili olarak) altyapısının, sosyo-kültürel üst yapısı (sosyal değerler; sosyal mesuliyet; sosyal ahlak esasları gibi) ile çatışması sonucunda ortaya çıkan yabancılaşmadır. Anormallik ve düzensizlik açısından sosyo-kültürel sapma, kişilerin davranışlarının, toplum tarafından kabul edilmiş ve normal olarak kabul edilen davranış düzenliklerine uymamaları ve anormal davranış biçimleri sergilemeleridir. Böyle bir sapma olumsuzdur, çünkü burada onaylanmayan, aşağı, zararlı, hoş olamayan ve yetersiz davranış biçimleri sergilenmektedir (<http://nenedir.com.tr/sosyal-sapma-nedir/> 25 Şubat 2015).

Sapmanın genellikle “kötü”, “sosyal sistemi bozan”, “olumlu değerlere sahip olmayan” özellikler taşıdığına inanılır. Ancak bazı sosyologlara göre sapmalar yeniliklerin yaşanması olması gereken bir davranış olarak değerlendirilmektedir (Clinard,1968:41,43). Bu kapsamda konusu suç teşkil etmeyen kanunda açık olarak suç fiili belirtilmemişse belki olumlu bazı değişiklikler için sapma davranışta bulunulabilir. Genel olarak, belirli davranış kurallarına uymama olarak ifade edilen sapma (deviance) pek çok sosyolog tarafından çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Davranışlarını düzenlemek için oluşturulan resmi ve gayrıresmi kurallar olmasına rağmen her toplumda bu kurallara uyulmadığı olmuştur (Lundberg ve diğ., 1970:261 ve Clinard, 1968:16).

Sosyal yapıya önem veren isimlerden Parsons’a göre sapma, sosyal yapıdaki çatışan değerler ve başarısız bir sosyalizasyon süreci sonucu ortaya çıkan, sosyal sistemin işleyişinde kesintiye uğratan bir olgudur (Abrahamson, 1990:90-91).

Merton, bir kısım insanların hem kültürel amaçları hem de kurumsal araçları reddettiğine vurgu yapmıştır. Bu süreci de isyankârlık (Rebellion) olarak isimlendirmektedir. Bu durumdaki bireyler yeni hedefler yeni amaçlar koymak isterler.

Bu bireylerin hedeflerinde sosyal düzenin bir kısmını veya tamamını değiştirmek bulunmaktadır (Adler ve diğ.,2001; Dolu, 2010; Merton, 1938; İçli, 2004; Wallace ve Wolf, 2004). Bu sosyal düzeni değiştirme yasal çerçevede olmadığından kaos ortamı oluşturabilmektedir.

Sapma bir toplumun resmi ve gayriresmi olarak oluşturulmuş kurallarına tepki olarak ortaya çıkan bir durumdur (Osgood ve diğ., 1988:81). Sapma davranışı bir çok nedene bağlanmaktadır; psikolojik, ekonomik, alışkanlık, başarı arzusu gibi nedenlerde davranışlarını kontrol etmeme ya da istemsiz olarak davranışlarını dizginleyememektir (Hewit 1970:13-14). Hırsızlık gibi bazı suç türlerinde bu davranışları meslek haline getirenlerde vardır (Best ve Luckenbill, 1982:245).

Bunlardan biri de toplumda eşit olmayan çok sayıda faktörlerin dağılımı nedeniyle birbirleriyle rekabet ve mücadele eden bu gruplar arasındaki çatışma, sapma davranışının buna bağlı olarak suçun doğması için uygun ortamı hazırlamasıdır (Gürsoy,2013:116).

Toplumun uyumlu ve bütünleşmiş bir varlık olduğu görüşünü reddederek, onun birbiriyle çatışan birimlerden ve öğelerden oluştuğunu öne süren çatışma modellerine göre toplumsal değişme, birbirine karşıt öğelerin itici gücü ile meydana gelmektedir. Toplumsal bütünlük ise, bu öğeler ve birimler arasındaki uyumun sonucu olarak değil, çatışmanın ortaya koyduğu zıt kuvvetlerin dengelenmesi neticesinde ortaya çıkmaktadır (Kongar, 2004:185-186).

Sosyal normlar toplumdan topluma değiştiği için sapma davranışları da topluma göre değişmektedir. Hatta aynı il sınırları içinde farklı gruplara göre değişkenlik göstermektedir. Mesela ülkemizin bazı yörelerinde kızların okula gönderilmesi anormal karşılanmaktadır. Bunun yanında bazı ebeveynler tarafından kızların erkek arkadaşlarının olması sapma davranışı olarak nitelendirilirken bu durum gençler arasında normal karşılanmaktadır. Ancak ülkelerin resmi hukuk kuralları tüm vatandaşları için eşit çalışmaktadır.

Sapmanın tüm kategorileri suç olarak değerlendirilmemektedir. Bunlardan ancak yasal sistemde suç kabul edilenler suç kapsamında ele alınmaktadır (Macionis ve Plummer, 1998:206). Yüzyıllardan bu yana insanlar, informal (gayriresmi) prosedürlerle, informal norm ve değerler vasıtasıyla, kendilerini ve diğerlerini, bazı eylemleri yapma konusunda

kısıtlamıştır. Günümüzde ise, hukukun, suçu belirleyen ve ona cezalar öneren yazılı metinler haline dönüşmesi sonucu suç belirlenmektedir (Gibbons, 1968:19).

Sapmanın en önemli özelliklerinden biri, onun her sosyal sistemde var olmasıdır. Sosyal sistemde mevcut değerlerden, normlardan formal ve informal kurallardan sapmalar her zaman görülmüştür (İçli, 1987:21).

Sapma İle İlgili Bazı Teoriler

Durkheim ve Sapma

Sosyoloji açısından önemli isim olan Durkheim sapma konusunda ilk çalışmayı yapanlar arasındadır. Toplumsal olayların nedenleri yine toplumsal olaylarda aranmalıdır diyen Durkheim, sosyolojinin konusunu, toplumsal olaylar olduğuna işaret etmiştir. Durkheim'e göre sosyal olgular normal ve patolojik olarak iki biçimde görünmektedir. Durkheim suçu ve sapma olaylarını normal olgular olarak kabul etmiştir (Kösemihal,1971:44). Hatta sapma davranışın sosyal değişme için önceden gerekli olan bir zorunluluk olduğunu ifade etmiştir (Reid, 1982:113). Sapma davranış çoğunlukla suç konusuyla işlenmiştir. Bu bağlamda Durkheim toplumlarda suçun oluşmamasını imkansız olarak değerlendirmiş her toplumda suçun var olduğuna ve bundan sonra da olacağına vurgu yapmıştır (Kösemihal,1971:43).

Durkheim suç ya da sapma davranışa karşı gösterilen tepki sosyal yapının sürekliliği ve sosyal düzen için gereklidir. Bu nedenler sosyal düzenin sağlanmasında sapma fonksiyoneldir. İnsanların sapma ya da suça karşı verdikleri tepki onların sosyal dayanışmasını ve bütünleşmesini kuvvetlendirmektedir ve bu da sapma davranışın azalmasına neden olmaktadır (Liska ve Worner,1991:441-455). Bu bağlamda Durkheim'e göre sosyal tepkiler sapma davranışını azaltmaktadır.

Durkheim'in sapma konusunda öne sürdüğü konular özetlenirse; sapma(belirli sınırlar içinde) toplum için normal ve işlevsel olarak görülmelidir. Sapma sosyal yapı arasında kuvvetli bir ilişki vardır. Sapma ya da suç oluşturacak davranışlar toplum tarafından tepki verilerek sapma davranış azaltılabilir (Abrahamson,1990:76-9).

Becker ve Sapma

Becker de Durkheim gibi toplumdaki problemleri normal ve patolojik olarak değerlendirmiştir. Toplumda oluşabilecek problemler ya da aksaklıkların ortaya çıkmasında toplumun kendisinin etkili olduğunu savunmuştur (Becker,1987:10).

Becker'e göre sapma, sosyal gruplar içinde kabul edilmiş kuralların ihlal edilmesidir. Zira sapmanın sosyal gruplar içinde oluştuğunu belirten Becker, grup içinde kuralları çiğneyenlerin grubun diğer üyeleri tarafından dışlanarak etiketlenmesidir (Becker,1987:10-11). Bu kapsamda sapma, Becker için davranışın bir özelliği değildir. Sapma, suçlu ya da sapmışa bir başka kişi ya da grubun sapmış olarak etiketlenmesi sonucu oluşmaktadır (McCaghy,1985:79-80). Bu bağlamda sapma davranışının toplum tarafından etiketlenmesi zamana ve topluma göre değişkenlik arz etmektedir (Becker,1987:10). Nitekim tarihte Galileo ve birçok bilim insanının fikirleri hem fiziki olarak hem toplumdan dışlanma gibi yaptırım türleriyle karşılanmıştır. Fakat günümüzde bu bilim insanların teorilerinin birçoğu ispatlanmış ve geçerliliği devam etmektedir.

Görüldüğü gibi sapmanın göreliliği üzerinde duran Becker, bir toplumda belli bir zamanda sapmış olarak kabul edilen bir davranışın zamanla normal olarak nitelendirildiğini savunmuştur. Sonuç olarak Becker sapma davranışlarını bir etiketleme olarak değerlendirmektedir.

Cohen ve Sapma

Cohen, sapmayı sosyal düzene karşı hem yapıcı hem de yıkıcı etkileriyle ele almıştır. Sapmanın sosyal sistemin işleyişinde oldukça önemli rolü olduğunu vurgulayan Cohen, sapmanın sosyal organizasyon bağlamında olumlu ve olumsuz fonksiyonları bulunduğunu belirtmiştir.

Cohen'e göre sapma sosyal düzeni yıkıcı üç etkiye sahiptir (Cohen,1966:4-6). Bunlardan ilki; sapma, bir mekanizmada yer alan önemli parçanın zarar görmesine ya da yok olmasına neden olabilmektedir. Cohen'e göre her sistem sapmış davranışlara karşı bir ölçüye kadar kendini koruyabilmektedir. Bu şekilde yıkıcı sosyal organizasyonlara fazla direnç gösteremeyebilir.

İkincisi; sapma, bir eylemde görev alan bireylerin sorumluluklarını yerine getirmeyerek ve sürdürülen faaliyetlerin engellenmesi sonucu ortaya çıkan normsuzluk halidir. Böyle durumda sapma davranış sergilemeyen bireylerde olumsuz etkilenmekte ve zamanla onlarda negatif sisteme dâhil olabilmekteler.

Üçüncüsü ise en yıkıcı etkisi olan sapmadır. Bu durumda sosyal düzene hiçbir şekilde inancın ve güvenin kalmadığı durumdur. Bu bağlamda güvensizliğin olduğu ortamlarda samimiyet olmamakta ve insanlardan her türlü yıkıcı davranışlar beklenir hale gelmektedir. Bu normsuzluk hali de Cohen'e göre en tahrip edici sapma durumudur.

Cohen sapmanın yıkıcı etkilerinin yanı sıra yapıcı etkilerinden de söz etmiştir. Cohen'e göre sapmanın yapıcı etkilerinden biri grup birliğini sağlayıcı niteliğidir. Grupta yer alan bireylerin paylaştıkları ortak duygu ve düşüncelerini tehdit edici içten veya dıştan gelen bir durumun ortaya çıkışı, grup içindeki tüm ayrılıkları ortadan kaldırarak dayanışmayı sağlayabilmektedir (Cohen, 1966:9).

Bir başka olumlu etkisi ise toplum içinde sapma davranışların normal ve iyilik kavramlarıyla bir zıtlık oluşturarak toplum içinde dürüst ve normal davranışların ortaya çıktığını belirtmiştir. Bu şekilde olduğundan toplum doğruyu ve yanlışı kolaylıkla ayırt edebilmektedir (Cohen, 1966:11).

Sapma ve Suç

Tarihten beri çok tartışılan, anlamlandırmada çok yorumlar yapılan sadece hukuki olarak değil sosyolojik psikolojik, ekonomik ve birçok nedenlere bağlı olarak açıklanamaya çalışılan suç kavramı birçok düşünür tarafından da ele alınarak açıklanmaya çalışılmıştır.

Suç; "Töreye ya da yasaya aykırı davranış. Suç tarihin belli döneminde gerçekleşen koşulların zorunluluğuyla ortaya çıkan ve bir süre sonra ortadan kalkacak olan tarihsel ve toplumsal olgu" (Hançerlioğlu, 2001:357) şeklinde tanımlamaktadır.

İçli'ye (1993:7) göre, suç, evrensel bir olgu olup tarihin tüm evrelerine baktığımızda suç unsuruna rastlamaktayız. Evrenselliğin yanında suç görecelidir. Bir dönem suç olan unsurlar zamanla suç olmaktan çıkıyor ya da suç sayılmayan bazı unsurlar zamanla suç sayılabiliyor. Aynı zamanda bir toplumda suç sayılan bir eylem başka bir toplumda suç olmuyor. Buna benzer olarak suç sayılan bir eylem başka bir durumda suç

sayılmamaktadır. Örneğin adam öldürmek suç iken, savaş halinde öldürmek suç sayılmamaktadır (Bozkurt, 2006: 175).

Kriminologlar tarafından suçu bir patolojik vaka olarak değerlendirirken Durkheim, suçun/suçluluğun tüm toplumlarda her türden görüneceğine itiraz etti. Her yerde ve her zaman suç oluşacak insan potansiyeli olmaktadır (Korkmaz ve Kocadaş 2006: 91). Hatta suçu normal, zorunlu ve yararlı olarak tanımlamaktadır. Eğer suç olmasaydı, toplum mutlak bir durgunluk içinde kalacaktır. Siyasal suç sosyal gelişme için yararlıdır. Diğer bazı yazarlar içinde yaşayan kişilerin sapıcı eylemlerde bulunmadıkları toplumları yerinde sayan ilerleyemeyen toplum olarak değerlendirmektedir (Dönmezer, 1981:65). Bu düşünce belki çok dar anlamda geçerlidir diyebiliriz. Ancak bazı sapmalar olumlu sonuçlar doğursa da tüm sapmalar için ya da suç teşkil eden eylemler için söz konusu değildir.

Aynı genetik özelliğe sahip ikiz kardeşler bile suç işleyebilirken, farklı genetik ve psikolojik ve birçok yönüyle farklılık teşkil eden insan topluluğunda mutlaka suç işlenmektedir. Ancak suçun türleri ve suç sayısında toplumdan topluma değişkenlik arz etmektedir. Suçun bu değişkenliği de yine birçok nedene bağlıdır.

Sapma konusu da çeşitli yazarlar tarafından farklı şekillerde ele alınmıştır. İçli(2007:21) sapmayı “*toplumda Kültürün belirlediği örf, adet, gelenek, görenek ve hukuk kurallarına uymayan davranışlar*” olarak tanımlamıştır. Bu tanıma göre bir toplumun/grubun sapma dediğine bir başka toplumun kurallarında normal karşılanıp hatta ödül bile verilebilir. Bir başka tanımda, sapma sözcüğü sapmak fiilinden türemiş olup genelde normal dışı, olağan olmayan alışılmamış davranışları ifade eder. Toplumun beklentilerinden, ya da toplumun uygun gördüğü şekilden farklı olan davranışlar sapma ya da sapıcı davranışlardır ve bu davranışlar toplumun tepkileri ile karşılanan bir davranıştır (Bahar 2005:139). Toplum ve birçok yazar tarafından sapma olumsuz olarak görülmektedir. Ancak biz sapmayı olumlu ve olumsuz sapma olarak ikiye ayırabiliriz. Olumlu sapma ideal davranışlar sergileyen örüntülerdir. Örneğin geçmişte köleliğe karşı çıktıkları için dışlanan insanlar, adalet ve eşitlik arayanların cezalandırılması bu arayışlar olumlu davranışlar. Olumsuz sapmayı ise toplumsal zarar gören toplum tarafından onaylanmayan bazı durumlarda konusu suç teşkil edebilen sapmalarda olmaktadır. Buna da kendine zarar veren kişiler jilet atan, uyuşturucu madde

kullanan, yere tüküren gibi insanlar örnek olarak verilebilir (Bozkurt, 2006:175-176). Sapma davranışını fiile aktaranlara ise sapmış kişiler denilmektedir (İçli, 2007:23).

Suç ile sapma ilişkisine baktığımızda, suç kanuni bir tanım olup ihlali kanunen yasaklanmıştır ve eylem gerçekleştirildiğinde cezai müeyyidesi varken; sapma ise toplumsal değerler çerçevesinde oluşturulmuş normlardır. Bu normların ihlal edilmesinde toplum tarafından dışlama, ayıplama gibi tepkiler verilmektedir (Dolu, 2012: 34).

1.6. Sosyal Kontrol Mekanizmaları ve Din

1.6.1. Sosyal Kontrol ve Mekanizmaları

Uzun bir geçmişe sahip olmayan sosyal kontrol kavramı daha çok toplumu ilgilendiren bilim insanları tarafından derlenerek ve gün geçtikçe gelişerek alt sosyal kontrol sistemleri oluşturulmaktadır. Bu konuyla daha çok sosyoloji bilim dalı ilgilenmiştir. Sosyolojinin önemli başlıklarından birisi olan sosyal kontrol, basitçe "...belli bir davranışı gerçekleştirme konusunda toplumun bireye etkisi, baskısı olarak tanımlanabilir" (Tan, 1981:121).

Sosyal kontrol, bireyin davranışlarını sınırlayıp yönlendirerek, toplumun norm ve değerlerine uyumunu sağlayan bir süreçtir. Sosyal yapı içerisindeki karşılıklı etkileşimlerinden dolayı, kültür, hukuk, bilimsel bilgi ve yaşanan toplumsal değişmelerle, sosyal kontrolün değişen yapısı arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Bu süreçte, toplumsal yapının devamında hayati bir rol oynayan sosyal kontrol, gelişen yeni teknikleri ile farklı kurumların konusunu oluşturmaktadır (Bora ve Ünüvar. 2008:804-805; Chriss,2008:41). Başka bir ifadeyle bireyin üzerinde oluşturulan sosyal ve psikolojik baskıyla olabileceği gibi, bazen, düzenlenmiş boş zaman etkinlikleriyle, bazen de, biçilen roller neticesinde, davranışların, düşüncelerin dizginlenmesi şeklinde olabilir. Sosyal kontrol, genelde, sosyal sapma davranışları için kullanılır. Sosyal sapma ise, toplumun norm ve değerlerinden, yani, normalin dışına çıkmaktır (Fichter,1990:165-172).

Sosyal kontrol bir başka deyimle toplumsal yaşamda ilişkileri düzenleyen normlardan sapmayı çeşitli ödüllendirme ve cezalandırma süreçleri ile önleyen ve bu yolla toplumda düzeni sağlayan bir mekanizma olarak tanımlanabilir. (Günşen İçli ve Burcu, 1993: 44).

Wilson'da sosyal kontrolü “uyumun sağlanması için kullanılan bütün araçları ifade etmek üzere yetersiz tanımlanmış bir kavram olarak değerlendirmekte ve etkileşimcilik, etiketleme, kontrol teorisi, feminizm, eleştirel kriminoloji ve post yapısalcılık” gibi yaklaşımlarca kullanıldığını eklemektedir. Standart tanımında sosyal kontrol, akran grup baskısı gibi gayrı resmi mekanizmalardan, polis ve adli sistem ile alakalı resmi yöntemlere kadar, sosyal uyumun sağlanmasında kullanılan bütün araç ve süreçleri ifade etmektedir (Wilson, 2001: 268).

Scheerer ve Hess'e göre; sosyal kontrol kavramı ise, “sosyal düzenin sağlanması ve buna bağlı olarak ilerlemenin sağlanması amacıyla, tüm istenilmeyen davranışların önlenmesi için geliştirilen sosyal düzenlemeler, mekanizmalar, normlar, inanç sistemleri, olumlu ve olumsuz yaptırımlar” olarak tanımlamaktadır (Scheerer ve Hess, 1997:103-104).

Sosyal kontrole ilişkin tanımlardan önemli bir kısmı suç ile mücadeleye atıfta bulunmaktadır. Örneğin Deflem, sosyal kontrolü, suç ve/veya sapmayı tanımlamak ve bunlara karşı koymak için kullanılan sosyal kurumlar ve mekanizmaları ifade etmek üzere kullanılan bir kavram olarak değerlendirmektedir (Deflem, 2004: 76).

Sosyal kontrolü sapma ve sapmaya karşı alınan tedbirler kapsamında değerlendiren isimlerden Edwards (1998:4) sosyal kontrolün, potansiyel tehdit ve problem oluşturanların davranışlarını teşvik etmemek, kısıtlamak ya da değiştirmek için çeşitli mekanizmaların ve tekniklerin kullanılmasını içerdiğini belirtirken; Cohen (1996: 39-40) sosyal kontrolü; “sapmış davranışları engellemeye yönelik olarak geliştirilmiş tüm tutum ve davranışları içeren girişimler” olarak tanımlamaktadır (Balamir Bektaş ve Gelgeç Bakacak, 2009: 35).

Sosyal kontrole ilişkin değinilmesi gereken bir nokta da uygulanış biçimleridir. Sosyal kontrol uygulanış biçimine göre, genellikle formal (resmi) ve informal (gayrı resmi) olmak üzere iki grupta ele alınmaktadır (Karakuş, 2013:2; Arık, 2011:4; Eserpek, 1979:160; Wilson, 2001:268).

Resmi sosyal kontrol genel olarak iktidarın zor gücüne dayanan kurallar, yasalar, düzenlemeler ile uygulanan sosyal kontrol mekanizmalarına göndermede bulunurken; gayrı resmi sosyal kontrol resmi mekanizmalar dışında kalan ve çoğunlukla toplumun değer yargıları, alışkanlıkları, gelenek ve görenekleri ile biçimlenen denetim

sistemlerini ifade etmektedir. Bu çalışma kapsamında, formal-informal sosyal kontrol sınıflandırmasının yanında zaman zaman farklı bir isimlendirme de kullanılmıştır: “Dıştan Sosyal Kontrol” ve “İçten Sosyal Kontrol”. Dıştan sosyal kontrol; bireylerin dış unsurlar tarafından (devlet ve/veya toplum) denetim altında tutulmasını ifade etmek üzere kullandığımız bir kavram iken, içten sosyal kontrol bireyin kendi kendisini denetlemesine ilişkin her türlü mekanizmayı tanımlamaktadır (Vural, 2011: 7-9).

Donald Black gibi araştırmacılara göre, devlet ve hukuk eliyle uygulanan sosyal kontrol mekanizmalarına odaklanan çalışmalar, toplumsal davranışlara yönelik gündelik hayatta karşımıza çıkan kontrol mekanizmasının çok az bir bölümünü oluşturur. İnsanlar, devlet eliyle uygulanan ve hukuk tarafından da desteklenen sosyal kontrol mekanizmalarına zannedildiğinin aksine çok nadiren başvurur. Pek çok uyuşmazlık hukuka veya resmi sosyal kontrol yollarına başvurulmaksızın çözülür. Çözüm, çoğu zaman uzlaşma yoluna gitmektir. Kişiler arası ilişki bağı zayıfladıkça resmi kontrol mekanizmaları (hukuk) devreye girer. Kişiler birbirini tanıyorsa aralarındaki uyuşmazlığı resmi kontrol mekanizmasıyla çözme yoluna az başvurur daha çok uyuşmazlıklar uzlaşma usulüyle çözülür. Dolayısıyla sosyal kontrol mekanizmalarının önemli bir bölümünün resmi olmayan bir temeli vardır (Gürler t.y. : 126).

Günümüz koşullarında insan sayısının arttığı ve kırsaldan kente göçlerin çoğaldığı düşünüldüğünde sosyal kontrolün azaldığından söz edilebilir (Gürbüz ve Ataç, 2009:1) Bu duruma karşı insanları kontrol eden mekanizmalarda alternatif yollara ihtiyaç duyulmaktadır.

Goffman ise sosyal kontrol olarak bütünleştirici kurumlardan bahsetmiş ve bu kurumların sergileyeceği, teknik, politik, yapısal, kültürel ve dramatik yapısını inceler. Bulguları ise; birbirine benzer durumdaki insanların daha geniş bir toplumdaki yeterli bir süre için koparılıp, hep birlikte, formel olarak yönetilen, kapalı bir yaşam sürmeleri olarak tanımlar (Goffman,1961:xiii,4-5). Bu kurumlar, bütünleştirici toplumsal örgütlenme biçiminin özelliklerini taşımaktadır (Bakacak,2002:52).

Cohen (1996: 39-40) sosyal kontrolü; “sapmış davranışları engellemeye yönelik olarak geliştirilmiş tüm tutum ve davranışları içeren girişimler” olarak tanımlamaktadır.

Toplum düzeninin korunmasında önemli bir amaç olan sosyal kontrol, sosyolojide farklı paradigmatik yaklaşımlar tarafından, farklı önermeler ışığında çalışılmıştır. Bu süreçte sosyal kontrol uygulamalarının zaman içerisinde farklılıklar gösterdiğini ve kullanılan mekanizmaların farklılaştığını söylemek mümkündür. Bu değişimler karşısında sistemin tekrar düzenlenmesi yeni sistemler bulunması da toplumun bekası için zorunludur.

Stanley Cohen literatürdeki tüm eğilimleri ve farklı bakış açılarını sınıflandırmıştır. Sosyal kontrolle ilişkili politik, antropolojik, suç ve sapma olmak üzere üç farklı düşünce geleneği olduğunu belirten Cohen'e göre her bir alan kendi literatürüne ve yöntemine sahiptir. Bunlardan ilki; politik boyuttur. Burada sosyal kontrol; düzen, otorite ve yasallaştırmayla ilişkilidir. Sosyal düzenin sağlanması, ancak yasalar oluşturmakla ve otoriteyi en iyi şekilde kullanmakla açıklanır. Bireylerin toplumun genel düzenini bozmaya yönelik her türlü davranışlar devlet tarafından oluşturulan kurallar ve kanunlarla denetim altına alınır. Düzeni bozmaya yönelik davranışlar cezalandırılarak bu davranışların tekrarlanmasının önüne geçileceği fikrinden hareket edilir.

İkinci boyut olarak ele alınan antropolojik boyutta sosyal kontrol, sosyalizasyon, uyum, normların içselleştirilmesi ve değerler hakkında bir uzlaşımı içerir. Bu yaklaşım, genellikle sosyoloji geleneği içerisindeki Chicago Okulu'nun ve fonksiyonalist bakış açısının ele aldığı bir yaklaşımdır. Chicago Okulu teorisyenleri (Robert Park, Ernest Burgess, Roderick McKenzie, Louis Wirth gibi), hızlı değişimin etkileri, artan hareketlilik, kitle iletişimindeki yeni teknikler, yerleşim alanlarının bölünmesi, kent ve kırsal kesim değerleri arasındaki farklılıklar, kuşak çatışması, işçi göçlerinin etkileri gibi konularla ilgilenmişler ve uyum problemlerine değinmişlerdir. Çalışmalarında, ilerleme fikrine önem veren bu sosyologlar, toplumsal ilerlemenin ancak toplumdaki uyumun, dolayısıyla da düzenin sağlanmasıyla ilişkili olduğunu belirtmişler ve sosyal kontrol kavramını da uyum ve değer bütünleşmesi bağlamında ele almışlardır (Balamir Bektaş ve Gelgeç Bakacak, 2009:36).

Sosyal kontrol teorileri bireylerin kendileri ya da başkaları tarafından kontrol edilmesi ile suçun önlenmesi arasında bir ilişkinin olduğunu ileri sürmektedirler. Sosyal kontrol, özellikle bireyin kendi içsel kontrolünü sağlamada başarısız olduğu durumlarda önemli

rol oynamaktadır. Sosyal kontrol, bireylerin eylemlerinin türüne göre, çeşitli yaptırım ya da onaylamalar öngörmektedir (Hughes ve Kroehler, 2005:155; Gibbons, 1968:18). Bu yaptırım ve onaylamalar bazen, yazılı hukuktan kaynaklanan cezalarda olduğu gibi resmi bir şekilde, bazen de bireyin dedikodusunu yapmak, onu aşağılamak ya da dışlamak gibi informal şekillerde görülmektedir (Gibbons, 1968:18).

Bilinmektedir ki insan programlanmış kendi kültürüne ve çevresine tepki vermeyen, mekanik, kukla bir varlık değildir. O, hem eylemin aktörü hem de eylemden etkilenen konumundadır. Dolayısıyla insan düşünebilen, eyleminin sonuçlarını hesap edebilen bir varlık olarak bilinmektedir. Ancak bu özellikler, onun sosyal kontrolün dışında olacağı anlamına gelmemektedir. Birey, çoğu zaman, mevcut sosyal statüsünü korumak ve bireysel amaçlarına ulaşabilmek için kendini toplumun normlarına uymak zorunda hissetmektedir (Fichter, 1957:366). Bu bağlamda sosyal normların varlığı bir gerçek olduğu gibi normlara tam uyulmaması da bir gerçektir. Bireylerin tüm normlara uyduğu, kınamadan ağır suçlara kadar hiçbir kuralsızlığın meydana gelmediği bir toplumu hayal etmek mümkün değildir. Her toplumda insanlar, kendi toplumuna ait normlara çeşitli nedenlerle zaman zaman uymamaktadır.

Sosyal kontrolün amacı ise; genel olarak bir toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyeleri üzerindeki her türlü etki ve denetim tedbirleridir (Kızılcılık ve Erjem,1992:378). Bu düşünceye paralel olarak sosyal kontrol toplumun geri kalanı tarafından sapkın, suçlu, sorunlu görülen kişilerin davranışlarını kontrol etmede kullanılır. Kuşkusuz farklı kültürlerin hangi davranışları sorunlu kabul ettiği ve nasıl karşılık verdiği değişkenlik gösterir. Sorunun kaynağı, suça, sapmaya, ahlaksızlığa, kötülüğe veya uyumsuzluğa atfedilir. Sorunlu davranışla mücadelede ise cezalandırma, tedavi etme, yoksun bırakma, izole etme veya önleme gibi araçlar kullanılabilir. Bütün bu farklılığa rağmen sosyal kontrol düşüncesinin temelinde bir şekilde sapkın kabul edilen davranış üzerinde kontrol tesis etme amacı vardır.

Aslında sosyal kontrollerin temelinde; suçu önleyerek, toplumsal huzur ve barışı sağlamak amacıyla geliştirilmiş sistemlerin olduğu söylenebilir. Her toplum barışa ihtiyaç duyar. Sosyal barış olmaksızın toplumların ayakta durması imkânsızdır. Herkesin istediği biçimde hareket etmesi sosyal düzensizlik, anomi, v.b. ortamların

doğmasına sebep olur ve toplumların dağılmasına neden olmaktadır. Bundan dolayı toplumun sürekliliği ve o toplumun sağlıklı yaşayabilmesi için belirli sosyal normlara ihtiyaç vardır (Özden,2007:80).

Yani “...sosyal düzenin devamını sağlamak, sapmayı önlemek için, toplum veya sosyal gruplar tarafından kullanılan mekanizmaların ve araçların bütünü ve bunların bir ahenk içinde, birlikte işlemlerini temin eden diğer bütün süreçleri belirtmek üzere...” sosyal kontrol kavramı kullanılmaktadır (Dönmezer, 1982:286).

Sosyal Kontrol Teorisi

Sosyal Kontrol Teorisi için önemli olan soru, diğer Pozitivist teorilerin tersine, “Neden yapıyorlar?” sorusu değildir; esas soru: “Neden yapmıyorlar?” olarak şekillenir.

Kontrol Teorisi, sapkınlığı sorunlu bir davranış olarak görmez (Hirschi, 2002:34). Bu teoriye göre araştırılması gereken, normlardan sapma değil, normlara uygun davranmadır. Başka bir deyişle, sosyal kontrolün insanların normlara uymasını nasıl sağladığıdır. Sosyal Kontrol Teorisi, “eğer kendi halimize bırakılsaydık, hepimiz toplumun kurallarından sapardık.” diyerek, sapkınlığa başka bir perspektiften bakar (Goode,2005:70-71).

Kontrol Teorisi bu anlamda dikkate değer bir bakış açısına sahiptir. Bu yaklaşım sapkınlığın incelenmesi nedenlerinin araştırılması gereken bir davranıştan çok, doğal bir davranış olarak kabul eder. Bu nedenle de, temelde merak ettiği şey normal davranıştır (Muratoğlu,2009:14).

Bu görüşlerden yola çıkan ve Travis Hirschi tarafından geliştirilen Kontrol Teorisi, insanların normlara uygun davranmasının temelinde, topluma olan bağlarının güçlü olmasının yattığını öne sürer (Matsueda, 1982: 490). Hirschi'ye göre, bireyin topluma olan bağları koptuğunda ya da bu bağlar zayıf ve yetersiz olduğunda, norm ihlali ve suç ortaya çıkar. Kontrol Teorisi'ne göre, her türlü sapkın ve alışılmamışın dışında davranışın temeli, söz konusu bağların eksikliği ya da toplumla bağın kurulamamasıdır (Hirschi,2002:16). Özellikle Batı ülkelerinde suçun bu kadar yaygın olmasının altında yatan nedenler arasında toplum arasında iletişimin kopması, toplumu ayakta tutan bağların zayıflaması, toplumsal kontrolün azalması gösterilmektedir (Watts ve Watts, 1981: 425).

Kontrol Teorisi, insanların neden normlara uygun davrandığı sorusunu cevaplarırken, bireylerin normlara uygun bir şekilde sosyalleşmesini ve sapkın davranışlarda bulunmasını engelleyen farklı sosyal kontrol yöntemlerinden bahseder. Örneğin aile, bunlardan biridir (Svensson, 2003: 302).

Sosyal kontrol teorisi suç olgusunu, bireylerin toplumsal değer ve normlara olan bağlılık düzeyleri açısından ele almaktadır. Bu teoriye göre bireylerin; aile, okul, din ve arkadaş gibi geleneksel kurum veya unsurlara bağlılık düzeylerinin güçlü olması, suçlulukta engelleyici bir işlev görmektedir. Benzer biçimde; söz konusu geleneksel kurumlara olan bağlılık düzeylerinin zayıflığı ölçüsünde de, bireylerin suç işleme olasılıkları artmaktadır. Bu teoride, “uyum” kavramı merkezi bir öneme sahiptir. Fonksiyonalist yaklaşımın popüler olduğu dönemde, sosyal kontrol teorilerinin suç olgusunu, bireylerin toplumsal ve kurumsal uyum kavramı üzerinden analiz etmesi, teorinin fonksiyonalist bakış açısından önemli ölçüde etkilendiğinin önemli bir göstergesidir (Demirtaş, 2001 : 87).

Sosyal kontrol teorilerinin modern anlamdaki öncüleri Hirschi ve Gottfredson’dur. Gottfredson ve Hirschi, suçluluğu “düşük benlik denetimi” (low-self control) kavramı ile açıklamaktadırlar. Onlara göre düşük benlik denetimi, yanlış ya da eksik yetiştirme tarzıyla alakalıdır. Yetersiz düzeyde sosyalleşen bireyler, düşük bir benlik denetimine sahip oldukları için, sapma davranışına dolayısıyla sapma davranışta bulunmaya daha eğilimli olmaktadır. Düşük benlik denetimi de özetle; içgüdüsellik, duygusuzluk, fiziksel risk alma, dar görüşlülük, iletişim yetersizliği, suç mağdurlarına karşı kayıtsızlık, düşük düzeyde bir performans, bencillik, evlilik, iş ve arkadaş edinme gibi alanlardaki istikrarsızlık ve şiddete eğilimli olmak gibi faktörlerle yakından ilintilidir (Kızmaz, 2005a:166).

Sosyal kontrol teorileri genellikle suç davranışının önüne geçmek amacıyla oluşturulmuş kuramlardır. Teorinin; aile, akran grubu, okul ve inanç gibi toplumun temel kurumları ile suçluluk arasında bir ilişki kurması önem arz etmektedir. Yapılan çok sayıda araştırma, söz konusu bu değişkenlerin suçluluğun önemli veya güçlü göstergeleri olduğunu ortaya koymuştur. Sosyal düzensizlik ile sosyal kontrol teorilerinin suç ve suçluluğu, sosyal denetimdeki yıkılma veya sosyal denetimin zayıflaması ile açıklamaları, her iki teorinin da ortak özelliklerini oluşturmaktadır.

Ancak, sosyal düzensizlik teorisi; göç, sosyal hareketlilik, hızlı nüfus artışı gibi ekolojik faktörler ile sosyal denetimin zayıflaması arasında bir ilişkiyi öngörmesine karşın, sosyal kontrol teorisi, bireyin genç ve erişkin dönemlerindeki topluma olan bağlılığını zayıflatan veya denetimi ortadan kaldıran faktörlerin neler olduğunu belirtmemektedir. Teorinin, kontrol unsurları içerisinde hangilerinin daha önemli olduğunu veya hangilerinin zayıflaması durumunda suçun ortaya çıkacağını ve bu zayıflığın ölçüsünün ne olduğunu, tam olarak ortaya koyamaması da teoriye yöneltilebilecek önemli bir eleştiriyi oluşturmaktadır (Kızmaz, 2005b:168).

Hira ve Altun (2001:121) sosyal sermaye olarak suçu önlemede sosyal kontrolden yararlanmış yapmış oldukları çalışmalarda suç işleyenlerin profilleri incelendiğinde, suça karışanlar suça karışmamışlara nazaran aile, akraba, arkadaşlar ve komşularıyla daha az zaman geçirdikleri, birlikte daha az faaliyette buldukları, başkalarına güven düzeylerinin daha düşük seviyelerde seyrettiği, yardımlaşma ve dayanışma duygularının çevrelerinden daha düşük oluğu gibi sonuçlar elde etmişlerdir. Bu bağlamda kişinin sosyal çevresi kişi üzerinde sınırlayıcı etkiler yaratmakta, kişinin çevresine bağlanması birlikte hayat sürmeleri, kişiler bulunduğu gruptan kopmamak için, suç işlediği takdirde üyesi olduğu gruptan yoksun kalacağından suçtan uzak durmaktadır. Ancak kişinin yaşadığı toplum bu saydığımız aile, akraba akran grupları, komşuları gibi iletişim kurduğu çevresi toplumdaki sapmış olarak bir grup olarak yaşıyorlarsa bunlarda negatif yönde kontrol sağlamaktadır. Böyle toplumun üyesi olduğu kişiler birer suç makinesi haline dönüşebilmektedir.

Sosyal kontrol teorileri; çocukluk dönemlerinde yeterli içsel denetiminin gelişmeyişi veya içsel denetim mekanizmasının sonradan işlevselliğini yitirmesi ile aile, arkadaş, okul ortamlarında kazanılan sosyal rollerin birbiriyle çatışması veya öğrenilen davranışların karışıklık arz etmesi gibi faktörlerin, bireyin suç veya sapkın tutum geliştirmesinde etkili olduğunu öngörmektedir (Kızmaz, 2005a: 165).

Sosyal kontrol teorisyenleri, suç eyleminin gerçekleşmesini bireylerin topluma olan bağlarının zayıflamasının veya yok olmasının sonucu olarak görmektedirler. Sosyalizasyon süreçleri ve toplumun baskın normlarının içselleştirilmesinde sosyal kontrol teorisi, sosyal bağların dört bileşenini vurgulamaktadır. Bunlar bağlılık (attachment), adanmışlık (commitment), katılım (involvement) ve inanç (belief)'tir.

Hirschi topluma olan bağılılığı bu dört kategoride ele almaktadır (Hirschi, 1972:16; Booth ve diğ., 2008:425).

Bağılılık(Attachment): Hirschi, bireylerin kendilerini topluma bağılı hissedebilmelerinin en temel şartı olarak insanlarda topluma karşı bağılılık hislerinin bulunmasını dile getirmektedir. Bağılılık, bireyle ailesi ya da diğere insanlar arasında yakınlığa vurguda bulunmaktadır. Zira, normlar, bilinç (conscience) ya da vicdanı (superego) içselleştirmenin özü, bireylerin diğere olan bağılılığında yatmaktadır. Başkalarına karşı sevgi, bağılılık hissetmeme, onları düşünmeden hareket etme ve doğası gereği toplum üyeleri tarafından paylaşılan değerleri ve normları ihlal etme gibi olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Normların ihlali, diğere insanların istek ve beklentilerine karşı gelmek anlamına gelmektedir. Eğer birisi, diğere bireylerin istek ve beklentilerini umursamıyorsa, o kişinin normlar tarafından kuşatılmadığı ve kontrol edilmediği düşünülmektedir. Dolayısıyla o bireyin, suç işleyip işlememe konusunda kendini özgür ve sorumsuz hissetmesi beklenmektedir (Hirschi, 1972:18).

Adanmışlık(Commitment): Bireylerin kendilerini, topluma daha bağılı hissedebilmelerinin diğere bir şartı da kurallara uyum sağlayacağına olan taahhütleridir. Birey erdem, haysiyet (virtue) ve itibar için, örneğin eğitim alma, iyi bir işe ya da şöhrete sahip olma gibi hedefler için, kendisine yatırımlar yapmaktadır. Kendisine önemli bir statü kazandıran bu nitelikleri elde ettikten sonra, çevresinin kabullenmeyeceği herhangi bir davranışı gerçekleştirmeye niyet etse bile, bu davranışının kendisine getireceği maliyeti ve yaptığı yatırımları kaybedeceğini hesaplayarak normal olan davranış sergilemeye eğilimi göstermektedir (Hirschi, 1972:20). Hirschi, adanmışlık kavramı ile bireylerin, suç eylemlerine karışması sonucunda, kendilerinin ve toplumun genelinin menfaatlerini tehlikeye atacağını varsaydığını ifade etmektedir (Hirschi, 1972:21).

Katılım(Involvement): Toplumsal faaliyetlere katılım ve meşguliyet, kontrol teorisinin parçalarından biridir. Hirschi, eğer herhangi birisi, yapacak her hangi bir işe sahipse, o kişinin mevcut işlerinden ötürü suç ihtiva eden davranışları gerçekleştirecek zaman bulamayacağını düşünmektedir. Zira gündelik işler, beraberinde toplantı, randevu, çalışma saatleri gibi sorumlulukları getirmektedir. Dolayısıyla bu katılım, bireyin sapma davranışlarının azalmasında önemli rol oynamaktadır. Aksi takdirde bireylerin boş

zamanlarında başkaları için zararlı olabilecek eylemlere girişebileceğini belirtmektedir (Hirschi, 1972:22).

İnanç(Belief): Topluma bağlılığın zayıf olmasının diğer bir nedeni de toplumdaki kabul edilen değerler ve normlar sistemine olan inancın derecesinde gizlidir. Hirschi, kontrol teorisi ile ihlal ediliyor olsa bile, toplumda ya da gruplarda, ortak bir değerler sisteminin olduğunun varsayıldığını ileri sürmektedir. Hirschi, “biz sadece sapma davranışı gösteren kişinin kurallara inandığını varsaymıyoruz, onun, ihlal ederken bile kurallara inandığını farz ediyoruz” diyerek bireyin, bu normların farkında olduğunu ifade etmektedir. (Hirschi, 1972:23). O halde insan, neden inandığı normlardan sapmaktadır? Yani, birey hırsızlığın hem kötü bir davranış hem de suç olduğunu bile bile nasıl çalmaya devam etmektedir? Bu soruyu kontrol teorisi iki yaklaşımla açıklamaktadır. İlkinde, inanç kavramının sadece bir kelimedenden ibaret olduğunu, yeterince özümsemediğini ikincisinde ise, bireyin normları ihlal ederek gerçekleştirdiği suçu bir taraftan rasyonelleştirmekte diğer yandan da inanmaya devam etmekte oldukları belirtilmektedir (Hirschi, 1972:24).

Çağdaş dünyanın ise en önemli sorunlarından biri olarak karşımıza çıkan güvenlik ve düzen olguları, toplumsal düzeni ve güvenliği sağlamada önemli bir kavram olan sosyal kontrolün yeniden değerlendirilmesini ve sosyal kontrol aygıtlarının yeniden düzenlenmesini beraberinde getirmektedir. Söz konusu kitle iletişim araçları medya gibi sosyal ortamın getirdiği etkilere karşı yeni düzen oluşumunda toplumun olumsuz etkilenmemesi ya da bu olumsuzlukları en aza indirmek için kontrol araçları düzenlenmesi ve denetlenmesi ihtiyacı doğmuştur (Balamir Bektaş ve Gelgeç Bakacak, 2009:33).

Hirschi'ye göre kontrol paradigması, toplumda özellikle aile, akran grupları ve okul aracılığı ile sağlanmaktadır (İçli ve Burcu, 1993:44). Benzer şekilde Fichter de, bireylerin üzerinde sosyal kontrolün en etkili olduğu yerin aile ve okul çevresi olduğunu vurgulamaktadır. Zira birey sosyalleşme sürecinde her iki çevre ile de samimi ilişkiler geliştirmekte, içinde yetiştiği ortamın değerlerini özümsemekte ve grubun amaçları doğrultusunda hareket etmeyi benimsemektedir (Fichter, 1957:367).

Sosyal Kontrol Mekanizmaları

Sosyal kontrol mekanizmaları toplumdaki topluma değişkenlik göstermektedir. Yapmış olduğumuz sosyal kontrol tanımlarından her toplum için farklı sosyal kontrol mekanizmaları geliştirilmesi gerekmektedir. Özellikle Türkiye gibi dini değere önem veren ülkeler için din önemli kontrol mekanizmasıdır. İnanmış olduğu dini ritüellere göre modern çağ ölçüsünde geliştirilmelidir. Bunun yanında Türk toplumu için ahlaki, bazı bölgeleri için töre, geçmişten gelen alışkanlık olan adetler, görgü kuralları, gelenek- görenekler gibi gayri resmi kurallarla sosyal hayatını şekillendirdiği sistemlerdir. Bu sistemlere aykırı hareket etme sonucu toplum tarafından kınama, ayıplama, dışlama, mahrum bırakma vb. müeyyideler uygulanmaktadır. Bu durumda bireyler suç eylemini fiiliyata aktarmadan önce bu yaptırımları göz önünde bulundurarak çevresinden soyutlanmamak için suç unsuru davranıştan kaçınmaktadır (Kızmaz, 2005a:165).

Sosyal kontrol mekanizmalarından akran grup baskısı gibi gayri resmi mekanizmalardan, polis ve adli sistem ile alakalı resmi yöntemlere kadar, sosyal uyumun sağlanmasında kullanılan bütün araç ve süreçleri ifade etmektedir (Wilson, 2001:268).

Bazı sosyal bilimciler insanların birincil gruplar (aile, kilise, cami akrabalar) ve ikincil grupların (okul, arkadaş, polis teşkilatı vb.) etkisinde olduklarını fakat ikincil grupların daha çok etkisi altında olduklarını belirtmektedirler (Lewis, 1996:96). Bireylerin sapma davranışları engellenmesi zorlaştığı durumlarda bireyi dizginleme işi daha çok resmi kurumlara düşecektir (Karasu,2012:2).

Her toplumun bir örgütlenme şekli dolayısıyla sosyal düzeni bulunduğunu, sosyal kontrol mekanizmalarının da var olan sosyal düzenin korunmasını sağlayan iradenin kendisi olduğunu belirtmiştir (Innes, 2003:6).

Sosyal kontrol mekanizmalarını dış kontrol ve iç kontrol olarak ayıranlar, dış koruma olarak; aile, okul gibi sosyal gruplar tarafından gerçekleştirilir. İç koruma ise benlik kontrolü, baş etme becerileri, engellenme toleransı ve içgörü gibi içsel özellikler tarafından sağlanır (Yılmaz, 2002:121). Sosyal kontrol mekanizmalarından aile, okul, din, teknoloji gibi unsurlar tüm toplumlar için etkileyici mekanizmalardır.

Sosyal kontrol, potansiyel tehdit veya problem oluşturanların davranışlarını teşvik etmemek, kısıtlamak ya da değiştirmek için çeşitli mekanizmaların ve tekniklerin kullanılmasını içerir (Edwards, 1998: 4).

Cohen (1996: 39-40) sosyal kontrolü; “sapmış davranışları engellemeye yönelik olarak geliştirilmiş tüm tutum ve davranışları içeren girişimler” olarak tanımlamaktadır. Bir bakıma insanlar üzerinde kontrol mekanizmaları kurarak sapma davranışlarını minimize etmek ve sosyal uyumu sağlamak amacıyla sosyal kontrol sistemleri geliştirilmiştir (Ongan, 2013:2-6).

Formal (Resmi) Sosyal Kontrol

Resmi olmayan sosyal kontrol, kişiler başkalarının tepkisini görmezden gelebileceği ya da umursamayabileceği için, her zaman yeterli olmaz. Bu gibi durumlarda devreye, resmi sosyal kontrol girer. Resmi sosyal kontrol, bireylerin normlara ya da bu durumda yasalara uymasını, adalet sistemini kullanarak ve polis gibi, mahkeme gibi resmi kurumları devreye sokarak sağlamaya çalışır (Goode, 2005:44).

Resmi sosyal kontrolün gücü, yaptırımlarının yasalardan kaynaklanmasıdır. Resmi kurumlar, suç işleyen cezalandırma yetkisini yasalardan alır. Böyle bir durumda da kişilerin bu yaptırımları umursamama ya da görmezden gelme gibi bir şansı olamaz. Bireyler, koyulan kurallara uymak durumundadır.

Resmi sosyal kontrolün temeli olan adalet sistemi, temel olarak üç alt sistemden oluşur. Bunlar polis, yasa ve mahkemeler ve cezalandırma sistemidir. Bu alt sistemlerden her birinin, resmi sosyal kontrolün gerçekleşmesi için ayrı bir işlevi vardır ve bu sistemler birbirleriyle işbirliği içerisinde çalışır (Chriss, 2008: 87).

Söz konusu alt sistemlerin işlevleri ise şu şekilde açıklanabilir: Polisin görevi, suçluları bulmak ve tutuklamak ya da gözaltına almaktır. Mahkemeler ise, bu kişilerin gerçekten suçlu olup olmadığına karar verme yetkisine sahiptir. Suçlu olduğuna karar verilen kişilerin de, cezalandırma sistemi ile cezasının ne olduğuna karar verilir (Chriss, 2008:87).

Ross ise, yasaları, sosyal kontrolün “son derece uzmanlaşmış ve çok iyi derecede işlenmiş aracı” olarak tanımlar. Ross'a göre yasaların, toplumu rahatsız eden kişi ile ilgili iki işlevi vardır. Bu kişiden gelmesi muhtemel diğer zararları engellemek ve aynı

eylemi gerçekleştirme olasılığı bulunan başka kişilere karşı bir savunma mekanizması geliştirmektedir (Ross, 1918: 106-107).

Yasalar her ne kadar resmi gler olsalar da, meşruiyetlerini korumak ve sağlama almak için, toplumdan fazla tepki çekmemek durumundadır. Toplumun karşı olduğu yasaların meşruluklarını yitirip, denetimi sağlamada yetersiz kalmaları gibi bir risk vardır. Bu nedenle yasalar hazırlanırken, suçun şiddeti ile cezanın şiddeti arasındaki farkın, toplumun tepkisini çekmeyecek şekilde belirlenmesi gerekir.

Parsons'a göre de bir suçluya verilen ceza, yalnızca o kişinin cezalandırılması ve toplumdan uzak tutulması işlevi görmez. Parsons, Durkheim'in görüşlerine paralel bir biçimde cezanın, aynı zamanda, toplumda dayanışma hissi yaratan bir tören işlevi de gördüğünü belirtir (Parsons, 1965:310).

Goode, resmi sosyal kontrolün aktörlerinin prensip olarak, kendi değer yargılarına ya da suç işleyen kişi ile olan kişisel ilişkilerine göre değil, yasalara göre hareket ettiğini ve söz konusu yasalar vesilesiyle yaptırım uyguladığını belirtir. Bireylerin yasalara uymasını sağlamak, onların görevidir (Goode, 2005:44). Ancak, adalet sisteminin işleyişi, sistemin temelinin ve/veya aktörlerinin tarafsızlığı, haklılığı ve işlevleri, birçok tartışmanın konusu olmuştur. Adalet sistemini oluşturan unsurların gerçekten adil olup olmadığı ve ne derece insani olduğu, pek çok düşünürün zihnini meşgul eden bir konudur. Söz konusu tartışmaların bir kısmını incelemek için öncelikle, sistemi iki ana başlığa ayırmakta fayda vardır. Bunlardan biri mahkemeler ve cezalandırma, diğerisi de polis gücüdür.

Adliye (Mahkemeler)

Adalet sistemi, aydınlanma ile beraber bir dönüşüm yaşamıştır. Aydınlanma, aklı ve bilimsel düşünmeyi ne çıkaran bir süreç olduğundan, bu süreç ile beraber, evrensel yasalara ihtiyaç duyulmuştur. Söz konusu evrensel yasaların herkes için eşit ve adil olması gerektiğine inanılmıştır. Yine Aydınlanma çerçevesinde, evrensel hukuk kuralları ile birlikte keyfi, çok şiddetli ve hatta zaman zaman ağır cezalandırmalara son verilmesi, yeni bir cezalandırma ve hapisane anlayışına geçilmesi düşünülmüştür (Chriss, 2008:90).

Daha önce de bahsedildiği gibi, dinin egemen olduğu dünyada cezalandırma, adil ve nesnel olmayan ve fiziksel acı içeren bir şekilde gerçekleştirilir. Aydınlanma ile dinin

egemenliğinden kurtulan Batı, geçerliliğini yitiren yasalar karşısında, yeni bir adalet sistemi arayışına girmiştir.

Adalet sistemi ile ilgili bir başka tartışma da, mala prohibita(art niyetli) olarak adlandırılan yasalarla ilgilidir. Söz konusu yasalar, gerçekten suç unsuru taşıdığı yönünde büyük bir görüş birliği olmamasına rağmen, suç olarak kabul edilen davranışları kapsar. Kurbanlı suçlar olarak da nitelenen bu davranışlar, uyuşturucu ya da uyarıcı madde kullanımı, kumar oynama, bazı cinsel faaliyetler, emniyet kemeri kullanımı ve bunlar gibi birtakım eylemleri içerir (Chriss, 2008:74).

Mala prohibita(art niyetli) yasalarıyla engellenen suçların, kişinin yalnızca kendini ilgilendiren ve zararlı bir davranış olduğu kabul edilse dahi, bu zararı yalnızca o davranışı gerçekleştirmeyi seçen kişiye veren; bir başka deyişle kişinin kendisinden başkasına zararlı bir etkisi bulunmayan davranışlar olduğu söylenebilir. İşte tam da bu nedenle, bu eylemlerin suç unsuru taşıdığı üzerinde büyük bir görüş birliği yoktur ve bu davranışların gerçekte suç kapsamına girip girmeyeceği tartışmalıdır. Yasalar ve cezalandırma sistemi ile ilgili bir diğer tartışma da, sistemin tarafsızlığı üzerinedir. İdeal olarak, adalet sistemi karşısında herkesin eşit olduğu belirtilse de, gerçek her zaman bu şekilde işlemez. Örneğin, maddi durumu iyi olmayan ve kamu avukatları tarafından savunulan kişilerin, kendilerine iyi ve pahalı avukatlar bulma şansı olan kişilere göre daha fazla suçlu bulunduğu gözlemlenmiştir (Chriss, 2008:100).

Bu durum, mahkemede kendini savunmak için daha fazla olanağı olan kişilerin, bir anlamda adalet sistemi karşısında daha avantajlı olduğu gerçeğini gözler önüne serer. Fakir kişilerin daha fazla mahkûm olmasının bir diğer sonucu da, daha fazla sabıkalarının olması ve bu sabıkalarından dolayı, yeniden tutuklanma olasılıklarının artmasıdır (Chriss, 2008:100-101). İşte bu noktada, maddi durumu iyi olmayan kişilerin aleyhine işleyen bir kısır döngünün varlığı ortaya çıkar. Pahalı avukatlar tutamayacak olmak, mahkûmiyeti arttırdığına göre, kişinin sabıka kaydının da dolu olmasına neden olacaktır. Sabıka kaydının varlığı da, herhangi başka bir şüpheli durumda, kişinin yeniden tutuklanma olasılığını arttıracaktır. Oysaki aynı davranışları gerçekleştiren, fakat yüksek ekonomik seviyeden gelen birinin, yargıcın ya da polisin karşısına temiz bir sabıka kaydı ile çıkma olasılığı daha yüksektir.

Amerika'da bir beyazı öldürdüğü için idam edilen siyahların oranı ile bir siyahı öldürdüğü için idam edilen siyahların oranı arasındaki bu çok açık ve büyük fark, adalet sisteminin, kişileri cezalandırırken, ırktan bağımsız hareket etmediğini ve yanlı davrandığını gösterdiği söylenebilir (Chriss, 2008:101). Bu oranların gösterdiği bir başka gerçek de, bir beyazın öldürüldüğü durumlarda idam cezası verilme oranının, bir siyah öldüğünde verilen idam cezası oranına göre çok daha yüksek olduğudur. Bu durumun ortaya koyduğu gerçek de, kurban beyaz olduğunda, idam cezasına daha büyük bir istek duyulduğudur ve burada açık bir ırk yanlılığı söz konusudur (Blume vd., 2004:167).

Güvenlik Güçleri (Polis ve Ordu)

Toplumun uzun süre ayakta kalması için güvenlik güçleri olmak zorundadır. Tüm dünya da önemli kurumlardan ilk sırayı alan kurumlar güvenlik kurumları olmuştur. Ülkemizde geçmişten beri (Osmanlıdan) güvenlik sektörü, toplumsal düzeni sağlayan sosyal kontrol aracı olarak görülmüştür. Hep var olan ordunun yanında 1845 yılında kurulan polis teşkilatı da ülkenin ikinci toplumsal düzeni sağlayan resmi güvenlik kurumu olmuştur.

Polis teşkilatı şehir merkezlerinde, ordu kırsal kesimde sosyal düzeni sağlayarak sapma davranışlarını kontrol altına almaya çalışan kurumlardır.

Şehirleşme ve endüstrileşmenin yarattığı sosyal problemleri önlemek ve denetim altına almak için polis teşkilatının kurulmasıyla devletin sosyal düzenin kurulmasında aldığı rolde değişim yaşanmaya başlamış, refahın artması ve suçun kontrol edilmesinde devlet daha etkin konuma gelmiştir (Innes, 2003:36).

Bugün bildiğimiz anlamıyla polis gücü ilk olarak İngiltere'de ortaya çıkmıştır.

Polis güçleri ile insan hakları savunucuları arasında uzun zamandır süregelen bir mücadele vardır. Zaman zaman polisler ve emniyet temsilcileri, ellerindeki yetkilerin yeterli olmadığını öne sürer. Temsilciler, yasaları uygulamakla yükümlü olduklarını, ancak bu görevlerini yerine getirmek için daha fazla yetkiye ihtiyaçları olduğunu iddia etmektedirler (McLaughlin, t.y. :82).

İnsan hakları savunucuları ise, polis yetkisindeki her genişlemenin, bireylerin haklarına zarar verdiğini öne sürer. Yetkiler arttıkça, daha önce var olan yetkiler daha doğal ve

meşru görünür ve yeni yetkilerin önü açılır. Bu durum da, insan hakları açısından düşündürücüdür. Bu görüşe sahip kişiler aynı zamanda, yasa koyucuların dikkatlerini, bireylerin haklarını korumaktan çok, polisin gücünü arttırmaya yönelttiklerini iddia eder (McLaughlin, t.y. :82).

Üstelik polisin tarafsızlığı ve değer yargılarından bağımsızlığı da zaman zaman tartışılır. Örneğin polisin vatandaşları durdurup arama yetkisi, temelde suç saptama amacı taşır. Ancak McLaughlin'a göre bu yetki zaman zaman “bireyler hakkında bilgi toplama, bölgeleri kontrol etme ve belirli topluluklara ayrımcılık uygulama” gibi amaçlara hizmet eder (McLaughlin, t.y. :83).

McLaughlin'ın, Smith ve Gray'in lı çalışmasından aktardığına göre polisler gençleri, özellikle de siyah gençleri durdurmaya 1985 yılında yayınlanan Police and People in London (Londra'da Polis ve Halk) ad eğilimlidir. Bunun dışında, polislerin uzun saçlı ya da geleneksel olmayan kıyafetler giyen veya eşcinsel olduklarını düşündükleri kişileri daha çok durdurduklarını belirtmektedir (McLaughlin, t.y. :83).

Polisin sosyal sapkınları daha fazla durdurma eğiliminde olması, açık bir ayrımcılığın yanı sıra, başka önemli bir noktaya daha işaret eder. Bu durum, aynı davranışı gerçekleştiren iki birey arasından sapkın bir görüntü çizen kişinin yakalanma olasılığını yükseltir. Böylelikle de, sosyal sapkınların yasal olarak da daha fazla suç işledikleri gibi bir yanılsama oluşabilir.

Ülkemiz açısından değerlendirildiğinde hemen hemen polisle aynı görevi üstlenen ordunun sadece çalışma alanları farklıdır. Kırsal alanlarda asker aracılığıyla toplumsal düzen sağlanır. Bu kapsamda askeri güç kırsalda insanların sapma davranışlarını engelleyen bir resmi kurum niteliğindedir.

Cezaevleri

Ceza infaz kurumlarının başlıca görevi cezaların infazını sağlamak ve toplumun düzenine uyum sağlayamayan belli kesimleri gözetim altında tutarak disipline etmek olmuştur (Hazar, 2012:53).

18. ve 19. Yüzyıllara baktığımız zaman cezaevlerine girenleri topluma uyumlu birey haline getirmek için prangaya bağlama, kırbaç, işlenen basit suçlarda dahi idam edilme gibi fiziksel işkenceler uygulanmıştır. Fakat bu yöntemler bazı kesimlerde etkili olmuşsa da birçok kesimi de etkilememiştir. Korkutma, şiddet vb. yöntemlerle kontrol

sağlanmak istenmişse de artık bu kontrol sistemi uygulanmamaktadır (Foucault, 2007:23-26).

Bu noktada İngiliz düşünür Jeremy Bentham'ın görüşleri dikkat çeker. Bentham, geleneksel hukuk kurallarını yetersiz bulur ve bu kuralların tutuculuğunun, ilerlemenin önünde bir engel olduğunu öne sürer. Bentham'ın Hedonistik bakış açısı, insanların eylemlerini, keyif alma ve acıdan kaçınma duygularının belirlediğini iddia eder. Bentham'a göre bilimsel bir hukuk kuralları bütünü, bu gerçeği göze almak durumundadır (Chriss, 2008:91).

Bentham için doğruluk ve iyilik eş anlamlıdır. Doğru davranış, iyi davranıştır ve iyilik de mutluluğa işaret eder. Bu durumda Bentham için doğru bir eylem, mutluluk getiren bir eylemdir (Park, 1969:370-372). Bentham'ın Yararcı Felsefesi, böyle bir durumda en fazla kişiye, en çok iyiliği getiren yasaları kabul eder (Chriss, 2008:91).

Bütün bu düşüncelerinin yanı sıra Bentham, 1791 yılında yeni bir hapisane düzeni tasarlar. Bentham'ın Panoptikon adını verdiği bu hapisane, dairesel bir biçimdedir ve ortasında bir gözetleme kulesi vardır. Söz konusu gözetleme kulesi, bütün mahkumları görebilir, ancak mahkumlar hiçbir zaman kulede birinin olup olmadığını anlayamaz, bu nedenle de her zaman davranışlarına dikkat eder ve bu durum bir anlamda kişinin kendi kendini kontrol etmesini sağlar (Chriss, 2008:91-92).

Panoptikon'un yapısı, mahkûmların gerçekte izlenmedikleri zaman da izleniyormuş gibi yaşadıkları, bu nedenle de sürekli olarak denetlendikleri bir sisteme işaret eder. Bu sistem, gözetlenme duygusunun en üst seviyede yaşandığı ve kişinin hiçbir zaman tam olarak özgür olamadığı bir sosyal düzenin izlerini taşır.

Hapisane ayrıca, tek bir kişinin, hapisanedeki bütün mahkûmları izleyebilmesi düşüncesi üzerine kuruludur. Bentham bu binanın, çok kötü durumda olduğunu düşündüğü hapisaneleri geliştireceğine ve iyileştireceğine inanmış ve aynı projenin bozulmakta olan hukuk kurallarına da uygulanabileceğini düşünmüştür (Wallas, 1923:52).

Bugün hapisaneler Bentham'ın hayal ettiği şekilde değilse de Foucault, bu hapisanenin temelinde yatan, Panoptikizm olarak tanımladığı düşünme biçimini eleştirir. Foucault, izlenme üzerine kurulu bu sistemin aynı zamanda bir laboratuvar olarak işlev gördüğünü belirtir. Burada deneyler yapmak, farklı ceza yöntemleri

denemek, işçilere yeni teknikler öğretmek ve hangilerinin daha iyi olduğuna karar vermek, pedagojik gözlemler yapmak mümkündür. Bu yöntemler bir anlamda insan davranışını kavrama ve bu kavrayışla gelen bilgiyi, yine aynı kişiler üzerinde güce çevirme amacıyla kullanılır (Foucault, 1991:203-204).

Foucault'ya göre Panoptikon, işlevi genellenebilen ve güç ilişkilerini belirleyen bir model olarak görülmelidir. Panoptikon yalnızca hapisane binası değil, okullara, hastanelere ve çeşitli kurumlara uygulanabilen; akıl hastalarının kapatıldığı, öğrencilerin eğitildiği bir model olarak uygulanabilecek bir yöntemdir (Foucault,1991:205).

İnformel (Gayriresmi) Sosyal Kontrol

Yazılı ve açık olarak belirtilmeyen toplumsal kural ve normlara, ayrıca bireylerin yaptırım mahiyetindeki tepkileriyle davranışlarını karşılıklı olarak kendi beklentileri doğrultusunda yönlendirdikleri sürece informal sosyal kontrol denilmektedir. İnformal sosyal kontrolün en etkili yaptırım aracı toplumun yani kamuoyunun tepkisidir. Bu tepkiler kınamadan grup dışına çıkarmaya(dışlama) kadar uzanabilmektedir. Dışsal müdahalelere kapalı küçük toplumlarda veya tarım toplumlarında bireyin tüm davranışları grubun diğer kişileriyle etkileşimden veya o grubun normlarından doğrudan etkilenmekte ve bu kalıplara göre şekillenmektedir. İnformal sosyal kontrolde bireyin bütün davranışları denetim altında tutulmakta, norm veya grup sınırlamalarının dışına çıkan birey grup içinde sahip olduğu statü ve sosyal desteğini kaybetmektedir (Eserpek, 1979:160-161).

İnsanlar ufak sapkınlıklar yaptıklarında dahi, çevrelerinden tepki alır. Bu sapkınlıklara verilen tepkiler, kibarca onaylamadığını belli etme, yapılanın yanlış olduğuna işaret eden sessizlik ya da mizah kullanarak gerginliği ortadan kaldırma şeklinde olabilir. Bu tür denetim mekanizmaları, sosyal kontrolde oldukça önemli bir yer tutar (Parsons,1965:303).

Stanley Cohen, toplum yaşamını okyanusa, sosyal kontrolü balık ağına, sapkın davranış gösterenleri ise tutulmaya çalışılan balıklara benzetmiştir. Asıl amacın ağ sayısını artırmadan ve ağın gözeneklerini daraltmadan, ağın doğru yerlere atılarak hedef balıkların yani sapkın davranış gösterenlerin sistem dışına alınarak düzeltici işlemlere tabi tutulması ve yeniden okyanusa atılması olduğunu ifade etmiştir (Cohen,1990:42).

Bahsi geçen durumlarda ve bu durumların benzerlerinde işleyen süreç, gayriresmi sosyal kontroldür. Çevrenin, bireyin tutum ve davranışları üzerindeki etkisi ve bu anlamda uyguladığı yaptırımlar, resmi olmayan denetimin araçlarıdır. Resmi olmayan sosyal kontroller aşağıda belirtildiği gibi açıklanabilir.

Aile

Sosyal sermayenin kaynakları arasında sayılabilecek en önemli kurum ailedir. Aile, sosyalizasyon sürecinin ilk adımı olması nedeniyle, bireylerin tam olarak sosyal sermayeyi meydana getirip depoladıkları yerdir (Töremen ve Sönmez, 2003:116).

Sosyal kontrol mekanizmalarından aile ele alındığında, bireyin aile çevresinde görülen bazı temel özelliklerin, suça nasıl bir zemin oluşturabileceği üzerinde durulması gerekmektedir. Bu konu ile ilişkili olarak çalışmalarda üzerine çok durulan hususların ebeveyn-çocuk ilişkisi anne-babanın çocuklara nasıl model oldukları, hangi yöntemlerle çocuklarını yetiştirdikleri, çocuklarına yetersiz bağılıkları (attachment), düşük sevgi düzeyleri gibi tutumları çocukları saldırganlaştıracak ve sapma davranışı daha fazla görülecektir. Ayrıca ailenin kalabalık olması çocukların gerek ekonomik gerekse sevgi yönünden eksik kalmalarını neden olmakta bireyi şiddete sevk etmektedir (İçli,1993:31). Bu bağlamda sosyal sapma konusunda ailenin çok önemli yere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bireyin hayatını şekillendirdiği dünyaya geldiği, temellerini attığı kurumdur aile.

Öte yandan, bireyde mevcut bulunan, soyundan olanlar için bir şeyler yapma dürtüsü kimi zaman sosyal sermayenin negatif yanlarının ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Özellikle aile içi dayanışmanın aşırı vurgulandığı, aile ve akrabalar dışından olan çevreyle ilişkilerin sınırlı olduğu ve ötekinin sürekli güvensiz olarak nitelendiği ve çok kullanılan tabirle ‘tanımadığın kişilerle asla konuşma, onlara güvenme’ uyarısının telkin edildiği ailelerde, nepotizm (yakınlarını kayırma) teşebbüsleri gibi sosyal sermayenin istenmeyen sonuçları ile karşılaşmaktadır. Familizm olarak da adlandırılabilir olan ‘aileyi her şeyden üstün tutma’ düşüncesi zaman zaman yozlaşmalara neden olabilmektedir (Fukuyama, 2000:25).

Kent ve suç ilişkisi üzerine yapılan çalışmalarda araştırmacılar sosyal düzenin değiştiğine vurgu yapmaktadırlar. Ne zaman ki toplum yapısı tahrip edilmektedir, o zaman sapma davranış artmaktadır. Bu kapsamda aile, sosyal kontrol anlamında en

etkili örgüttür. Geleneksel değerlerin sağlam olduğu toplumlarda sapma ya da suç oranının düşük olduğu toplumlardır (Buendia, 1989: 5). Gençlerde görülen kural dışı davranışlara toplum ve aile yapısındaki zayıflığın neden olduğu öne sürülmektedir (Sparks ve Girling, 2001: 891). Özellikle çocukluk döneminde anne baba tutumları, disiplinli olma ya da aşırı özgür bırakma gibi davranışlarla ahlaki eğitimlerin zayıf verilmesi çocukta sapkın davranışların sergilenmesine neden olabilmektedir (Türkeş, 2004:61).

İnsanların ilk gözünü açtığı yer olan aile kurumu; çocukların tüm ihtiyaçlarının karşılandığı yerdir. Bireyi geleceğe hazırlamak, sosyalleştirmek ve hayata karşı uyum sağlayacak düzeye getiren yerdir aile. Eğer aile üyeleri özellikle ebeveynler eğitilirse çocuk yetiştirmede daha etkili olduğu hem birey açısından hem de aile üyeleri açısından daha olumlu sonuçlar vermektedir.

Özellikle ergenlik döneminde birey için aile çok önemlidir. Bireyin hormonal dengesinde dalgalanmalar olduğu bu yüzden farklı ruh hallerine büründüğünden birey çok fazla sapma davranışında bulunmaktadır. Bu kapsamda ailelere çok büyük görev düşmekte, bireye karşı empatik yaklaşma, çok fazla ilgi ya da çok uzak durma gibi davranışlardan uzak durulmalıdır (Karabekiroğlu, 2014:230-234).

Yukarıda da bahsedildiği gibi aile, toplumun normlarını bireye öğreten ilk kurum olma işlevi görür. Ebeveynlerin, çocuklarına toplumun kurallarını öğretmek ve gelenekleri aktarmak gibi rolleri vardır (Chriss,2008: 46). Şüphesiz ki her ebeveyn, çocuğuna kendi kültürünü aktarma görevini, farklı derecelerde de olsa yerine getirir. Dahası çocuk, büyürken en fazla yakınında bulunduğu kişiler olan anne ve babasını gözlemleyerek norm ve kuralları öğrenir.

2000’li yıllarda ise insan üzerindeki en etkili kurum olan aile müessesesinin artık etkisi zayıflamaya başlamıştır. Bunun yerini internet, sosyal medya ve insanı etkileyen diğer faktörler almaya başlamıştır (Velidedeoğlu,149:6).

Okul

Çocuğun aile ile başlayan toplumsallaşma süreci, okul ve arkadaş çevresi ile devam etmektedir. Ortalama 6–7 yaşları ile okul yaşantısına başlayan bir bireyin eğitim hayatı, meslek sahibi oluncaya kadar sürmektedir. Bu süre zarfında verilen öğretimin yanında, alınacak eğitim, bireyin gelişimi ve kişilik oluşumunda önemli katkıları olacaktır.

Victor Hugo, “Bir okulun yapılması bir hapisanenin kapanması demektir.” sözü ile eğitimin özellikle suçun engellenmesindeki önemine işaret etmiştir (Yavuzer,1986:4647).

Çocukları yetiştirerek hayata hazırlamada önemli bir rolü olan okul, onları birtakım kurallar ve düzenlemelerle tanıştıtararak sosyalleştirir. Öğretmenler ve okul yönetimi buradaki baş aktörlerdir ve çocuğun herhangi bir başarısızlığından ya da yanlış bir davranışından genellikle aileyi sorumlu tutar. Okuldaki kontrol aktörleri, ailenin görevini yerine getiremediğine inanarak, çocuk üzerinde daha fazla denetim kurmak isterken; aile de okulun kendisine daha fazla sorumluluk duyması ve daha fazla açıklama yapması gerektiğine inanır. Söz konusu çelişki, bir anlamda ebeveynlerin geleneksel otoritelerinin yok olduğunu ya da azaldığını gösterir. Günümüzde okul, bu otoritenin bir kısmını kendi üzerine almıştır (Chriss,2008:48).

Çocuklar okulda, bir yandan öğretmenlerden kuralları öğrenirken, bir yandan da ders içerikleri ile resmi ideolojiden gelen bilgi akışına maruz kalır. Bu iki taraflı denetim mekanizması, hem ahlaki normların içselleştirilmesine, hem de sosyal uyumun belirlenmesine etki eder. Böylece bireyler, mümkün olduğunca toplumun değerlerine bağlı hale getirilir.

Travis Hirschi, okula olan bağın, kişinin suç işleme ya da daha geniş anlamıyla normlardan sapma olasılığını azalttığını belirtir. Hirschi yaptığı çalışmada, okulu seven çocukların, kuralları daha az çiğnediği bulgusuna ulaşmıştır. Dahası, Hirschi'nin çalışması, öğretmenlerin ne düşündüğünü önemsemeyen öğrencilerin daha fazla suça yöneldiğini destekleyen veriler ortaya çıkarmıştır (Hirschi, 2002:120-123).

Hirschi'nin belirttikleri göz önüne alındığında, çocuğun öğretmeni ile ebeveynin kurduğu bağa benzer bir bağ kurduğu söylenebilir. Öğretmenin ne düşündüğünü önemseyen çocuk, aynı ebeveyni gibi, öğretmeni yanında olmadığında da, onun yarattığı kontrolü hisseder.

Mahalle

Çocukluk döneminde çocuğun yaşadığı mahallenin, sosyoekonomik düzey açısından dezavantajlı olmasının, aile faktörleri kontrol edildiği zaman bile yüksek oranda davranış problemleri ile ilişkili olduğu tutarlı olarak gösterilmiştir. Yoksulluğun ve işsizliğin oldukça yaygın olduğu mahalleler, özellikle bireylerin ergenlik dönemlerinde

anormal davranışlara sevk etmektedir. Sosyal düzensizlik (disorganization) kuramına göre toplumların bu tür özellikleri, ergenlerin toplumsallaşması ve gözetilmesindeki etkililiği azaltmaktadır. Örneğin yüksek oranda işsizlikle birlikte yoksulluğun olduğu topluluklar, birbirine bağlı olmamakta, düşük oranda başarılı yetişkin modelleri sağlamakta, insanlar birbirlerine karşı düşük güven taşımakta ve gençlere başarı için çok az fırsat sunulmaktadır (Pekel Uludağ, 2011:34).

Yaşanılan çevrenin ekonomik olarak dezavantajlı olması gibi yapısal özelliklerinin yanı sıra güvenlik, sosyal kontrol ve bağlılık, sapkın akranların ve suç çetelerinin varlığı veya olumlu davranış modellerinin bulunmaması gibi sosyal özellikleri de anti-sosyal davranış örüntülerinin gelişimiyle ve suçlulukla ilişkilidir. Mahalle problemleri, sapma ya da suç, boş boş gezme, sokak kavgaları, gürültü ya da madde kullanımı gibi sosyal göstergelerin yanı sıra mahallenin hem fiziksel hem de maddi özelliklerini (ör. terk edilmiş binalar, kirlilik, çöpler, devlet malına zarar verilmesi) kapsayan geniş bir terimdir (Ross ve Mirowsky, 2001).

Mahalle problemleri, algılanan güvenlik ve yoksulluk, psikososyal işlevsellik ile davranım problemleri arasındaki ilişkiye aracılık etmektedir. Mahallede güvenliğin yetersiz olması ve mahallenin tehlikeli bir yer olarak görülmesi ve suçluluğun olması, davranım bozukluğu, karşıt olma bozukluğu, sapkın akranlara sahip olma ve zaman içinde problem davranışlardaki artışla ilişkilidir (Pekel Uludağ, 2011:36).

Mahalle içindeki sosyal ilişkilerin kalitesi, ebeveyn davranışlarına da etki etmektedir. Kolektif etkililik ile ebeveyn gözetimi, bireyin problem davranışlarının yönetilmesinde etkileşimsel bir etkiye sahiptir. Ebeveyn gözetimi özellikle yapısal ve sosyal açıdan dezavantajlı bir sosyal çevre için önemli olabilmektedir. Silk ve arkadaşları (2004) ilkokul öğrencileri ile yaptıkları çalışmada, annenin sert ve negatif tutumlar içeren tarzının, samimiyetin düşük olduğu mahallelerde daha fazla dışsallaştırılmış problemler ile ilişkili olduğunu; ancak yüksek içtenliğin olduğu mahallelerde böyle bir ilişki bulunmadığını ortaya koymuşlardır (Pekel Uludağ, 2011:36).

Arkadaş

İlk çocukluk dönemi ile başlayan arkadaşlık, çocuğun okula başlamasıyla daha da genişler. Çocuk zamanının büyük bir kısmını arkadaş grubu ile geçirir. Bu grup içerisinde kendini değerlendirir ve arkadaşlarının saygı ve beğenisini kazanmak için

grubun tutum ve davranışlarını en üst düzeyde yapmaya çalışır (<http://www.kriminoloji.com>, 01 Mart 2015).

Akran grubunun çocuk üzerindeki etkisi, çocuk büyüdükçe artmaktadır. Özellikle ergenlik döneminde akran grubunun etkisi en üst noktaya ulaşır. Çocuğun yaşı büyüdükçe akran grubunun kullandığı pekiştireçlere karşı daha duyarlı bir hale gelir. Akran grubu tarafından onay ve kabul görmek ergen için oldukça önemli olduğu kadar onlar tarafından reddedilmek ergen için oldukça güç bir durumdur. Ergen için grup yaşamı, kazanmak zorunda olduğu bireysel özgürlük için olanak sağlamaktadır (Gönültaş, 2009:29).

Bireyin gruplar içinde itibar, statü kazanmak hususundaki psikolojik ihtiyacıdır. Bu ihtiyaç kişinin grup tarafından kabul edilmesini gerektirmekte ve dolayısıyla grup normlarına uyulması hususunda en güçlü bir aracı oluşturmaktadır. Çünkü kişinin bu grup içinde yerini, statü, mevki ve itibarını korumak zorundadır. Bu olguyu ferdin üzerinde sürekli bir grup baskısı olarak da tanımlayabiliriz (Dönmezer, 1982:297).

Arkadaş etkisinin en yoğun olduğu dönem olan ergenlik döneminde akran etkileri oldukça güçlüdür. Arkadaşı olan, arkadaşlarına bağlılık geliştiren ve akran grubu içinde sosyal olarak tercih edilen bireyin, diğer grup üyelerine göre olumlu sosyal davranışlar göstermeleri daha olasıdır.

Arkadaşlar, aile kaynaklı olumsuz yaşantıların etkilerinin hafifletilmesinde de önemli katkı sağlamaktadırlar. Ebeveynin sert ve olumsuz uygulamalarının birey üzerinde yarattığı etkiler, bireyin yakın bir arkadaş grubuna sahip olduğu zaman azalmaktadır (Pekel Uludağ, 2011:27).

Özellikle ülkemizde son zamanlar yaygınlaşan uyuşturucu madde kullanımının yanı sıra sapkın akranlarla birlikte olma, ergenin problemlili davranışlarında da belirleyici rol oynamaktadır. Sapkın akranlara sahip olma, bireyin kural bozucu, saldırgan, antisosyal ve suç davranışları ile pozitif yönde ilişkilidir. Sapkın akranlarla devam eden ilişkiler, bu tür davranışların sürdürülmesini ve arttırılmasını desteklemektedir. Genç suçluların işledikleri suçlar incelendiğinde suçun genellikle iki ya da üç akranla birlikte ya da grup halinde işlendiği görülmektedir (Pekel Uludağ, 2011:29). Ergenin sapkın akranlarının yanı sıra sapkın olmayan akranlara sahip olması, daha düşük oranda suçluluk göstermesini sağlamaktadır.

Arkadaşların birey üzerinde sadece olumsuz etkisi olmamaktadır. Bunun yanında sorunlu aileye sahip bireyin ailesiyle yaşamış olduğu problemleri arkadaş çevresiyle paylaşarak yaşadığı buhrandan kurtulabilmektedir (Pekel Uludağ, 2011:28).

Medya ve İnternet

Chicago Okulunun en önemli teorisyenlerinden biri olarak değerlendirilen Robert Park'a göre en önemli sorun sosyal ve politik alanda yerini alan kitlelerin nasıl kontrol edileceğidir. Park, 20. yüzyılın yeni şehir toplumlarında sosyal kontrol aracı olarak kitle iletişim araçlarının önemi üzerinde durmaktadır. Çok kültürlü toplumlarda, toplumun geneli tarafından benimsenen değerlerin içselleştirilmesinde, genel kabul gören tavır ve davranışlar ile normların topluma yeni katılan yabancılar tarafından benimsenmesinde kitle iletişim araçları önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle kültürel bağlarıyla sıkı sıkıya bağlı olmayan grup/toplumlar üzerinde ciddi ölçüde etki yapmaktadır (Balamir Bektaş ve Gelgeç Bakacak, 2009:37).

Teknolojik gelişmelerin son derece yaygınlaştığı günümüzde ise kitle iletişim araçlarının kullanımı yeni olmakla birlikte, bu araçların duygu, düşünce ve davranışlar üzerindeki etkileyici ve yönlendirici gücü bilinmektedir. Öyle ki, iletişim kaynaklarının toplumun değişmesinde yeni kültürler oluşmasında şartlandırmadaki tesiri aile, okul gibi bireyi etkileyen disiplinleri geride bıraktığı söylenebilir (Kocaer, 2007:30).

Medya bireylerin bilgi, kanaat, tutum, duygu ve davranışları üzerinde büyük oranda bir etkileme gücüne sahiptir. Yalnızca bireyler değil, onların yanı sıra toplumsal gruplar, organizasyonlar, toplumsal kurumlar, kısacası bütün toplum ve kültür medyanın gücünün etkileme alanının sınırları içindedir (Barrett ve Braham, 1995: 84).

Sosyal medya, son yıllarda, iletişim teknolojilerinin gelişmesi ile hayatımıza giren yeni bir kavramdır. Büyüksener (2009), sosyal medyayı; Facebook, Twitter, Bloglar, Friendfeed, YouTube gibi sosyal ağlar, forum alanlarını ve hatta haber sitelerinin yorum alanlarını da kapsayan bir platform olarak tanımlar (Korkmaz,2014:16 ve Tonta, 2009:1; Hira ve diğ., 2011:12).

Sosyal ağlar, "bireyleri internet üzerinde toplum yaşamı içinde kendilerini tanımlayarak, aynı kültürel seviyesinde rahatlıkla anlaşabilecekleri insanlara internet iletişim metotları ile iletişime geçmek için ve aynı zamanda normal sosyal yaşamda yapılan çeşitli jestleri

simgeleyen sembolik hareketleri göstererek insanların yarattığı sanal ortamdaki sosyal iletişim kurmaya yarayan ağlar” olarak da tanımlanmaktadır (Sabimbona, 2013:8-9).

İnternet kullanıcılarının sayısının artmasına paralel olarak sosyal medya siteleri de yaklaşık olarak son 10 yılda hızla gelişmeye başladılar ve kullanıcı sayıları da her geçen gün artmaya devam ediyor. Türkiye’ de internete erişim imkânı olan hane oranı 2010’dan 2011’e %41,6 dan %42,9 a yükseldi. 2011 yılında, 16-74 yaş arasındaki bireylerin bilgisayar kullanım oranı %46,4 ve internet kullanım oranı ise %45’tir. Bu oranlar 2010 yılında sırasıyla %43,2 ve %41,6 idiler. 16 ile 74 yaş arasındaki bütün bireylerin %36,2’si ve 16-74 yaş arasındaki internet kullanıcılarının %89’ i İnterneti düzenli olarak kullanıyorlar (TÜİK, 2011, akt. Çalışkan ve Mencik, 2015:259).

Yeni medya, internetin etkileşimli iletişim gücünü tanımlayan soyut bir kavramdır ve bu gücü kullanan araçlar, sosyal medya araçları olarak tanımlanır. Günümüzde iletişim sosyal medya araçlarının çeşitli elektronik cihazlar aracılığıyla kullanılmasıyla diyaloga dönüşüyor. Sosyal ağlarda paylaşılan içerik hızlıca yayılıyor ve insanlar bu içeriği tartışma olanağı buluyorlar (Çıldan ve dğr.,2012:1).

Öte yandan, bazı araştırmacılar da ilgilerini, “medyanın önemli bir bilgi yayma, geniş halk kitlelerini bilgilendirme aracı olma” niteliği üzerinde yoğunlaştırırlar. Böylesi araştırmacılara göre medya, toplumdaki bireylerin, eğitim ile ilgili eşitsizliklerden ve toplumsal kesimler arasındaki öteki bir takım sosyal ve ekonomik farklılıklardan doğan bilgi eksikliklerini gidermede (gapclosing effect) oldukça önemli görevleri yerine getirir. Bu değerlendirmenin kısmi bir gerçeklik payı olmasına rağmen, toplumdaki gerçeklikleri tümüyle yansıtmaktan uzaktır. Bu konuda McQuail’in (Barrett ve Braham, 1995: 94) “medya bir taraftan bazı açıkları kapatırken, öte yandan var olan gediklere birçok yenilerini ekler.” Sözü de gözardı etmemek gerekir.

Burada, yapılan bilimsel araştırmalara dayanarak sistematik olarak ve periyodik bir şekilde yinelenerek sergilenen görüntü ve imgeler bireylerin, özellikle de çocukların ve gençlerin cinsiyet, meslek ve siyasetle ilgili eğilim, tutum, duygu, değer, beklenti ve davranışlarında yoğun bir şekillendirici ve belirleyici etkiye sahiptir (Barrett ve Braham, 1995: 96-97).

Medya işlevsel açıdan yalnızca bir iletişim aracı olarak kalmaz. Bunun yanı sıra çok önemli bir eğitim aracıdır. Özellikle de geniş halk kitlelerinin eğitimi açısından çok

önemli hizmetler yerine getirebilir. Bir başka anlatımla medya, çok etkin bir sosyalizasyon (toplumsallaştırma) ajanıdır (Arslan,2006:6).

Birey, toplum ve kültür açısından taşıdığı önemin büyüklüğü nedeniyle sosyalizasyon konusunu biraz daha ayrıntılı bir şekilde incelemek yararlı olacaktır. Sosyalizasyon süreci içinde birey kendi toplumunun bir üyesi olmayı; toplumu tarafından kabul gören davranış örüntülerini, insanın davranışlarına yön veren, bunları belirleyip şekillendiren temel toplumsal ve kültürel değerleri, normları öğrenir. Öğrenmekle de kalmayıp bunları içselleştirip kendisine mal eder ve bu değer ve normlar doğrultusunda davranmaya başlar. Daha öz bir anlatımla, bu süreç sayesinde birey toplumu ile bütünleşir, toplumunun bir parçası haline gelir (Scannell, 1992:13).

Yukarıda bahsedilen sosyal medya ağlarından başta facebook, twitter olmak üzere diğer toplumsal paylaşım ağları yoluyla örgütlenerek toplantılar ve geniş katılımlı faaliyetler yapılmaktadır.. Arap baharı olarak ta adlandırılan 2010 yılının son zamanları ile 2011 yılının ilk aylarında başta Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da başlayan halk hareketlerinin örgütlenme ve iletişim aracı olarak sosyal medya araçlarından yararlanılmasının ardından, yaşanan halk hareketlerine 'sosyal medya devrimi' gibi tanımlamaların yapılmasıyla, sosyal medyanın önemi ve etkisi tartışması artarak devam etmektedir (Hira ve diğ.,2011:13-14). Bu bağlamda sosyal medya toplumsal hareketler anlamında oldukça önem arz etmektedir.

Toplumsal Düzen - Sosyal Kontrol İlişkisi

Toplum, bazı ortak amaçlar için işbirliği yapan insanların oluşturduğu birliktelik olarak tanımlanmaktadır. Birey ile insanlık arasında ortak halkayı oluşturan değer toplumdur. Toplumsal yaşam, insanın tabiatı gereği bir ihtiyaçtır. İnsanın yaşadığı her yerde mutlaka bir toplum meydana gelmiştir. Çünkü insanoğlu doğal yapı olarak bir sosyal düzen kurmaya zorlanır ve bu düzende kendine bir yer edinmeye çalışır. Toplumdan ayrı kalmak, bireyin tek başına üstesinden gelemeyeceği çok sayıda tehlikeyle karşı karşıya gelmesi demektir.

Sosyal düzenin sağlanabilmesi için devletin zorunluluğu ve sınırsız toplumsal pratiklerin varlığı karşısında sınır koyucu olarak devletin varlığı temel esastır (Wagner, 1996:26).

David Garland (2001:5-6); devletin ceza adalet sistemini oluşturan aygıtların uygulamalarını ve toplum tarafından gündelik hayatta oluşan informal sosyal kontrolü suç kontrol alanı olarak tanımlamıştır. Ona göre yeniden şekillenen suç kontrol alanı sadece suça verilen bir toplum tepkisini değil, aynı zamanda yeni davranış kontrol şekillerini, sosyal düzen ve sosyal kontrol anlayışını ve grup ilişkilerini düzenlemeyi içermektedir.

Sosyal düzeni bozacağı düşünülen her şey de, ilerlemenin önündeki engeller olarak görülen tüm sosyal problemler, sosyal kontrolü gerekli hale getirmektedir. Bu nedenle, düzen kavramı sosyal kontrol kavramıyla birebir ilişkilidir. Sosyal kontrolün esas niteliği “kontrol” sağlamaktan çok sosyal bir “düzen” sağlamaktır. Bu bağlamda, sosyal kontrol kavramının bir süreci ifade ettiği söylenebilir. Sosyal kontrolün başarılı uygulanması için sosyal düzen şarttır (Sumner, 1997:17).

Sosyal düzen olması gereken bir olgudur. Ancak Bauman (2000:14-20)'a göre “aşırı düzen” de özgürlüğü kısıtlayıcı bir içerik taşır ve birbirine karşıt iki farklı söylemi özgürlük ve disiplin altına alma aynı anda içerir. Özgürleşme söylemi, bilimsel çalışmalarda özerklik arayışından, siyasal devrimdeki kendi kaderini belirleme isteğine ve iktisadi alanda devlet denetiminden ve düzenlemelerinden bağımsızlaşmaya kadar uzanırken; disiplin altına alma söylemi devletin merkezliğinde kendini gösterir.

Toplum bireyleri yani belirli statüleri, sosyal mevkileri işgal eden insanlar, statülere bağlı rolleri normlara göre oynadıkları ve böylece eylemlerinin önceden başkalarınca tahminini mümkün kıldıkları takdirde sözü geçen olgu gerçekleşme imkânını bulur. Görevler herkesin normlara sadık olarak oynayacakları roller çerçevesinde yerine getirilmelidir. Bundan karşılıklı haklar ve görevler, ödevler doğar. Aslında bu karşılıklı haklar, görev ve ödevler şebekesinin varlığını sürdürerek yumuşak bir şekilde işlemlerini sağlayan mekanizmalar neticeten "sosyal kontrol" kavramının muhtevasını meydana getirmektedirler (Dönmezer, 1982:297).

1.6.2. Bir Sosyal Kontrol Mekanizması Olarak Din

Din, birey ve toplum hayatına anlam kazandıran, kişinin insanca yaşamasına yardımcı olan, toplum halinde yaşayan bireylerin birbirlerini anlayabilmelerini kolaylaştıran ve kulun Allah'la ilişkisini düzenleyen bir araçtır. Aynı zamanda din,

Allah'ın emir ve yasaklarına uyma davranışı sergileyerek bir kurallar sistemi oluşturmaktadır.

Bilindiği gibi, değerlerin tarihsel kaynağı olan din, sosyal yapıyla tutarlı olduğunda, ölüm çaresizliği karşısında rıza, tevekkül; karşılaşılan sıkıntı ve zorluklara karşı sabır; korkulara karşı güven, kimlik ve bütünlük ihtiyacını sağlama gibi duygusal, öz kontrol fonksiyonlarının yanı sıra sahip olduğu ahlaki değer ve normlarla da sosyal kontrolü, uyumu sağlayan önemli bir kurum olarak bilinir (Hökelekli,2001:100-113).

Bazı siyaset felsefecilerine göre din; vicdanlar üzerindeki kontrolüyle sosyal düzeni sağlamaya yetmeyince, devlet, bir yaptırım gücü olarak ortaya çıkmıştır. Bu bakış açısının bir sonucu olarak, günahlar yasağa(ceza hukuku), sosyal kontrol fonksiyonu da vicdandan yasaya doğru gelişmeye başlamıştır (Mengüşoğlu,1992:277).

Din gerçekliğini; bir ilişki biçimi, bir kimlik unsuru ve davranış kodları öngören bir sosyal olgu olarak ele almak mümkündür. Dinin bir sosyal olgu olarak ele alınması, onun sosyal bir içerimi olduğu anlamına gelmektedir. Din her şeyden önce, bireylerde bir davranış düzenlemesi/şekli getirmektedir (Üresinler, 2005:102). Dinin, birey üzerinde belirli ölçülerde bir denetim ve kontrol mekanizması olarak işlev gören yapısı, din olgusu ile suç arasındaki ilişki noktasını oluşturmaktadır. Bu bağlamda, bireyin din ile kurduğu iletişim ve ilişki biçimine/seviyesine göre, bireyin davranışsal ve değersel yapısı şekillenmekte, denetlenmekte ve yönlendirilmektedir. Genel olarak bakıldığında; dini sistemler, sapma ve suç eylemlerini reddetmektedir. Ancak, bireyin sapkın eylemi karşısındaki pozisyonu, bireyin din ile kurduğu bağlantı veya dindarlık durumlarına göre farklı arz edecektir. Bu nedenle bireyin dindarlık durumunun, sapkınlık yapıp yapmamada önemli bir değişken olacağı tahmin edilmektedir (Üresinler, 2005:169-170).

İnsanlığın en temel problemlerini aşma iddiası taşıyan her din gibi İslam da kendi sistematiğiyle, insan yaşamının tüm alanlarındaki boşlukları kapatarak, onu, her daim yapılandırmakla sınırlı kalmaksızın bütün bir evren karşısında takviye ederek ruhunu olgunlaştırmayı amaçlamaktadır. Müslüman imajının geçmişte kaldığı sanılan örneklerine bugün modernliğin sunumlarına yeterince muhatap kalmamış yerlerde ancak rastlanabiliyor. Modernliğin altüst ettiği inançlar, kimlik ve tasavvurlar din algısını da köklü bir şekilde değiştirmiş bulunmaktadır. Dine ilişkin

algı değişikliği, belli başlı taleplerin modernleşmesiyle de yeni bir mecrada şekil almaya başlamıştır. Araçlardaki farklılaşma anlam kaybını hızlandırmış; modern zamanların diline tercüme edilmemiş bir dinsel retorik, zamanın dışında kalma tehlikesiyle karşı karşıya gelmiştir. Artık pek çok kişinin din ile olan bağı giz(em)li bir ajanda bilgisi olarak özelleştirilmeye başlanmıştır (Subaşı, t.y. :34).

Hem bu dñnyada hem de ahirette insanları mutlu etmeyi gaye edinen İşlam'ın inanç, ibadet ve ahlak ilkeleri, Müřlüman toplumunun sosyal yaşamını önemli ölçüde etkilemektedir.

Ülkemizin kültürel yapısında ve Müřlüman bireylerin davranışlarında etkin bir rol oynayan İşlam'ın ilahi öğretilerinde sıkça vurgulanan sevgi, saygı, hoşgörü ve kardeşlik gibi toplumsal barış açasından son derece önemli olan ilkelerinin din eğitimi yoluyla bireylere doğru bir şekilde öğretilmesi, sosyal huzursuzluk, ekonomik, adaletsizlik ve ahlaki çöküntü gibi nedenlerden kaynaklanan kargaşa ve çatışma eğilimlerinin frenlenmesi bakımından önemli bir imkandır. Özellikle kurallarını Kur'an'dan alan davranışlarını ise Hz Muhammed(s.a.v.)'i rol modeli olarak ve sñnnetlerini benimseyen İşlam Dini mensupları bu şekilde inançlarını içselleştirerek davranış olarak eyleme dönüştürmektedir.

Genel olarak dini sistemler incelendiğinde, hemen hemen tamamı suç davranışlarını yasaklamış, kişiyi, iyiye, güzele ve doğruya yöneltmeyi amaçlamıştır (Çalışkan, 2015:545).

Toplumun norm ve değerleri, sapmanın tanımı kadar, bu tür davranışlara yapılan müdahalelerin niteliğini ve etkinliğini de belirlediğinden, sosyal kontrol süreci; toplumun, norm ve değerlerindeki, kültürel yapısındaki değişmelere paralel olarak değişmektedir. Modernleşmeyle birlikte, seküler düşünceye paralel olarak beliren, ölümden uzaklaşma ve daha fazla yaşam beklentisi ve isteklere yol açmaktadır. Modernleşmeye ve rasyonelleşmeye paralel olarak, bilim, ahlak ve dini bilgi arasındaki ayrışma, kader algısını ve insan varoluşuna ait bilgileri farklılaştırdığından, sosyal kontrolün niteliği de değişmektedir (Yaşar, 2003:2)

Din kuralları insanın manevi hayatında yer teşkil etmesine rağmen daima dış dñnyaya tezahür eden sonuçlar doğurmuştur. Dini yasaklar o dine mensup bireylerin davranışlarını belirli kurallar çerçevesinde sınırlandırmıştır. Dinin dış dñnyadaki biçimi

ibadet yerleri ve dini bilginler olmuştur. İbadet yerlerinin ve din görevlilerinin dinsel düşüncelerden aldıkları güç onların toplumu “iyi birey olma”, “huzur bulma”, “yaratıcıya ulaşma” doğrultusunda örgütleyebilmelerine olanak sağlamıştır. Dini gerekliliklerin huzurlu bir ortamda gerçekleşebileceği kabulü dini liderlerin toplum yaşamına müdahil olmasını gerektirmiştir (Burke, 2002:202).

Din toplum içinde birleştirici özelliğine sahiptir. Din ilişkilerin kurulduğu, doğru davranışın ve cezalandırılacak davranışın ne olduğunu belirleyen normların oluşturulduğu bir içeriğe sahiptir. Bireylere işledikleri kusurlar için günah çıkarma, oruç gibi yöntemler önerir (Light ve Keller, 1982:447).

Din toplum içinde kontrol ve denetleme işlevlerini ifa eder. Din ve aile toplum içinde yer alan denetleme kurumlarıdır. Bu kurumlar toplumun değer yargılarının kuşaktan kuşağa aktararak toplum içinde istikrarı sağlarlar. Ortak değerle etrafında toplanma toplum için birleştirici bir etki ortaya çıkarır. Din bireyler arasında bir kaynaştırma unsurudur (Aydın, 2000:113 ve Dursun, 1992:38-40).

Berger dinin sosyal kontrol işlevinin insanları toplum kuralları içinde tutmakta önemli bir yere sahip olduğunu, söz konusu kontrolün dış ve iç kontrol olarak iki şekilde ele alınabileceğini ortaya koymuştur. Berger dış kontrol ile toplum kurallarını, iç kontrol ile de bireyin vicdanını işaret etmiştir (Berger, 2009:131-133).

Din toplumsal düzenin korunmasını sağlayarak muhafazakâr bir fonksiyon görmektedir. Dinin öğretileri, normları toplum içinde sosyal kontrolü sağlarlar. Dinin içinde bulunan günah-sevap ve haram-helal olgusu bireye ve dolayısıyla topluma belirli bir hareket sahası çizer (Günay,2002:375). Dinin sosyal kontrol işlevi toplumu yani onu oluşturan bireylerin toplumun norm ve değer yargılarına uymalarını sağlar (Okumuş, 2003:74).

Dinin toplumsal kontrolü sağlama işlevine karşı çıkan görüşler de vardır. Hali hazırda var olan toplumsal düzenin Tanrının buyruğu olarak yorumlanması halinde din tüm toplumların insanlar tarafından oluşturuldukları olgusunu maskeleymektedir. Bu durum toplum norm ve değerlerinin insanın kontrolü dışında değişmez, sabit ve kalıcı olduğu şeklinde bir düşünceye bizi götürebilir. Din var olan durumu koruyan tutucu bir güç olarak toplumsal reform ve değişikliği geciktirmektedir. Bu durum yukarıda “din olgusunun” ele alındığı bölümde de değinildiği üzere Karl Marx’ın din eleştirisinin özünü oluşturmaktadır. Marx’a göre din toplum içinde insan eli ile oluşturulmuş

eşitsizlikler üzerindeki dikkatleri dağıtmaktadır. Bu bakış açısı ile din toplumdaki fakir insanlar üzerinde geçici bir rahatlama sağlamakta(savunma mekanizması), onların asıl problemleri ile uğraşmaktan ve toplumun yapısını değiştirmekten alıkoymaktadır (Kammeyer vd., 1997:500).

Dinin sosyal kontrol işlevi, dini kaygıları olan diğer bir ifade ile dindar bireylerin siyasal davranışlarını dini inanç ve tutumları ile uyumlu bir şekilde oluşturmalarını tesis etmektedir. Ayrıca toplumun dini kurallarını içselleştirmek suretiyle sosyalleşen bireyler doğal olarak dinin sosyal kontrol işlevi ile de karşılaşmaktadırlar. Sosyalleşme ve sosyal kontrol birbiri ile etkileşim içinde olan süreçlerdir. Dinsel yönden sosyalleşmesini sağlıklı bir biçimde tamamlamış bireyler, dinin sosyal kontrol fonksiyonu sonucu toplumdaki hâkim dini kanaatler ile uyumlu dini ve siyasal davranışlar ortaya koymaktadırlar (Eser, 2010: 65-66).

Genelde dinler, özellikle de İslam bir inanç öğretisi veya bir değerler seti olmasının yanı sıra aynı şekilde bir davranış sistemini de öngören bir dindir.

Özellikle İslam dini, kendi mensuplarına hem inanılmasını hem de uyulmasını zorunlu kılan çok sayıda emir ve yasaklar içermektedir. Bu nedenle din, bireylerin davranışları üzerinde belirli düzeylerde etkili bir unsur olduğu için bireysel ve toplumsal eylemlerin önemli bir motivasyon kaynağını teşkil etmektedir.

Başka bir açıdan din, bireyleri toplum tarafından onay görmeyen suç ve sapkın davranışlara karşı koruyucu ciddi bir toplumsal kontrol unsurudur. Örneğin din; adam öldürme, hırsızlık yapma, rüşvet verme, yaralama, kumar oynama, tecavüz etme, zorbalık etme ve bunun gibi günümüzde yasalar tarafından da suç olarak tanımlanan çok sayıda davranış biçimini cezalandırılması gereken davranışlar kategorisinde değerlendirip reddetmektedir. Bu husus, dinin bireylerin davranışlarını yönlendiren ve biçimlendiren informal denetim unsurlarından birini teşkil ettiğini göstermektedir. Bu informal denetim unsurunun, bireylerin toplumsal uyum ve bağlılık düzeylerini arttırmak suretiyle, suç ve sapmayı engelleyici bir işlevi yerine getirdiği söylenebilir (Kızmaz,2010:2).

Bilindiği gibi konusu suç teşkil eden sapma davranışların arka planında; kıskançlık, iftira, öfke, nefret etme, aşırı hırs, baskılanamayan cinsellik dürtüsü gibi bazı içgüdü, itki ve duygu biçimleri bulunmaktadır. İslam dini bazı suç davranışını tetikleyen veya

suçluluğun bazı nedensel faktörlerin arka planındaki temel güdüleri oluşturan; haksızlık yapmak, evlilik dışı veya gayri meşru cinsel ilişkide bulunma, haksız para kazanma çabasını, hırslılığı, kıskançlığı, iftirayı, kin ve nefreti, yalan söylemeyi ve bozgunculuk çıkarma gibi çok sayıda olumsuz duygu ve davranış biçimini reddetmektedir. İslam dini yıkıcı, yıpratıcı ve sorun yaratıcı bu duygu biçimlerinin yerine dürüstlüğü, adaletli olmayı, hakkaniyeti gözetmeyi, kardeşliği, affediciliği/toleransı, sabrı ve sözünde durmayı öğütlemektedir (Kızmaz,2010:3).

Din veya dindarlık da bireylerin, toplumsal bağlılıklarını güçlendirici bir işlevi yerine getirmesi nedeniyle önde gelen informal denetim unsurlarından biri olduğu ve dolayısıyla suç davranışı üzerinde caydırıcı bir etkide bulunduğu söylenebilir (Kızmaz,2010:5-6). Bu bağlamda insanları yönlendirmede dinin çok etkili bir kurum olduğu görülmektedir (Cochran ve Wood, 1994: 94).

1.7. Sosyal Değişim Süreçlerinde Dinin Rolü

Toplumlar tarihsel seyir içerisinde hiçbir zaman durağan olmamış, sürekli değişime uğramışlardır (Sarı, 2004:19). Örf, adet, gelenek ve göreneklerine sıkıca bağlı olan toplumlarda bile bağlandıkları noktalar sürekli değişim içinde olmuştur. Sosyal değişim olumlu yönde olabileceği gibi olumsuz yönde de olabilir (Bottomore, 1984:229; Kılıç,2014:130).

Birçok din sosyoloğu tarafından sosyal değişimin tanımları yapılmıştır. Kılıç'a göre sosyal değişim bir toplumun sosyal örgütlenmesindeki değişiklik olarak tanımlamıştır. Bu değişimler genellikle sosyal davranışlar ya da toplumda büyük farklılıklar yaratabilecek değişiklikleri ifade etmektedir (Kılıç, 2014:128-129). Kılıç sosyal değişmeyi sosyal gelişmeyle aralarında ilişki olduğuna vur yapmıştır. Sosyal gelişmelerle değişimler meydana geldiğine işaret etmektedir. Dinin ise sosyal değişim ve gelişmenin motor gücü olarak görev yaptığı söylenebilir (Kılıç,2014:128).

Sosyal değişimlerin nedenleri ise bir faktör ile açıklanabilir. Keşifler, icatlar, teknoloji, inançlar, endüstriyel gelişmeler, savaşlar, tabii olaylar, fikir ve inançlar gibi birçok nedene bağlanabilir (Kılıç,2014:130).

Bir toplumda sosyal değişmeden söz edilebilmesi için köklü ve uzun gelişmelerden söz edilebilir. Bu durumda değişim sosyal yapıda ve sosyal fonksiyonlarda meydana gelebilir (Kılıç,2014:130). Yine Kılıç'a göre günümüzde toplumların değişim

yollarından biri de moda olarak belirtmektedir (Kılıç,2014:133). Buna atıf olarak Ünver ise modayı, köklü bir değişim olarak değerlendirmez, kısa süreli bir değişiklik olduğundan bahseder. Bundan dolayı moda değişimi sosyal değişme olarak nitelendirilemez (Ünver,2008:361). Bu bağlamda sosyologlar tarafından sosyal değişme konusunun çerçevesinin kesin hatlarla belirlenmediği ve ortak bir mutabakata varılmadığı görülmektedir.

Toplumları değişmeye sevk eden unsurları ise; demografik faktörler, coğrafi faktörler, psikolojik faktörler sosyal temaslar, bilimsel ve teknik gelişmeler ve eğitim faktörü olarak değerlendirilebilir (Kılıç, 2014:132-133).

Bilgiseven'nin sosyal değişim tarifi ise “Her toplumda sosyal değişimin farklı eğilimlerde olabileceğini söyler. Bu farklılık bireylerin eğilim ve arzularına göre değişebilir. Muhafazakâr eğilimleri bulunan bir fert için reformlar ve değişiklikler bir anlam ifade etmezken, reformist eğilimli fertler için değişim ve reformlar bir mana ifade etmektedir. Geleneksel toplumlarda değişme vardır ancak bu çok ağır şekilde gerçekleşir. Buna karşılık şehir toplumlarında değişiklik çok hızlı olarak gerçekleşmektedir.” (Bilgiseven, 1982:294).

Sosyal değişimin bütün insan topluluklarında görülmesi mümkündür. Hatta değişimin olmadığı bir insan topluluğundan söz etmek ya da böyle bir toplumu düşünmek mümkün değildir (Erkal, 1989:200).

Sosyal değişim birçok alanla sağlandığı belirtilmiştir. İnsanlar üzerindeki etki mekanizmalarının büyüklüğü ile değişimler doğru orantılı olduğu söylenebilir. Toplumların üzerindeki etki mekanizmalarından biri din faktörü toplumları değişim unsurlarının en önemlilerinin başında gelmektedir. Din ve sosyal değişme ise karşılıklı etkileşim halindedir (Ünver,2008:368; Kılıç,2014:139).

Bir kısım araştırmacı tarafından din, sosyal değişimi olumsuz yönde etkilediğini belirtmektedir. Bu araştırmacılar dinin muhafazakâr bir gelenekten geldiğini ve değişime açık olmadığını vurgulamaktadırlar (Bastide, 1969:5-16). Buradan hareketle din ve toplum arasındaki ilişkinin karşılıklı olduğu anlaşılıyor. Din ile toplumsal bir olay olan sosyal değişme arasındaki ilişkinin, toplumda belirleyici bir rol oynadığını öncelikle belirtmeliyiz. Böyle olunca din ile sosyal değişme arasındaki ilişkileri ele aldığımızda, din; sosyal değişmede bir motor görevi görmekte, sosyal değişime engel

olan ve sosyal değişimden etkilenen bir unsur olarak değerlendirilebilir (Kılıç,2014:139; Ünver, 2008:368-374).

Sosyal değişme bütün cemaat ve gruplarda farklı şekillerde görölmektedir. Sosyal değişme çeşitli sebeplerle etkinliğini yitirmeye başlayan toplumlarda ve dini gruplarda bazen çatışma bazen de farklı yorum ve anlayışlardan dolayı kendini göstermektedir. Sosyal değişme toplumun sadece yerleşik dini yapıları ve kurumları üzerinde kendini göstermemektedir. Toplumdaki uyum ve uyumsuzlukların beraberinde getirdiği bir takım çelişkiler de sosyal değişmenin yönünü etkilemektedir. Yerleşik dini yapılar, kurumlar, inançlar, uygulamalar ve kültür de sosyal değişmenin yönünü etkilemektedir. Fakat sosyal değişmenin yönü ve hızı belli değildir (Ünver,2008:378-379).

Bununla birlikte toplumsal olayların sebep-sonuç ilişkilerine bakarak dinin sosyal değişmeyi etkilediğini veya sosyal değişmenin sadece din tarafından etkilendiğini öne sürmek nasıl mümkün değilse onun yönünün de dine göre şekillendiğini öne sürmek mümkün değildir. Ancak din ve sosyal değişme arasındaki ilişki karşılıklı bir takım etkileşimler şeklinde olmaktadır. Bazı durumlarda din toplumu şekillendirirken, bazen de toplum dine yön vermektedir. Bu ikisini birbirinden ayrı düşünmek mümkün değildir. Fakat din-toplum ilişkisine bakarak dini öteki toplum olaylarına benzetmek yanlış olur. Çünkü dinin öteki toplum olaylarından farklılık arz eden fonksiyonları vardır. Bu bağlamda dini, bütünlük içerisinde, bir organın hücreleri gibi toplumdan soyutlamadan incelemek gerekir. Ancak bu şekilde dinin sosyal değişme üzerindeki önemini anlayabiliriz. Kısaca dini spesifik bir olay olarak incelediğimizde onu tam olarak anlayabiliriz (Ünver,2008:368-379).

1.7.1. Sosyal Çözülme Karşısında Din

Sosyal çözülme, sosyal bütünleşmedeki; birleşme kaynaşma, birlik ve ahenk içinde uyum bularak tek vücut olmanın tersi durumudur. Mevcut bütünlükten çıkmak, birliğin bozularak çözülme olarak değerlendirilebilir. Konumuz gereğince sosyal durumdaki bu çözümlerde sapkın gibi olumsuz davranışlar sergilemek ve sonucunda suç unsuru olan konular ele almak olacaktır.

Sosyal çözülme, modernizm, iletişim ve ulaşımdaki teknolojik gelişmelerle beraber ve bunlar gibi birçok etkenin meydana gelmesi ve dünyanın globalleşmesi sonucu

değişimler çok hızlı meydana gelmektedir. Bu değişimler beraberinde çözümleri de getirmektedir.

Sosyal çözülme Erkal'a göre maddi ve manevi kültür unsurlarının işleyen bir bütün meydana getiremeyecek şekilde, birbirlerini tamamlayamamalarıdır. Başka bir tanımı da, sosyal gruplar arasındaki mesafenin toplumsal bütünlüğü zedelemesi olarak aktarmaktadır (Erkal,1992:280).

Sosyal çözülme modernizm sonrası oluşan sürecin bir ürünüdür. Çünkü çözülmenin oluşabilmesi için gerekli olan koşullar organik dayanışmanın bulunduğu cemiyet yaşantısına yani girift toplumsal yapılara bağlıdır. Çözülmeyi anomi ile eşdeğer olarak düşünen Erkal'a göre karmaşık olmayan sade topluluklarda bütünleşme imkânlarının kuvvetli olması bu topluluklarda çözülmenin oluşmasına müsaade etmez (Erkal,1992:281). Dolayısıyla değerlerin korunması ve modern yaşama adapte edilmesi çözülmenin engellenmesi için gerekli koşullardan biridir. Sorokin'in manevi ve rasyonel tutumların çözülmenin önlenmesi için gerekli olduğunu düşünmesi, buna işaret etmektedir.

Bottomore toplumdaki ilişkilerin düzenlenmesinde oluşan başarısızlıkların problemlere yol açtığını belirtmektedir. Bu problemlerin ortaya çıkmasında etkin olan unsur sosyalizasyon problemlerinden kaynaklanmaktadır (Bottomore,1984:370). Çünkü ekonomik bunalımlar, çalışma ilişkilerine uymamak, şiddet gibi patolojik durumlar toplumdaki farklılaşma etkileri ile yakından ilişkilidir. Herkes yaptığı işe layık değildir. Çünkü eğitim, yetenek, bağlılık gibi birçok değişkene bağlı olan modern çalışma ilişkileri bireylerin bu ilişkilerde başarılı olma ihtimalini düşürmektedir. Buna mukabil başarısızlık sonucunda oluşan hayal kırıklığını toplumsal adalete sığdırmak durumundadır (Aron,1989:233). Bu zorunluluk bireydeki gerilimi iyice arttırarak önemli bir çözülme etkisi oluşturmaktadır.

Erkal'ın, toplumumuzdaki çözülme unsurları ile ilgili yaptığı sınıflamada bahsi geçen maddeleri şu başlıklara indirgeyebiliriz:

- Sosyal ilişkilerde bağların zayıflaması: Aile gibi mikro çevre gruplarından bireylerin kopması ya da uzaklaşması,

- Değerlerdeki yozlaşma ve buna etki eden faktörler: Her türlü dini, milli değerlerin bireyleri kucaklamadaki yetkinliğinin siyasi, sosyal, ekonomik etkiler tarafından zedelenmesi,
- Bireysel amaçlar ve toplumsal hedefler arasındaki farklılaşma: Ekonomik yapılar, kitle iletişim araçları tarafından bireylere aktarılan değerler ile bireylerin ulaşmak istediği hedeflerde kullanacakları araç ve değerlerin farklılaşması.
- Hukuki sorunlar: Toplumsal şartların bireyleri zorladığı davranışlar ve normlar arasında gerçekleşen kopukluk.
- Toplumsal hedeflerdeki belirsizlikler: Maddi ve manevi olarak toplumdaki üst yapılarda gerçekleşen uyumsuzluk, belirsizlik, uyumsuzlukların tümü (Erkal,1992:284-285).

Luckman din ve sosyal değişme ile ilgili bir din teorisinin bulunmadığını ve bunu oldukça zor olduğunu belirtmektedir. Sosyoloji ve antropoloji gibi sosyal bilimler konu ile ilgili bazı genel teoriler ortaya koymuşlardır ancak din ve sosyal çözülme arasındaki bağlantı üzerine kurulmuş bir teori bulunmamaktadır. Çünkü bu sosyal olgu üzerine inşa edilebilecek bir süreç ilişkisi kurmak din kurumu üzerindeki etkilerin çoğu zaman kolay anlaşılabilir ve belirsiz olmasından kaynaklanmaktadır (Thompson, 2004:119).

Bütünleşme konusunda etkin bir unsur olan din toplumsal değişme konusunda da etkin bir rol oynar. Tüm dinlerin kurulmuş olduğu sistem üzerinde tamamen bir değiştirici güç olduğu görülmektedir. Din yaşarken de kurumları ve bireyleri sürekli bir değişime tabi tutan yönlerini muhafaza eder. Değişim yapılarına sahip olmayan bir dinin bir diğer kuşağa geçmesi başka türlü oldukça zor olması beklenebilirdi. Marx ise değerlerin ve dinin üst yapı kurumu olarak ekonomik yapının ürünleri olarak karşımıza çıktığını savunur (Gürler, 2010:63).

Dinin etkisi dolayısıyla oluşan sosyal kurumlar olarak tarikatlar konusunda Wilson şu cümleleri sarf eder. “Tarikatlar toplumsal memnuniyetsizliği ve ortak talepleri keskin biçimde netleştirerek; sosyal bünyedeki çöküntü eğilimlerini belirginleştirerek; bazen de toplumsal kutuplaşmayı haber vererek hatta teşvik ederek; tarihte bazen katalizör görevi yapar.”

Kültler, sektler çeteler şeklinde düzene aykırı davranış ve inançlarını meşrulaştırmak için bireylerin yöneldiği sosyal gruplar olabilmektedir. Çünkü arzuların tatminine ilişkin

açlığın giderilmesine yönelik bireylerin ortaya koyduğu davranışlar, onların toplumsal norm ve düzen dışına çıkmalarına neden olmaktadır. Bu farklılaşma bireylerin sapkın davranışlarını meşrulaştırdıkları bir dini çözülme belirtisidir (Solmaz, 2006:226).

Dinden uzak yaşayan toplumlarda dine yönelme durumları o toplum için bağlı olduğu inanışlardan bir çözülme unsurudur. Belirli bir grup tarafından hâkim inanışa muhalif bir şekilde yükselerek eski inancı yıkmak üzerine hareket eder. İnananlar arasında çatışmaya da yol açan bu değişim süreci dinin revizyonist, devrimci yönünü de göstermektedir.

1.7.2. Sekülerleşme Karşısında Din

Sekülerleşme, dünyevileşme ve beşeri özelliklere bürünme anlamına gelmektedir (Kılıç,2014:160; Hadden,1989:13-14). Sekülerleşme bazı araştırmacılar tarafından dinden uzaklaşma, tamamıyla dünya hayatına çalışmak olarak değerlendirilmiştir(Demir ve Acar, 1997:196). Seküler kavramının bazı araştırmacılarca laiklik olduğuna vurgu yapmaktadır. Ancak laiklik bir devlet ideolojisi, yani devletle toplum arasında bir kavramken, seküler düşünce toplum içerisinde oluşmuş toplumsal bir kavramdır (Özay, 2007:113). Bu bağlamda sekülerizm toplumsallıktan çıkıp devletsel bir kavram olduğunda laikliğe dönüşmüştür denilebilir.

Sekülerleşme, özellikle modern sanayi toplumlarında dinsel inançların, pratiklerin ve kurumların toplumsal önemlerini yitirdikleri bir süreçtir. Dindeki gerileme, dinsel törenlere katılanlara, Ortodoks inanca bağlılık, ödenek, üyelik ve saygı çerçevesindeki örgütlü din desteğine ve bayramlar gibi dini etkinliklerin toplumsal yaşamdaki önemlerine bakılarak hesaplanır. Bu kriterlerden hareketle, modern toplumların, yirminci yüzyılda bir sekülerleşme sürecinden geçtikleri iddia edilmiştir. Sekülerleşme tezi, sekülerleşmenin sanayi toplumunun ve kültür modernleşmesinin yükselişinin kaçınılmaz bir özelliği olduğunu ileri sürer. Bu teze göre, modern bilim geleneksel inançları daha az akla yatkın bir duruma getirmiş, yaşam dünyalarının çoğullaşması, dinsel sembollerin tekeline kırmış, kentleşme bireyci ve anomik bir dünya yaratmış, ailenin öneminin aşınması dinsel kurumları daha az ihtiyaç duyulan bir kalıba sokarak, insanlara kendi çevreleri üzerinde daha fazla denetim kurma olanağı tanımıştır. Bu anlamda sekülerleşme, Max Weber'in toplumun akılcılaşması, yani rasyonelleşmesi

kavramıyla ifade etmeye çalıştığı olgunun bir ölçüsü olarak kullanılmaktadır (Ekinci, 2006:7; Kılıç ve Ağçoban, 2013:6-9).

Sosyal bilimler literatürüne sosyolojinin bir armağanı olarak giren sekülerleşme, “dini düşünce, muamele ve kurumların sosyal önemini yitirdiği bir süreç (Briyan Wilson); dini inançlar, ibadetler ve cemaat duygusunun toplumun ahlaki hayatından uzaklaştırılması (Victor Lidz); mistisizm dâhil tüm dini konu ve tutumlara karşı tam ilgisizleşme (Daniel L. Edwards); yarı paganlaşma (El Wood); dini otoritenin gerilemesi (Mark Chaves); dini olanın karşıtı (Edward Baily)” gibi çeşitli yönleriyle tanımlanmıştır (Altıntaş, 2005:44).

Max Weber’in tanımıyla sekülerizasyon, dini saf inanç ve ibadet sistemleri içerisinde yaşamaktır (Türkdoğan,2005:214). Weber, sekülerizm tanımına şu şekilde varmıştır. Weber, ilk önce rasyonelleşme ile işe başlamıştır. Weber’in tanımıyla rasyonelleşme, gözün açılması veya başka bir ifadeyle büyüden ya da gizemden uzaklaşma demektir. Gözün açılması sadece insanların dinin eski gizemlere inanmalarını değil, aynı zamanda gizem ya da gizemli kavramların değersiz hale gelmesini kapsamaktaydı. Gizem, içine girilip araştırılması gereken bir şey olarak değil, insanın aklı, yaratıcılığı ve teknolojinin ürünleriyle fethedilmesi gereken bir şey olarak görüldü. İşte Weber, dindeki bu iki yönlü “rasyonelleşme–gözünü açma” sürecine sekülerleşme ismini verdi. Sekülerleşme, sürecin hem kendisi hem de sonucuydu (Köse, 2002:100).

Oliver Tschannen ise sekülerleşmeyi, dinin gerilemesi yani dinin daha önce kabul gören sembollerinin, doktrinlerinin ve kurumlarının prestij ve nüfuz kaybı anlamı olarak tanımlamaktaydı (Köse, 2002:101).

Sekülerizm, bir düşünce akımı veya bir hayat tarzı olarak Protestan ülkelerde, dinin dünyevilikle olan her türlü aksiyonla bağlantısı kesilerek, dinin özelleştirilmesi, yani dini bireysel hayata havale edip, hayat ile sosyal bağı kalmamış bir ritüeller ve inançlar kompleksi haline getirilmesi olayı olarak görülebilir (Altıntaş, 2005:44).

Sekülerizm, dinin sosyal yapıdaki otorite ve geçerliliğini yitirmesi, doğaüstü olayların tabii ve dünyevi olaylarmış gibi algılanması, insan aklının dini ve metafizik bağlardan kurtarılması, dinin bir vicdan meselesi haline getirilmesidir (Altıntaş, 2005:45).

Sekülerleşmeyi spor ile ilişkilendiren Taşdelen, sportif faaliyetlerin insan için faydalı iş olarak görüldüğünü fakat sekülerleşmeyle insan ruhunu bir afyon gibi uyuşturarak

kendine bağıladığına vurgu yapmış ve sporun çok abartılarak dinden uzak hatta dine aykırı elemlerinde olduğu müsabakalar olduğuna vurgu yapmıştır (Taşdelen, <http://www.kastamonur.com/test/spor-ve-sekuelerlik-prof-dr-h-musa-tadelen/> 18/04/2015).

Sekülerleşme ile ilgili kullanılan farklı kavramlar vardır. Bu kavramlar; dünyanın büyüünden ayrılması, kurumsal farklılaşma ve ayrımlaşma, özerkleşme, rasyonelleşme, bireyselleşme, özelleşme, göreceleşme, bu dünyaya ait olma, inanmama, kilise dindarlığının çöküşü, kilisesizleşme, aydınlanma miti, dinin gerilemesi, bu dünyaya uyma, toplumun dinle ilgisinin kesilmesi, dini inanç ve kurumların yer değiştirmesi, kutsal bir toplumdaki seküler topluma geçiş (Kirman, 2005:54).

Sekülerleşmenin tarihsel açıdan bakıldığında 1644-1648 Westfalya antlaşmasında ilk defa din ve devlet ilişkilerinin birbirinden ayrılması anlamında sekülerizasyon ifadesi kullanıldı. Böylece sekülerizm, özellikle Almanya'da başlayan Protestan hareketinin kaçınılmaz bir neticesi olarak tarih sahnesine çıkmış oldu. Başlangıçta esas itibarıyla mistisizme, Hıristiyanlığın aslına dönmek gibi Hıristiyan selefiyeci tezlere dayanan ve bir dini hareket niteliği taşıyan bu akım, zamanla milli asabiyelerin de gelişmesinin vardığı motivasyonla, evrensel kilise otoritesine karşı dikelmeye, sonradan bir adım daha atarak en genel anlamıyla her türlü ruhani güce karşı vaziyet almaya başlayan ve gitgide orijini ile alakasını en alt düzeye indirerek, bizzat ve bizatihi dünyeviliği savunmaya başlayan siyasi ve dünyevi bir hareket halini almıştır (Altıntaş, 2005:37-38).

Sekülerizasyon ve hatta onun türevi olan sekülerizm kavramı yerine göre müspet, yerine göre de menfi değerli çağrışımlarla oldukça yüklü ideolojik bir kavram olarak kullanılmıştır. Geleneksel kiliseyle bağları olan çevrelerde sekülerizme, Hıristiyanlıktan uzaklaşma, dinsizleşme gibi yönlerden saldırılırken, ruhban karşıtı ve ilerlemeci çevrelerde ise modern insanın, dini vesayetlerden kurtuluşu yönünde bir anlam verilmeye başlandı. İçerisinde aynı ampirik olgunun karşıt değer göstergeleriyle gözüktüğü ideolojik olarak yüklü bu her iki yaklaşım biçimi de, ayrı ayrı Marksist ve Hıristiyan görüş açılarından esinlenen din sosyologlarının çalışmalarında gözlenebilir (Berger,2005:166).

Sekülerleşme süreci, kesin bir şekilde hem kilise dininin toplumsal konumunu hem de onun dâhili anlam evrenini değiştirmiştir (Luckmann,2003:32).

Din sosyolojisi, sekülerleşme olgusuna bir açıklama getirmeye çalışırken, kendisini ciddi bir teorik açmazla karşı karşıya bulmuştur. Kilise ve dinin esas olarak bir olduğu öncülünden hareketle din sosyolojisinin kendisine has bulguları, bu disiplini, anlaşılan en genel anlamıyla dinin, modern toplumda din olmayı bırakmadıkça marjinal bir fenomen haline geleceği sonucuna götürmüştür (Luckmann,2003:33).

İlk dönemlerde Yahudi ve Hıristiyan geleneğinde seküler kişi, dışarıdan bir yabancısıdır. Bu geleneklerde din, özelleşmiş bir kurumdur. Kilise içselleşmiş ve bir dini görevliler sınıfıyla bütünleşmiştir. Bu özel dini kurum ve sınıftan olmayan seküler olarak nitelenmiştir. Aydınlanmadan sonra ortaya çıkan ve ilahi temeldeki her şeye meydan okuyup insanı merkeze alan, akli mutlaklaştıran ve aşkını reddeden modern zamanlara ait düşünürler bütünü sekülerdir (Altıntaş, 2005:42).

Sekularizasyonla ortaya konulmak istenen asıl maksat, toplum ve kültür alanlarının dini kurumlar ve sembollerin egemenliğinden çıkarıldığı süreçtir. Kültür ve sembollerden bahsedildiğinde ise, sekularizasyonun toplumsal – yapısal bir süreçten daha fazla bir şey olduğunun ortaya çıkışı söz konusudur. Sanat, felsefe ve edebiyatta dini içeriklerin kayboluşu ve hepsinden daha önemlisi de, bilimin dünyada özerk ve tamamen seküler bir bakış açısı olarak yükselişinde gözlenebildiği gibi bu süreç, kültürel ve düşünsel hayatın tamamını etkisi altına alır. Dahası, burada sekularizasyonun aynı zamanda öznel bir yanının da bulunduğu kastedilmektedir. Nasıl toplum ve kültürün sekularizasyonu söz konusuysa, aynı şekilde bilincin sekularizasyonu da söz konusudur. Kısaca ifade edecek olursak bu, Modern Batı'nın dini açıklamalardan yararlanmaksızın dünyayı ve kendi öz yaşamlarını yorumlayan gittikçe artan sayıda bireyler ürettiği anlamına gelmektedir (Berger,2005:168).

Sekularizasyon, modern toplumların küresel bir olgusu olarak görülse bile, hepsinde tek ve aynı tarzda yayılmamıştır. Farklı insan toplulukları bu süreçten farklı şekillerde etkilenmişlerdir. Dolayısıyla sekularizasyonun etkilerini, kadınlardan ziyade erkekler, çok genç veya yaşlılardan ziyade orta yaş tabakasında bulunanlar, kırsal kesindeki insanlardan ziyade şehirdeki insanlar, daha çok zanaatkâr ve küçük esnaf gibi geleneksel uğraşlarda çalışanlardan ziyade modern sanayi üretimiyle doğrudan yüz yüze gelen sınıflar, özellikle de işçi sınıfı, Katoliklerden ziyade Protestan ve Yahudiler

üzerinde daha güçlü olma eğiliminde olduğu bulgulardan anlaşılmaktadır (Berger,2005:169).

Sekülerleşmenin sokaktaki insanı etki altına aldığı, dinin güvenilir olması ile ilgili önemli bir problem oluşmuştur. Farklı bir deyişle dünyevileşme, realitenin dinin geleneksel dini tanımlamalarının makul olma özelliklerinin topyekûn çöküşüyle sonuçlanan bir gelişmedir. Dünyevileşmenin bilinç düzeyine bu yansıması (öznel dünyevileşme), toplumsal – yapısal düzeyde (nesnel dünyevileşme) karşılığını bulur. Öznel olarak, sokaktaki insan dini konular hakkında kararsız bir tutum sergiler. Nesnel olarak ise, aynı insan, kendi bağıllığını yahut en azından tevessülünü kazanmak için çekişen fakat hiçbiri de ona bu bağıllığı sağlayacak kıvamda görünmeyen bir sürü dini veya başka türlü realite tanımlayıcı vasıtaları bekler. Başka bir deyişle, çoğulculuk denen olgu bilinç dünyevileşmesinin toplumsal – yapısal bir karşılığını oluşturmaktadır (Berger, 2005:195).

Sekülerizmin doğuşunu hazırlayan faktörlere değinildiğinde, modernite karşımıza çıkmaktadır. Modernite ise, din karşıtı eylemler için odak nokta olmayı beraberinde getirmekle kalmamış, dinle ilgili her şeyi, özellikle de kilise tarihini, geleneksel Hıristiyanlığı ve Kitab-ı Mukaddes'i katı eleştirel bir tutumla gözden geçirmeye zorlamıştır.

Aydınlanmanın bir kategorisi olan modernitenin bu dayatmaları, kendiliğinden kilise otoriteleri arasında bir iç hesaplaşma ve iç-kritiği doğurmuştur. Katolikliğin temsil ettiği kemikleşmiş ve yozlaşmış geleneğe karşı, yeniden kaynağa dönüş hareketini; toplumdan soyutlanma ile özdeş takva anlayışını sorgulayan, üretmeyi teşvik edici meslek ahlakını temel başat sayan, bireysel bilinci öne çıkararak sorumluluk duygusunu kuvvetli bir şekilde vurgulayan protest söylemle doğrudan reformasyon sürecine girilmiştir. Eğer süreci kavramsal olarak ifade etmek gerekirse bunun adı, Protestanlaşmadır. Protestanlık, tarihin belli bir döneminde ve belirli bir ortamda, Orta ve Kuzey Avrupa'da ortaya çıkmış yeni bir Hıristiyanlık yorumu ve öğretisidir (Altıntaş, 2005:28-33).

Protestanlığın hâkim olduğu bütün modern toplumlarda sekülerizm de birlikte var olmuştur. Bunun sonucu olarak din, kamu hayatında giderek ayrıştırılmış, bireyciliğe

yani kişiye özel hale getirilerek manevi dünyanın inşasına kaydırılmış, böylece din sosyal önemini de yitirmiştir (Altıntaş, 2005:38).

Katolikliğe bir tepki olarak doğan Protestan söylem, beraberinde sekülerleşmeyi getirmiş ve sekülerleşmenin doğuşunu hazırlayan faktör olarak gün yüzüne çıkmıştır. Protestanlığın yanı sıra Rönesans ve Reform sonrası modern sanayi toplumu, dine karşı bir çeşit kurtarılmış bölge denebilecek merkezde yer alan bir sektör geliştirmiştir. Sekülerleşme işte bu sektörden dışı doğru bir yayılma ile toplumun diğer alanlarına da nüfuz etmiştir.

Sanayileşme ve sekülerleşme arasındaki ilişkinin dolaylı olduğu çoğu kez göz ardı edilmektedir. Bu sebeple mütekabil açıklayıcı şemalar, hem muhtemelen daha temel kurum olan başka bir kurumdaki değişmelerden bir başka kurumdaki değişmeyi çıkararak daha dar olarak yapısal hem de muhtemelen daha güçlü olan diğer sistem tarafından yer alınan bir değerler sistemi olarak süreci yorumlayan düşünceler tarihiyle sınırlı kalır (Luckmann,2003:33-34).

Dünyevileşmeyi tek bir nedene bağlamak temelde yanlış olmaktadır. Çünkü değişik tabakaların dünyevileşme düzeyinin de değişik olduğunu kabul edecek olursak, dini tüketiciler olarak bu tabakaların dünyevileştirici etkilerinin de değişik olması doğaldır. Şu kadar var ki, dünyevileşme küresel bir eğilim olduğu sürece, dini içeriklerin sekülerize edici bir yönde biçimlenmesine yönelik küresel bir eğilimin var olduğundan söz etmek mümkündür.

Dünyevileşme Sorunu ve Hukuk Kaynağı Olarak Din

İslam hukukunun kaynağı Allah ve Resulullah'ın sünnetidir. İslam hukuku vicdanları terbiye ederek insanları iyiliğe, sevmeye ve kötülükten kaçınmaya sevk eder. Bunun içinde iki karşılık koymuş dünyevi ve uhrevi. Yani sınav âlemi olan dünya ve ebedi âlem olan ahiret hayatı.

Birey için 'dünyevileşmenin anlamı realitenin geleneksel dini tanımlamalarının çekiciliğinin azalması ya da tamamıyla sona ermesidir (Berger, 2000:195). Bunun sonucunda beklenen dinin günlük hayatta her geçen gün etkisizleşerek önemini yitirmesidir. Ancak bu süreç çoğunlukla kurumsal yapıların öncülüğünde işlemekte ve bireyin dini referanslarından sıyrılması kolay gerçekleşmemektedir.

Bireyin dini referanslarını terk etmediği, günlük yaşamın ve ontolojik değerlendirmelerin hala dini kaynaklı olduğu toplumlarda birey, inançları ile kanunlar arasında bir gerilim yaşamaktadır. Bu durumun nedenlerini açıklamak görüldüğü kadar kolay değildir. Ancak benzer durumların ülkemizde çokça yaşandığını gördüğümüz için açıklama denemesine girmek yararlı olacaktır. Dünyevileşme süreci iki yönlü olarak sapkın davranışa yol açmaktadır. Birincisi, dini referans almayan dünyevi hukuk açısından, ikincisi, toplumda kabul gören dini norm ve değerler açısından.

Dinin emredip, kanunların yasakladığı bir eylemi gerçekleştiren birey resmi otorite ve taraftarları tarafından suçlu görülmekte ve cezalandırmaktadır, kanunların serbest bırakıp dinin yasakladığı fiilleri gerçekleştirenler ise toplum tarafından ayıplanmakta, dışlanmakta, hatta (töre cinayetlerinde olduğu gibi) cezalandırmaktadır.

Karşılaştığımız durum yazılı hukuk ile fiili hukuk arasında bir ayrımın olduğunu göstermektedir. Toplumsal ilişkileri, toplumsal yaşantıyı düzenleyen kurallar din, ahlak, örf-adet ve hukuk gibi kaynaklardan doğarlar. Bunların bir kısmı süreç içerisinde kendiliğinden doğup, gelişip, yerleşip, değişirken, bir kısmı ise dönemsel olarak bilinçli bir çabanın sonucu ortaya çıkarlar, yazılıp uygulamaya konurlar. Bu kuralların benimsenmesi de toplumun değişim ihtiyacına ve yapılan kuralların bu ihtiyaca cevap verebilme potansiyeline bağlı olarak değişir. Gerçi hukuk kaynakları olarak, din, ahlak, örf-adetler ve yazılı hukuk kuralları şeklinde bir ayrım yapmak çok kolay değildir. Çünkü bütün bunlar birbirlerini besleyen, bağlı ve bağımlı olgulardır. Bu yönüyle yapılan ayrımlara itiraz edilebilir. Ancak özellikle yazılı hukuk kurallarını ötekilerden ayırmak mümkün görünmektedir. Çünkü modern toplumlarda görülen şekliyle bunlar, uzmanlaşmış kural koyucuların eliyle oluşturulmaktadır.

Bu özellikleriyle yazılı hukuk kuralları, onları oluşturanların toplumda hâkim değerleri yansıtma ve toplumsal beklentileri karşılama arzularına bağlı olarak toplumla bütünleşmekte ve toplum tarafından kabul görmektedir. Dolayısıyla dinin toplum üzerindeki etkilerinin baskın ve belirgin olduğu, bireylerin günlük yaşamında dini referansların hala önemli olduğu toplumlarda, yalnız dünyevi saiklerle kanun yapmak yazılı hukukun etkinliğini azaltarak fiili durumla bir çelişme yaşanmasına sebep olacaktır. Bu ise en masum ve sıradan fiil ve davranışların bile suç sayıldığı, kanunen

serbest fiillerin de toplum tarafından ayıplanıp, reddedildiği yukarıdaki örneklerde işaret ettiğimiz durumların yaşanmasına yol açacaktır.

İslam hukuku sadece kötülüklerin cezalandırılması şeklinde insanları doğru yola sevk etmek yöntemi değil Allah'ın emir ve yasaklarını yerine getirerek mükafatı (sevap) ön plana çıkarmıştır (Karaman,2011:119).

1.7.3. Sosyal Bütünleşme Sürecinde Din

Bütünleşme(integration), birbirinden farklılaşma yoluyla ayrılan parçaların birleşmesi ya da var olan ünitelerin daha sıkı bağlarla bağlanması olarak tanımlanabilir (Kılıç,2014:120). Batıdaki karşılığı bütünleşme dilimizdeki karşılığı olan bütünleşme ise kaynaşmak, yekvücut olmak, birliktelik hali, denge içinde bulunmak anlamlarıyla eşdeğerdir (Ünver,2008:342). Din, bir toplumun üyelerini ortak manzumeler etrafında birleştirme görevi üstlendiği söylenebilir (Northcott,2010:3).

Toplumları tek vücut halinde toplama anlamına hitaben Durkheim dini toplumun bir ürünü olarak görmüştür. Dinin fonksiyonel olarak anlatımında çok önemli bir yeri olan Durkheim'e göre din,

"Her çağda toplumsal dayanışmayı kuvvetlendirmek için çok hayırlı bir iş görmüştür. Onun için toplum var oldukça, din de türlü biçimlere bürünerek daima var olacaktır. Bütün toplumsal kurumlar dinden çıkmıştır. Aklın kategorileri, bilimin dayandığı ilkeler, ahlak ve hukuk kuralları hep dinin ürünüdür. Din hayatı kolektif hayatın en yoğun bir anlatımı ve en üstün bir biçimidir. Çünkü toplum dinin özüdür, ruhudur."

(Kılıç, 2005:16). Bu bağlamda din toplumda çok geniş yere sahip olduğu ve toplumu sarmaladığı anlamına gelmektedir. Ayrıca insanlık var olduğu sürece dine ihtiyaç duyma eğiliminde olacaktır denilebilir.

Din sosyolojisinde insan ve evren arasındaki ilişkiye bakış açısı, insan davranışlarının anlaşılabilmesi için önem taşımaktadır. Toplumun asli diyalektik süreci üç adımdan oluşur. Bunlar dışsallaştırma, nesnelleştirme ve içselleştirmedir. Dışsallaştırma insan varlığının, insanların hem fiziki hem de zihni etkinlikleriyle sürekli bir şekilde dünyaya taşmasıdır. Nesnelleştirme bu etkinliğin gene hem fiziki hem de zihni ürünleriyle, özgün üreticilerinin karşısına, kendilerinden başka ve kendilerine göre dışsal bir olgusal durum şeklinde çıkan bir gerçekliğin elde edilmesidir. İçselleştirme, bu gerçekliğin insanlar

tarafından yeniden sahiplenilmesidir ki, bu yeniden sahiplenme bu gerçekliği nesnel dünyanın yapılarından öznel bilinçliliğin yapılarına dönüştürür. Dışsallaştırma aracılığıyla ki, toplum bir insan ürünüdür. Nesnelleştirme aracılığıyla ki toplum kendine özgü bir gerçeklik haline gelir. İçselleştirme aracılığıyla ki insan toplumun bir ürünüdür. İnsan varlığı şu ya da bu şekilde kendi içinde kapalı bir içsellik küresinde istirahat eden ve sonra kendisini çevreleyen dünyada kendini ifade etmeye kalkışan bir varlık olarak anlaşılabilir. İnsan varlığı özünde ve başlangıcından itibaren bir dışsallaşmadır. Toplum bireysel bilinçlilik için kurucu bir araç olarak iş görür (Yapıcı, 2003:210).

Bu ilişkiler içinde değerlendirildiğinde dinin insanın sadece kutsalla ilişki kurduğu içsel bir yaşam olmadığı görülecektir (Taş,2006:221). İnsanın var oluşu esas olarak ve kaçınılmaz olarak dışsallaştırıcı etkinliktir. Dışsallaştırma sırasında insanlar gerçekliğin içine anlam yüklerler. Her insan toplumu dışsallaşmış ve nesnelleşmiş anlamların her zaman anlamlı bir bütünsellik ima eden bir anıttır. Toplumlar da, beşeri olarak anlamlı bir dünyayı inşa etmeye yönelik hiçbir zaman bitmeyecek olan bir işle uğraşır. Kozmoslaştırma, bu beşeri olarak anlamlı dünyanın kendisi ile özdeşleştirilmesidir. Modern bilim tartışmasız bir şekilde, bu dünyadaki laik, dini, hümanist vb. tüm anlayışların yegâne itici gücü haline gelmiştir. Bu manada Modernist dindarlık kurumsal olmaktan çok bireyseldir ve dini ritüeller ve davranışlar gibi görünen davranışların önemi artık görünmeyen erdemlere kaymıştır (Taş,2006:190). Bu bakış açısı görünen davranışlar ile ilgili olarak geleneksel kurumların değerlendirme kriteri olmaktan çıkarak görünmeyenlerle asli olarak ilişki kurulmasına neden olmuştur. Din yaratıcıyla, ahlak vicdanla, davranışlar ise modern değerler ile değerlendirilmektedir.

Durkheim'in mekanik ve organik dayanışma, Tönnies'in cemaat ve cemiyet olarak yaptıkları ayırım; eski ve yeni, feodal ve kapitalist, iptidai ve modern vb. nasıl sınıflanırsa sınıflansın, toplumların geçirdiği yapısal değişimi vurgulamaktadır (Kılıç, 2007:4). Modernite, oluşan bu farklılaşmanın toplumda oluşturduğu etkileri dengeye kavuşturmak ve bütünleşme imkânlarını arttırmak için yönetim anlayışındaki farklılaşma ile birlikte, geleneksel kurumları işlevsiz veya daha az işlevsel hale getirerek modern devletin ve toplumun değer yargılarını düzenleyici unsurlar olarak hukuk kurumunu topluma sokmak istemiştir. Bu amaç gelenek ve ahlakın temelinde hukukun yer alması anlamına gelir. Hümanizm, hukukun üstünlüğü, özel yaşama saygı,

hürriyetler vb. sayısı arttırılabilecek modern değerler; din ve dini cemaat yargıları, örf ve adetler ve geleneksel ahlaki anlayışın yerine ikame edilerek toplum içindeki dayanışma ve bütünleşme hukuk temelli olarak Batı dünyasında oluşturulmaya çalışılmıştır.

Elbette toplum içinde işlevlerini yerine getiren kurumların birbirleriyle de ilişkileri vardır. Hatta temel olan ilişki konusunda postmodern bakış açısı ile Bauman şunları söylemektedir. Toplumlar; kültürü, politikayı, ekonomiyi ve kanunları belirli bireyüstü organizasyonlar olarak değil birbirleri ile ilişkili ve fonksiyonel olarak birbirini tamamlayan şeyler olarak görmelidir (Bendle,1996:46). Dolayısıyla toplum içindeki unsurların tümünün bütünleşme konusunda işlevsel olduğu söylenebilir. Seküler düşünce bu etkiler dolayısıyla dinin işlevsizleşeceğine ve toplum içindeki ahlak ve geleneksel kurallara kaynaklık edecek toplumsal düzen kurallarının hukuk olacağına yönelik bir öngörü içine girmiştir. Ancak 1960'lardan itibaren seküler düşüncenin yerine hala dini toplum içinde işlevsel olarak gören teoriler kendisini göstermiş ve dinin geleneksel kuralların temelinde varlığın devam ettirdiği ve hatta eskisinden daha kuvvetli olduğuna yönelik görüşler ortaya atılmıştır.

Din tarih boyunca insan yaşamının sürekli bir karakteri olmuştur (Gündüz, 2005:131). Belirli bir dini organizasyona sahip olmayan hiçbir toplum yoktur. Bu özellik dolayısıyla sosyolojinin asli gayelerinden biri dinin toplum üzerindeki etkisini ve işlevini belirlemeye çalışmak olmuştur. Din ile ilgili sosyolojik, antropolojik ve psikolojik birçok farklı tanım olmakla birlikte genel olarak yapılan tanımlamalar, ilgili bilim alanlarının bilimsel kriterlerine göre yapılan kategorik ayrımlar ile rahatlıkla ayırt edilebilir. Klasik din tanımlamaları içinde birçok farklı örnek bulunsa da, bu tanımların pozitif çağda yapılanlarının ağırlıklı olarak bireyin kurgularından veya toplumun oluşturduğu inançlardan ibaret gören tanımlamalar ağırlıklı olarak yapılmıştır. Pozitif sürecin yumuşaması sonrasında ahlaki ve metafizik unsurların da bu tanımlamalara eklendiği zengin bir din tanımı literatürü oluşmuştur. Clark dinin tanımlamasının çok zor olduğunu çünkü aşırı bireysel olduğunu belirtmektedir. Dresser'e (1929) göre din, şiir ve diğer yaşayan şeyler gibi tanımlanamaz bir şeydir; ama bazı karakteristikleri ortaya koyulabilir (Chu, 2003:28).

Din tüm insan toplumlarında görülmüş, görülen ve görülecek bir fenomendir. Farklı şekillerde bakış açıları ile değerlendirilen din çeşitli şekillerde değerlendirilmiştir. Jakobenliğin öncülerinden Voltaire “Ahmaklığımız onların her şeyidir” sözü ile din adamlarının ve dinin toplum üzerindeki etkisini hicvetmekteydi. Seküler düşünceler ile birlikte konservatif düşüncelerin de geliştiğini belirtmek gerekir. Laiklik ya da sekülerizmin temel gelişimini sağlayan Fransız toplumu, aynı zamanda muhafazakâr teorinin de köklerini bünyesinde barındırmaktadır. Sanayileşme ile birlikte önemi artan ekonomik yapıların oluşturduğu dayanışmacı yapı ve toplumdaki manevi değerlerin bir bütün oluşturduğuna yönelik bir varsayımdan hareket eden muhafazakâr teori açısından din 19. yy liberal düşüncesi tarafından toplum için gerekli bir şey olarak nitelendirilmiştir (Vural,2002:338).

Dinin toplum içindeki işlevselliği ile ilgili bu konservatif düşüncenin karşısında da Marksist düşünce, dini toplumun afyonu olarak görmüştür. Dini, toplumda var olması gereken eşitliği zedeleyen, zararlı bir kurum olarak görmüştür. Weber’e göre ise yeni dünyanın temelini atan püriten ahlaka göre kanun bu dünyanın temelidir ve kanunlar temelini Tanrı’dan alırlar. Bu ruhu Weber dünyadaki çilecilik olarak tanımlamıştır (Gürler, 2010:54).

Din, ferdin veya zümrenin doğru kabul ettiği veya davranışlarını onunla tanzim ettiği bir şeydir (Northbourne, 2003:11). Northbourne’un yaptığı bu tanım tipik sosyolojik tanımlardan biridir. Bell dini şöyle tanımlar: Din, bütün insan gruplarının kaçınılmaz olarak karşılaştığı birtakım sorulara verilmiş kendi içinde tutarlı birtakım cevaplardır (Şentürk,2004:86). Çeşitli bakış açıları ve tartışmalar etrafında tartışılan dinin toplum için vazgeçilmez bir unsur olduğu ve tüm toplumların temel kurumlarından olduğuna dair bir mutabakat söz konusudur. Din bu bakımdan ağacın bir dalı değil gövdesidir. Weber ve Durkheim da ferdin toplum içinde varlığı dini bir mesele olarak görmektedir. Berger’de toplumların hayatlarını etkileyen aşkın bir güç olarak dinin, toplumsal yaşamın her alanında varlığını sürdüren vazgeçilmez bir kurum olduğunu belirtmektedir (Berger,1963:115).

Weber dini net bir şekilde tanımlama girişiminde bulunmamıştır. Dini tanımlamak, onun ne olduğunu söylemek, bir sunumun başlangıcında mümkün değildir. Ancak bir araştırmanın sonucunda bir tanım verilebilir. Dini tanımlama konusunda değişkenliği

belirten Weber'in aksine daha net bir çizgi çizerek kutsal ve profan (kutsal olmayan) ayırımına tabi tutulan bir sınıflandırma ile Durkheim'in tanımladığı din şudur. "Din; kutsal şeylerle ilgili "emredilmiş veya yasaklanmış" inanç ve uygulamalar manzumesidir. Yani mensuplarını kilise adı verilen ahlaki bir bütünlük içerisinde toplayan inanç ve uygulamalar bütünüdür." Durkheim'a göre Tanrı ile insan arasındaki ilişki, toplum ile insan arasındaki ilişki ile aynıdır. İnsan Tanrı'ya bağlı bir varlık olduğu gibi topluma da bağlıdır. Nasıl ki Tanrı insandan üstünse, toplum da insandan üstündür. Tanrı'ya bağlılıklarını ibadet ile gösteren insanlar aslında topluma bağlılıklarını göstermektedirler (Gürler, 2010:55).

Dinin toplum için bütünleşme bakımından önemini ve işlevini vurgulayan Durkheim'a göre din; bireylerde toplumun bir parçası olması dolayısıyla oluşan bir zorunluluktur. Bu zorunluluk dolayısıyla bireylerde ahlaki düzenleme duygusu oluşur. Dolayısıyla sosyal bir kurum olarak din; kuvvetli bir şekilde bireyin topluma bağlanmasını, bireyler-üstü transandantal bir değer olarak din ile sağlar ve bireyin karşılaştığı çıkmazlara anlam vermesini temin eder (Gürler, 2010:55).

Marx, Weber, Durkheim, Parsons ve daha birçok düşünür son üç asırda dini maddeci bir anlayış ile yorumlama eğilimi içindedirler. Marx'da ahyon, Weber'de kapitalist bir ruh, Durkheim'da dayanışmanın temeli olarak karşımıza çıkan dine yüklenen bu maddeci anlamlar yanında Stark dinin doğa ötesi ile ilişkili anlamının göz ardı edildiğini belirtmektedir. Dinin belki de en karakteristik özelliği olan doğaüstü niteliği sosyal bilimciler tarafından göz ardı edilmektedir. Dinin bütünleştirici gücünün kaynaklarından biri de içerdiği uhrevi iklimdir. Stark'a göre insanlar sık sık Tanrı için ya da Tanrı'nın bazı özelliklerinden dolayı, bazı faaliyetler yaparlar (Stark,2000:289). Bu faaliyetlerin içeriği, hem bireysel hem de toplumsal alanda önemli bir boşluk doldurmaktadır (Ysseldyk ve diğ., 2010:62). Kişiyi yabancılaşma ve anomi gibi düzensiz eylemlere yönelebilecek boşluktan kurtarmakta ve toplumda kurumsal yapılar arasında bir bağ oluşturarak bütünleşmeyi perçinlemektedir.

Bireyi edilgen boyuta çekerek toplumun, bireylerin davranışlarını şekillendirdiğini belirten Parsons bireylerin olay ve olgulara verdikleri anlamların ve simgelerin onların davranışlarında önemli bir yer işgal ettiğini belirtir. Simgesel sistemler dini ve milli değerler ve kullanılan dilden oluşur. Bu değerler toplum üyeleri tarafından

paylaşıldığında toplumsallaşma oluşur ve bu süreç sosyal kontrolü sağlar. Sosyal kontrol toplumdaki en güçlü bütünleştirici kuvvettir (Wallace ve Wolf, 2002:23). Ancak seküler süreçte dinin toplumsal kontrol işlevinde belirgin bir düşüş oluşturmuştur (Özay, 2007:72). Dinin buna verdiği cevap ise günümüzde etkinliğini devam ettirmesi olarak özetlenebilir. Dinin kontrol işlevindeki gerilemenin nedeni ise ilkel dönemdeki seküler bakıştan ziyade dinde görülen bireyselleşme ve çoğulculuğa bağlanmaktadır.

Din bir toplum içinde tecrübe, akide ve ibadet boyutları ile varlığını sürdürür. Görünen eylemlere kaynaklık eden dini doktrinlerin bireyin zihninde işgal ettiği ve inancı oluşturan zihniyet bireylerin eylemlerinin temelidir. Dolayısıyla bütünleştirici davranışların ve ibadetlerin oluşması için temel ve ortak bir zihniyetin, dinin içinde yer alması gereklidir. Wach bu boyutları; dinin temelini oluşturan akidevi doktrinlere, birlik şuurunu oluşturan ve bağlılığı yineleyen ritüele ve toplumsal yaşamdaki fonksiyonlarına ilişkin cemaat boyutuna ayırmak suretiyle üç temelde düşünmüştür (Wach, 1974:45). Bu tip ayrımlar içinde daha farklı sınıflamalar da görmek mümkündür. Northbourne bu sınıflamaları şu şekilde yapar. Dinin doktrin boyutu doğru ve yanlışları, ritüel boyutu ibadetleri, ahlaki boyutu sosyal davranışları barındırır. Dördüncü bir boyut olarak mistik öğeler bulunmaktadır (Northbourne, 2003:15). Bu ayrımlar özerk olarak düşünülebilecek tüm dini işlevler ile ilgili olarak çoğaltılabilir.

Dinin akidevi boyutu iman esasları denilen ve dinin temelini oluşturan inanç ve kurallardır. Kutsal metinlere dayalı olarak teşkilatlanan bu doktrin bir bütün olarak diğer işlevlerin de temelini oluşturur. Wilber'in din boyutlarında inanç, itikat ve ibadet birbirinden bağımsız olarak sahip olunabilecek unsurlardır. İnanç dini ilginin temeli olsa da en düşük formudur. İtikat, inançlar serisine sahip kimselerde bulunur ve süreklilik arz eder. Tecrübe ise hakiki bilişe geçiştir. Yüksek itikat sistemidir (Wilber,1995:81).

Ritüellerin önemi ise anlam dünyasının şifresini bireyler için çözmesidir. Dinin asli işlevini sağlamasında önemli bir rol oynayan ritüeller, grubu bir arada tutan kolektif duygu ve fikirlere bireylerin odaklanmasını sağlar. Dua etmek ile ulusal marşı söylemek Durkheim ve Turner gibi kişiler için aynı şeydir (Edles, 2005:40) Din, bu düzenlemeyi ağırlıklı olarak gizli işlevleri ile yerine getirir. Bunlar ritüellerdir. Durkheim'a göre kolektif vicdanının oluşmasında en önemli etkiye ritüeller sahiptir. Malinowski de ritüellerin toplumdaki dayanışmayı kuvvetlendirdiğini belirtmektedir. Ritüelin

görüldüğü araçsal ilişki ve etkilerden çok bu etkinin önemli olduğunu belirtmektedir (Gürler,2010:57).

Aynı zamanda dindeki dönüşümün modernizm etkisi ile uğradığı dönüşümlerden en önemli olanının cemaatleşme boyutunda olduğunu söylemek mümkündür. Dinin bireysel boyutunun daha çok önemsendiği seküler düşünceler bir şekilde dini cemaatin dini davranışlarını kurumsallaştırmasında belirgin problemler oluşturmuştur (Gürler,2010:58).

Din bu unsurları ile zengin bir semboller zinciri oluşturur. Bu semboller davranışlarımıza anlam vermemizi sağlayan bir çizgi oluşturur ki bu çizgi dini bakımdan haram ve helal olarak sınıflandırılmıştır. Her türlü ahlaki, hukuki çizginin ötesinde hatta bu dünyanın ötesine ilişki kurulan bu semboller, bireyleri derinden etkiler. Wilber, dinsel sembolizm ölçülerin korunmasının, gerilimin azaltılması bakımından işlevsel olduğu kadar faydalı olduğunu da belirtmektedir (Wilber, 1995:23).

Özkalp dinin toplum içindeki fonksiyonunu şu şekilde özetler: Din;

- İnsanların kurallara uyarak kendini disipline etmesini sağlar,
- Bireyler arasında bütünleşme ve dayanışma sağlar,
- Geleneklerin devamlılığını sağlar,
- İbadetler dolayısıyla insanları kaygı durumlarından uzaklaştırır (Özkalp,1993:176).

Batıda genel olarak suç ve din ilişkisi ile yapılan çalışmalarda onların dini dönüşümleri etkili olmaktadır. Batı, inanmak ve inanmamak arasında bir seçenek ile modernleşme sürecine girerken, doğu toplumu olarak toplumumuzun inanç karşısında inanmamak üzerine kurulu bir dönüşüm hiçbir zaman gerçekleşmemiştir. Din kurumsal bazda toplum içinde modern toplumlardan Amerika'da her zaman bir fırsat bulmuşken birçok doğu devleti bireylerin bu yönelim ile yaptığı davranışları modernite ile uyuşmayan davranış biçimleri olarak algılanmış ve bireyler din ile bütünleşme imkânını resmi ideolojilerindeki dönüşüm ile törpülemişlerdir.

Dinin toplumsal yaşamdaki etkinliğine ilişkin önemli kavramlardan biri de Günay'a göre subjektif din algısı yani dindardır. Dindarlık bir vicdan meselesidir ve bireyi ilgilendirir. Kolektif din algısı ise objektiftir ve toplumun bağlandığı inanç ve amellerden oluşan bir sistemdir (Günay,1998). Din bu boyutları ile ele alındığında

seküler sürecin oluşturduğu düşünce ve hayat tarzları dolayısıyla toplum içindeki kurumlar arasında belirgin bir işlevsizlik hali ortaya çıkabilmektedir. İster bireysele ister toplumsala ilişkin fonksiyonların bütünleştiriciliğine rağmen modern yaşamın alanları ile ilgili toplumumuzda tam olarak olgunluğa erişmemiş bir din algısı olduğu söylenebilir. Kültürel, hukuki, siyasi, ailevi yaşam alanlarımızı düşündüğümüzde bu alanlar arasında belirgin ayrımlar yapma zorunluluğumuz dini, ahlaki ve hukuki bakımdan bazı güçlükler ile karşılaşmamıza neden olmaktadır. Bu güçlükleri Bell uyuşması imkânsız bir mantık ile ele almaktadır. Bu konuda Bell şu ifadeleri kullanır:

“Topluma bütüncül bakış açılarını çok faydalı bulmuyorum. Bütüncül bakış açılarından farklı olarak ben toplumun genelde radikal bir şekilde bütünlüğe ulaşamadığını belirtmek istiyorum. Çağdaş toplumlara baktığımızda; tekno-ekonomik gerçekliğin yapıları ve normları (yapının bürokratik olduğu, eylemin rasyonel ve seçici olduğu yapılar), politika (Batının demokratik toplumlarında sağladığı eşitlikçi ve yapılar içinde davranışlar arasında ortak ve betimleyici ayrımı oluşturan demokratik tavır) ve kültür (kendini gerçekleştirmenin uç noktalarını, kendi hazlarını temin etmenin kuralları) arasında köklü bir antagonizma bulunmaktadır.” (Bell, 1977:424).

Hirschi’ye göre bireyi geleneksel norm ve kanunlara bağlayan unsur inançtır. Bu inanç yok olduğunda ya da zayıfladığında bireyin olumsuz davranışlarını kısıtlayan zincir kırılmış olur ve sapkın davranışı ortaya koymaya birey daha açık hale gelir. Çünkü bunu yasaklayan bağlarını birey artık yitirmiş konumdadır (Gürler,2010:60).

Dinin fonksiyonları ve içeriği ile ilgili verdiğimiz bilgiler dinin seküler karşısında dikilen bir set gibi düşünülmesine neden olmamalıdır. Dini kendi içerisindeki kutsal atmosferden, gördüğü işlevlerden, toplumsal rollerinden öteye, insanların gerçeklik ile ilgili kurgularında dinin onların insani ve manevi hallerini renklendirdiğini aklımızdan çıkarmamız gerekmektedir (Aktay ve Köktaş, 1998:177-189). Yaşanılan toplumun düzeni çerçevesinde gelenekselde sıkışmamış bir değer anlayışı oluşturmak, modern toplumların bireylerine sosyalizasyon sürecinin tümünde (devlet ideolojileri, eğitim kurumları, kitle iletişim araçları vb.) yaygın olarak kazandırmaya çalıştığı düşünce yapısını oluşturur. Modernizm ile birlikte insanoğlu sorunlarını rasyonalite ile sonuca bağlamış ve bireye sağlanan geniş hareket alanı ile oluşan rasyonel insan; toplum içinde

değişken, eksik, güvensiz bireyler yaratmıştır. İçinde bulunduğu şartlar üzerinde hâkimiyeti arttıkça inancı azalmıştır.

Dinin kurumsal yapısında bazı farklılıklar oluşturarak modernizmin şartlarına uygun muamelat alanı ile ilgili etkinliğini ve bütünleştiriciliğini toplum içinde, devletin kontrol ve denetimi ile devam ettirmektedir. Çünkü İslam dininin kutsal metni din ile devleti birleştirme suretiyle varlığını meşrulaştırır (Taplamacıoğlu,1963:148-159). Bu bakımdan inananlar ve resmi ideoloji arasındaki sosyal mesafeyi daraltmak modern çağda Türk toplumu için oldukça güç bir durum oluşturmuştur.

Geleneksel unsurlarda kutsallaştırma eğilimi oldukça yaygındır. Çünkü geleneksel olanı dinselleştirme toplumlarda oldukça yaygındır. Türk toplumunda da her şeyin kutsal ile anlam kazanması Türk toplumunun geleneksel yapısını göstermektedir (Berkes, t.y.:528). Bu geleneksel ve modern yapılar arasındaki etkinlik sahası mücadelesinin, çağdaşlaşma ile nihayete erip dengeye kavuşması, zamanla gerçekleşecek bir uyum süreci gerektirmektedir.

1.8. İslamiyet'e Göre Suç ve Suçlu

Birçok İslam bilginine göre suçun tanımı farklı şekillerde yapılmıştır. Akşit (2011:66)'e göre suç, “İslam hukukunun kanunla yasaklanıp karşılığında ceza takdir ettiği, sorumlu bir şahsın hukuka aykırı bir fiili veya terkidir” şeklinde tanımlamıştır. İslam'da Kur'an ve Hadiste suç olduğu açıkça belirtilmeyen hiçbir fiil suç sayılamaz. Bu esas TCK'da kanunsuz suç olmaz ifadesiyle aynı anlam ifade etmektedir.

İslam Hukuku'nda bir başka tanımda ise suç, Allah'ın had ve ta'zir ile cezalandırdığı yasaklardır. Bu tanıma göre, işlenen fiilin karşılığında ceza olmadığı müddetçe suç sayılmaz. Suçun tarifi açısından İslam Hukuku ile Modern Hukuk arasında benzerlik bulunmaktadır (Karaman,1978:148).

Suçü yüce Allah'ın yasak ettiği şeyleri yapmak, ya da yapılmasını emrettiği şeylerin aksini yapmak olarak tanımlayabiliriz.

Cezaya karşı ise Yıldırım (2013:275) “insan fitratı mali suça mali ceza, bedeni suça bedeni ceza, manevi suça manevi ceza verildiğinde tatmin olur. Suç ve ceza arasındaki orantıdan bahsedebilmek için suç ve cezanın aynı cinsten olması kaçınılmazdır. Zira farklı cinsler arasında denge kurulamaz” olarak tanımlayarak suç ve ceza arasındaki ilişkiyi ifade etmiştir.

İslam Hukuku'na Göre Suç Çeşitleri

İslam hukukunda suçlar üç kısma ayrılmaktadır:

Birinci Kısım Suçlar: Bunlar, katl (cinayet'ün nefis), yani bir kimseyi öldürmek veya bir kimseyi çeşitli şekillerde yaralamak (cerh) suçlarıdır. Görüldüğü gibi bu suçlar, "hakkı ademiye" denen şahsın haklarına karşı işlenen fiilleri kapsamındadır (Dönmezer ve Erman, 1979: 127).

İkinci Kısım Suçlar: Bu suçlar, Kur'an tarafından gösterilmiş olup, Allah'a karşı işlenen suçları kapsamına almaktadır (Dönmezer ve Erman, 1979: 128).

Bunlar İslam toplumunun yararlarına dokunan suçlardır. Hırsızlık, zina, şarap içme, kazif(zina yapan) veya zina iftirası, yol kesme, irtidat veya ridde denilen İslam dinini terk etmek gibi suçlardır. Bu suçlarda, suçtan zarar görenin şikayette bulunması gerekmezdi. Çünkü bunlar insanların bir arada yaşamaları için kurulmuş olan düzeni bozar ve böylece Allah'a karşı işlenmiş olarak kabul edilirdi (Önder, A. 1992: 34). Bu fiiller mahkeme önünden suçluluğu kesinleştikten sonra af ve sulh geçerli olmazdı. Cezaların miktarı da değişmez olduğundan, bu cezalarda arttırma veya indirmenin yapılması da mümkün değildir (Akşit, 2000: 77).

Üçüncü Kısım Suçlar: Ta'ziren cezalandırılan fiiller bu gruba girmektedir. Bilindiği gibi *ta'ziri* gerektiren suçlar; hakkında ayet ve hadis gereği herhangi bir hükmün (nassın) bulunmadığı, ceza takdirinin hâkime bırakıldığı suçlardır. *Ta'zir* sözcüğü yasaklamak, cezalandırmak, zorlamak, reddetmek, terbiye etmek, anlamında kullanılmaktadır. İslam hukuku kaynaklarında gerek suç, gerek karşılığında cezası gösterilmiş olmamakla beraber, kişilere veya kamuya zarar verdikleri için ulüem tarafından cezalandırılan fiiller olarak geçmektedir (Dönmezer ve Erman, 1979: 128). Devlet başkanı veya ona vekâlet eden hâkim, suçluyu ve suçun toplumdaki durumunu göz önüne alarak cezayı takdir eder.

İslam'a göre suçun tarihçesine baktığımızda Allah katında ilk suç işleyen varlık, şeytandır. Hz. Âdem ve Havva'yı cennette yasak olan ağaçtan yemeleri için kandırmıştır. İnsanlardan ilk suç işleyen insan ise Hz. Âdem ile Hz. Havva'dır (20 Taha: 121. 7. A'raf: 22). Yeryüzünde insanlar içerisinde ilk defa öldürme suçunu işleyen Kabil'dir (5. Maide: 27-32).

Suç kavramına birçok İslam bilgini, İslam hukuk kaynağını Kur'an'dan alarak tanımlar yapmıştır.

Suç, Kur'an-ı Kerim'de yanlış yapılan eylem, doğrudan suç olarak değil de yapılmaması gereken eylemleri yapma ya da yapılması emredilen eylemleri yapmama davranışlarının suç olduğunu anlıyoruz.

Kur'an-ı Kerim'de "suç" kelimesinin yerine kullanılan farklı kelimeler bulunmaktadır. Örnek olarak fahşa(2 bakara:268), münker (5 maide :79; 4 Nisa:141), bağı(16 Nahl: 90; 6 En'am: 164; 28 Kasas:76;42 Şura: 27), seyyie(2 Bakara: 81), lemme(32 Necm:53), hatie(2 Bakara:81), isyan(49 Hucurat:7; 39 Zümer 13), ma'siyet(58 Mücadele:8-9.), ism(2 Bakara:85; 58 Mücadele: 8-9), zenb (26 Şu'ara:14; 29 Ankebut: 40), cerime (5 Maide:2; 7 A'raf: 133; 11 Hud: 89; 83 Mutaffifin: 29.) kavramları bunlardandır.

Suç anlamında kullanılan bu kelimelerin, çeşitli bakış açılarına göre teknik anlamda aralarında ince farklar bulunmakla birlikte bu kelimeler dinin özüne uymayan ve ahlaken tasvip edilmeyen her türlü olumsuz fiil ve davranışı ifade etmektedirler.

Suçun tariflerinden de anlaşılıyor ki, bir fiili yapmak veya yapmamak, ancak bir ceza terettüp ettiği zaman suç sayılabilir (Karaman, 2003:206). Şu halde bir şeyin yapılmasında veya yapılmamasında ceza yoksa o şey suç değildir. İslam hukukçuları tarafından suç kavramını ifade için 'cerime' ve 'cinaye' diye iki farklı terim kullanıldığını belirtmek gerekir (Yıldırım, 2007:5).

Günümüz İslam hukukçularından bazılarının suç hakkındaki tarifleri: Yapılması haram kılınmış bir şeyi yapmak yahut yapılması emredilmiş bir fiili terk etmek suçtur. Bu istenilen eylemleri yapma ya da yapmama konusunun bir cezası bulunmadıkça suç değildir (Karaman, 2003:148).

Diğer bir tarifte suç, fiil ehliyetine (deli, çocuk vs. hariç) sahip kişilerin mala veya cana karşı haram kılınmış bir fiilin işlenmesi olarak tanımlanmıştır (Akşit, 2011:65-66).

İslam hukukunda suçlar ceza tasniflemesine göre üç gruba ayrılmaktadır. Bunlar, Had suçları, kısas ve diyet suçları, ta'zir suçları. İslam hukukunda suçlar konusu bakımından hayata, bedene, şahsiyete, mal varlığına ve ferdin temel hak ve hürriyetlerine yönelik suçlar veya ihlal ettikleri hakkın mahiyetine göre Allah (kamu) hakkının, şahsi hakların ve her iki hakkın da bulunduğu suçlar şeklinde ayrımlara tabi tutulabilirse de suçların en

çok bilinen tasnifi, cezasının şari' tarafından belirlenip belirlenmediğine göre yapılan had, kısas-diyet ve ta'zir suçları şeklindedir (Erdoğan, 2014: 26).

Birbirine benzer şekilde ifade edilen suç; “mala ve cana karşı işlenen, şer’an haram kılınmış bir fiilin adı” ya da “Yüce Allah’ın hadd(menetmek) ve ta’zire cezalandırdığı şer’i yasaklar” olarak genelleyebiliriz(Akalın; 2013:52).Bu suçlara kısaca değinecek olursak;

Hadd Suçu: Miktarı, İslamiyet’te kesin olarak bildirilmiş olan cezadır. Allah’ın koyduğu ölçüler, çizdiği sınırlar, emir ve yasakları ifade eder. . Hadd, miktarı kurana göre tayin edilmiş olan cezalardır. Çoğulu "hudûd"tur. Zina, sarhoşluk, hırsızlık, yol kesicilik, gasp, adam öldürme dinden dönmek gibi suçlar had suçlarını oluşturmaktadır (Karaman, 2003: 322).

Kısas ve diyet: Bu tür suçlar, şahısların hayatına ya da vücut bütünlüğüne karşı işlenen suçlardır. Kasten işlenmeleri durumunda öngörülen ceza kısas; kastın aşılması veya taksirle işlenmeleri durumunda öngörülen ceza ise diyettir (Akalın,2013:53).

Ta’zir suçları: Ta’zir yola getirmek demektir. Dinin yasak olarak koyduğu, günah diye tabir edilen suçlar olup ancak cezası belli olmayan suçlar olarak tarif edilebilir. Ta’zir suçunun cezasını belirleme yetkisi hâkim veya devlet başkanına bırakılmıştır (Erdoğan,2014: 11; Karaman,2003: 322).

Ayet ve Hadisler Açısından Suç

O gün insanlar amellerini görmeleri (karşılığını almaları) için darmadağınık geri dönüp gelirler. Kim zerre miktarı hayır yapmışsa onu görür. Kim de zerre miktarı şer işlemişse onu görür (99 Zilzal: 6-8).

Ey iman edenler! Öldürülenler hakkında size kısas farz kılındı. Hüre karşı hür, köleye karşı köle, kadına karşı kadın kısas edilir. Ancak öldüren kimse, kardeşi (öldürülenin varisi, velisi) tarafından affedilirse, aklın ve dinin gereklerine uygun yol izlemek ve güzellikle diyet ödemek gerekir. Bu, Rabbinizden bir hafifletme ve rahmettir. Bundan sonra tecavüzde bulunana elem dolu bir azap vardır(2 Bakara 178).

Ey akıl sahipleri! Kısasta sizin için hayat vardır. Umulur ki (bu hükme uyarak) korunursunuz (2 Bakara 179).

Haklı bir sebep olmadıkça, Allah'ın, öldürülmesini haram kıldığı cana kıymayın. Kim haksız yere öldürülürse, biz onun velisine yetki vermişizdir. Ancak o da (kısas yoluyla) öldürmede meşru ölçüleri aşmasın. Çünkü kendisine yardım edilmiştir (17 İsrâ 33).

Bir kötülüğün karşılığı, onun gibi bir kötülüktür (ona denk bir cezadır). Ama kim affeder ve arayı düzeltirse, onun mükâfatı Allah'a aittir (42 Şûra 40).

Eğer ceza verecekseniz, size yapılanın misliyle cezalandırın. Eğer sabrederseniz, elbette bu, sabredenler için daha hayırlıdır (16 Nahl 126).

Onda (Tevrat'ta) üzerlerine şunu da yazdık: Cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş kısas edilir. Yaralar da kısasa tabidir. Kim de bu hakkını bağışlar, sadakasına sayarsa o, kendisi için kefarettir. Allah'ın indirdiği ile hükmetmeyinler, zalimlerin ta kendileridir (5 Maide 45).

Hadislerde suç; Her kimin bir yakını öldürülür ise o, iki hayırlı şeyden birisini yapmakta serbesttir. Ya fidye alır ya da (kısas gereği onu) öldürür.

Kim mü'min bir kimseyi öldürürse, katil bu sebeple kısas olunur. Kim bu kısasa engel olursa Allah'ın lanet ve gazabı onun üzerine olsun! Allah onun farz veya nafile hiçbir hayrını kabul etmez.

Müslümanın kanı ancak üç şeyden birisi ile helal olur. Zina eden evli, cana karşılık can (kısas), dinini terk edip İslam cemaatinden ayrılan kimse.

Yönetici tarafından çıkartılan emirler, ister yapılması isterse yapılmaması gereken hususlarla ilgili olsun, görüş ve içtihadı ile şeriat tarafından tanınan yetkilerle sınırlıdır. Bunlar da beytülmalın idaresi, şehirler kurulması, ordunun düzenlenmesi gibi işlerdir. Bu türden işlerde şeriat, yöneticiye, görüş ve içtihadı ile birtakım şeyleri emretme, birtakım şeyleri de yasaklama yetkisi vermiştir (<http://islamsucvecezahuku.blogspot.com.tr/p/onemli-bes-deger-butun-dinlerin-amac.html>, 10 Mayıs 2015).

Bazı kaynaklara göre; suçu önlemek için suçun boyutuna göre farklı ceza sistemleri getirilmeye çalışılmış ve rehber olan İslam peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v.) kendisine itaat edilmesini istemiştir. Buna zina suçunu işleyene karşı örnek olarak; Ubade b. Samit. (r.a.)'den rivayete göre şöyle demiştir: "Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "dininizi benden alınız ve öğreniniz. Allah, her konuda size bir yol açmış ve

hükmünü bildirmiştir. Bekar, bekarla zina ederse cezası bir yıl sürgün ve yüz değnek, evli erkeğin evli kadınla zina etmesinin cezası ise yüz değnek ve recmdir.” (Tirmizi, Hudud:9, Müslim, Hudud:5).

Bir başka husus olan insanların malları konusunda ise; Sa,d b. Zeyd b. Amr b. Nüfeyl (r.a.)’den rivayete göre Peygamber efendimiz şöyle buyurdu: “malını koruma uğrunda ölen şehittir” (Tirmizi,Diyat:22;Buhari,Mezalim:13).

Cezaların amacı ise işlenen suça kefarete olarak görülmektedir. Bu hususta da Ali (r.a.)’den rivayete göre, Resulullah (s.a.v.)şöyle buyurdu: “ Kim dünyada bir günah işler de cezasını dünyada çekerse ahirette ikinci defa azap edilmez. Çünkü Allah, kuluna azabı çift yapmaktan uzaktır ve adildir. Kim de bu dünyada bir günah işler de Allah ta onun günahını, insanların gözlerinden örterse Allah bağışladığı bir şeyden dolayı cezalandırmaya dönüş yapmaktan uzak ve af sahibidir” (Parlıyan, 2008:152).

İslam inancını yaşayan insanların hayatlarını olumsuz etkileyecek vakalarla karşılaştıklarında bu olayı bir ceza olarak değerlendirmeyenler ahirette günahına kefarete olur inancı yatmaktadır ve bu da Allaha teslimiyeti gösterir. Bu inanış sonucu da İslam dini duygularıyla olay sonucunda hayatlarını olumsuz etkileyecek stres vs. kaygılarını azaltmaktadır.

Ayet ve hadislerde toplumsal düzeni korumak için eğer düzeni bozacak eylemler var ise cezalandırılarak ama bu cezanın amacı suç işleyene zulüm etmek değil ıslah edip toplumsal bir birey olduğunu anlatmaktır (Karaman, 2003:210).

İslam dini suçluya karşı yaklaşımında da bazı tutumlar sergilemiştir. Örneğin Hz. Âdem’in ilk çocukları olan Kabil ile Habil’in kıssası Kuran’da yer almaktadır. Bu kıssaya göre Kabil kardeşi Habil’i kıskanarak öldürmüştür (5 Maide 27).

Maide suresinde İsrailoğullarına atfen şu şekilde beyanda bulunulmuştur:

“Her kim bir nefse karşılık yahut yeryüzünde bir fesat olmaksızın öldürürse bütün insanları öldürmüş gibi olur. Her kim de onu diri tutarsa bütün insanları diriltmiş gibi olur.”

Kur’an’da suçlu kavramının karşılığı olarak “mücrim” kullanılmıştır. Bu kavram da, eylemi yapan anlamında faildir ve genelde suç ve günah anlamı taşıyan cerm ve cürm kelimelerinden türemiştir (Yatkın,2006:149).

İslam'da Suçluya Karşı Muamele Şekilleri

Herkesin Kanun Önünde Eşit Olması

İslam dini Hukuki çizgelerini Kuran ve sünnetten almaktadır. Hz. Peygamber, suçlulara yaklaşımında hakkaniyetle yaklaşmıştır. Gayr-ı Müslim olan Yahudi suçlulara Tevrat'a göre muamelede bulunmuştur.

Hz. Peygamber eski kavimlerden bahsederken onlardan zengin birisi, suç işlediğinde ona ceza vermemeleri, fakir birisi suç işlediğindeyse ona ceza uygulamalarını, helak nedeni olarak açıklamıştır. Suçlularda eşitlik ilkesi üzerinde o kadar durmuştur ki, aile yakınlarından en çok sevdiği kızı Fatıma hırsızlık yapsa, onun bile elini keseceğini ilan etmiştir. Hz. Peygamber suçlulara karşı eşit davranacağına ısrarcı olacağını sahabeye hissettirebilmek için Fatıma'yı örnek vermiştir. Çünkü Fatıma, onun bir parçası ve göz bebeğidir (Yektar, 2014: 98).

Rasûlullah'ın nazarında ırk, dil, zenginlik, hür olma gibi kavramlar bir üstünlük ifadesi sayılmazdı. Hâkimlere hitap ederken, onlardan davacı ve davalıya karşı eşit muamelede bulunmalarını isterdi. Her iki tarafın delillerini sunmalarına imkân vermelerini isterdi. Bu hususun onlar için farz olduğunu belirtirdi (Yektar, 2014: 98).

Suçlu kim olursa olsun İslam'da hepsine eşit davrandığı uygulamalardan anlaşılmaktadır. İslam'ın içeriğinden anlaşıldığı üzere adalet, hak, eşitliğe çok önem vermektedir (Er,1999:81).

Suçludan Toplum İçinde Bahsetme Şekli

Burdur Müftüsü Osman Artan bir röportajında; Hz. Peygamberin (s.a.v.) buyurduğu gibi "Bütün insanlar hatalıdır; hata yapanların Allah katında en hayırlısı tövbe edenlerdir" hadisinden anlaşıldığı üzere suça karışan insanlara yol göstererek örnek olunmalı ve onların doğru yolda ilerlemelerine yardımcı olunmalıdır.

Allah affedici ve bağışlayıcıdır; Bizlerde sorumluluğumuz altındaki bu kişilerin hata ve kusurlarını telafi edecek kadar kendilerine fırsat tanımalı; o kişileri uzun süreli cezalandırma yoluna gitmemeliyiz. Kur'an-ı Kerim'de ifade edildiği gibi "İnsan zayıf yaratılmıştır." Yaratılışı gereği zayıf olan insanın birçok düşmanı vardır. Bu düşmanlar nefis ve şeytan olup insanların ayağının kayıp düşmesine neden olmaktadır. Hata ve kusur işleme sonucunda ceza alan bu kişilerin toplumdan dışlanması ile en nihayetinde

topluma zararlı hale gelir ve suçluların suç işledikten sonra toplum tarafından olumsuz algı yaratılmadan bu insanların tekrar topluma kazandırılmalıdır. Bu görevde aile, öğretmen, din adamları, psikologlara ve yardımcı olacak toplumu ve bireyi ilgilendiren tüm kurumlara düşmektedir (<http://www.muftulukhaber.com/soylesi-haberleri-burdur-muftusu-osman-artan-ile-denetimli-serbestlik-uzerine-roportaj-15154.html>, 10 Mayıs 2015).

Suçu Kendisine Meslek Edinenlere Yaklaşımı

Hz. Peygamber suçu kendisine meslek haline getirmiş, cezayla uslanmayan suçluları bazen ta'zir cezası olarak ölüm cezasına çarptırabiliyordu. Dört defa hırsızlık yapmış olan bir hırsıza beşincisinde ölüm cezası vererek toplumu kötülükten korumayı hedeflemiştir. Bir başka suç olan içki içme konusunda ise üç defa içki haddi cezasına çarptırılmış bir kişiye dördüncüsünde öldürme emri vermesi de bir diğer örnektir. Bu durum Rasûlullah'ın suçun üstüne her ne pahasına olursa olsun kararlılıkla gittiğinin bir delilidir. Suçların tekrarı durumu Ebubekir döneminde de yaşanmıştır. Ebubekir zamanında dört kere hırsızlık yapıp beşinci de yakalanan bir kişi hakkında Ebubekir: Rasûlullah'ın beşinciye hırsızlık yaptığını tespit ettiğiniz bir hırsızı öldürün! dediğini en iyi bilen benim demiştir (Yektar,2014:111-112).

Suçluyu Affetmek

İslam ceza hukukunda suçlar “şahıslara karşı”, “topluma karşı” ve “Allah'a karşı” olmak üzere üç şekilde değerlendirilmektedir.

Kuranı kerim şahıslara karşı suçlarda af yetkisini herhangi bir otoriteye ya da başka bir makama değil, bizzat suç mağduruna vermiştir (Yıldırım, 2013:82-83).

Topluma karşı işlenmiş suçlardan olarak hırsızlık suçu bir topluma yönelik tehdit olarak algılanır ve Allah hakkına yönelik suç sayılır. Bundan dolayı mahkemeye intikal etmiş suçların affi yoktur. Bireyin Allah'a karşı işlemiş olduğu suçlardan büyük suçlar (şirk gibi) gibi suçlar dışında af dilemesi durumunda, kendisinin af olunacağına dair birçok ayet ve hadis vardır. Bu suçun cezası dünya da değil belki ahirette verilecektir (Güllü ve Can, 2014:213). Bu bağlamda İslam dini içinde önemli kabul edilen zamanlardan biri olan ve af anlamına gelen Beraat gecesidir. Bütün bu bilgiler değerlendirildiğinde İslam'ın suç işlemiş insanlara yönelik bir “rehabilitasyon” (yeniden uyum sağlama) sürecine vurgu yaptığı görülmektedir.

İslam dinindeki suçla alakalı kavramsal çerçevenin en önemli boyutlarından birisi de suçun bireyler arası, yani toplumsal düzlemde “kul hakkı” kavramı ile ifade edilen şeklidir. Bireyle Allah (c.c.) arasında gerçekleştiği kabul edilen suçların affedilmesi teorik olarak sadece Allah ile kul arasında bir husus iken, bireyler arası işlenen suçlarda suçtan etkilenen kişilerin affetmesi esastır.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODU

2.1. Araştırmanın Konusu ve Problemleri

Ülkemizin nüfusu arttıkça suç oranlarında da artışlar görünmektedir. Son zamanlarda suç oranlarındaki artışların suç türlerini ve suç işleme biçimlerini de değiştirdiği görülmektedir.

Suçlardaki artışın ve suç işlemenin şüphesiz çok fazla nedeni vardır (Rey,1967:38). Fakat suçun nedenleri arasında ülkenin siyasal yapısı, bireyin ekonomik durumu, psikolojik yapısı, genetik faktör, kanun uygulayıcıları ve kanun koruyucularının tutumları gibi birçok nedenleri vardır. Ancak bu etki organlarının insan ya da gruplar üzerinde ne kadar etki yaptığı bilinmemektedir. Suçla mücadelede suçun araştırılması kriminoloji biliminin yardımıyla daha bilimsel yapılmaktadır.

Söz konusu suç filini işleyen insan olduğu için, çevresinde inandığı değerlerden etkilenmekte ve aynı şekilde çevresini etkilemektedir. Toplumlar üzerinde insanların davranışları hayat biçimlerini en çok etkileyen; aile, okul, din, sosyal çevre ve son zamanlarda sosyal medya ve internet olduğu bilinmektedir. Ancak insanların hayatlarını geçmişten beri etkileyen hatta yaşam biçimi haline getirdiği din olgusunun bunların başında geldiği söylenebilir (Berger,1993:58). Bu etkiler zincirinde son zamanlarda sosyal medya ve internetin insan üzerinde çok büyük egemenlik kurduğu ve daha uzun bir süre etkili olacağı görünmektedir.

Dinler açısından olaya bakıldığında, “din” insan davranışlarını etkileyen önemli kurumların başında gelmektedir. Her dinde olduğu gibi insanların ibadetlerini daha yoğun yaşadığı belirli zamanlar yer almaktadır. İslam dininde de insanların ibadetlerini daha yoğun yaşadığı belirli zamanlar bulunmaktadır. Bu önemli gün ve gecelerde dine karşı daha hassa olunmakta çeşitli dini etkinlikler yapılmaktadır. Ancak bu dini günlerin insan üzerindeki etkisi inandığı dinin yoğunluğuna ve hissettiği etki derecesine göre değişmektedir. Bu kapsamda çalışmamızın bu kısmında insanlar\toplumlar için önemli olan din olgusunun önemine değinmek daha anlamlı olacaktır.

Din, bu önemi itibarı ile birçok kişi tarafından farklı şekillerde tanımlanmış ve farklı şekillerde önemsenmiştir. Kimi zaman geri kalmışlığın nedeni, kimi zaman modern

sorunların çözümü olarak görülen din; ideolojik bir bakış açısı ile Marksist düşüncenin bir örneği olarak Ludwig Feuerbach gibi kültürel gelişim sürecinde insanların ürettiği düşünce ve değerler olarak görülebilmektedir (Altıntaş, 2005:37).

İdeolojik görüşler ya da bilimsel düşüncenin belki de ender ortak yönlerinden biri de dinin önemini bize göstermeleridir. Sosyolojik düşünce sisteminde din, toplumun temeline yerleştirilmiştir. Dinin toplum için vazgeçilmez bir unsur ve tüm toplumların temel kurumlarından olduğuna dair bir mutabakat söz konusudur (Wach,1974:40). Din sosyal hayatta bireylerin zihniyetlerini ve sosyal yaşamlarını şekillendirmektedir. Bu sayede aktörlerin kurguladıkları dünyanın temeline dini yerleştirmek mümkündür (Berger,1993:58).

Din, değerler ve normların köklerini elinde bulundurması bakımından, toplumumuz gibi geleneksel yapılar ile şekillenen ilişkilere haiz toplumlarda önemli bir etkinliğe sahiptir. Her ne kadar çeşitli nedenlerle dinin etkisi azaltılmak istensede din toplumlarda etkisini sürdürmektedir (Mardin,2003:156).

Suç olgusu, toplumlarda sosyolojik ilginin artmasını sağlayan önemli problemlerden biridir. Sosyolojik geleneğin toplumlardaki problemlerden beslenmesi, suç ve sosyoloji ilişkisinin canlılığını sürekli korumasını sağlamıştır. Özellikle son yüz yılda globalleşen dünyada iletişim çağı geçmişten beri en etkili dönemini yaşamakta ve dünyanın her hangi bir yerinde olan olaylar bir başka bölge de anında haberdar olunmakta ve yaşanabilmektedir.

Suç oluşumunun yanında suçun daha akıllıca ve hızlı işlenmesinde globalleşmenin rolünün etkili olduğu söylenebilir. Suç olgusu sadece ülkemizde değil dünyada çok önemli yere sahiptir. Örneğin bugün dünyanın siyasi, askeri ve ekonomik lideri olan ABD'nin; göç dalgaları, sosyal düzensizlik, kadına yönelik şiddet, toplumsal gruplar arası çatışma, çocuk suçluluğu, suç sayısı daha da arttırılabilecek birçok problem ile gelişim süreci boyunca baş etmek zorunda olduğunu belirtmek gerekir (Peck ve Bryant,2007:6).

Bugün dünya nüfusunun %5'ini oluşturan ABD, tüm dünyada cezaevlerinde olanların %25'ini bulundurmaktadır (Giddens,2005:236). Aynı problemlerle sosyoloji biliminin oluşum sürecini gerçekleştiren Avrupa toplumlarının, gelişmiş ve dünyanın gelişmekte olan tüm ülkelerinin karşılaştığı söylenebilir.

Din, fonksiyonları bakımından düşünülduğünde suçun engellenmesinde toplumların sahip olduğu önemli bir değer sistemidir. Tabii ki değerlerin önemi toplumdaki problemlerin aşılması için bireylerin zihinlerinde belirli standart ve şablonlar oluşturmalarıdır.

Normlarla da sıkı bir ilişki içindedirler. Normlar belli şartlar içerisinde, toplum iştirakçilerinin neleri yapıp neleri yapmayacaklarını gösterirler. Değerler ise belli durum ve şartlardan bağımsız olan ve arzu edilene gösteren standartlardır. Normlar değerlere göre daha belirli ve sosyal bakımdan daha emredicilerdir. Bir değer, birçok normun temeli olabilir. Aynı suretle bir norm çeşitli değerlere dayanabilir(Dönmezer,1984:254).

Genel olarak değişimin hızlandığı endüstrileşme ve kentleşme ile birlikte toplumların artan bir suç profili ile karşı karşıya kaldığı söylenebilir. Elbette bu artışın zaman zaman kısa periyotlar halinde bir düşüş seyri gösterdiğini de belirtmek gerekir. Örneğin Amerika'da son 15 yılda, sert adalet sistemine veya ekonomik gelişmeye bağlı olduğu tartışmaları ile birlikte, suç istatistiklerinde bir düşüş görülmektedir (Giddens,2005:236). Gelişmiş ülkeleri takip eden ülkeler için de standart bir endüstrileşme sorunu olarak suç; gün geçtikçe artan ve toplumsal düzeni aksatan veya bozan bir tehdit olarak mücadele edilmesi gereken bir toplumsal olgu ve gerçekliktir.

Suç, oldukça zengin bir teoriler zincirine sahiptir. Onunla ilgilenen bilimlerin iddiaları, onun hakkında yapılan çalışmalar ve araştırmaların oldukça geniş bir yelpazeden elde edilen veri kaynağını oluşturmaktadır. Fakat suçlu davranışın nedeni ile ilgili söylenecek etkenlerin sonunu getirmek oldukça güçtür (Kirman,2004:214).

Bu çerçevede ele alındığında suçlu davranışın ortaya çıkmasında veya toplumsal bütünleşmenin sağlanmasında dinin önemli bir fonksiyonu olmalıdır. Cezalandırma sistemlerinin temelinde bulunan kriterlerin düzenleyicisi olan hukuki sorunlara, düzeni koruma adına destekleyici bir işlev sahibi olan toplumsal kurumlar içerisinde din, önemli bir kontrol kurumu olarak etkide bulunmaktadır.

Sosyal kontrol kuramına göre insanların suç işleme davranışından ziyade düzene uyma eğiliminden hareket edilen bir anlayış vardır. Buna göre "insanlar neden suç işler?" sorusundan ziyade "insanlar neden düzene uyar?" sorusu hareket noktası olmalıdır. Din düzenin sağlanmasındaki işlevi bakımından suçu engelleyen bir kurum olarak düşünülmektedir. Ancak batının gelişim sürecinde olduğu gibi günümüz gelişen

lkelerinin anlayışlarındaki dini etkilerin suçun ortaya çıkışında etkili olduğunu savunanlarda az değildir.

Özellikle semavi dinler başta olmak üzere diğerk dinlerinde ortak özelliklerinden bahsedilmiş ve dinin toplumlar üzerindeki etkisi anlatılmaya çalışılmıştır. İnsan ve toplumlar için vazgeçilmez bir kontrol aracı olan din kurumunun tarihi serüvende etki derecesinin dalgalı bir seyir izlediği söylenebilir. Yaşadığımız bu yüzyılda insan hayatına giren ve çok etkili olan sosyal medya ve türevleri insanların hayatlarına şekil veren çok etkili bir araçtır. Dolayısıyla toplumları yönlendiren bir unsurdur. Bu durumda din ve diğerk insanı etkileyen kurumların etki derecelerinin azaldığından bahsedilebilir.

Yukarıdaki paragraflar her ne kadar din kurumunun insan hayatının davranış ve hayat biçimindeki etkisinden bahsedildiğinde çok etkili ve olumlu yönde davranış değişikliği yaratsa da bireylerin suç işleme konusunda din tek başına mücadele etmekte yetersiz kalmaktadır. İnsan biyolojik, sosyal, psikolojik durumlarının zamana göre değişiklik göstermesi ve suç işlemede bu unsurların önemi yadsınamaz bu kapsamda din olgusu olumlu davranış değişikliği yaratmış olsa da bu faktörler unutulmamalıdır.

Bu bilgi ve düşünceler ışığında anket çalışmamızda suç işlemiş bireylerin kutsal günlere bakış açısını tespit etmek için, özellikle dini bilgi ve dine karşı tutumlarını ölçmeye yönelik sorular sorulmuş ve bunun tespiti için şu tip sorulara cevap aranmıştır. Hükümlülerin dindarlık düzeyleri nedir? Hükümlülerin günlük yaşamlarında din ne kadar etkilidir? Dini ibadetlerini ne sıklıkla yapmaktadırlar? Din suç işlemede önleyici etki yapar mı?

Asıl araştırılması gereken konumuz ise hükümlülerin İslam dini açısından kutsal kabul edilen zamanlarla ilgili düşünceleriyle alakalıdır. Bu bağlamda cevap aranması gereken sorular; **Hükümlülerin mübarek günlere olan inançlarında artma ya da azalma değişimi cezaevine girmeden önce ve sonra hangi yönde olmuştur? Mal varlığına yönelik işlenen suç oranı ile Kişilere karşı işlenen suç oranı nedir?** şeklindeki sorular araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda cevaplandırılmaya çalışılacaktır.

2.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Toplumların devletlerin geleceği ve uzun süre ayakta kalmaları için belirli kurallar oluşturulmaktadır. Bu normlara uygun davranışlarda bulunmamak çok büyük önem arz etmekte ve incelenip çözüm üretilmesi gereken önemli konuların başında gelmektedir. Dünyada birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de toplumsal düzeni sağlayan kuralların ilki hukuk kurallarıdır. Hukuk kurallarına uymamak sapkın davranış olarak nitelendirilir ve uyulmaması durumunda ihlal edene yaptırım kuralları uygulanır.

Din ise, ülkemizdeki inanç sistemine bağlı değerler ve aktörlerin davranışları üzerinde şekillendirici bir etkiye sahiptir. Günümüzde ötekileştirme, farklılaştırma, bütünleşme ile ilgili süreçlerin tahlilinde medya ve siyaset gibi toplumun tepkisel eylemlerini motive eden unsurların gündemlerinin sıklıkla bu konulara kayması, dinin toplumumuzdaki etkinliğini göstermektedir.

Çalışmamızın en önemli amaçlarından birisi İslam dininin hukuki kaynaklarının incelenip suç işleme konusunda suç işlemeye teşvik edici ya da şüpheli olabilecek maddelerini ortaya çıkarmak, aynı zamanda suçu önleyebilecek kurallarına değinilip toplumların sosyal hayatlarına olumlu ve olumsuz yansımaları ele alınarak suç işlemede nasıl etki yarattığını ortaya çıkarmaktır.

Konumuzun gereği olan mukaddes günlerin adi suçlar üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerini ortaya çıkarmak temel amacımızı oluşturmaktadır. Bunun için hukuk kurallarının yanında etkili olan din kurallarını irdeleyerek dinin, toplumsal ve sosyal düzende suça etkisini ortaya çıkarmaya çalışmaktayız.

İnsan hayatında çok önemli yere sahip olan din, yukarıdaki bölümde de ifade edildiği gibi suçu önlemede tek başına yetersiz kalmaktadır. ayrıca bu çalışmada suç genel bir olgu olduğu için bölgesel bazda değil genel olarak incelenip suçun azaltılmasında etkili olabilecek kurumları ve faktörleri belirleyerek bilim dünyasına katkı sağlamak hedeflenmiştir.

Araştırmanın Önemi

Din, insanları derinden etkileyen ve hayatlarına önem veren bir olgudur; tabiatındaki evrensel değerler ile insanın kişiliğini olumlu yönde geliştirmesinde faydalanacağı bir kaynaktır. Bilim dünyasında araştırma konularının irdelenmesinde birçok bilim dalının

koordinasyon halinde çalışarak çözüm yolu aradığı konulardan biri olan suç olgusu psikoloji, sosyoloji, hukuk, tıp, genetik gibi merkezine insanı alan bilim dallarının desteği olmadan çözülemeyecek bir olgudur. Bu kapsamda suçun çözümlenmesi profesyonellik ve çok çalışmakla mümkündür. Ancak insanlığın var oluşundan bu yana suç olgusunun her zaman var olduğu düşünüldüğünde gelecekte de suçun olacağı araştırmacıların hem fikir olduğu bir durumdur. Burada amaç mümkün olduğu kadar suç olaylarını minimize etmektir.

Araştırmanın önemi, değişen ve gelişen dünyada; insanlar bu değişimin ve gelişme gösteren teknoloji gibi birçok alanda sıkışıp kalmıştır. Bu değişimlerin insan üzerinde ki olumlu ve olumsuz değişimler hiç şüphesiz yaşadığı ortamın örf, adet, gelenek, görenek, kültürel, hukuki ve siyasi yapıların değişmesine neden olmaktadır. Bu sistem içerisinde gerek inanışları doğrultusunda gerek hukuk sistemleri çerçevesinde sapma davranışlar gün geçtikçe artmaktadır. Zamana göre farklı suç çeşitleri ortaya çıkmaktadır. İşte bu yüzden ki insan denilen bu mekanizmanın nasıl bir yapıya sahip olduğu; özellikle psikolojik ve sosyolojik yapılarıyla insanı keşfetme, insana etki eden unsurları ortaya çıkarma özellikle din olgusunun insan üzerindeki etkisinin hangi yönlü olduğunu tespit etmek önem arz etmektedir.

Din ve suç üzerine yapılan çalışmalarda batılı ülkelerde farklı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bazı çalışmalar dindarlık düzeyi yükseldikçe suç işleme davranışının arttığını, bazı çalışmalarda ise dindarlık düzeyi arttıkça suç oranının düştüğünü göstermektedir. Bunun yanında dindarlıkla suç davranışı arasında herhangi bir ilişkinin bulunmadığı ve sadece bazı suç türleri ile dindarlık arasında bir ilişki olduğunu bildiren çalışmalarda bulunmaktadır.

Avrupa ve Amerika'da yapılan bu çalışmaların çoğu Hıristiyanlık dinine mensup kişiler üzerinde yürütülmüştür. Bu nedenle bu bulguların Müslüman bir ülke olan ülkemizde aynı şekilde işleyip işlemediği bilinmemektedir. Ülkemizde malesef suç ve din ilişkisi konusunda çok az sayıda çalışma bulunmaktadır.

Tüm dinlerde insanların diğer günlere ve gecelere nazaran daha fazla önem verdiği günler ve geceler vardır. Mesela dini bayramlar gibi. Çalışmamız ise başta İslam dini olmak üzere diğer batı dinlerini de kapsayacak şekilde din ve suç üzerine çok geniş kapsamlı araştırma yapıp, yerli ve yabancı kaynaklar irdelenmiş, buna benzer yapılan

çalışmalar meta analizi yapılarak eleştirel bakış açısıyla incelenip değerlendirilerek tartışma bölümünde sunulmuştur. İslam dini açısından mübarek zamanlarda işlenen suçlar Sakarya İl Emniyet Müdürlüğü'nün verilerinden hareketle istatistiki tablolar oluşturularak, kutsal zamanlardaki suç oranlarında artışlar ve azalışlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Aynı şekilde İstanbul Kartal Kapalı ve Açık Ceza İnfaz Kurumu'nda ve Sakarya L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda adi suçlar kapsamında hükümlülerin dindarlık ve kutsal günlere bakış açıları ortaya çıkarılarak suç ile bağlantı kurulmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda bilim dünyasına katkı sağlayacağı düşüncesiyle çalışmamız önemli bir yere sahip olduğu düşünülmektedir.

2.3. Araştırmanın Temel Hipotezleri

Hipotez; bilimsel yöntemde olaylar arasında ilişkiler kurmak ve olayları bir nedene bağlamak üzere tasarlanan ve geçerli sayılan bir önerme olarak tanımlanabilir (Karasar,1995:72). Bu bağlamda çalışmamızın hipotezlerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Mübarek günlerdeki suç oranlarını diğer günlere nazaran düşüktür.
- Katılımcıların hükümlü olduktan sonra dine bağlılıkları artmaktadır.
- Din, suç önlemede tek başına yeterli etken değildir.
- Hükümlülerin eğitim seviyeleri düşüktür.
- Hükümlüler ile anne-babalarının eğitim seviyeleri arasında anlamlı ilişki vardır.
- Hükümlülerin sürekli çalışabilecekleri bir meslekleri yoktur.

2.4. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Özellikle suç istatistiki alanında ve suç türleri yönünden bazı kapsam ve sınırlılıklar bulunmaktadır. Bir fiilin suç sayılması ya da suç türünün belirlenebilmesi için kovuşturma evresinin tamamlanmış olması gerekmektedir. Bundan dolayı polisin bir olay sonucu gözaltına aldığı kişiler şüpheli konumundadır. Ancak Emniyet Genel Müdürlüğü şüphelileri bir suç sınıfına koyduğundan bazı kısıtlamalar getirmiş ve gruplandırmıştır. “Mala Karşı Suçlar” ve “Şahsa Karşı Suçlar” şeklinde sınıflandırmaya gitmiş ve bu sınıflandırma sadece bir bölümünü kapsamaktadır.

Bu bağlamda çalışmamızın kapsam ve sınırlılıklarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- Sakarya ilinde polisin görev ve sorumluluk alanlarındaki “kişilere” ve “mala karşı” işlenen adi suçlar suçlar ile sınırlıdır.
- Çalışmamız adi suçlar kapsamında cezaevinde hüküm giymiş 18 yaş üzeri erkekler ile sınırlandırılmıştır (tutuklular ankete dâhil değil).
- Araştırma bulguları Sakarya İl Emniyet Müdürlüğü suç istatistikleri, Türkiye İstatistik Kurumu suç istatistik verileri ve daha önce ceza evinde hükümlüler üzerine yapılmış anket veri sonuçlarından suça etkisi bakımından önem taşıyan istatistiklerle sınırlıdır.
- Araştırmada Sakarya İl Emniyet Müdürlüğü verilerinden 2009-2011 ile 2012 yılının ilk 6 ay verileri ile 2012 yılı kandiller ve kadir gecesini suç istatistiğinden yararlanılmıştır. Bunun yanında adi suçlardan hüküm giyenlerin sayıca fazla olduğu İstanbul’daki Kartal Açık ve Kapalı Ceza İnfaz Kurumu ve Sakarya L tipi Ceza İnfaz Kurumu verileri ile sınırlıdır.
- Yapılan araştırma sonucu elde edilecek veriler zamana ve şartlara göre değişebilen olgular olduğundan bulguların ve değerlendirmelerin geçerliliği çalışmanın yapıldığı zaman aralığı ile sınırlıdır.

2.5. Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri

Dünyada ve ülkemizde olduğu gibi dini benimsemiş mensupları tarafından dini algıların bir standarda bağlanması, herkesin aynı derecede inanması beklenmemektedir. Ülkemiz aile yapıları bakımından ne çekirdek ne geleneksel, inanç bakımından ne dindar ne inançsız, dayanışma biçimi bakımından ne köylü ne şehirlili olan birçok bireyin toplumumuzdaki varlığı; geçiş sürecindeki bir toplum olduğumuzu gösteren emarelerdir. Son zamanlarda kırsaldan şehirlere göç hızla artsa da köylerden bağ tam anlamıyla kopmuş değildir. Ülkemiz, bireylerin dini algıları bakımından geleneksel ve modern arasında gidip gelen, kitle iletişim araçları ve gelişen iletişim teknolojilerinin toplumdaki değer yapıları üzerinde bir baskı unsuru haline gelmesi ile dindarlığı çeşitli boyutlara ayrılan ve dini algılar bakımından oldukça farklı kanatların oluşmasına zemin hazırlayan bir süreç içindedir (Taş, 2005:45-53). Dindarlık derecesiyle doğrudan ilgili olan mübarek zaman dilimlerinin de duygu yoğunluğundaki değişikliklere neden olduğu söylenebilir.

Bu bilgiler doğrultusunda araştırmamızın teorik çerçevesinin oluşturulmasında, öncelikle bu konuda ülkemizde yapılan çalışmalarla ilgili literatür taraması yapılmıştır. Kitap, dergi, makale, tez, internet kaynakları incelenmiştir. Ayrıca daha önce cezaevlerinde dindarlık ve suç ilişkisi üzerine yapılan anket ve görüşme usulü çalışmalar irdelenmiş; dinin suç üzerindeki etkisi ve bunun yanında etkili diğer olgular incelenmiştir.

Teorik çerçevede sunulan bilgilerin daha da aydınlatıcı olması nedeniyle Sakarya İl Emniyet Müdürlüğü'nce oluşturulmuş, 2009-2011 yılları ile 2012 yılının ilk altı ayını kapsayan, polisin görev ve sorumluluk alanındaki bölgelerde suç istatistik verileri talep doğrultusunda alınarak adi suçlar kapsamında mala ve şahsa karşı işlenen suçlar istatistiki tablolara dönüştürülmüştür. Çalışmamızın daha destekli ve bilgilerin güçlendirilmesi amacıyla Emniyet Müdürlüğü verilerine ek olarak anket çalışması yapılmıştır.

Araştırmaya esas olan veriler anket uygulaması ile elde edilmiştir. Adalet Bakanlığından alınan izin çerçevesinde çalışmanın yapıldığı kurum olan İstanbul'da bulunan Kartal Açık ve Kapalı Ceza İnfaz Kurumu ile Sakarya L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu yönetiminin uygun gördüğü tarihlerde cezaevi çalışanlarının yardımı ile hükümlülere anket uygulanmıştır.

Anket uygulaması öncelikle Kartal Ceza İnfaz Kurumunda gerçekteştirilmiştir. Kartal Ceza İnfaz Kurumu, ayrı binalarda kapalı ve açık cezaevi şeklinindedir. Sakarya ve Kartal cezaevi yetkilileri kapalı cezaevinde hükümlülerin kanun gereği 10 kişiden fazlasının bir araya getirilmesinin yasak olduğunu ibraz etmişlerdir. Aynı şekilde koğuşlara gitmemizin hatta gözlem amaçlı bulunmamızın dahi kesinlikle mümkün olmadığını belirtmişlerdir. Ayrıca kapalı cezaevindeki hükümlüleri güvenlik nedeniyle bir araya getirmemeleri için yemekleri de koğuşlara dağıtılmak suretiyle mümkün olduğunu belirttiler. Bu doğrultuda on kişilik gruplar halinde anket çalışması yapılabilecek uygun bölümün (yemekhane, konferans salonu gibi) olmadığını da eklemişlerdir.

Bunun üzerine anket çalışmasının güvenilirliğini ve doğru anlaşılmasını sağlamak amacıyla anketi dağıtacak cezaevi yetkililerine anket okunarak anlatılmış, hangi amaç ve doğrultuları ankette yazmasına rağmen tekrarlanıp söylenerek dağıtılması istenmiştir.

Bu şekilde görevlilerin anketleri hükümlülere dağıtırken açıklama yaparak dağıtılması sağlanmıştır. Ankete katılmanın zorunluğu olunmadığı hükümlülere söylenmiştir.

Kapalı cezaevinde hükümlülerle görüşmek mümkün olmadığı için iletişime geçilememiştir. Ancak açık cezaevinde kalan hükümlüler ile görüşme yapmamız mümkün olmuştur. Bu kapsam da hükümlülerin çoğunun toplanabileceği en uygun yerin yemekhane olduğunu belirterek gruplar halinde yemekhane de hükümlüler ile iletişime geçilmiştir. Burada anket soruları hükümlülere tek tek okunarak cevaplandırılmıştır. Bazı hükümlülerin anlayamadıkları sorular olmuş, bu sorular açıklığa kavuşturularak cevaplanması sağlanmıştır.

2.5.1. Araştırmanın Modeli

Bir araştırmada model, araştırmanın konusunun belirlenmesinden araştırmanın sonuçlarını ortaya koyuncaya kadar geçen süreçte gerçekleşen tüm faaliyetlerin bütünüdür (Arslantürk, 1999:39). Araştırma amacına uygun bir şekilde, uygun verilerin toplanması ve bu verilere uygun çözümlenmeler yapabilmek için gerekli şartların düzenlenmesi araştırmanın modelini oluşturmaktadır. Araştırmacı içinde bulunduğu duruma göre bu temel yaklaşımlardan faydalanmak zorundadır.

Araştırmamızın modeli öncelikle teorik çerçevede araştırılıp değerlendirilmiştir. Bu bilgilerin daha açıklayıcı ve aydınlatıcı olması amacıyla Sakarya İl Emniyet Müdürlüğü verilerinden yararlanılmış ve İstanbul ve Sakarya illerinde yukarıda bölümlerde belirtilen cezaevlerinde anket çalışması yapılmıştır.

Anket çalışmasında hükümlülerin kutsal gün algıları ve verdikleri değerler ölçülmeye çalışılmıştır. Bunların yanı sıra hükümlülerin dindarlık durumları ölçülmüştür. Bu ölçülen değerler demografik özelliklere dair sorulan sorular ile ilişkisi olup olmadığı değerlendirilmiştir.

2.5.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Sosyal bilimlerde araştırmalarda evreni temsil edebilecek büyüklükte, nispeten sayıca az olan örneklem tespit edilerek araştırma verileri elde edilmektedir. Örneklem Bilgiseven tarafından şu şekilde tanımlanmıştır: “İncelenecek olan büyük grubun bütün vasıflarını temsil eden bir parçasının belirli kurallara uyulmak suretiyle seçilmesi işlemi.”(Bilgiseven, 1994:203).

Araştırmamız adi suçlar kapsamında hüküm giymiş mahkûmlar üzerinedir. Ancak kadın ve çocuklar bu araştırmaya dâhil edilmemiştir. Çünkü çocuk suçluluğu ayrıca incelenmesi gereken bir özelliğe sahip olup, çocuklar üzerine uzmanlaşmış branşların araştırma yapılması daha uygun olacağı düşüncesiyle ele alınmamıştır. Kadınların çalışmamıza dâhil edilmeme sebebi ise, Kartal Açık ve Kapalı Cezaevi'nde kadın hükümlülerin bulunmamasından dolayı ele alınamamıştır. Sakarya L tipi kapalı cezaevinde ise kadın hükümlülerin sayısı 50'dir. Buradaki kadın hükümlülerin tamamına dağıtmış olduğumuz anketlerden 25'i tarafımıza gelmiş ve bunların 5 tanesi demografik özelliklerini yazıp soruları boş bırakmışlardır. Kadınlar toplam 20 ankete cevap verdiği ve bundan dolayı sayılarının yetersiz olacağı düşüncesiyle cinsiyet üzerinden karşılaştırmada hatalı cevaplar ve ilişkiler kurulmaması açısından kadınlar anket çalışmasına dâhil edilmemiştir. Ancak bu çalışmadan önce, cezaevlerinde din ve suç üzerine yapılan diğer araştırmacıların çalışma sonuçlarındaki kadınların suç oranları çalışmamızda değerlendirilmiştir.

Cezaevi anket çalışmalarına ek olarak evren ve örneklem kitlemiz, Sakarya ilinin tüm ilçelerindeki polisin görev ve sorumluluk alanındaki bölgelerde mala ve şahsa karşı işlenen adi suç verilerinin istatistikî tablolar halinde oluşturularak mübarek gün ve gecelerle ilgili ilişkisini incelemek olacaktır. Dinin suç oluşumunu önlemede olumlu ve olumsuz etkilerini Sakarya ve İstanbul illerinde incelendiğinde çalışmamızın evrenini bu şehirler oluşturmaktadır.

2.5.3. Verilerin Toplanması ve Güvenirliği

Uygulamamız olan anket çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. Anketin birinci bölümünde hükümlülerin bağımsız değişkenlerini oluşturan demografik özelliklerinin yer aldığı 12 soru yer almaktadır. İkinci bölüm; hükümlülerin kutsal gün algılarının ölçülmeye çalışıldığı bölümdür. Hükümlü olmadan önce ve hükümlü olduktan sonra kutsal günleri inanç ve ibadetle geçirme, ayrıca kutsal günler ve suç ilişkisinin ölçülmeye çalışıldığı 20 sorudan oluşmaktadır. Üçüncü ve son bölüm ise hükümlülerin dindarlık düzeylerinin ölçülmesi için oluşturulmuş sorulardır. Bu bölümde ise 22 soru yer almaktadır. Hükümlülerin dini bilgileri, sosyal hayatta dine ve din ile suç arasındaki ilişkiye bakış açılarını tespit etmek amacıyla oluşturulmuş sorulardır.

Ankette “likert” tipinde iki tip beşli derecelendirme seçenekleri kullanılmıştır. İkinci bölümün birinci sorusu olan “Mübarek gün ve gecelerin önemine inanır mısınız?” sorusunun şıkları “Kesinlikle inanırım” , “İnanırım”, “Ne inanırım ne inanmam”, “İnanmam”, “Kesinlikle inanmam” şeklinde derecelendirilmiştir. Bu sorunun dışında kalan soruların cevapları “Kesinlikle katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Ne katılıyorum ne katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kesinlikle katılmıyorum” diğer beş seçeneqli cevaplar ise “Her zaman”, “Sıklıkla”, “Bazen”, “Nadiren”, “Hiçbir zaman” şeklinde beş seçenektan oluşmaktadır.

Cevaplar SPSS programında değerlendirilirken sorulara verilen cevaplar aşağıdaki gibi puanlar verilerek girilmiştir.

Kesinlikle katılıyorum	=	Her zaman	=	1
Katılıyorum	=	Sıklıkla	=	2
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	=	Bazen	=	3
Katılmıyorum	=	Nadiren	=	4
Kesinlikle katılmıyorum	=	Hiçbir zaman	=	5

Bu bağlamda sonuçlar değerlendirilirken soruların ortalamaları alınarak değerlendirilmiştir. Ortalamalar ise 1 ila 5 arasında olduğundan, ortalamanın 1’ e yakın olması kesinlikle katılıyorum/ her zaman seçeneğine yakın olduğu anlamına gelmektedir. 5 ise kesinlikle katılmıyorum/hiçbir zaman seçeneğine yakın olduğu anlamına gelmektedir. Bu bağlamda ortalamanın düşük olması yani 1’e yakın olması soruya verilen cevabın o kadar güçlü olduğu anlamına gelmektedir.

Veri Toplama Aracının Geçerliliği ve Güvenirliği

Cezaevinde bulunan hükümlülerin eğitim seviyeleri göz önünde bulundurulduğunda okula gitmeyenlerinde olabileceği düşünülerek soruların ona göre hazırlanmasına dikkat edilmiştir. Anlaşılmayan bazı sorular çıkarılarak anketin şu anki mevcut hali oluşturulmuştur. Anket önce bu şekilde cezaevi dışında rastgele seçilen 10 kişiye uygulanmış bunların eğitim durumları 1 ilkokul mezunu, 6 lise mezunu ve 3 üniversite mezunu kişilerden oluşmaktadır. Yaş grubu ise 1 kişi 18-25, 5 kişi 26-35, 2 kişi 36-45 ve 2 kişi 56 ve üstü yaş grubundan oluşmaktadır. Bu on kişiye anket soruları verilerek kendilerinin cevaplandırmaları ve anlayamadıkları soru ve cevaplar olup olmadıkları

sorulduğundan bazı sorularda ve cevaplarda anlam açısından zorluk çektikleri fakat iki defa okunduktan sonra anlaşılabilceği beyanında bulunmuşlardır. Sorular başkası tarafından okunduğunda ise anlam yönünden zorluk çekmediklerini söylemişlerdir. Bu kapsamda soruların hükümlüler tarafından anlaşılabilceği düşüncesiyle herhangi bir değişiklik yapılmadan sorulmuştur.

Cezaevlerinde toplam 552 hükümlünün anketi değerlendirilmeye alınmıştır. Anketin sağlıklı olabilmesi için hatalı dolduranlar, okumadan işaretleyenler, bilerek ya da bilmeyerek yanıltıcı cevap verenlerin elenmesi açısından bazı sorular arasında Crosstabs yani çaprazlama yapılarak çelişkili ifadeler incelenmiş ve 18 kişini ankete çelişkili cevap vermesinden dolayı bu kişilerin formları anketten çıkartılmıştır.

Tablo 3: Çaprazlama (Crosstabs) Yapılan Soruların Sonucu

		Ahiret günü ve ölümden sonra hayat vardır.					Toplam
		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	
Mutlak kudret sahibi olan Allah birdir ve gerçekten mevcuttur.	Kesinlikle katılıyorum	460	24	12	3	5	504
	Katılıyorum	2	22	2	2	2	30
	Ne katılıyorum ne katılmıyorum	0	2	4	0	0	6
	Katılmıyorum	0	0	0	1	1	2
	Kesinlikle katılmıyorum	1	0	0	1	4	6
Toplam		463	48	18	7	12	548

Dindarlık sorularından “Mutlak kudret sahibi olan Allah birdir ve gerçekten mevcuttur.” sorusu ile “Ahiret günü ve ölümden sonra hayat vardır.” Çaprazlama yapıldığında görüldüğü gibi mutlak kudret sahibi Allah’ın bir ve gerçekten var olduğuna kesinlikle katılıyorum cevabını verenlerden 5 kişi ahiret günü ve ölümden sonra hayatın varlığına kesinlikle katılmıyorum cevabını vermiştir. Aynı şekilde ahiret gününe kesinlikle katılıyorum cevabını veren 1 kişi Allah’ın varlığına ve bir olduğuna kesinlikle

inanmıyorum cevabını vermiştir. Bu şekilde çelişkili cevap veren 18 kişinin anket formları çıkarılmıştır. Bunun sonucu olarak anket 534 kişi üzerinden değerlendirilmiştir.(4 kişi bu sorulara cevap vermemiştir).

Hükümlülerin kutsal gün algılarını ölçmek amacıyla ikinci bölümde 24 soru sorulmuştur. Anket çalışması bittikten sonra anketin güvenilirliği Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ile ölçülmüştür. İlk ölçümde anketin alfa değeri 0,71 çıkmıştır. Anketin güvenilirliğini artırmak amacıyla anketin ikinci bölümünün 8. sorusu “Mübarek gün ve gecelerin önemiyle alakalı ailemden bir şey öğrenmedim.”, 15. sorusu “İnsan kontrolden çıkınca mübarek günlerde bile en büyük suç oluşabilecek eylemleri işleyebilir.”, 17.sorusu “İnsanlar mübarek günlerde ve normal günlerde aynı oranda suç eylemlerini gerçekleştirir.” ve 23. sorusu olan “Hapishanede mübarek gün ve gecelerin diğer gün ve gecelerden bir farkı yoktur.” soruları çıkarılarak tekrar tekrar güvenlik katsayıları ölçülmüş ve 4. denemede anketin son alfa değeri 79,7 olarak hesaplanmıştır. Sonuç olarak kutsal günlere dair soruların sayısı 20’ye düşürülmüştür.

Hükümlülerin dindarlık durumlarına karşın üçüncü bölümdeki soruları da aynı şekilde Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ile ölçülmüş ve anketin alfa değeri 0,83 çıkmıştır. Bu kapsam da dine dayalı sorularda eksiltirme yapılmamıştır.

2.5.4. Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde yüzde ve frekans dağılımı, aritmetik ortalama, varyans analizi (Anova), Lsd Post-hoc çoklu karşılaştırma testleri kullanılmıştır. Diğer bağımsız değişkenlerin ölçekler ile karşılaştırılmasında varyans analizi (Anova) kullanılmıştır. Araştırma sonucunda tutum düzeylerinin farklılaşığına ilişkin bir sonuca varıldığında, hangi gurupların tutum düzeylerinde farklılaşmalar bulunduğunu tespit etmek için Lsd Post-Hoc testi uygulanmıştır. Söz konusu testlerde anlamlılık 0,05 olarak alınmıştır.

Sakarya İl Emniyet Müdürlüğü suç istatistik verilerinin analizi Microsoft Office programlarından yararlanılarak tablolar oluşturulmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

3.1. Anket Bulguları

Çalışmada hükümlülere üç bölümden oluşan anket soruları yöneltilmiştir. Birinci bölümde hükümlülere 12 soru sorulmuştur. İkinci bölüm hükümlülerin kutsal gün algılarını ölçmeye dönük sorulardır. Toplam yirmi dört soru sorulmuştur. Ancak anketin güvenilirliğini ölçmek amacıyla Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısıyla ölçülmüş ve dört soru çıkartılarak güvenilirlik kat sayısı 79,7 olarak artırılmıştır. Bu bağlamda hükümlülerin kutsal gün algıları yirmi soru üzerinden değerlendirilmiştir. Anketin üçüncü ve son bölümünde ise dindarlık düzeylerini ölçmeye yönelik 22 maddelik soru yöneltilmiştir.

Hükümlülerin kutsal güne bakışları, kutsal gün algıları, kutsal gün algılarının birbiri içerisindeki ilişkilerini ya da demografik özelliklerle olan ilişki durumları ve tutumları aşağıdaki tabloda belirtilen değerler aralığında derecelendirilmiş ve tutumları hesaplanmıştır.

Tablo 4: Soruların Tutum Derecesi

Puan aralığı	Ortalama	Tutum derecesi	Eşdeğer cevap
1-5	1,00-1,79	çok yüksek	kesinlikle katılıyorum/ her zaman
	1,80-2,59	yüksek	katılıyorum/sıklıkla
	2,60-3,39	orta	ne katılıyorum ne katılmıyorum/ bazen
	3,40-4,19	düşük	katılmıyorum/nadiren
	4,20-5,00	çok düşük	kesinlikle katılmıyorum/ hiçbir zaman

Sorular karşılaştırıldığında ya da aralarındaki ilişki ölçüldüğünde 1,00-1,79 puan aralığında olan karşılaştırmalarda hükümlülerin sorulan soruya çok yüksek düzeyde inandıkları ve katıldıklarını göstermektedir. Sorunun cevaplarına göre karşılığı ise kesinlikle katılıyorum ya da her zaman cevabını verenlerden oluşan gruptur. 1,80-2,59

arası ortalaması çıkan sorulara verilen cevaplara hükümlüler ise sorulan soruya yüksek düzeyde katıldığı/inandığını göstermektedir. Bu sorulara verilen cevaplar ise katılıyorum ya da sıklıkla cevabını verenlerden oluşmaktadır. 2,60-3,39 puan ortalaması içinde olan sorularda hükümlüler soruya katılıp katılmama inanıp inanmama arasında kalmaktadır. Soruya ise orta düzeyde katıldığı anlamına gelmektedir. 3,40-4,19 arası ortalaması çıkan sorular ise katılımcıların düşük düzeyde katıldıkları ya da inandıkları anlamına gelmektedir. Bu ortalamaya eşdeğer cevap ise katılmıyorum ya da sorunun cevabına göre nadiren seçeneğini verenlerden oluşmaktadır. Son olarak soruların karşılaştırılması ya da aralarındaki ilişkilerde ortalaması 4,20-5,00 arasında çıkan sorulara hükümlüler çok düşük düzeyde katıldıkları ya da inandıkları anlamına gelmektedir. Bu şekilde çıkan sonuçlara ise hükümlülerin cevaplar kesinlikle katılmıyorum ya da soruya göre hiçbir zaman verenlerin oluşturduğu kişilerdir.

3.1.1. Hükümlülerin Olgusal Durumu

Bu bölümde hükümlülerin sosyo-demografik özellikleri (yaş, cinsiyet, eğitim ve medeni durumları, yaşadığı yerleşim yerleri, anne-babanın eğitim durumları ve işlediği suç türü) frekans dağılımları ve yüzdelerle incelenmiştir.

Yaş Durumları

İnsan hemen hemen her yaş diliminde farklı biyolojik ve psikolojik yapılar bürünmektedir. Özellikle ergenlik dönemlerinde biyolojik olarak çok gelişmekte, psikolojik olarak ise çok değişkenli düşüncelere sahip olmaktadır. Bu kapsamda yaş değişkeni insan hayatı için çok önemli bir yere sahiptir. “Suç türleri suç oranları ile yaş değişkeni arasında ilişki olduğu genel kabul gören bir yaklaşımdır. Örneğin Hirschi ve Gottfredson, tüm suçların önemli bir oranının genç insanlar tarafından işlendiğini dile getirmektedirler” (Kızmaz, 2002: 123’ten aktaran, Soyaslan 2008: 55).

“Suç istatistikleri ve bilinmeyen alan araştırmaları arasındaki karşılaştırmalı analizler, gerçekte en kuvvetli suç yükünün aşağı yukarı 14’den 16’ya kadar gençlik yaşlarında bulunduğunu ortaya koymaktadır. Suç istatistiklerine göre suç zirvesi İskandinav ülkelerinde 13–15, İngiltere’de 14–17, ABD’de 14–19 yaşlarındadır. Yaşın biyolojik gelişimi ile insanlar için çevre değişmektedir. İnsan büyürken yavaş yavaş yeni çevrelerin içine girmekte, sosyal yapısı değişmekte, yeni problemlerle karşılaşmakta ve sorumluluklarla yüzleşmektedir. İnsan yaşına uygun bir çevrede yaşamak ve ona dayanmak zorundadır”(Demirbaş, 2005: 155-156’dan aktaran Önder, 2007: 28).

Tablo 5: Örneklem Grubun Yaşı

Yaş	Sayı (N)	Yüzde (%)	Kümülatif(%)
1. 18-25	52	9,7	9,8
2. 26-35	215	40,3	50,4
3. 36-45	165	30,9	81,5
4. 46-55	69	12,9	94,5
5. 56 ve üstü	29	5,4	100
Cevapsız	4	0,7	
Toplam	534	99,9	

Hükümlülerin yaş durumları istatistiğine bakıldığında verilen cevaplarda ilk sırada %40,3 ile 26-35 yaş aralığı yer almaktadır. Daha sonra hükümlülerin yaş aralığı sırasıyla %30,9 ile 36-45, %12,9 ile 46-55, %9,7 ile 18-25, %5,4 ile 56 ve üzeridir. Yaşları göz önüne alındığında cezaevinde bulunan hükümlülerin %50,4'ünün 35 yaşın altında kimseler olduğu görülmektedir.

Cinsiyet Durumları

Suç incelemelerinde cinsiyet değişkeni önem arz etmektedir. Erkeklerin kadınlara göre daha fazla suç işledikleri tezi genel kabul gören bir görüştür.

Türkiye'de işlenen suç oranları cinsiyete göre büyük farklılık göstermektedir. Bunun nedeni geleneksel aile yapısı içerisindeki bayanların toplum içinde çok aktif rol almadıklarını, bazı bölgelerde evden dışarı çıkmasına izin verilmemesi ve çıksa bile yanında aile fertlerinden birini bulundurmasıyla daha fazla baskı altında tutulması, ayrıca bayanların biyolojik (fiziki anlamda) yapılarının erkeklere oranla daha yetersiz kalmasının yanında birçok sosyo-kültürel ve psikolojik nedeni vardır (Önder, 2007:29).

Lambroso'ya göre, kadının adale kuvveti, ancak normal erkeğin gücünün üçte ikisine eşittir. Bu nedenle kadının tabiatı şiddet uygulanmasına karşıdır. Kadın suçluluğunun bir işareti, genel olarak suçluluğun yükseldiği yaşlarda, erkeklere göre düşüş vardır (Demirbaş, 2005: 164'ten aktaran Önder, 2007: 29).

Tablo 6: Örneklem Grubun Cinsiyeti

Cinsiyet	Sayı (N)	Yüzde (%)
Erkek	354	100
Kadın	0	0
Toplam	354	100

Anketin yapıldığı kitlenin tamamı erkektir. Kadın oranlarının sayısı çok az (20) olduğunda gerçek sonucu yansıtmayacağı düşüncesiyle kadınlar araştırmaya dâhil edilmemiştir. Ancak yapılan başka araştırmalarda erkeklerin suç oranlarının kadınlarınkinden daha fazla olduğu görülmektedir.

İçli tarafından yapılan çalışmada, tüm suç türlerinde erkek suç oranlarının kadın suç oranlarından belirgin şekilde yüksek olduğu anlaşılmıştır (İçli, 1993: 146).

Eğitim Durumları

Okul, insan için, toplum tarafından oluşturulan ilk kendini deneme yeridir. Okul sistemi, bireye, ileride içlerinde yer alacağı bürokratik toplumun benzeri bir yapı sunar. Toplumun örgütlü bir kurumu olarak okulda, roller, sorumluluklar ve uyulması gereken yazılı kurallar vardır (Uluğtekin, 1991: 45). Okulun bu işlevini herhangi bir nedenle yerine getirememesi bireyin başarısını, gelişimini, çevreye uyumunu ve ruh sağlığını olumsuz yönde etkileyecektir. İnsancıl, bireyi geliştiren, yaşama hazırlayan eğitimin etkinliğine ve önemine karşılık, eksiksiz, yetersiz, yanlış eğitim birçok sorunun kaynağı olabilmektedir. Bazı hallerde okul, çocukların gelişme ve uyum güçlüklerini çözmeye yardım edecek yerde, farkında olmadan güçlüğü artırıcı etkiler eklemektedir. Bunun sonucu olarak da okuldan kaçmak, hırsızlık, kapkaç gibi sorun ve suçlar ortaya çıkabilmektedir (Yavuzer, 2005:162).

Aileden kaynaklanan sosyalleşme problemlerinin çözümüne okul büyük katkı sağlamaktadır. Öğrenim durumu ile suçluluk arasındaki ilişki olduğu görüşü uzun zamandır ileri sürülmektedir. Yaşı küçük suçluların okulda başarısız, okuldan kaçanlardan olması bu görüşü doğrular niteliktedir (Soyaslan, 2008: 60).

Kriminolojinin kurucularından Garofalo için “Açılan her okul bir hapisane kapatır” demektir. Sosyal kontrol kuramcılarında Hirschi suçun bireyin geleneksel kurumlardan olan okul, aile, din gibi kurumlara olan bağının zayıflamasından kaynaklandığını

savunmuştur. Geleneksel kurumlardan okul ile bireyin bağının zayıflaması, okuldan kaçma, okulu terk, okul devamsızlığı, okul başarısızlığı, disiplin sorunları ve benzeri şekilde ortaya çıkmaktadır.

Tablo 7: Örneklem Grubun Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Sayı (N)	Yüzde (%)
Okula gitmedim	12	2,2
İlkokul	132	24,7
Ortaokul	131	24,5
Lise	188	35,2
İmam Hatip Lisesi	10	1,9
Üniversite	58	10,9
Cevapsız	3	0,6
Toplam	534	100

Hükümlülerin eğitim durumları istatistiğine bakıldığında verilen cevaplarda ilk sırada %35,2 ile lise mezunları yer almaktadır. Daha sonra hükümlülerin eğitim durumları sırasıyla %24,7 ile ilkokul, %24,5 ile ortaokul, %10,9 ile üniversite, %2,2 ile okula gitmeyenler ve %1,9'unu ise imam hatip liseleri oluşturmaktadır.

Burada da ilk sırayı alanlar lise mezunu ve akabinde hemen hemen aynı oranda ilkokul ve ortaokul mezunları gelmektedir. Hükümlülerin genel olarak eğitim durumlarına bakıldığında eğitim seviyelerinin düşük olduğu görülmektedir. Ülkemizde son yıllarda eğitimin zorunlu olması insanları biraz daha okumaya teşvik etmektedir. Eğitim seviyesi yükseldikçe suç oranlarının azalacağı düşünülebilir.

Ancak Üniversite okuyanlar hatta yüksek lisans yapan hükümlülerinde olduğu cezaevi yetkilileri tarafından bildirilmiştir.

Hükümlülerin bazıları özellikle genç yaştakileri cezaevlerinde eğitim öğretimlerini uzaktan eğitim şeklinde sürdürmekte olup; bir kişi anket üzerine ikinci üniversiteyi okuduğunu ve ilk üniversiteyi birincilikle bitirdiğini okulu bitirdikten sonra yüksek lisans yapmayı çok arzuladığını not olarak düşmüştür.

Medeni Durumları

Tablo 8: Örneklem Grubun Medeni Durumu

Medeni Durum	Sayı (N)	Yüzde (%)
Evli	245	45,9
Bekâr	219	41,0
Dul	17	3,2
Boşanmış	52	9,7
Cevapsız	1	0,2
Toplam	534	100

Hükümlülerin medeni durumlarına ilişkin verilen cevaplarda ilk sırada %45,9 ile evliler yer almaktadır. Daha sonra hükümlülerin medeni durumları sırasıyla %41 ile bekâr, %9,7 ile boşanmışlar, %3,2 ile dul olanlar oluşturmaktadır. Cezaevindekileri en çok evliler oluşturmalarına rağmen buna en yakın bekârların olduğu görülmektedir.

İnsanları sosyal hayatta sınırlandıran, sorumluluk yükleyen biraz daha pasife çeken, olgunlaştıran bir kurumdur evlilik. Evlenince yapacağın olayların sonucu öngörülmalıdır. Eşinin ve varsa çocuklarının mağdur edilmemesi için daha sorumlu ve hayata karşı daha dikkatli olunmalıdır.

Mesleki Durumları

İnsanlar hayatta kalma ve temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla çalışmak zorundadır. İş sahası özel sektör, kamuda, kendi iş yerinde ya da buna benzer birçok farklı alanda çalışılır. Mesleğin olması insan için bir avantaj sağlamakta iş bulmasını kolaylaştırmaktadır.

Olaya suç işleme açısından bakılırsa dünyada ve ülkemizde yapılan araştırmalar, bireyleri suça yönelten etkenler arasında sosyo-ekonomik ve çevre koşullarının rolünü açıkça ortaya koymaktadır. Suçlu kişilik yapısına temel oluşturan kalıtsal, biyolojik, psikolojik gibi birçok etmenler bile ancak elverişli bir toplumsal ortamda etkinlik kazanabilmektedir (Yavuzer, 2001: 209).

Ekonomik koşulları, aile hayatının ruh sağlığını etkilediği gibi, bireyin kişiliğini de etkiler. Arzuların doyum bulamamasının yanında yoksulluk nedeniyle sürekli açlığa ve yoksunluğa maruz kalanlarda endişe görülür. Bu da kişilik yapısında derin izler

birakabilir ve bireyin kendini güven içinde hissetmemesi gibi kötü sonuçlar doğurur. Bireyin ilişki içinde bulunduğu arkadaş ve diğer sosyal grup çevresiyle arasında mali açıdan büyük farklar varsa, bireyde aşağılık duygusu oluşabilir. Bu duygu özellikle gençlik çağında şiddetli derecede olabilir. Çünkü genç bu yaşta akranlarına kendini beğendirmek (iyi bir giysiye sahip olmak, güzel bir araba isteği vb. gibi) ve toplumsal yaşama katılmak ister (Yavuzer, 2001: 153).

Ekonomik sistem bazen büyük bunalımlara neden olmakta ve bunun sonucunda en büyük suç nedenlerinden biri olan işsizlik ortaya çıkmaktadır. Ekonomik koşullar ailenin parçalanmasına ve ahlaki değerlerini yitirmesine de neden olmaktadır. Bununla birlikte düşük ekonomik düzeyin çocuğu suça yönelten tek neden olmasa da, suça elverişli ortamı, dolaylı ya da doğrudan nedenleri hazırladığı bilinmektedir. Küçük sağlıksız konut koşulları, kalabalık ev halkı, cehalet, düşük sosyal statü gibi etkenler suça elverişli koşulları oluşturmaktadır (Yavuzer, 2001: 210-211).

Tablo 9: Örneklem Grubun Meslek Durumu

Meslek	Sayı (N)	Yüzde (%)
Serbest Meslek	116	21,7
İşçi	23	4,3
Memur	6	1,1
Esnaf	82	15,4
Şoför	29	5,4
Tekstil	18	3,4
Ticaret	16	3
Çiftçi	13	2,4
Garson	14	2,6
Mesleğim yok	19	3,6
Diğer	161	30,1
Cevapsız	1	0,2
Toplam	534	100

Hükümlülerin meslek durumlarına ilişkin verilen cevaplarda çok çeşitli meslek ve iş kollarından yazılması ve sınıflandırılmada en çok yazılan meslekleri başlık altında toplanmıştır. Bunların dışında yazılan; elyaf boyacılığı, bahçivanlık, kaynakçı, sporcu vb. gibi sayıları az olanlar diğer başlığı altında toplanmıştır.

Diğer cevabının dışında soruya verilen cevaplardan ilk sırayı %21,6 ile serbest çalışanlar almaktadır. Daha sonra sırasıyla %15,4 ile esnaf, %5,4 ile şoför, %4,3 ile işçi,

%3,6 ile mesleğinin olmadığını belirtenler, %3,4 ile tekstilciler oluşturmaktadır. En az % 1,1 ile memur olanlar gelmektedir.

En yüksek orana sahip olan serbest meslek çalışanları belirli işlerde yoğunlaşamadıklarından gelir düzeylerinin dalgalı bir seyir izlediği söylenebilir. Bu kapsamda gelecek endişesi doğabilir ve stresli bir hayat sürebilirler. Serbest meslekte çok gelir olmasından ziyade düzenli olması insan için önemlidir. İkinci en yüksek meslek grubu olan esnafları oranı da oldukça yüksektir. Kalabalık şehirlerde özellikle İstanbul'da insan popülasyonunun yoğun olduğu yerlerdir. Esnaflık ise, sürekli insanlarla iletişim halinde olmayı gerektiren yorucu ve stresli iş grubunun başında yer alır. Bu kapsamda esnafların yoğun hayata alışmaları gerekmektedir aksi takdirde sorunlarla baş başa kalma çok yüksektir.

İkamet Ettiği Coğrafi Bölgeler

Yaşanılan şehir sosyo-ekonomik seviyesinin yüksek olması, coğrafi, iklim, şehrin eğitim seviyesi, siyasi yönetim gibi birçok sebepten dolayı insanları psikolojik yapıları şekillendirmektedir. Bu sayılan maddelerin olumlu yönde yaşanılan yerde üst seviyede olması insanların hayat standartlarını yükseltmekte ve suç unsurlarından uzak durmaktadır. Fakat Türkiye ortalamasına bakıldığında bu şartları taşıyan pek fazla şehir bulunmamaktadır. Çalışma alanımız olan Sakarya ve İstanbul illeri özellikle de İstanbul, bir çok problemin aynı anda yaşandığı metropol bir şehirdir ve çok farklı şehirlerden göç almış kozmopolit yapıya sahiptir. Suç araştırmalarında göç oldukça önem arz etmektedir.

İstanbul sadece iç göçlerden 2010 yılında net 102.583' göç almıştır. (www.tuik.gov.tr, 10.04.2015). Kırsal alandan gelenlerin İstanbul'un kentsel yapısına büyük oranda alışmakta zorluk çektiği görülmektedir.

Suç ve mekân ilişkisini sosyolojik olarak inceleyen kuramlardan Chicago Okulu araştırmaları, suçun meydana gelişini çevre faktörleri ile açıklamaya çalışmışlardır. Chicago Okulu kuramcılarında Shaw ve McKay düşük gelir düzeyi, etnik farklılıklar, göç gibi faktörlerin toplumun sosyal organizasyonunu yıktığını, bunun da suça neden olduğunu ileri sürmüşlerdir (Soyaslan, 2008: 58).

Göçler bazı sosyal sorunlara neden olmaktadır. Bu süreç içinde artan gecekondulaşma, kentsel hizmetlerin aksaması, işsizlik, göç edenlerin topluma uyumsuzluğu, şehir kültürüne yabancılaşma ve kültürler arası çatışma gibi sorunlar yaşanmaktadır. Endüstrileşmenin şehirleşmeye oranla ağır temposu, şehirlere akan iş gücünün işletmelerde yer bulmasını engellemektedir. Bu nedenle şehre göç edenler, belli bir ihtisasa dayanan endüstri alanından ziyade geçici, ihtisasa istemeyen (vasıfsız) hizmetlerde istihdam olmakta, marjinal sektör denilen seyyar satıcılık, ayakkabı boyacılığı ve kapıcılık faaliyetleri gibi gelir durumu düşük olan işlerle uğraşmaktadırlar. Göçlerin ve özellikle gecekondulaşmanın büyük şehirlerde sosyal gerilimlere, gruplar arası çatışmalara, sonuç olarak suçlarının, özellikle de mala yönelik suçların artmasına neden olduğu belirtilmektedir (Hancı, 1999: 24-28).

Tablo 10: Örneklem Grubun İkamet Ettiği Bölge

İkamet Ettiği Bölge	Sayı (N)	Yüzde (%)
İstanbul	302	56,6
Karadeniz	13	2,4
Doğu Anadolu	12	2,2
Güney Doğu Anadolu	10	1,9
Akdeniz	8	1,5
Ege	3	0,6
Marmara	172	32,2
İç Anadolu	4	0,7
Cevapsız	10	1,9
Toplam	534	100

Hükümlülerin ikamet ettiği şehirler bulunduğu coğrafi bölgeler şeklinde sınıflandırılmıştır. Suç oranlarının en çok işlendiği İstanbul ise ayrı başlık altında değerlendirilmiştir. Hükümlülerin yaşadığı yerlere ilişkin verdiği cevaplarda ilk sırayı %56,6 ile İstanbul almaktadır. Daha sonra bölgesel bazda baktığımızda %32,2 ile Marmara bölgesi ikinci sırayı almaktadır. Ancak bu oranların yüksek olması Türkiye’de cezaevine giren en yüksek il ya da bölge olduğu söylenemez. Çünkü aile bütünlüğünün sağlanması, aile bireyleriyle görüşmesinin zamansal ve ekonomik açıdan daha rahat olacağından hükümlülerin ikamet ettiği şehir ya da en yakın şehirde cezaevlerinde yer

olması durumunda istediği yere gitme hakkı vardır. Bu kapsamda çalışmamız İstanbul ve Sakarya ilinde olduğundan bu bölgelerin daha yüksek olması manidardır.

Evlilik Sayısı

Tablo 11: Örneklem Grubun Evlilik Sayısı

Evlilik Sayısı	Sayı (N)	Yüzde (%)
Evli Değilim	274	51,3
1.evliliğim	223	41,8
2.evliliğim	24	4,5
3.evliliğim	4	0,7
4.evliliğim	4	0,7
Cevapsız	5	0,9
Toplam	534	100,0

Hükümlülerin evlilik sayılarına ilişkin verilen cevaplarda ilk sırada %51,3 ile evli olmayan yer almaktadır. Daha sonra hükümlülerin evlilik sayıları sırasıyla %41,8 ile 1. evliliğini yapanlar, %4,5 ile 2. evliliğini yapanlar, %0,7 ile 3. ve 4. Evliliğini yapanlardan oluşmaktadır. En yüksek orana sahip olan evli olmayanlar bekâr, dul ve boşanmış kişilerden oluşmaktadır.

İnsanın verdiği kararların en önemlilerinden biri de evlenirken tercih ettiği insandır. Evlilik kurumu nasıl mutluluk getiriyorsa, evlilikten ayrılmak ya da dul kalmak insan hayatı için o derece yıkıma neden olmaktadır. Boşanmalar sonucunda tekrar evlilik yapmak ve bu evliliğin çok sayıda olması insanın karar verme algılarında eksikliği olduğu söylenebilir. Özellikle Türkiye toplumunda aile bağlarının Avrupa ülkelerine nazaran daha güçlü olmasından dolayı çok sayıda evlilik yapmak olumsuz algı yaratmaktadır. Evlilik sayısı arttıkça da mutsuzluk artmakta aile bağlarının zarar görmekte aile bağlarının az olması ya da hiç olmaması bireyi suç işlemeye teşvik edebilmektedir.

Anne Babanın Eğitim Durumu

Cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte ülkemizde okuryazarlık oranının giderek arttığı görülür. 1935 yılında toplam nüfusun %18,7 si olan okuryazarlık oranı 1945’de %48,7’ye, 1970’de ise %54,6’ya ulaşmıştır. Bununla beraber çocukların eğitiminde birincil derecede sorumlu olan kadınların eğitim durumunun düşük olduğu görülmektedir. Çünkü her 100 kadından ortalama 67’si okuryazar değildir. Bu oran

ekonomik bakımdan geri kalmış bölgelerimizdeki bazı illerde %9'ı aşmaktadır. 1970 verilerine göre her yüz erkekten 28'i okuma yazma bilmemektedir. Son çeyrek yüzyıl içinde çocuk psikolojisine ilişkin araştırmalarda, çocuk yaşamının başlangıcındaki anne baba eğitiminin etkisi ve gelecekteki ruh sağlığı açısından taşıdığı hayati önem vurgulanmaktadır. Bireylerin ilk eğitimini aldığı aile yuvalarında, genellikle töre, görenek ve gelenekler doğrultusunda alışa gelmiş yöntemler ve sezgiye dayanılarak hayat sürdürülür (Yavuzer, 2001: 148).

Eğitim düzeyi düşük anne ve babaların çocuk yetiştirmede çağın koşullarına ayak uyduramamaları, sosyal kurallara uyulan sağlıklı bir toplumun oluşmasına engel teşkil etmekle beraber, Türkiye'de birçok siyasal ve toplumsal soruna kaynaklık edebilmektedir (Erkan, 2001: 51-78).

Anne ve Babaların çocuklarına uygun davranışın ya da neyin doğru neyin yanlış olduğunu öğretebilmeleri için, önce kendilerinin eğitilmiş olması gerekmektedir. Doğruyu yanlıştan ayırt edemeyen ebeveynlerin çocuklarına da verecekleri bilgiler sağlıklı olmayacaktır.

Tablo 12: Anne-Babannın Eğitim Durumu

Eğitim düzeyi	Anne		Baba	
	N	%	N	%
Okula Gitmeyenler	208	39,0	73	13,7
İlkokul	251	47,0	318	59,6
Ortaokul	46	8,6	67	12,5
Lise	25	4,7	41	7,7
İmam Hatip Lisesi	0	0	8	1,5
Üniversite	3	0,6	19	3,6
Cevapsız	1	0,2	8	1,5
Toplam	534	100,0	534	100

Hükümlülerin anne ve babalarının eğitim durumlarına ilişkin verilen cevaplarda öncelikle annenin eğitim durumundan başlayacak olursak en yüksek oran %47 ile ilkokul mezunu anneler oluşturmaktadır. Daha sonra %39,7 ile okula gitmeyen, %8,6 ile ortaokul, %4,7 ile lise, %0,6 ile üniversite mezunu anneler gelmektedir.

Babanın eğitim durumuna baktığımızda ise; %59,6 ile ilkokul mezunları ilk sırada yer almaktadır. Bunu sırasıyla %13,7 ile okula gitmeyenler, %12,5 ile ortaokul, %7,7 ile lise, % 3,6 ile üniversite ve %1,5 ile imam hatip lisesi mezunları takip etmektedir.

Görüldüğü gibi anne ve babanın eğitim durumu karşılaştırıldığında babanın eğitim seviyesinin annenin eğitim seviyesinden yüksek olduğu görülmektedir.

Anne-Babanın Eğitim Durumu ile Bireyin Eğitim Durumu İlişkisi

Tablo 13: Anne-Babanın Eğitim Seviyelerinin Karşılaştırılması

	Sayı (N)	Ortalama	S.S. (sapma)	Ortalama Eğitimin Karşılığı
Anne	533	1,81	0,85	Okula gitmeyenler
Baba	526	2,33	1,09	İlkokul
Hükümlü	531	3,43	1,25	Ortaokul

Hükümlülerin anne ve babaların eğitim seviyelerini sayılar verilerek ortalamaları oluşturulmuş ve tabloda görüldüğü gibi sonuçlar ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda hükümlülerin verdikleri cevapların ortalamalarında annelerin eğitim seviyelerinin ortalaması (1,81) anket sorusunda ilkököl seviyesine yakın olmakla birlikte okula gitmedi şeklindedir. Babalarının eğitim seviyelerinin ortalamaları ise (2,33) ilkököl hükümlülerin eğitim seviyesi ortalaması (3,43) ise ortaokul şeklindedir.

İçli tarafından yapılan bir çalışmada, araştırmaya katılan hükümlülerin annelerinin %62'sinin okuma yazma bilmediği, %12'sinin okuryazar olup ilkököl mezunu olmadığı şeklinde sonuçlar alınmıştır (Soyaslan, 2008: 59).

Neticede deneklerin annelerinin eğitim seviyelerinin oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bu veriler konu ile ilgili yapılan diğer çalışmalardan elde edilen verilerle uyum göstermektedir.

3.1.2. Suçun İşlendiği Yaş ve Eğitim Durumu İlişkisi

Suç konusunda araştırma yapan araştırmacıların bir kısmı suç yaşının en sık görüldüğü yaş aralığına 15-24 derken (İçli), diğer bir kısmı bu aralığın 25-35 olduğunu ifade etmektedir (Peker).

Yapılan araştırmalarda genç suçluluğunun giderek artış gösterdiğini, ülkelerden ülkelere farklılık gösterse de hırsızlık, kapkaç, adam öldürme, yaralama, saldırganlık gibi suç türleri gençler tarafından işlenen suçların başında gelmektedir (Yörükoğlu, 2002: 399).

Tablo 14: Suçun İşlendiği Yaş ile Eğitim Durumu İlişkisi

Eğitim Durumu		Suçun İşlendiği Yaş						Toplam
		13-17	18-25	26-35	36-45	46-55	56+	
Okula gitmedim	N	1	1	2	2	3	0	9
	Eğitim %	11,1	11,1	22,2	22,2	33,3	0	100
	Yaşın %	2,5	0,6	1,3	3,7	10	0	2,1
İlkokul	N	10	25	33	16	12	5	101
	Eğitim %	9,9	24,8	32,7	15,8	11,9	5	100
	Yaşın %	25	16,2	22	29,6	40	62,5	23,2
Ortaokul	N	9	39	46	10	4	0	108
	Eğitim %	8,3	36,1	42,6	9,3	3,7	0	100
	Yaşın %	22,5	25,3	30,7	18,5	13,3	0	24,8
Lise	N	19	67	48	19	6	2	161
	Eğitim %	11,8	41,6	29,8	11,8	3,7	1,2	100
	Yaşın %	47,5	43,5	32	35,2	20	25	36,9
İmam hatip lisesi	N	0	7	0	0	0	0	7
	Eğitim %	0	100	0	0	0	0	100
	Yaşın %	0	4,5	0	0	0	0	1,6
Üniversite	N	1	15	21	7	5	1	50
	Eğitim %	2	30	42	14	10	2	100
	Yaşın %	2,5	9,7	14	13	16,7	12,5	11,5
Toplam	N	40	154	150	54	30	8	436
	Eğitim %	9,2	35,3	34,4	12,4	6,9	1,8	100
	Yaşın %	100	100	100	100	100	100	100

Ki-kare: 56,258, p: 0,00

Suçun işlendiği yaş ile eğitim seviyesi arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır. Suçun en çok işlendiği yaş aralığı 18-25 yaş gurubudur. Aynı zamanda 26-35 yaş aralığı da en çok suç işlenen yaş aralığı olarak dikkat çekmektedir. En az suç ise 56 yaş ve üzeri insanlarda görülmektedir. Bu yaş gurubunda suç oranı oldukça düşüktür. Ayrıca imam hatip lisesi mezunlarının tamamı 18-25 aralığında suç işlemektedir.18-25 aralığı yaş grubu %43,5 ile en çok lise mezunları suç işlemiştir.

Araştırmada elde edilen bulgular ile yukarda bahsedilen çalışmaların sonuçları arasında uyumluluk vardır. İnsanlarda suç işleme olasılığı genç yaşlarda daha yüksek iken yaş durumları ilerledikçe suç işleme ihtimalleri azalmaktadır.

3.1.3. Suçun İşlendiği Zaman Dilimi

Bizim dini inancımızda ramazan ayı, kandiller ve bayramlar manevi coşkuyla karşılanan özel ve mübarek günlerdir. Her ne kadar bu zaman dilimleri çok özel olsada gün geçtikçe etkisinde azalma olduğu gözlenmektedir. Dini duyguları yoğun yaşayanlar dışında dine bağlılığa az olan insanlarda ibadet yapmaktadır. Türk toplumunda din algısı farklı bölgelere göre değişse bile genel olarak homojen bir inanç yapısına yakındır.

Tablo 15: Suçun İşlendiği Zaman Dilimi

Suçun İşlendiği Zaman Dilimi	Sayı (N)	Yüzde (%)
Kandiller	4	0,7
Ramazan ayı	18	3,4
Bayramlar	10	1,9
Cuma Günü	24	4,5
Normal gün	157	29,4
Hatırlamıyorum	273	51,1
Cevapsız	48	9
Toplam	534	100

Hükümlülere cezaevinde bulunma nedeni olan suç fiilini İslam dini açısından kutsal kabul edilen günlerde mi ya da bunun dışında kalan normal günlerde mi işlendiği sorusuna cevap olarak; hükümlülerin %51,1 suçun işlendiği günü hatırlamadığını, %29,4 ü normal günlerde, %4,5'i Cuma günü, % 3,4'ü ramazan ayında, %1,9'u bayramlarda ve %0,7 si kandillerde suç işlediğini söylemişlerdir.

Hükümlülerin kendilerine yüklenen suç eylemlerini birçoğu hatırlamamış olması ve bazılarının bu soruyu cevapsız bırakmış olmasına karşın hatırlayanların cevaplarından çıkan sonuçlara göre suç oranları düşük çıkmıştır. Dolayısıyla kutsal günlerde insanların biraz daha hassas olduğu, davranışlarında daha dikkatli olduğu kendini biraz daha dizginlediği söylenebilir.

3.1.4. Suç Türleri ve Değişik Faktörler

Tablo 16: Suç Türlerinin Dağılımları

İşlenen Suçun Türü	Sayı (N)	Yüzde (%)
Adam öldürme	200	37,5
Öldürmeye teşebbüs	22	4,1
Yaralama	81	15,2
Hırsızlık	30	5,6
Yağma	19	3,6
Dolandırıcılık	7	1,3
Cinsel suçlar	7	1,3
Uyuşturucu	30	5,6
Resmi belgede sahtecilik	15	2,8
Diğer	60	11,2
Cevapsız	63	11,8
Toplam	534	100

Hükümlülere işlemiş oldukları suç türleri sorulduğunda birçoğu suç işlemediğini yazmış, bazıları “işlenmeyen suçun türü mü olur” şeklinde not düşmüş. Bir kısmı ise boş bırakmıştır. Bu şekilde anketi dolduranların oranı %11.8’dir. Dolayısıyla bu soruları cevapsız olarak kayda geçilmiştir.

Çok farklı şekilde suç türü olduğunda sayısal olarak en çok suç oranına sahip olanlar belirtilen şekilde başlıklara ayrılmıştır. Bunların dışında kalanlar ise diğer başlığı altında toplanmış ve oranları 11,2 şeklindedir.

Hükümlülerin işlediği suçlara verilen cevaplarda en çok işlenen suç %37,5 ile adam öldürmedir. Bunu sırasıyla %15,2 yaralama, % 5.6 ile hırsızlık ve uyuşturucu suçları

takip etmektedir. Bunu %4,1 ile öldürmeye teşebbüs, % 2,8 ile resmi belgede sahtecilik ve %1,3 ile dolandırıcılık ve cinsel suçlar takip etmektedir.

Adam öldürme ve yaralama suçlarının diğer suçlara oranla çok yüksek olduğu görülmektedir.

Suç Türü ile Eğitim Durumu İlişkisi

Tablo 17: Suçun Türü ile Eğitim Durumu İlişkisi

Suçun Türü		Eğitim Durumu						Toplam
		Okula gitmedim	İlkokul	Ortaokul	Lise	İmam hatip lisesi	Üniversite	
Adam öldürme	N	3	38	45	77	6	30	199
	Suçun %	1,5	19,1	22,6	38,7	3	15,1	100
	Eğitimin %	27,3	33,6	37,5	46,1	66,7	61,2	42,4
Öldürmeye teşebbüs	N	0	4	6	11	0	1	22
	Suçun %	0	18,2	27,3	50	0	4,5	100
	Eğitimin %	0	3,5	5	6,6	0	2	4,7
Yaralama	N	2	28	18	24	1	7	80
	Suçun %	2,5	35	22,5	30	1,3	8,8	100
	Eğitimin %	18,2	24,8	15	14,4	11,1	14,3	17,1
Hırsızlık	N	2	8	12	8	0	0	30
	Suçun %	6,7	26,7	40	26,7	0	0	100
	Eğitimin %	18,2	7,1	10	4,8	0	0	6,4
Yağma	N	0	3	4	10	0	2	19
	Suçun %	0	15,8	21,1	52,6	0	10,5	100
	Eğitimin %	0	2,7	3,3	6	0	4,1	4,1
Dolandırıcılık	N	0	1	3	1	1	1	7
	Suçun %	0	14,3	42,9	14,3	14,3	14,3	100
	Eğitimin %	0	0,9	2,5	0,6	11,1	2	1,5
Cinsel suçlar	N	0	2	1	3	0	1	7
	Suçun %	0	28,6	14,3	42,9	0	14,3	100
	Eğitimin %	0	1,8	0,8	1,8	0	2	1,5
Uyuşturucu	N	3	4	8	13	0	2	30
	Suçun %	10	13,3	26,7	43,3	0	6,7	100
	Eğitimin %	27,3	3,5	6,7	7,8	0	4,1	6,4
Resmi belgede sahtecilik	N	0	4	4	3	1	3	15
	Suçun %	0	26,7	26,7	20	6,7	20	100
	Eğitimin %	0	3,5	3,3	1,8	11,1	6,1	3,2
Diğer	N	1	21	19	17	0	2	60
	Suçun %	1,7	35	31,7	28,3	0	3,3	100
	Eğitimin %	9,1	18,6	15,8	10,2	0	4,1	12,8
Toplam	N	11	113	120	167	9	49	469
	Suçun %	2,3	24,1	25,6	35,6	1,9	10,4	100
	Eğitimin %	100	100	100	100	100	100	100

Ki-kare:62,784, p:0,041

Suçun işlendiği yaş ile eğitim seviyesi arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmaktadır. Suçun en çok işlenme şekli adam öldürme suçudur. Eğitim durumuna göre ise lise mezunlarının suç oranlarının diğerlerine göre daha yoğun olduğu görülmektedir.

Lise mezunu hükümlülerin % 46'sı adam öldürme suçundan dolayı cezaevine girmişlerdir.. Aynı şekilde ikinci sırada yer alan ortaokul mezunlarının da %37'si, ilkokul mezunlarının %33,6'sı, üniversite mezunlarının %61,2'si, okula gitmeyenlerin %27,3'ü ve imam hatip lisesi mezunlarının %66,7'si adam öldürme suçundan dolayı cezaevinde bulunmaktadır.

Suç Türü ile Suçun İşlendiği Yaş Durumu İlişkisi

Tablo 18: Suçun Türü ile Suçun İşlendiği Yaş İlişkisi

Suçun Türü		Suçun İşlendiği Yaş						Toplam
		13-17	18-25	26-35	36-45	46-55	56+	
Adam öldürme	N	12	54	61	21	10	3	161
	Suçun %	7,5	33,5	37,9	13	6,2	1,9	100
	Yaşın %	31,6	38,6	45,5	42	35,7	42,9	40,6
Öldürmeye teşebbüs	N	2	7	7	1	3	0	20
	Suçun %	10	35	35	5	15	0	100
	Yaşın %	5,3	5	5,2	2	10,7	0	5
Yaralama	N	1	29	20	15	7	2	74
	Suçun %	1,4	39,2	27	20,3	9,5	2,7	100
	Yaşın %	2,6	20,7	14,9	30	25	28,6	18,6
Hırsızlık	N	5	12	7	0	1	0	25
	Suçun %	20	48	28	0	4	0	100
	Yaşın %	13,2	8,6	5,2	0	3,6	0	6,3
Yağma	N	5	7	5	0	0	0	17
	Suçun %	29,4	41,2	29,4	0	0	0	100
	Yaşın %	13,2	5	3,7	0	0	0	4,3
Dolandırıcılık	N	0	3	1	2	0	0	6
	Suçun %	0	50	16,7	33,3	0	0	100
	Yaşın %	0	2,1	0,7	4	0	0	1,5
Cinsel suçlar	N	2	1	3	0	0	0	6
	Suçun %	33,3	16,7	50	0	0	0	100
	Yaşın %	5,3	0,7	2,2	0	0	0	1,5
Uyuşturucu	N	3	8	6	3	2	1	23
	Suçun %	13	34,8	26,1	13	8,7	4,3	100
	Yaşın %	7,9	5,7	4,5	6	7,1	14,3	5,8
Resmi belgede sahtecilik	N	1	4	7	0	1	0	13
	Suçun %	7,7	30,8	53,8	0	7,7	0	100
	Yaşın %	2,6	2,9	5,2	0	3,6	0	3,3
Diğer	N	7	15	17	8	4	1	52
	Suçun %	13,5	28,8	32,7	15,4	7,7	1,9	100
	Yaşın %	18,4	10,7	12,7	16	3,6	14,3	13,1
Toplam	N	38	140	134	50	28	7	397
	Suçun %	9,6	35,3	33,8	12,6	7,1	1,8	100
	Yaşın %	100	100	100	100	100	100	100

Ki-kare: 51,938, p:0,222

Suçun işlendiği yaş ile eğitim seviyesi arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki yoktur. Yaşın suç türüne sıklaştığı bir grup olmamasına karşın adam öldürme, öldürmeye teşebbüs ve yaralama suçlarının 36-45, 46-55 yaş gruplarında yoğunlaştığı görülmektedir.

Suç Türleri ile Suçun İşlendiği Zaman İlişkisi

Tablo 19: Suçun Türü ile Suçun İşlendiği Zaman İlişkisi

Suçun Türü		Suçun Zamanı						Toplam
		Kandiller	Ramazan ayı	Bayramlar	Cuma günü	Normal gün	Hatırlamıyorum	
Adam öldürme	N	1	12	4	13	72	80	182
	Suçun %	0,5	6,6	2,2	7,1	39,6	44	100
	Zamanın %	25	70,6	44,4	56,5	50,3	33,8	42
Öldürmeye teşebbüs	N	2	1	0	0	7	9	19
	Suçun %	10,5	5,3	0	0	36,8	47,4	100
	Zamanın %	50	5,9	0	0	4,9	3,8	4,4
Yaralama	N	0	1	2	4	26	42	75
	Suçun %	0	1,3	2,7	5,3	34,7	56	100
	Zamanın %	0	5,9	22,2	17,4	18,2	17,7	17,3
Hırsızlık	N	1	0	0	2	4	22	29
	Suçun %	3,4	0	0	6,9	13,8	75,9	100
	Zamanın %	25	0	0	8,7	2,8	9,3	6,7
Yağma	N	0	0	0	0	6	11	17
	Suçun %	0	0	0	0	35,3	64,7	100
	Zamanın %	0	0	0	0	4,2	4,6	3,9
Dolandırıcılık	N	0	1	0	1	1	4	7
	Suçun %	0	14,3	0	14,3	14,3	57,1	100
	Zamanın %	0	5,9	0	4,3	0,7	1,7	1,6
Cinsel suçlar	N	0	0	0	0	1	6	7
	Suçun %	0	0	0	0	14,3	85,7	100
	Zamanın %	0	0	0	0	0,7	1,7	1,6
Uyuşturucu	N	0	1	0	1	8	16	26
	Suçun %	0	3,8	0	3,8	30,8	61,5	100
	Zamanın %	0	5,9	0	4,3	5,6	6,8	6
Resmi belgede sahtecilik	N	0	0	0	0	4	10	14
	Suçun %	0	0	0	0	28,6	71,4	100
	Zamanın %	0	0	0	0	2,8	4,2	3,2
Diğer	N	1	1	3	2	14	37	57
	Suçun %	2	1,8	5,3	3,5	24,6	64,9	100
	Zamanın %	3	5,9	33,3	8,7	9,8	15,6	13,2
Toplam	N	4	17	9	23	143	237	433
	Suçun %	0,9	3,9	2,1	5,3	33	54,7	100
	Zamanın %	100	100	100	100	100	100	100

Ki-kare: 62,852, p:0,040

Suçun türleri ile suçun işlendiği zaman dilimleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır. Hükümlülere işledikleri suçun zamanı sorulduğunda %54,7'si hatırlamıyorum diyerek en büyük oranı oluşturmaktadırlar. %33'ü ise normal günde suç işlediklerini belirterek en yüksek ikinci orana sahip olmuştur. Geriye kalan %12,3'lük dilim ise İslam dini açısından kutsal kabul edilen zamanlarda suç işlenmiştir. Bu kutsal günler ise sırayla en çok cuma günü, ikinci sırada ramazan ayı, üçüncü bayramlar ve son sırada kandillerdir. Suçun işlendiği günler bazında değerlendirildiğinde en çok suç kutsal günlerin dışında işlenmiştir. Suçun en az işlendiği zaman diliminin kandil günleri olduğu söylenebilir.

3.1.5. Suç Sınıfları ve Değişik Faktörler

Tablo 20: Suç Sınıflarının Dağılımları

Suçların Sınıfı	Sayı (N)	Yüzde (%)
Kişiyeye karşı işlenen suçlar	330	61,8
Mala karşı işlenen suçlar	61	11,4
Uyuşturucu maddeye ilişkin suçlar	30	5,6
Resmi belgede sahtecilik	15	2,8
Diğer	31	5,8
Cevapsız	67	12,5
Toplam	534	100,0

Çok sayıda suç profilinin olduğu örneklem grubunu tek tek yazmak mümkün olmadığından sınıflandırılma yapılmıştır. Sınıflandırılırken en çok işlenen suç türleri gözönünde bulundurulmuştur. Hükümlülerin verdiği cevaplar içerisinde “silah bulundurma, korsan cd, silahla ateş etme” vb. suçlar “**diğer**” başlığı altında toplanmıştır. Bu bölüm ise anketin % 5,8'lik kısmını oluşturmaktadır. Suç türlerinde belirttiğimiz gibi bazı hükümlüler hangi suçtan dolayı cezaevinde buldukları sorusuna suçsuz olduklarını yazmışlar bir kısmı ise bu bölümü boş bırakmışlardır. Bu bağlamda hükümlülerin işledikleri suç çeşitleri önce türlerine göre ayrılmış ve daha sonra, en çok işlenen suçlar kişiyeye karşı işlenen suçlar, Mala(malvarlığına) karşı işlenen suçlar, uyuşturucu maddeye ilişkin suçlar ve resmi belgede sahtecilik suçları şeklinde sınıflandırılmıştır.

Hükümlülerin suç sınıfına göre profilleri ise sırasıyla; %61,8 ile şahsa karşı işlenen suçlar, %11,4 mala karşı işlenen suçlar, %5,6 uyuşturucu maddeye ilişkin suçlar ve %2,8 ile resmi belgede sahtecilik şeklindedir.

Suç Sınıfı ile Meslek İlişkisi

Tablo 21: Suçların Sınıfları ile Meslek Durumu İlişkisi

Meslek		Suç Sınıfı					Toplam
		Kişiyi karşı işlenen suçlar	Mala karşı işlenen suçlar	Uyuşturucu maddeye ilişkin suçlar	Resmi belgede sahtecilik	Diğer	
Serbest meslek	N	75	11	5	4	9	104
	Meslek %	72,1	10,6	4,8	3,8	8,7	100
	Suç sınıfı %	22,8	18	16,7	26,7	29	22,3
İşçi	N	12	2	1	1	4	20
	Meslek %	60	10	5	5	20	100
	Suç sınıfı %	3,6	3,3	3,3	6,7	12,9	4,3
Memur	N	4	0	1	0	0	5
	Meslek %	80	0	20	0	0	100
	Suç sınıfı %	1,2	0	3,3	0	0	1,1
Esnaf	N	50	10	7	3	2	72
	Meslek %	69,4	13,9	9,7	4,2	2,8	100
	Suç sınıfı %	15,2	16,4	23,3	20	6,5	15,5
Şoför	N	19	2	4	1	0	26
	Meslek %	73,1	7,7	15,4	3,8	0	100
	Suç sınıfı %	5,8	3,3	13,3	6,7	0	5,6
Tekstil	N	13	1	1	0	0	15
	Meslek %	86,7	6,7	6,7	0	0	100
	Suç sınıfı %	4	1,6	3,3	0	0	3,2
Ticaret	N	11	0	0	0	0	11
	Meslek %	100	0	0	0	0	100
	Suç sınıfı %	3,3	0	0	0	0	2,4
Çiftçi	N	9	2	1	0	0	12
	Meslek %	75	16,7	8,3	0	0	100
	Suç sınıfı %	2,7	3,3	3,3	0	0	2,6
Garson	N	10	1	0	0	2	13
	Meslek %	76,9	7,7	0	0	15,4	100
	Suç sınıfı %	3	1,6	0	0	6,5	2,8
Mesleksiz	N	10	3	3	0	1	17
	Meslek %	58,8	17,6	17,6	0	5,9	100
	Suç sınıfı %	3	4,9	10	0	3,2	3,6
Diğer	N	95	23	6	6	11	141
	Meslek %	67,4	16,3	4,3	4,3	7,8	100
	Suç sınıfı %	28,9	37,7	20	40	35,5	30,3
Cevapsız	N	21	6	1	0	2	30
	Meslek %	70	20	3,3	0	6,7	100
	Suç sınıfı %	6,4	9,8	3,3	0	6,5	6,4
Toplam	N	329	61	30	15	31	466
	Meslek %	70,6	13,1	6,4	3,2	6,7	100
	Suç sınıfı %	100	100	100	100	100	100

Ki-kare:40,824

p:0,609

Hükümlülerin işlemiş oldukları suç sınıfları ile meslek durumlar arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir. Ancak meslek grupları en çok kişiye karşı suçları işlemiştir. Bunların içerisinde ticaretle uğraşanların tamamı (%100) kişiye karşı suç ile ilk sırada yer almaktadır. Daha sonra sırasıyla %86,7 ile tekstille uğraşanlar, %80 ile memurlar, %76,9 ile garsonlar, %75 ile çiftçiler, %73,1 ile şoförler, %72,1 ile serbest meslek erbabı, %69,4 ile esnaflar, %60 ile işçiler ve %58,8 ile mesleğinin olmadığını bildirenler gelmektedir.

Suç Sınıfı ile Suçun İşlendiği Zaman İlişkisi

Tablo 22: Suçların Sınıfları ile Suçun İşlendiği Zaman İlişkisi

Suç Sınıfı		Suç Zamanı						Toplam
		Kandiller	Ramazan ayı	Bayramlar	Cuma günü	Normal gün	Hatırlamıyorum	
Kişiyeye karşı işlenen suçlar	N	3	14	9	17	111	147	301
	Suç sınıfı %	1	4,7	3	5,6	36,9	48,8	100
	Zamanın %	75	82,4	100	73,9	77,6	63,1	70,2
Mala karşı işlenen suçlar	N	1	1	0	4	13	39	58
	Suç sınıfı %	1,7	1,7	0	6,9	22,4	67,2	100
	Zamanın %	25	5,9	0	17,4	9,1	16,7	13,5
Uyuşturucu maddeye ilişkin suçlar	N	0	1	0	1	8	16	26
	Suç sınıfı %	0	3,8	0	3,8	30,8	61,5	100
	Zamanın %	0	5,9	0	4,3	5,6	6,9	13,5
Resmi belgede sahtecilik	N	0	0	0	0	4	10	14
	Suç sınıfı %	0	0	0	0	28,6	71,4	100
	Zamanın %	0	0	0	0	2,8	4,3	3,3
Diğer	N	0	1	0	1	7	21	30
	Suç sınıfı %	0	3,3	0	3,3	23,3	70	100
	Zamanın %	0	5,9	0	4,3	4,9	9	7
Toplam	N	4	17	9	23	143	233	429
	Suç sınıfı %	0,9	4	2,1	5,4	33,3	54,3	100
	Zamanın %	100	100	100	100	100	100	100

Ki-kare: 18,022, p:0,586

Hükümlülerin işlemiş oldukları suç sınıfları ile suçun işlendiği zaman arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir.

Yukarıdaki tablolarda belirttiğimiz gibi hükümlülerin büyük çoğunluğu suç işlediği günü hatırlamamaktadır. Suç işlediği zamanı belirtenlerin de tamamında suçun en çok işlendiği suç sınıfı, kişiye karşı işlenen suçlar olarak görülmektedir.

Suçun en çok işlendiği zamanların en yüksek oranları sırasıyla normal günlerin %77,6'sı, Cuma günü suç işlediğini belirtenlerin %73,9'u, ramazan ayında suç işleyenlerin %82,4'ü ve kandillerde suç işleyenlerin %75'i kişiye karşı suç işlediğini belirtmiştir.

3.1.6. Dini İnanç Açısından Hükümlüler ve Değişik Faktörler

Tablo 23: Hükümlülerin Dini İnanç ve Davranış Tutumları

Dini İnanç ve Davranış Sorularının Ortalaması Ve Tutum Dereceleri					
S.N	Dine İnanç ve davranış soruları	Sayı (N)	Ortalaması	Katılım derecesi	Tercih Edilen Cevap
1	Hz. Muhammed Allah'ın kulu ve peygamberidir.	533	1,12	çok yüksek	kesinlikle katılıyorum
2	Mutlak kudret sahibi olan Allah birdir ve gerçekten mevcuttur.	533	1,13	çok yüksek	kesinlikle katılıyorum
3	Allah'a dua etme ihtiyacı hissediyor musunuz?	533	1,21	çok yüksek	her zaman
4	Evlenirken resmi nikâhın yanında dini nikâh da yaptırmak gereklidir.	533	1,27	çok yüksek	kesinlikle katılıyorum
5	Ahiret günü ve ölümden sonra hayat vardır.	533	1,29	çok yüksek	kesinlikle katılıyorum
6	Kader vardır, hayır (iyilik) ve şer (kötülük) Allah'tan gelir	533	1,29	çok yüksek	kesinlikle katılıyorum
7	Dünya malının hiçbir değeri yoktur, önemli olan öbür dünyada mutlu olmaktır.	534	1,44	çok yüksek	kesinlikle katılıyorum
8	Dinimiz insan sevgisini esas aldığı için suç işlemeyi engeller	532	1,55	çok yüksek	kesinlikle katılıyorum
9	Dini inanç insanları suç işlemekten alıkoyar.	533	1,68	çok yüksek	kesinlikle katılıyorum

10	İbadetlerimi yeterince yerine getirememem beni rahatsız eder.	531	1,70	çok yüksek	her zaman
11	Dinimin yasakladığı şeyleri yapmaktan sakınırım.	528	1,82	yüksek	sıklıkla
12	İnsanları tecavüz suçunu işlemekten alıkoyan en önemli faktör dindir.	521	1,85	yüksek	katılıyorum
13	Dindar insanın dünyada her işinin rast gideceğine inanırım.	531	1,92	yüksek	sıklıkla
14	Günlük hayatı kanunlarla birlikte dini kurallarda düzenlemelidir.	524	2,02	yüksek	katılıyorum
15	Farz olan ibadetlerimi yaparım.	530	2,16	yüksek	sıklıkla
16	Kendinizi dindarlık bakımından hangi grupta görüyorsunuz?	530	2,21	yüksek	dindar
17	Arkadaşlarımın yaptığı dini içerikli sohbetlere katılırım.	528	2,24	yüksek	sıklıkla
18	Dinimizin öngördüğü cezalar günümüzde uygulanabilir değildir	522	2,37	yüksek	katılıyorum
19	Arkadaş seçiminde dini hassasiyeti olan kişileri tercih ederim.	527	2,41	yüksek	sıklıkla
20	Dindar olmayan birinin suç işleme olasılığı daha fazladır.	532	2,45	yüksek	katılıyorum
21	Yeterli bir din eğitimi alsaydım burada bulunma nedenim olan suçu işlemezdim.	522	2,64	orta	ne katılıyorum ne katılmıyorum
22	Din, bazen insanları suç işlemeye teşvik eder.	532	4,25	çok düşük	kesinlikle katılmıyorum

Hükümlülerin dini duygularını, dini bilgilerini ve sosyal hayatta dini ne kadar kullandıklarını ölçmek amacıyla geliştirilmiş dindarlık sorularıdır. Anketteki soru sıraları farklı olan sorulara cevaplarına olumlu ya da olumsuz yönde işaretlenen seçeneğin en yüksek katılım seviyeleri belirlenip ortalamaları alınmıştır. Ortalamalarına göre en yüksek katılımın olduğu cevaplardan ilk sıradakine sırasıyla; çok yüksek, yüksek, orta, düşük ve çok düşük şeklinde beş farklı derecelendirme yapılmıştır.

İşaretlemeler 1 ile 5 arasında yapıldığı beş seçenekli sorular olduğundan ilk soru 1 puanı ile kesinlikle katılıyorum/her zaman ve son soruya 5 puanı ile kesinlikle katılmıyorum/hiçbir zaman şeklinde kodlandığından ortalamanın 1'e yakın olması en

yüksek dereceye sahip olduğunu gösterir ve kesinlikle katılıyorum/her zaman cevabına eşdeğer olduğu anlamına gelmektedir.

Hükümlülerin sorulara verdikleri cevapların ortalamalarının katılım dereceleri ve hangi cevaba eşdeğer olduğu sırasıyla şu şekildedir: En yüksek katılım cevabı verilen **“Hz. Muhammed Allah’ın kulu ve peygamberidir.”** sorusunu 533 kişi cevaplamış ve katılımcıların verdikleri cevapların ortalaması 1,12 ile en yüksek katılımın olduğu ilk sırada yer almaktadır. Tercih edilen bu sorunun tutum derecesi kesinlikle katılıyorum cevabına denk gelmektedir. Bu şekilde katılımcıların neredeyse tamamına yakını Hz. Muhammed’in Allah’ın kulu ve peygamberi olduğuna kesinlikle inanmaktadır.

En üst derecede katılım gösteren ikinci sırada yer alan **“Mutlak kudret sahibi olan Allah birdir ve gerçekten mevcuttur.”** sorusudur. Bu soruya 533 kişi cevap vermiş ve verilen cevapların ortalaması 1,13’dir. Aynı şekilde bu soruya olumlu cevap verenlerin katılım derecesi çok yüksek şeklindedir. Tercih edilen bu sorunun tutum derecesi kesinlikle inanıyorum cevabına denk gelmektedir. Bu şekilde katılımcıların çok büyük çoğunluğu Allah’ın varlığına ve bir olduğuna kesinlikle inanmaktadır.

Üçüncü en yüksek katılım derecesine sahip olan **“Allah’a dua etme ihtiyacı hissediyor musunuz?”** sorusudur. Bu soruya 533 kişi cevap vermiş ve verilen cevapların ortalaması 1,21’dir. Aynı şekilde bu soruya olumlu cevap verenlerin katılım derecesi çok yüksek şeklindedir. Tercih edilen bu sorunun tutum derecesi her zaman cevabına denk gelmektedir. Yine katılımcıların çok büyük çoğunluğu Allah’a dua etme ihtiyacında bulduklarını belirtmişlerdir.

Dördüncü en yüksek katılım derecesine sahip olan **“Evlenirken resmi nikâhın yanında dini nikâh da yaptırmak gereklidir.”** sorusudur. Bu soruya 533 kişi cevap vermiş ve verilen cevapların ortalaması 1,27’dir. Aynı şekilde bu soruya olumlu cevap verenlerin katılım derecesi çok yüksek şeklindedir. Tercih edilen bu sorunun tutum derecesi de kesinlikle katılıyorum cevabına denk gelmektedir. Aynı şekilde katılımcıların çok büyük çoğunluğu evlenirken dini nikâhın yapılmasının kesinlikle gerekli olduğunu savunmaktadır.

Beşinci en yüksek katılım derecesine sahip olan **“Ahiret günü ve ölümden sonra hayat vardır.”** sorusudur. Bu soruya 533 kişi cevap vermiş ve bu soruya verilen cevapların ortalaması 1,29’dur. Bu soruya da olumlu cevap verenlerin katılım derecesi

çok yüksek şeklindedir. Tercih edilen bu sorunun tutum derecesi kesinlikle katılıyorum cevabına denk gelmektedir. Bu soruda ise katılımcıların çok büyük çoğunluğu ahiret hayatına ve ölümden sonra hayatın olduğuna kesinlikle inanmaktadır.

Altıncı en yüksek katılım derecesine sahip olan “**Kader vardır, hayır (iyilik) ve şer (kötülük) Allah’tan gelir.**” sorusudur. Bu soruya 533 kişi cevap vermiş ve bu soruya verilen cevapların ortalaması 1,29’dur. Bir önceki soru ile aynı ortalamaya sahip olan bu soruya da olumlu cevap verenlerin katılım derecesi çok yüksek olarak belirlenmiştir. Tercih edilen bu sorunun tutum derecesi de kesinlikle katılıyorum cevabına denk gelmektedir. Bu soruda da katılımcıların çok büyük çoğunluğu kader inancına sahip, hayrın ve şerrin Allah’tan geldiğine kesinlikle inanmaktadır.

Yedinci en yüksek katılım derecesine sahip olan “**Dünya malının hiçbir değeri yoktur, önemli olan öbür dünyada mutlu olmaktır.**” sorusudur. Bu soruya ise 534 kişi cevap vermiş ve bu soruya verilen cevapların ortalaması 1,44’dür. Aynı şekilde bu soruya olumlu cevap verenlerin katılım derecesi çok yüksek şeklindedir. Tercih edilen bu sorunun tutum derecesi de kesinlikle katılıyorum cevabına denk gelmektedir. Hükümlülerin çoğunluğu dünya malının değerli olmadığı önceki sorularda belirtildiği gibi ahiret hayatı olduğuna ve asıl mutluluğun orada olduğunu bilmektedir. Buna rağmen hükümlülerin özellikle hırsızlık, yağma gibi mal varlığına karşı suçları işledikleri görülmektedir. Buradan şu sonuç çıkarılabilir; insanların bildiği ya da inandığı şeyler hayata geçirilince tutarlı davranış sergilenmiş olur. Bilmek inanmak çok önemli şeyler olmasına karşın daha da önemli olan inandığın bildiğin şeylerin yaşam biçimi halinde ne kadarını uyguladığıdır.

Sekizinci en yüksek katılım derecesine sahip olan “**Dinimiz insan sevgisini esas aldığı için suç işlemeyi engeller.**” sorusudur. Bu soruya 532 kişi cevap vermiş ve verilen cevapların ortalaması 1,55’dir. Bu soruya olumlu cevap verenlerin katılım derecesi çok yüksek şeklindedir. Tercih edilen bu sorunun tutum derecesi de kesinlikle katılıyorum cevabına denk gelmektedir. Bu soruyla da katılımcılar dinimizin sevgi dini olduğunu belirtmişlerdir. Sevginin çok olduğu yerde kin, nefret, düşmanlık gibi olumsuzlukların yer almayacağı söylenebilir. Bu bakımdan da İslam dininin suçu azalttığına vurgu yapılmıştır.

Dokuzuncu en yüksek katılım derecesine sahip olan “**Dini inanç insanları suç işlemekten alıkoyar.**” sorusudur. Bu soruya 533 kişi cevap vermiş ve verilen cevapların ortalaması 1,68’dir. Bu soruya olumlu cevap verenlerin katılım derecesi çok yüksek şeklindedir. Tercih edilen bu sorunun tutum derecesi de kesinlikle katılıyorum cevabına denk gelmektedir. Bir önceki soruyla benzerlik içeren bu soru dine genel bir inanç çerçevesinde bakarak suçu azaltacağına vurgu yapmaktadır.

Onuncu en yüksek katılım derecesine sahip olan “**İbadetlerimi yeterince yerine getirememem beni rahatsız eder.**” sorusudur. Bu soruya 531 kişi cevap vermiş ve bu soruya verilen cevapların ortalaması 1,70’dir. Bu soruya da olumlu cevap verenlerin katılım derecesi çok yüksek olarak belirlenmiştir. Tercih edilen bu sorunun tutum derecesi de her zaman cevabına denk gelmektedir. Ancak bu soruda diğer sorulara nazaran biraz daha düşük seviyede katılıyorum seviyesine daha yaklaşmıştır. Bu soruda da katılımcıların çoğunluğunun ibadetlerini yerine getirememelerinin kendilerini rahatsız ettiğini belirtmesi vicdan mekanizmalarının iyi çalıştığını gösterir.

On birinci en yüksek katılım derecesine sahip olan “**Dinimin yasakladığı şeyleri yapmaktan sakınırım.**” sorusudur. Bu soruya 528 kişi cevap vermiş ve bu soruya verilen cevapların ortalaması 1,82’dir. Bu soruya da olumlu cevap verenlerin katılım derecesi **yüksek** olarak belirlenmiştir. Tercih edilen bu sorunun tutum derecesi de **sıklıkla** cevabına denk gelmektedir. Bu soruda sıklıkla olarak cevap verilmesine rağmen her zaman cevabına yakın seyir izlemiştir. Bu soruda da katılımcılar dinin yasakladığı günah olan olaylardan sıklıkla uzak durduklarını belirtmişlerdir. Hükümlülerin genel profili olarak dindarlık derecelerinin çok yüksek seviyelerde olduğu fakat dine aykırı eylemlerde de buldukları dikkat çekmektedir.

On ikinci en yüksek katılım derecesine sahip olan “**İnsanları tecavüz suçunu işlemekten alıkoyan en önemli faktör dindir.**” sorusudur. Bu soruya 521 kişi cevap vermiş ve bu soruya verilen cevapların ortalaması 1,85’dir. Bu soruya da olumlu cevap verenlerin katılım derecesi **yüksek** olarak belirlenmiştir. Tercih edilen bu sorunun tutum derecesi de **katılıyorum** cevabına denk gelmektedir. Zina suçu İslam dininde en büyük günahlardan sayılarak zina, tecavüz gibi cinsel suçlardan insanları uzak tutmaya çalışılmıştır. Fakat günümüzde zina yapmak suç olarak sayılmamaktadır. İslam dini zinanın önüne engel olmaya çalışmaktadır.

On üçüncü en yüksek katılım derecesine sahip olan **“Dindar insanın dünyada her işinin rast gideceğine inanırım.”** sorusudur. Bu soruya 531 kişi cevap vermiş ve bu soruya verilen cevapların ortalaması 1,92’dir. Bu soruya da olumlu cevap verenlerin katılım derecesi **yüksek** olarak belirlenmiştir. Tercih edilen bu sorunun tutum derecesi de **sıklıkla** cevabına denk gelmektedir.

On dördüncü en yüksek katılım derecesine sahip olan **“Günlük hayatı kanunlarla birlikte dini kurallar da düzenlemelidir.”** sorusudur. Bu soruya 524 kişi cevap vermiş ve bu soruya verilen cevapların ortalaması 2,02’dir. Bu soruya da olumlu cevap verenlerin katılım derecesi **yüksek** olarak belirlenmiştir. Tercih edilen bu sorunun tutum derecesi de **katılıyorum** cevabına denk gelmektedir. Bazı hükümlüler bu sorunun altına mevcut kanun sisteminin yeterli olmadığını not olarak yazmışlar. Bazıları da kanunların yapılırken dini kurallar çerçevesinde hazırlanması gerektiğini not düşmüşlerdir.

On beşinci en yüksek katılım derecesine sahip olan **“Farz olan ibadetlerimi yaparım.”** sorusudur. Bu soruya 530 kişi cevap vermiş ve bu soruya verilen cevapların ortalaması 2,16’dır. Bu soruya da olumlu cevap verenlerin katılım derecesi **yüksek** olarak belirlenmiştir. Tercih edilen bu sorunun tutum derecesi de **sıklıkla** cevabına denk gelmektedir. Bu kapsamda hükümlüler dinimizde farz olarak sayılan ibadetleri sıklıkla yaptıklarını belirtmişlerdir.

On altıncı en yüksek katılım derecesine sahip olan **“Kendinizi dindarlık bakımından hangi grupta görüyorsunuz?”** sorusudur. Bu soruya 530 kişi cevap vermiş ve bu soruya verilen cevapların ortalaması 2,21’dir. Bu soruya da olumlu cevap verenlerin katılım derecesi **yüksek** olarak belirlenmiştir. Bu sorunun ortalamasına denk gelen cevap “dindar”dır. Yani hükümlülere yöneltilen dindarlık sorusunda ortalamaların dindar olduklarını belirtmişlerdir.

On yedinci en yüksek katılım derecesine sahip olan **“Arkadaşlarının yaptığı dini içerikli sohbetlere katılırım.”** sorusudur. Bu soruya 528 kişi cevap vermiş ve bu soruya verilen cevapların ortalaması 2,24’dir. Bu soruya da olumlu cevap verenlerin katılım derecesi **yüksek** oranda sıklıkladır. Yani arkadaşlarının yaptığı sohbetler sıklıkla katıldıklarını belirtmişlerdir.

On sekizinci en yüksek katılım derecesine sahip olan **“Dinimizin öngördüğü cezalar günümüzde uygulanabilir değildir.”** sorusudur. Bu soruya 522 kişi cevap vermiş ve

bu soruya verilen cevapların ortalaması 2,27'dir. Bu soruya da olumlu cevap verenlerin katılım derecesi **yüksek** olarak belirlenmiştir. Tercih edilen bu sorunun tutum derecesi de **katılıyorum** cevabına denk gelmektedir. Verilen bu cevaplara istinaden; artık dünya değişiyor dini kurallar ve cezalar günümüzde geçerliliğini yitirme seviyesine geldiği şeklinde yorumlanabilir. Buna karşın din öz benliği bozulmadan günümüz şartlarına uyarlanıp insanlara anlatılarak daha çekici hale getirilebilir.

On dokuzuncu en yüksek katılım derecesine sahip olan “**Arkadaş seçiminde dini hassasiyeti olan kişileri tercih ederim.**” sorusudur. Bu soruya 527 kişi cevap vermiş ve bu soruya verilen cevapların ortalaması 2,41'dir. Bu soruya da olumlu cevap verenlerin katılım derecesi **yüksek** oranda sıklıkladır. Yani ankete katılan hükümlüler arkadaş seçiminde dini hassasiyeti olan kişileri tercih ettiklerini belirtmektedirler.

Yirminci en yüksek katılım derecesine sahip olan “**Dindar olmayan birinin suç işleme olasılığı daha fazladır.**” sorusudur. Bu soruya 522 kişi cevap vermiş ve bu soruya verilen cevapların ortalaması 2,45'dir. Bu soruya da olumlu cevap verenlerin katılım derecesi **yüksek** olarak belirlenmiştir. Tercih edilen bu sorunun tutum derecesi de **katılıyorum** cevabına denk gelmektedir. Yine bazı hükümlüler bu sorunun boş kısımlarına din suçta etkili olabilir fakat sadece din ile ölçülemeyeceğini not düşmüşlerdir. Bazıları dinle suçun hiç alakası olmadığını tamamen anlık bir durum olduğunu, dindar da olsan insansın yanlış ve hata yapabilirsin şeklinde notlar yazmışlardır.

Yirmi birinci en yüksek katılım derecesine sahip olan “**Yeterli bir din eğitimi alsaydım burada bulunma nedenim olan suçu işlemezdim.**” sorusudur. Bu soruya 524 kişi cevap vermiş ve bu soruya verilen cevapların ortalaması 2,64'dür. Bu soruya da olumlu cevap verenlerin katılım derecesi **yüksek** olarak belirlenmiştir. Tercih edilen bu sorunun tutum derecesi de **katılıyorum** cevabına denk gelmektedir. Ancak verilen cevaplar ne katılıyorum ne katılmıyorum cevabına yakın seyir izlemiştir. Bazı hükümlüler din eğitimi aldıklarını belirttikleri halde cezaevinde bulduklarını belirtmişler. Bazıları da dinin suçu azaltacağı şeklinde notlar düşmüşlerdir. Genel olarak hükümlüler yeterli eğitim almadıklarını belirtse de kararsızlık durumunda oldukları anlaşılmaktadır.

Yirmi ikinci ve en son soru olan “**Din, bazen insanları suç işlemeye teşvik eder.**” sorusudur. Bu soruya 532 kişi cevap vermiş ve bu soruya verilen cevapların ortalaması 4,35’dir. Bu soru diğer sorular gibi olumlu yapıda değil din hakkında olumsuz yapıda sorudur. Bu soruya hükümlülerin verdikleri cevapların ortalaması çok düşük seviyede görülmekte ve tercih edilen tutum derecesi kesinlikle katılmıyorum şeklindedir. Olumsuz soruya verilen olumsuz cevap sonuç olarak olumlu bir yapı haline dönüşmüş ve hükümlülerin büyük çoğunluğu dinin kesinlikle suç işletmediğini belirtmişlerdir.

Sonuç olarak hükümlülerin dini inanç ve dinin hayatlarında ne kadar yer aldığı sorularına verdiği cevaplardan ankete katılan hükümlülerin dindarlık düzeylerinin oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Dindarlık sorularına verdikleri cevapların tamamının ortalaması alındığında ise 1,794 ortalama ve 0,534 standart sapma ile ankete katılan hükümlülerin çok dindar düzeyinde oldukları ortaya çıkmaktadır.

Hükümlülere yöneltilen dindarlık sorularının ortalamalarına göre dindarlık düzeyleri belirlenmeye çalışılmış ve hükümlüler “**çok dindar, dindar, dinle az ilgili ve din ile hiç ilgisi yok**” olarak dört gruba ayrılmıştır. Bu grupların frekans ve yüzde dağılımları aşağıda tablo şeklinde oluşturulmuştur.

Hükümlülerin Dindarlık Dereceleri

Hükümlülere yöneltilen ve yukarıdaki ortalamalar neticesinde hükümlülerin dindarlık düzeyleri **çok dindar, dindar, dinle az ilgili ve din ile hiç ilgisi yok** şeklinde dört gruba ayrılmıştır. Aşağıdaki tabloda tutum dereceleri ve eşdeğer cevapları verilmiştir.

Tablo 24: Dindarlık Tutum Dereceleri

Puan aralığı	Ortalama	Tutum derecesi	Eşdeğer cevap
1-4	1,00-1,74	Çok yüksek	Çok dindar
	1,75-2,49	Yüksek	Dindar
	2,50-3,24	Düşük	Dinle az ilgili
	3,25-4,00	Çok düşük	Din ile hiç ilgisi yok

Hükümlülerin verdikleri sorular karşılaştırmalar ve sorular arası ilişki kurmalar hükümlülerin sorulara verdikleri cevapların ortalamaları alınarak sorulara ne düzeyde katıldıkları ve bu katılıma eş değer verilen cevaplar tablodaki şekliyle oluşturulmuştur.

Hükümlülerin verdikleri cevapların ortalamaları 1,00-1,74 puan aralığında ise bu soruya hükümlülerin çok yüksek derecede katıldıklarını göstermektedir. Bu aralığa giren hükümlüler çok dindar olarak değerlendirilmiştir. Daha sonra sırasıyla 1,75-2,49 arası çıkan ortalamalar yüksek derecede cevaba katıldığını göstermekte bu soruya cevap veren hükümlüler ise dindar seviyesinde değerlendirilmiştir. Verilen cevapların ortalaması 2,50-3,24 aralığında ise düşük seviyede inandıkları ve buna karşılık olarak dinle az ilgili şeklinde değerlendirilmiştir. Son olarak 3,25-4,00 arası cevap verenlerin çok düşük düzeyde inandıklarını göstermekte ve dinle hiç alakası olmayan kişilerin oluşturduğu gurubu teşkil etmektedir.

Tablo 25: Hükümlülerin Dindarlık Dereceleri

Dindarlık Derecesi	Sayı (N)	Yüzde (%)	Kümülatif (%)
Çok dindar	351	65,7	65,7
Dindar	163	30,5	96,3
Dinle az ilgili	16	3	99,3
Din ile hiç ilgisi yok	4	0,7	100,0
Toplam	534	100	

Ankete katılan hükümlülerin dindarlık sorularına verdikleri cevaplar doğrultusunda dindarlık düzeyleri şu şekilde tespit edilmiştir; %65,7'si çok dindar, %30,5'i dindar, %3'ü dinle az ilgili ve %0,7'si dinle hiç ilgisi yok. Görüldüğü gibi ankete katılan hükümlülerin dindarlık seviyelerinin oldukça yüksek seviyede olduğu istatistiki sonuç olarak ortaya çıkmış bununla beraber kümülatif yüzdeleride %96,3'ünün dindar olduğu şeklindedir.

Anket formunun en sonuna hükümlülerin eklemek istediği soru ya da görüşleri sorulmuş ve bu kısma hükümlülerin büyük çoğunluğu cezaevine girdiklerine çok pişman olduklarını, cezaevi dışında iken dini bilgileri bu kadar olsaydı bu suçu işlemeyecekleri şeklinde notlar yazmışlardır. Anlaşılan cezaevinde boş zamana sahip olup hayatı sorguladıklarında birçoğu dine yönelmeyi tercih etmişlerdir. Ayrıca anket formunun diğer boş kısımlarına yazdıkları notlardan cezaevine girdikten sonra dindarlık seviyelerinin arttığı yönüne işaret etmektedir.

Dindarlığın Yaş Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 26: Dindarlığın Yaşa Göre Dağılımı

Yaş	Sayı (N)	Ortalama	S.S.(sapma)
1. 18-25	52	1,58	0,57
2. 26-35	215	1,35	0,60
3. 36-45	165	1,33	0,51
4. 46-55	69	1,35	0,56
5. 56+	29	1,62	0,78
Toplam	530	1,38	0,58

Tablo 27: Dindarlığın Yaşa Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı	S.d.	Kareler ortalaması	F	Gruplar arası anlamlı fark
Gruplar arası	4,377	4	1,094	3,290	1-3**
Grup içi	174,634	525	0,333		
Toplam	179,011	529			

P:0,011, $p < 0,05^*$

Dindarlığa yönelik tutumların yaşa göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmaktadır.

$F(4;525)=3,290$, $p < 0,05$

Grupların dindarlık ortalamaları ise sırasıyla 36-45 yaş grubunun ortalaması 1,33 ile en dindar yaş grubudur. Gruplar içinde 26-35 ile 46-55 yaş grupları 1,35 ile aynı seviyede dindar oldukları, daha sonra 18-25 yaş grubu ise 1,58 ile dindarlık seviyesi diğerlerine göre düşmekte ve 56 ve üstü yaş grubunun 1,62 ortalama ile diğer gruplar arasında oldukça düşük dindarlık seviyesindedir.

Gruplar arasında yapılan çoklu karşılaştırmaya göre 18-25 ile 36-45 yaş grupları arasında anlamlı farklılık vardır. Bu farklılık ise 36-45 yaş grubu 18-25 yaş grubundan daha dindardır olduğu istatistiki sonuç olarak ortaya çıkmaktadır.

Dindarlığın Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 28: Dindarlığın Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Eğitim durumu	Sayı (N)	Ortalama	S.S.(sapma)
1. Okula gitmeyenler	12	1,42	0,51
2. İlkokul	132	1,37	0,58
3. Ortaokul	131	1,40	0,56
4. Lise	188	1,39	0,61
5. İmam hatip lisesi	10	1,10	0,32
6. Üniversite	58	1,45	0,60
Toplam	531	1,39	0,59

Tablo 29: Dindarlığın Eğitim Durumuna Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı	S.d.	Kareler ortalaması	F	Gruplar arası anlamlı fark
Gruplar arası	1,098	5	0,220	0,637	-
Grup içi	180,985	525	0,345		
Toplam	182,083	530			

P:0,672, p>0,05

Bulgular birlikte incelendiğinde, dindarlığa yönelik tutumların eğitim düzeylerine göre farklılık göstermediği ortaya çıkmaktadır. $F(5;525)=1.868$, $p>0,05$

Hükümlülerin dindarlık tutumları ortalamalarının eğitim durumuna göre dağılımına bakıldığında en düşük ortalamaya sahip grubun 1,10 ile imam hatip lisesi mezunları olduğu görülmektedir. Düşük tutum ortalamalarına sahip gruptan yükseğe doğru yapılacak sıralamada 1,37 ortalama ile ilkokul mezunları ikinci düşük, 1,39 ortalama ile lise üçüncü, 1,40 ortalama ile ortaokul mezunları dördüncü düşük, 1,42 lise ile okula gitmeyenler beşinci düşük, sırada yer almaktadır. En yüksek tutum ortalamasına sahip grup ise 1,45 ile üniversite mezunlarıdır.

Genel olarak düşük eğitim düzeyine sahip hükümlüler suça ilişkin dini tutumlarda daha yüksek tutum düzeylerine sahiptir.

Ülkemizde ve dünya da eğitim düzeyi ve dini tutum arasında ters bir orantı olduğu genel bir kabuldür. Özellikle ülkemizde eğitim ve öğretim ilk sıradaki ama en çok ekonomik getirisi olan meslek dallarına sahip olmak amacıyla eğitimler şekillendirilmektedir. Eğitim düzeyleri içinde meslek önce son eğitim kurumu olan üniversiteler meslek önce ekonomik çıkar duygularının en yoğun hissedildiği kurum ve eğitim seviyesi olarak düşünülebilir. Bu kapsam üniversite okuyanların para kazan yüksek hayat standartlarına sahip olma ve iyi bir gelecek arzularından dolayı dinin etkisi azalmaya başladığı söylenebilir. Din ve suç üzerine yapılan buna benzer araştırmaların genelinde eğitim seviyesi yükseldikçe dindarlığın düştüğü dinin yerine maddi çıkarın yer aldığı tespitleri yapılmıştır.

Dindarlığın Meslek Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 30: Dindarlığın Meslek Durumuna Göre Dağılımı

Meslek	Sayı (N)	Ortalama	S.S. (sapma)
Serbest meslek	116	1,37	0,61
İşçi	23	1,30	0,47
Esnaf	82	1,40	0,56
Şoför	29	1,17	0,38
Tekstil	18	1,22	0,43
Ticaret	16	1,44	0,51
Memur	6	1,17	0,41
Çiftçi	13	1,23	0,44
Garson	14	1,14	0,36
Mesleğim yok	19	1,53	0,61
Diğer	161	1,44	0,63
Cevapsız	36	1,56	0,69
Toplam	533	1,39	0,59

Tablo 31: Dindarlığın Meslek Durumuna Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı	S.d.	Kareler ortalaması	F	Gruplar arası anlamlı fark
Gruplar arası	5,376	11	0,489	1,439	-
Grup içi	177,006	521	0,340		
Toplam	182,383	532			

P:0,152, p>0,05

Bulgular birlikte incelendiğinde, dindarlığa yönelik tutumların meslek durumlarına göre farklılık göstermediği ortaya çıkmaktadır. $F(11;521)=1.439$, $p>0.05$

Hükümlülerin meslek dalları sınıflandırılırken çok sayıda meslek ve iş dalların farklı konumlarda çalışanlar olduğundan sayıları oransan olarak en yüksek olanlar alınmış ve sayısal azınlıklar “diğer” başlığı altından toplanmıştır.

Hükümlülerin dindarlık tutumları ortalamalarının meslek durumuna göre dağılımına bakıldığında en düşük ortalamaya sahip grubun 1,14 ile garsonlar olduğu görülmektedir. Daha sonra en düşük ikinci ortalamaya sahip 1,17 ile şoförler ve memurlar, üçüncü en düşük ortalamaya sahip 1,22 ile tekstil sektöründekiler, dördüncü düşük ortalama 1,23 ile çiftçiler, beşinci düşük ortalama 1,30 ile işçiler, altıncı düşük ortalama 1,37 ile serbest olarak mesleklerini ifa edenler ve en yüksek ortalamaya sahip mesleğinin olmadığını belirtenler ise 1,53 ortalama ile diğer mesleklere nazaran daha az dindarlık düzeylerine sahip olmuşlardır.

Dindarlığın Suç Sınıfına Göre Dağılımı

Tablo 32: Dindarlığın Suç Sınıfına Göre Dağılımı

Zamanlar	Sayı (N)	Ortalama	S.S. (sapma)
1. Kişiye karşı işlenen suçlar	330	1,37	0,58
2. Mala karşı işlenen suçlar	61	1,28	0,49
3. Uyuşturucu maddeye ilişkin suçlar	30	1,47	0,68
4. Resmi belgede sahtecilik	15	1,47	0,52
5. Diğer	31	1,52	0,72
Toplam	467	1,38	0,58

Tablo 33: Dindarlığın Suç Sınıfına Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı	S.d.	Kareler ortalaması	F	Gruplar arası anlamlı fark
Gruplar arası	1,556	4	0,389	1,149	-
Grup içi	156,359	462	0,338		
Toplam	157,914	466			

P:0,333, $p>0,05$

Suç sınıflarının dindarlık durumlarına karşı tutumları farklılık göstermemektedir. $F(4;462)=1.149, p>0.05$

Hükümlülerin dindarlık tutumları ortalamalarının suç sınıflarına göre dağılımına bakıldığında en düşük ortalamaya sahip grubun 1,28 ile mala karşı işlenen suçlar olduğu görülmektedir. Daha sonra en düşük ikinci ortalamaya sahip sınıfın 1,37 ile kişiye karşı işlenen suç sınıfının, üçüncü düşük ortalama suç sınıfı ise 1,47 ile aynı orana sahip uyuşturucu maddeye ilişkin suçlar ve resmi belgede sahtecilik suçu yer almaktadır. Diğer başlığı altındakiler sınıf olarak değil çok farklı suç türlerinin tek başlık altında toplandığı yerdir. Bundan dolayı değerlendirilmeye alınmamıştır.

Kendini Dindar Olarak Görenlerin Dağılımları

Tablo 34: Kendilerini Dindar Gören Hükümlülerin Ortalaması

Kendinizi dindarlık bakımından hangi grupta görüyorsunuz?	Sayı (N)	Ortalama
Çok Dindar	51	9,6
Dindar	326	61
Dinle az ilgili	145	27,2
Din ile hiç ilgisi yok	8	1,5
Cevapsız	4	0,7
Toplam	534	100

Hükümlülerin kendilerinin dindarlık durumlarına kendi açılarından bakmak amacıyla “**Kendinizi dindarlık bakımından hangi grupta görüyorsunuz?**” sorusu sorularak bakış açıları ölçülmek istenmiştir. Bu soruya karşılık hükümlüler dindarlık seviyeleri yüksekten düşüğe doğru sırasıyla %61’i kendilerini dindar olarak değerlendirmekteler. Daha sonra ikinci yüksek katılım olan %27,2 ile dinle az ilgili, üçüncü yüksek katılım %9,6 ile çok dindar ve en olarak %1,5’i ise din ile hiç ilgim yok cevaplarını vermişlerdir. %0,7’si ise bu soruya cevap vermemişlerdir.

Anketin üçüncü bölümünde yer alan dindarlık sorularında hükümlülerin büyük çoğunluğu çok dindar olarak sınıflandırılmıştır. Fakat hükümlülerin hissettikleri dindarlık derecesi çok dindar değil dindar seçeneğidir. Hatta katılımcılar %9,6 ile düşük oranda kendilerini çok dindar olarak nitelendirmektedirler.

3.1.7. Dindarlık Algısı Açısından Hükümlüler ve Suç Dağılımı

Tablo 35: Hükümlülerin Kendilerini Dindar Görme Derecelerinin Suç Türüne Göre Dağılımı

Suç Türü	Sayı (N)	Ortalama	S.S. (sapma)
1. Adam öldürme	197	2,17	0,64
2. Öldürmeye teşebbüs	22	2,23	0,43
3. Yaralama	81	2,14	0,67
4. Hırsızlık	30	2,63	0,49
5. Yağma	19	2,32	0,48
6. Dolandırıcılık	7	2,00	0,58
7. Cinsel suçlar	7	2,29	0,49
8. Uyuşturucu	30	2,50	0,57
9. Resmi belgede sahtecilik	15	2,13	0,64
10. Diğer	59	2,10	0,58
Toplam	467	2,21	0,62

Tablo 36: Hükümlülerin Kendilerini Dindar Görme Derecelerinin Suç Türüne Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı	S.d.	Kareler ortalaması	F	Gruplar arası anlamlı fark
Gruplar arası	9,961	9	1,107	3,000	1-4** 3-4**
Grup içi	168,625	457	,369		
Toplam	178,587	466			

P:0,02, p<0,05

Bulgular birlikte incelendiğinde, din ve suç ilişkisine yönelik tutumların medeni duruma göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmaktadır. $F(9;457)=3,000$, $p<0.05$

Hükümlülerden kendilerini dindar olarak nitelendirenlerin tutum ortalamalarının suç türlerine göre dağılımına bakıldığında en düşük ortalamaya sahip grup 2,00 ile dolandırıcılık suçundan dolayı cezaevinde olanlardır. Daha sonra ikinci düşük tutum ortalamasına sahip suç türünün 2,13 ile resmi belgede sahtecilik suçu, üçüncü düşük ortalama suç türü ise 2,14 ile yaralama, dördüncü düşük ortalamaya sahip suç türü 2,17

ile adam öldürme, beşinci en düşük seviyeye sahip öldürmeye teşebbüs suçu, altıncı düşük ortalamaya sahip 2,29 ile cinsel suçlar, yedinci düşük ortalamaya sahip 2,32 ile yağma suçu, sekizinci düşük ortalamaya sahip 2,50 ile uyuşturucu suçları ve en son sırada ise 2,63 ile hırsızlık suçu yer almaktadır. Görüldüğü gibi hırsızlık suçu işleyenlerin diğer suçlara nazara dindarlık seviyeleri düşük çıkmıştır.

Gruplar arasındaki anlamlı farklar ise; adam öldürme suçu işleyenler hırsızlık suçundan, yaralama suçundan cezaevinde bulunanlar hırsızlık suçundan dolayı cezaevinde bulunanlardan anlamlı şekilde dindardırlar.

Farz İbadetleri Yapanların Yaşa Göre Dağılımları

Tablo 37: Hükümlülerin Farz İbadetleri Yapma Derecelerinin Yaşa Göre Dağılımı

Yaş durumu	Sayı (N)	Ortalama	S.S. (sapma)
1. 18-25	50	2,36	1,06
2. 26-35	215	2,27	1,10
3. 36-45	164	1,96	1,06
4. 46-55	68	2,16	1,11
5. 56+	29	2,31	1,34
Toplam	526	2,17	1,10

Tablo 38: Hükümlülerin Farz İbadetleri Yapma Derecelerinin Yaşa Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı	S.d.	Kareler ortalaması	F	Gruplar arası anlamlı fark
Gruplar arası	11,325	4	2,831	2,346	-
Grup içi	628,616	521	1,207		
Toplam	662,297	538			

P:0,054, p>0,05

Bulgular incelendiğinde, farz ibadetlerini yapanların tutumlarının yaş gruplarına göre farklılık göstermediği ortaya çıkmaktadır. $F(4;521)=2.346$, $p>0,05$

Hükümlülerin farz ibadetlerini yapma sıklıkları ortalaması yaşa göre dağılımına bakıldığında en düşük ortalamaya sahip grup 1,96 ile 36-45 yaş aralığında kilerdir. Daha sonra en düşük düşük ikinci ortalamaya sahip yaş grubu 2,16 ile 46-55 yaş grubu, üçüncü en düşük ortalamaya sahip 2,27 ile 26-35 yaş grubu, dördüncü en düşük seviyede ise 2,31 ile 56 ve üstü yaş grubundakiler ve en son olarak 2,36 ortalama ile 18-25 yaş grubu yer almaktadır. Bu kapsamda en düşük yaş grubu ile en yüksek yaş grubunda farz ibadetlerini yapma oranı düşmektedir.

Farz İbadetleri Yapanların Suç Türüne Göre Dağılımı

Tablo 39: Farz İbadetleri Yapma Derecelerinin Suç Türüne Göre Dağılımı

Suç Türü	Sayı (N)	Ortalama	S.S. (sapma)
1. Adam öldürme	198	2,16	1,14
2. Öldürmeye teşebbüs	22	1,82	0,96
3. Yaralama	80	2,05	1,05
4. Hırsızlık	30	2,70	1,06
5. Yağma	19	2,37	1,01
6. Dolandırıcılık	7	1,43	0,79
7. Cinsel suçlar	7	1,71	0,76
8. Uyuşturucu	30	2,53	1,17
9. Resmi belgede sahtecilik	15	2,13	1,06
Diğer	59	2,29	1,13
Toplam	467	2,19	1,11

Tablo 40: Farz İbadetleri Yapma Derecelerinin Suç Türlerine Göre Varyans Analizi (Anova) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	S.d.	Kareler Ortalaması	F	Gruplar Arası Anlamlı Fark
Gruplar arası	23,033	9	2,559	2,117	-
Grup içi	552,385	457	1,209		
Toplam	575,418	466			

P:0,27, p>0,05

Bulgular incelendiğinde, farz ibadetlerini yapanların tutumlarının suç türlerine göre farklılık göstermediği ortaya çıkmaktadır. $F(9;457)=2.117, p>0,05$

Hükümlülerin farz ibadetlerini yapma sıklıkları ortalamasının suç türlerine göre dağılımına bakıldığında en düşük ortalamaya sahip grup 1,45 ile dolandırıcılık suçundan dolayı cezaevinde bulunanlardır. Daha sonra en düşük düşük ikinci ortalamaya sahip suç türü 1,71 ile cinsel suçlar, üçüncü en düşük ortalamaya sahip 1,82 ile öldürmeye teşebbüs suçlarında bulunanlar, dördüncü en düşük seviyede ise 2,05 ile yaralama suçundan cezaevinde bulunanlar şekilden diğer suç türleri de devam etmektedir. Sonuçlardan da anlaşılacağı üzere farz ibadetlerini diğer suç türlerine göre en sık yapanlar dolandırıcılık suçundan dolayı cezaevinde bulunanlardır. Farz ibadetlerini en az yerine getirenler ise hırsızlık suçundan dolayı cezaevinde bulunanlardır.

Dinin Yasakladıklarından Sakınanların Suç Türüne Göre Dağılımı

Tablo 41: Dinin Yasakladığı Şeylerden Uzak Duranların Suç Türüne Göre Dağılımı

Suç Türü	Sayı (N)	Ortalama	S.S. (sapma)
1. Adam öldürme	198	1,78	0,90
2. Öldürmeye teşebbüs	21	1,52	0,87
3. Yaralama	81	1,64	0,86
4. Hırsızlık	29	2,28	1,03
5. Yağma	18	2,00	0,77
6. Dolandırıcılık	7	2,14	1,21
7. Cinsel suçlar	7	1,71	0,76
8. Uyuşturucu	30	2,33	0,99
9. Resmi belgede sahtecilik	15	1,53	0,74
10. Diğer	60	1,93	1,18
Toplam	466	1,83	0,96

Tablo 42: Dinin Yasakladığı Şeylerden Uzak Duranların Suç Türüne Göre Varyans (Anova) Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı	S.d.	Kareler ortalaması	F	Gruplar arası anlamlı fark
Gruplar arası	21,987	9	2,443	2,769	3-8**
Grup içi	402,290	456	,882		
Toplam	424,277	465			

P:0,04, p<0,05

Hükümlülere yöneltilen “**Dinimin yasakladığı şeyleri yapmaktan sakınırım.**” sorusuna verilen cevapların suç türlerine göre dağılımında bazı gruplar arasında farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. $F(9;456)=2.769$, $p<0,05$

Hükümlülerin dinin yasakladığı şeyleri yapmaktan sakınanları ortalamasının suç türlerine göre dağılımına bakıldığında en düşük ortalamaya sahip grup 1,52 ile öldürmeye teşebbüs suçundan dolayı cezaevinde bulunanlardır. Daha sonra en düşük ikinci ortalamaya sahip suç türü 1,53 ile resmi belgede sahtecilik suçu, üçüncü en düşük ortalamaya sahip 1,64 ile yaralama suçlarında bulunanlar, dördüncü en düşük seviyede ise 1,71 ile cinsel suçlar suçundan cezaevinde bulunanlar, beşinci en düşük ortalamaya sahip 1,78 ile adam öldürme suçlarında bulunanlar, altıncı en düşük ortalamaya sahip 2,00 ile adam öldürme suçlarında bulunanlar, yedinci en düşük ortalamaya sahip 2,14 ile dolandırıcılık suçlarından cezaevinde bulunanlar, sekizinci en düşük ortalamaya sahip 2,28 ile hırsızlık suçlarında bulunanlar ve en son olarak 2,33 ortalama ile uyuşturucu suçlarında bulunanlar dinin yasakladığı şeylerden uzak duracağını belirtenlerdir. Hükümlülerin tercih ettiği cevaplara göre dinin yasakladığı şeylerden en çok sakınacağını bildirenler öldürmeye teşebbüs suçundan dolayı cezaevinde bulunanlardır.

Grupların arasındaki anlamlı farklar ise yaralama suçu işleyenler ile hırsızlık suçundan dolayı cezaevinde bulunanlar arasındadır. Burada hırsızlık suçundan dolayı cezaevinde bulunanlardan uyuşturucu suçuna nazaran dinin yasakladığı şeylerden sakındıkları ortaya çıkmıştır.

Dini İnançın Suç İşlemeyi Engellediğini Savunanların Suç Türüne Göre Dağılımı

Tablo 43: Dini İnançın Suç İşlemeyi Engellediğini Savunanların Suç Türüne Göre Dağılımı

Suç Türü	Sayı (N)	Ortalama	S.S. (sapma)
1. Adam öldürme	199	1,74	1,15
2. Öldürmeye teşebbüs	22	1,77	1,27
3. Yaralama	81	1,53	0,81
4. Hırsızlık	30	1,67	0,92
5. Yağma	19	1,42	0,69
6. Dolandırıcılık	7	1,29	0,49
7. Cinsel suçlar	7	1,29	0,49
8. Uyuşturucu	30	1,80	1,21
9. Resmi belgede sahtecilik	15	1,73	1,28
10. Diğer	60	1,67	1,11
Toplam	470	1,67	1,06

Tablo 44: Dini İnançın Suç İşlemeyi Engellediğini Savunanların Suç Türüne Göre Varyans (Anova) Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı	S.d.	Kareler ortalaması	F	Gruplar arası anlamlı fark
Gruplar arası	6,695	9	0,744	0,652	-
Grup içi	525,188	460	1,142		
Toplam	531,883	469			

p:0,753, p>0,05

Hükümlülere yöneltilen “**Dini inanç insanları suç işlemekten alıkoyar.**” sorusuna verilen cevapların suç türlerine göre dağılımında gruplar arasında farklılık olmadığı ortaya çıkmıştır. $F(9;460)=0,652$, $p>0,05$

Hükümlülerin dini inancın insanı suç işlemekten alıkoyar sorusuna verilen cevaplarının ortalamasının suç türlerine göre dağılımına bakıldığında en düşük ortalamaya 1,29 ile dolandırıcılıktan ve cinsel suçlardan dolayı cezaevinde bulunanların sahip oldukları

görülmektedir . Daha sonra en düşük ikinci ortalamaya sahip suç türü 1,42 ile yağma suçu, en düşük ortalamaya sahip 1,53 ile yaralama suçundan dolayı bulunanlar, dördüncü en düşük seviyede ise 1,67 ile hırsızlık suçundan dolayı bulunanlar, beşinci en düşük seviyede ise 1,73 ile resmi belgede sahtecilik suçundan cezaevinde bulunanlar, altıncı en düşük ortalama 1,74 ile adam öldürme suçlarında bulunanlar, yedinci en düşük ortalamaya sahip 1,77 ile öldürmeye teşebbüs suçlarında bulunanlar ve en son sırada ise 1.80 ortalama ile uyuşturucu suçundan dolayı cezaevinde bulunanlar ile dini inancın insanları suç işlemekten alıkoyduğu belirtmişlerdir.

Hükümlüler işlemiş oldukları suç türlerine göre gruplandırıldığında dini inancın insanı suç işlemekten alıkoyacağını söyleyenlerin en başında dolandırıcılık ve cinsel suçlardan dolayı cezaevinde kalanlar gelmektedir.

“Yeteri Kadar Din Eğitimi Alsaydım Suç İşlemezdim” Tutumunun Suç Türüne Göre Dağılımı

Tablo 45: “Yeteri Kadar Din Eğitimi Alsaydım Suç İşlemezdim” Tutumunun Suç Türüne Göre Dağılımı

Suç türü	Sayı (N)	Ortalama	S.S. (sapma)
1. Adam öldürme	195	2,66	1,45
2. Öldürmeye teşebbüs	22	2,68	1,70
3. Yaralama	81	2,72	1,55
4. Hırsızlık	30	1,40	0,67
5. Yağma	18	1,83	1,34
6. Dolandırıcılık	7	2,29	1,70
7. Cinsel suçlar	7	1,86	1,46
8. Uyuşturucu	30	2,27	1,46
9. Resmi belgede sahtecilik	15	3,20	1,61
10. Diğer	58	3,16	1,60
Toplam	463	2,59	1,52

Tablo 46: Yeteri Kadar Din Eğitimi Alsaydım Suç İşlemezdim Tutumunun Suç Türüne Göre Varyans (Anova) Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı	S.d.	Kareler ortalaması	F	Gruplar arası anlamlı fark
Gruplar arası	86,772	9	9,641	4,452	1-4, 3-4, 4-9**
Grup içi	981,077	453	2,166		
Toplam	1067,849	462			

P:0,00 p<0,05

Hükümlülere yöneltilen “**Yeterli bir din eğitimi alsaydım burada bulunma nedenim olan suçu işlemezdim.**” sorusuna verilen cevapların suç türlerine göre dağılımında bazı gruplar arasında farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. $F(9;453)=4,452$, $p<0,05$

Hükümlülerin yeteri kadar din eğitimi alsaydım burada olmazdım sorusuna verilen cevapların ortalamasının suç türlerine göre dağılımına bakıldığında en düşük ortalamaya sahip grup 1,40 ile hırsızlık suçundan dolayı cezaevinde bulunanlardır. Daha sonra en düşük ikinci ortalamaya sahip suç türü 1,83 ile yağma suçu, üçüncü en düşük ortalamaya sahip 1,86 ile cinsel suçlarında bulunanlar, dördüncü en düşük seviyede ise 2,27 ile uyuşturucu suçundan cezaevinde bulunanlar, beşinci en düşük ortalamaya sahip 2,29 ile dolandırıcılık suçlarında bulunanlar, altıncı en düşük ortalamaya sahip 2,66 ile adam öldürme suçlarında bulunanlar, yedinci en düşük ortalamaya sahip 2,68 ile öldürmeye teşebbüs suçlarından cezaevinde bulunanlar, sekizinci en düşük ortalamaya sahip 2,72 ile yaralama suçlarında bulunanlar ve en son olarak 3,20 ortalama ile resmi belgede sahtecilik suçlarında dolayı cezaevinde bulunanlar yeteri kadar din eğitim alsaydık suç işlemezdim cevabını vermişlerdir.

Gruplar arasındaki anlamlı farklar ise hırsızlık suçu işleyenler ile adam öldürme, yaralama ve resmi belgede sahtecilik suçlarını işleyenlerden anlamlı derecede yeteri kadar eğitim almadıklarını aldıklarında daha az suç işleyecekleri ortaya çıkmıştır.

3.1.8. Hükümlülerin Kutsal Gün Algıları

Tablo 47: Hükümlülerin Kutsal Gün Algı ve Tutumları

Kutsal Gün Sorularının Ortalaması ve Tutum Dereceleri					
S.N	Kutsal Gün ve Dine İnanç Soruları	Sayı (N)	Ortalaması	Katılım derecesi	Tercih Edilen Cevap
1	Çocuklara mübarek gün ve gecelerin önemi anlatılmalıdır.	534	1,25	çok yüksek	kesinlikle katılıyorum
2	Mübarek gün ve gecelerin önemine inanır mısınız?	534	1,26	çok yüksek	kesinlikle katılıyorum
3	Annem, babam ve diğer büyüklerim mübarek gün ve gecelere çok büyük değerler verir.	522	1,30	çok yüksek	her zaman
4	Ben hükümlü olduktan sonra mübarek gecelerin hep farkında oluyorum.	528	1,45	çok yüksek	her zaman
5	Ben hükümlü olmadan önce mübarek gecelerin hep farkında olurdum.	532	1,45	çok yüksek	kesinlikle katılıyorum
6	Hükümlü olmadan önce mübarek günlerde kendimi suç oluşabilecek eylemlerden uzak tutmaya çalışırdım.	525	1,46	çok yüksek	her zaman
7	Mübarek gün ve geceler insanların tövbe etmesi için en müsait zamanlardır.	534	1,50	çok yüksek	kesinlikle katılıyorum
8	Hükümlülere mübarek gün ve gecelerle alakalı daha çok bilgi verilmelidir.	533	1,51	çok yüksek	kesinlikle katılıyorum
9	Hapishanede mübarek gün ve gecelerde programlar yapılmalıdır.	524	1,61	çok yüksek	kesinlikle katılıyorum
10	Ben mübarek günlerde bir kötülük/yanlışlık yaptığımda vicdan azabı çekerdim.	531	1,69	çok yüksek	kesinlikle katılıyorum
11	İnsanlar mübarek günlerde daha az suç fiilini gerçekleştirir.	531	2,03	yüksek	katılıyorum
12	Bence mübarek gün ve gecelerin diğer gün ve gecelerden hiçbir farkı yoktur.	531	2,04	yüksek	katılıyorum
13	Ben mübarek gün ve gecelerde herhangi bir suç işlediğimi hatırlamıyorum.	528	2,05	yüksek	katılmıyorum
14	Hükümlü olduktan sonra ramazan orucunun tamamını tutuyorum.	514	2,05	yüksek	sıklıkla

15	Hükümlü olmadan önce mübarek gün ve gecelerde daha huzurlu oluyordum.	532	2,10	yüksek	katılıyorum
16	Hükümlü olmadan önce Kadir Gecesinde genellikle camiye gitmeye çalışırdım.	528	2,13	yüksek	sıklıkla
17	Hükümlü olmadan önce genellikle Cuma namazlarına giderdim.	533	2,16	yüksek	sıklıkla
18	Hükümlü olmadan önce ramazan orucunun tamamını tutardım.	531	2,16	yüksek	sıklıkla
19	Hükümlü olduktan sonra mübarek gün ve gecelerde daha huzurlu oluyorum.	528	2,66	orta	bazen

Hükümlülerin kutsal gün anlayışlarını ölçmek hükümlü olmadan ve hükümlü olduktan sonraki kutsal günlere inanç düzeylerini ölçmek amacıyla yöneltilen sorularıdır. Anketteki soru sıraları farklı olan sorulara cevaplarına olumlu ya da olumsuz yönde işaretlenen seçeneğin en yüksek katılım seviyeleri belirlenip ortalamaları alınmıştır. Ortalamalarına göre en yüksek katılımın olduğu cevaplardan ilk sıradakine sırasıyla; çok yüksek, yüksek, orta, düşük ve çok düşük şeklinde beş farklı derecelendirme yapılmıştır.

İşaretlemler 1 ile 5 arasında yapıldığı beş seçenekli sorular olduğundan ilk soru 1 puanı ile kesinlikle katılıyorum/her zaman ve son soruya 5 puanı ile kesinlikle katılmıyorum/hiçbir zaman şeklinde kodlandığından ortalamanın 1'e yakın olması en yüksek dereceye sahip olduğunu gösterir ve kesinlikle katılıyorum/her zaman cevabına eşdeğer olduğu anlamına gelmektedir.

Hükümlülerin sorulara verdikleri cevapların ortalamalarının katılım dereceleri ve hangi cevaba eş değer olduğu sırasıyla şu şekildedir: En yüksek katılım cevabı verilen **“Çocuklara mübarek gün ve gecelerin önemi anlatılmalıdır.”** Sorusunu 534 kişi cevaplamış ve katılımcıların verdikleri cevapların ortalaması 1,25 ile en yüksek katılımın olduğu ilk sırada yer almaktadır. Tercih edilen bu sorunun tutum derecesi kesinlikle katılıyorum cevabına denk gelmektedir. Bu şekilde katılımcıların neredeyse tamamına yakını, çocuklara mübarek gün ve gecelerin öneminin anlatılması gerektiğine inanmaktadırlar. Hatta bazı hükümlüler bu sorunun altına bize de küçükken din öğretilseydi biz burada olmazdık gibi notlar düşmüşlerdir. Bu yüzden dini değerlerin küçük yaşta öğretilmesi gerektiğini savunmaktadırlar.

En üst derecede katılım gösteren ikinci sırada yer alan **“Mübarek gün ve gecelerin önemine inanır mısınız?”** sorusudur. Bu soruya 534 kişi cevap vermiş ve verilen cevapların ortalaması 1,26’dır. Aynı şekilde bu soruya olumlu cevap verenlerin katılım derecesi çok yüksek şeklindedir. Tercih edilen bu sorunun tutum derecesi kesinlikle inanıyorum cevabına denk gelmektedir. Bu şekilde katılımcıların çok büyük çoğunluğu Mübarek gün ve gecelerin önemine inandıklarını belirtmişlerdir.

Üçüncü en yüksek katılım derecesine sahip olan **“Annem, babam ve diğer büyüklerim mübarek gün ve gecelere çok büyük değerler verir.”** sorusudur. Bu soruya 522 kişi cevap vermiş ve verilen cevapların ortalaması 1,22’dir. Aynı şekilde bu soruya olumlu cevap verenlerin katılım derecesi çok yüksek şeklindedir. Tercih edilen bu sorunun tutum derecesi her zaman cevabına denk gelmektedir. Yine katılımcıların çok büyük çoğunluğu dine dolayısıyla kutsal günlere önem veren ailelerden gelmektedir.

Dördüncü en yüksek katılım derecesine sahip olan **“Ben hükümlü olduktan sonra mübarek gecelerin hep farkında oluyorum.”** sorusudur. Bu soruya 528 kişi cevap vermiş ve verilen cevapların ortalaması 1,45’dir. Aynı şekilde bu soruya olumlu cevap verenlerin katılım derecesi çok yüksek şeklindedir. Tercih edilen bu sorunun tutum derecesi de her zaman cevabına denk gelmektedir. Aynı şekilde katılımcıların çok büyük çoğunluğu hükümlü olduktan sonra mübarek günlerin farkında olduklarını belirtmişlerdir. Bazı hükümlüler cezaevine girmeden önce dini duygularının daha az olduklarını cezaevinden sonra Allah’ı tanıdıklarını not olarak yazma ihtiyacında bulunmuşlardır.

Beşinci en yüksek katılım derecesine sahip olan **“Ben hükümlü olmadan önce mübarek gecelerin hep farkında olurdum.”** sorusudur. Bu soruya 532 kişi cevap vermiş ve bu soruya verilen cevapların ortalaması 1,45’dir. Bir önceki soruyla yani hükümlü olmadan önce ve sonra mübarek gün ve gecelerin farkında olma ortalamaları aynı oranda çıkmıştır. Bu soruya da olumlu cevap verenlerin katılım derecesi çok yüksek şeklindedir. Tercih edilen bu sorunun tutum derecesi her zaman cevabına denk gelmektedir. Bu soruda da hükümlüler cezaevine girmeden önce mübarek günlerin farkında olduklarını belirtmişlerdir.

Altıncı en yüksek katılım derecesine sahip olan **“Hükümlü olmadan önce mübarek günlerde kendimi suç oluşabilecek eylemlerden uzak tutmaya çalışırdım.”** sorusudur. Bu soruya 525 kişi cevap vermiş ve bu soruya verilen cevapların ortalaması 1,46’dır. Bu soruya da olumlu cevap verenlerin katılım derecesi çok yüksek olarak belirlenmiştir. Tercih edilen bu sorunun tutum derecesi de her zaman cevabına eş değerdir. Bu soruda hükümlülerin çoğunluğu cezaevine girmeden önce mübarek günlerde suçtan uzak olduklarını daha dikkatli davrandıklarını belirtmişlerdir. Zaten en çok suç işlenen zaman diliminde kutsal günlerde suç oranlarının düşük çıkması hükümlülerin mübarek günlere ne kadar değer verdiklerini göstermektedir.

Yedinci en yüksek katılım derecesine sahip olan **“Mübarek gün ve geceler insanların tövbe etmesi için en müsait zamanlardır.”** sorusudur. Bu soruya 534 kişi cevap vermiş ve bu soruya verilen cevapların ortalaması 1,50’dür. Aynı şekilde bu soruya olumlu cevap verenlerin katılım derecesi çok yüksek şeklindedir. Tercih edilen bu sorunun tutum derecesi de kesinlikle katılıyorum cevabına denk gelmektedir. Bu soruya da hükümlülerin birçoğu kesinlikle katılıyorum demelerine rağmen şu şekilde not düşmüşlerdir; “ tövbe etmenin zamanı olmaz tövbe kapısı her zaman insan her zaman tövbe edebilir” şeklinde notlar yazmışlardır.

Sekizinci en yüksek katılım derecesine sahip olan **“Hükümlülere mübarek gün ve gecelerle alakalı daha çok bilgi verilmelidir.”** sorusudur. Bu soruya 533 kişi cevap vermiş ve verilen cevapların ortalaması 1,515’dir. Bu soruya olumlu cevap verenlerin katılım derecesi çok yüksek şeklindedir. Tercih edilen bu sorunun tutum derecesi de kesinlikle katılıyorum cevabına denk gelmektedir. Bu soruyla da katılımcılar cezaevlerinde görevlendirilen vaizler tarafından kendilerine mübarek günlerin önemine değinmesine vurgu yapmışlardır.

Dokuzuncu en yüksek katılım derecesine sahip olan **“Hapishanede mübarek gün ve gecelerde programlar yapılmalıdır.”** sorusudur. Bu soruya 524 kişi cevap vermiş ve verilen cevapların ortalaması 1,61’dir. Bu soruya olumlu cevap verenlerin katılım derecesi çok yüksek şeklindedir. Tercih edilen bu sorunun tutum derecesi de kesinlikle katılıyorum cevabına denk gelmektedir. Özellikle kapalı cezaevinde kalan hükümlülerin buna çok ihtiyaçları olduklarını anket üzerine notlar yazarak belirtmişlerdir.

Onuncu en yüksek katılım derecesine sahip olan “**Ben mübarek günlerde bir kötülük/yanlışlık yaptığımda vicdan azabı çekerdim.**” sorusudur. Bu soruya 531 kişi cevap vermiş ve bu soruya verilen cevapların ortalaması 1,69’dır. Bu soruya da olumlu cevap verenlerin katılım derecesi çok yüksek olarak belirlenmiştir. Tercih edilen bu sorunun tutum derecesi de kesinlikle katılıyorum cevabına denk gelmektedir. Ancak bu soruda diğer sorulara nazaran biraz daha düşük seviyede katılıyorum seviyesine daha yakın seyir izlemektedir.

On birinci en yüksek katılım derecesine sahip olan “**İnsanlar mübarek günlerde daha az suç fiilini gerçekleştirir.**” sorusudur. Bu soruya 531 kişi cevap vermiş ve bu soruya verilen cevapların ortalaması 2,03’dür. Bu soruya da olumlu cevap verenlerin katılım derecesi **yüksek** olarak belirlenmiştir. Tercih edilen bu sorunun tutum derecesi de **katılıyorum** cevabına denk gelmektedir. Bu soruda da katılımcıların mübarek günlere ne kadar önem verdikleri belli olmaktadır.

On ikinci en yüksek katılım derecesine sahip olan “**Bence mübarek gün ve gecelerin diğer gün ve gecelerden hiçbir farkı yoktur.**” sorusudur. Bu soruya 531 kişi cevap vermiş ve bu soruya verilen cevapların ortalaması 2,04’dür. Bu sorunun katılım derecesi **yüksek** olarak belirlenmiştir. Tercih edilen bu sorunun tutum derecesi de **katılıyorum** cevabına denk gelmektedir. Yani mübarek gün ve gecelerin diğer gün ve gecelerden farkının olmadığını belirtmektedirler. Bu soruyla hükümlüler Allah’ın her günü önemlidir şeklinde notla düşmüşlerdir. Hükümlüler hem kutsal günlere çok yüksek oranda inanıp hem de kutsal günlerin diğer günlerden farkının olmaması yönünde belirtmeleri hükümlülerin hem kutsal günlere inandıklarını hem de tüm günlerin önemine vurgu yaptıkları yönünde anket üzerine notlar düşmüşlerdir.

On üçüncü en yüksek katılım derecesine sahip olan “**Ben mübarek gün ve gecelerde herhangi bir suç işlediğimi hatırlamıyorum.**” sorusudur. Bu soruya 528 kişi cevap vermiş ve bu soruya verilen cevapların ortalaması 2,05’dür. Bu soruya da olumlu cevap verenlerin katılım derecesi **yüksek** olarak belirlenmiştir. Tercih edilen bu sorunun tutum derecesi de **katılıyorum** cevabına denk gelmektedir.

On dördüncü en yüksek katılım derecesine sahip olan “**Hükümlü olduktan sonra ramazan orucunun tamamını tutuyorum.**” sorusudur. Bu soruya 514 kişi cevap vermiş ve bu soruya verilen cevapların ortalaması 2,05’dür. Bu soru da bir önceki soru

ile aynı ortalamaya sahiptir. Bu soruya olumlu cevap verenlerin katılım derecesi de **yüksektir**. Tercih edilen bu sorunun tutum derecesi de **sıklıkla** cevabına denk gelmektedir.

On beşinci en yüksek katılım derecesine sahip olan **“Hükümlü olmadan önce mübarek gün ve gecelerde daha huzurlu oluyordum.”** sorusudur. Bu soruya 532 kişi cevap vermiş ve bu soruya verilen cevapların ortalaması 2,10’dır. Bu soruya katılım derecesi **yüksek** olarak belirlenmiştir. Tercih edilen bu sorunun tutum derecesi de **katılıyorum** cevabına denk gelmektedir. Bu kapsamda hükümlüler cezaevine girmeden önce mübarek günlerde daha huzurlu olduklarını belirtmişlerdir. Özellikle kapalı cezaevinde kalan hükümlüler anket üzerine burada tüm günler neredeyse eşit bizde ibadetlerimizi rahatlıkla yapmak camiye gitmek istiyoruz şeklinden notlar yazmışlardır.

On altıncı en yüksek katılım derecesine sahip olan **“Hükümlü olmadan önce Kadir Gecesinde genellikle camiye gitmeye çalışırdım.”** sorusudur. Bu soruya 528 kişi cevap vermiş ve bu soruya verilen cevapların ortalaması 2,13’dür. Bu soruya da olumlu cevap verenlerin katılım derecesi **yüksek** olarak belirlenmiştir. Tercih edilen bu sorunun tutum derecesi de **sıklıkla** cevabına denk gelmektedir.

On yedinci en yüksek katılım derecesine sahip olan **“Hükümlü olmadan önce genellikle Cuma namazlarına giderdim.”** sorusudur. Bu soruya 533 kişi cevap vermiş ve bu soruya verilen cevapların ortalaması 2,16’dır. Bu soruya da olumlu cevap verenlerin katılım derecesi **yüksek** oranda sıklıkla cevabını vermiştir.

On sekizinci en yüksek katılım derecesine sahip olan **“Hükümlü olmadan önce ramazan orucunun tamamını tutardım.”** sorusudur. Bu soruya 531 kişi cevap vermiş ve bu soruya verilen cevapların ortalaması 2,16’dır. Bu soru da bir önceki soru ile aynı ortalamaya sahiptir. Bu soruya da olumlu cevap verenlerin katılım derecesi **yüksek** olarak belirlenmiştir. Tercih edilen bu sorunun tutum derecesi de **sıklıkla** cevabına denk gelmektedir.

Son soru olan on dokuzuncu soru ise **“Hükümlü olduktan sonra mübarek gün ve gecelerde daha huzurlu oluyorum.”** Bu soruya 528 kişi cevap vermiş ve bu soruya verilen cevapların ortalaması 2,66’dır. Bu sorunun katılım derecesi ise **ortadır**. Yani hükümlüler cezaevine girdikten sonra mübarek günlerdeki huzurlu olma oranları cezaevine girmeden öncekine göre düşmüştür.

Hükümlülere Göre En Kutsal Zaman Dilimi

Tablo 48: Hükümlülere Göre En Kutsal Zaman Dilimi

İslam dinine göre en kutsal gece hangisidir?	Sayı (N)	Yüzde (%)
Cuma	13	2,4
Mevlid	5	0,9
Kadir	421	78,8
Regaib	4	0,7
Mi'rac	35	6,6
Berat	27	5,1
Cevapsız	29	5,4
Toplam	534	100

Hükümlülere yöneltilen “**İslam dinine göre en kutsal gece hangisidir?**” sorusuna verilen cevaplarda ilk sırayı % 78,8 ile kadir gecesi, Daha sonra ikinci sırada %6,6 ile mi'rac gecesi, %5,1 ile berat kandili, %2,4 ile cuma günü ve en az kutsal olarak düşündükleri zaman dilimi ise %0,9 ile mevlid kandili olmuştur. Bu soruya hükümlülerin %5,4'ü cevap vermemişlerdir.

Hükümlülerin Mübarek Gün ve Gecelere İnanma Frekansları

Tablo 49: Hükümlülerin Mübarek Gün ve Gecelere İnanma Frekansları

Mübarek gün ve gecelere inanç durumları	Sayı (N)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	421	78,8
Katılıyorum	99	18,5
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	7	1,3
Katılmıyorum	4	0,7
Kesinlikle katılmıyorum	3	0,6
Toplam	534	100,0

Hükümlülerin mübarek gün ve gecelere inanma düzeylerini ölçmek amacıyla “**Mübarek gün ve gecelerin önemine inanır mısınız?**” sorusuna verilen cevaplar sırasıyla %78,8’i kesinlikle inandıklarını belirterek en yüksek orana sahip olmuştur. Bunu %18,5 ile katılıyorum yani inanıyorum, % 1,3 ile inanıp inanmama arasında kalanlar. %0,7’ile inanmayanlar %0,6 ile kesinlikle katılmıyorum yani kesinlikle inanmadığını belirtenler takip etmektedir. Görüldüğü gibi katılımcıların tamamına yakını mübarek gün ve gecelere inandıklarını belirtmişlerdir.

Mübarek Gün ve Gecelere İnanmanın Yaş Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 50: Mübarek Gün ve Gecelere İnanmanın Yaş Durumuna Göre Dağılımı

Yaş durumu	Sayı (N)	Ortalama	S.S. (sapma)
1. 18-25	52	1,25	0,65
2. 26-35	215	1,27	0,61
3. 36-45	165	1,18	0,40
4. 46-55	69	1,29	0,64
5. 56+	29	1,52	0,78
Toplam	530	1,25	0,57

Tablo 51: Mübarek Gün ve Gecelere İnanmanın Yaş Durumuna Göre Varyans (Anova) Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı	S.d.	Kareler ortalaması	F	Gruplar arası anlamlı fark
Gruplar arası	3,162	4	0,791	2,421	3-5**
Grup içi	171,451	525	0,327		
Toplam	174,613	529			

P:0,047, p<0,05

Hükümlülere yöneltilen “**Mübarek gün ve gecelerin önemine inanır mısınız?**” sorusuna verilen cevapların yaş durumuna göre dağılımında bazı gruplar arasında farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. $F(4;525)=2,421$, $p<0,05$

Hükümlülerin mübarek gün ve gecelere ne kadar inandıklarına dair soruya verilen cevapların ortalamasının yaş durumuna göre dağılımına bakıldığında en düşük ortalamaya sahip grup 1,18 ile 36-45 yaş gurubun da olanlar olduğu ve en dindar yaş aralığı özelliğine sahip grup olduğu görülmektedir. Daha sonra 1,25 ile en düşük ikinci ortalamaya sahip yaş gurubu ise 18-25 yaş aralığıdır. Bunu 1,27 ile en düşük ortalamaya sahip 26-35 yaş aralığı takip etmekte, dördüncü en düşük sırada ise 1,29 ile 46-55 yaş aralığı gelmekte ve bunu 1,52 ortalama ile yaşlar arasında en az dindar olanlar 56 ve üstü yaş grubunda bulunan hükümlüler izlemektedir.

Grupların arasındaki anlamlı fark ise 36-45 ile 56 üstü yaş grubunda olanlardır. Bu durumda 36-45 yaş grubundakilerin, 56 ve üstü yaş grubuna göre mübarek gün ve gecelere olan inançları çok daha yüksektir.

Mübarek Gün Ve Gecelere İnanmanın Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 52: Mübarek Gün ve Gecelere İnanmanın Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Eğitim durumu	Sayı (N)	Ortalama	S.S. (sapma)
1. Okula gitmedim	12	1,17	0,39
2. İlkokul	132	1,24	0,48
3. Ortaokul	131	1,22	0,62
4. Lise	188	1,30	0,62
5. İmam hatip lisesi	10	1,10	0,32
6. Üniversite	58	1,28	0,59
Toplam	531	1,26	0,57

Tablo 53: Mübarek Gün ve Gecelere İnanmanın Eğitim Durumuna Göre Varyans (Anova) Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı	S.d.	Kareler ortalaması	F	Gruplar arası anlamlı fark
Gruplar arası	0,873	5	0,175	0,526	-
Grup içi	174,295	525	0,332		
Toplam	175,168	530			

P:0,757, P>0,05

Hükümlülere yöneltilen “Mübarek gün ve gecelerin önemine inanır mısınız?” sorusuna verilen cevapların eğitim durumuna göre dağılımında eğitim düzeylerine göre farklılık olmadığı ortaya çıkmaktadır. $F(5;525)=0,526$, $p>0,05$

Hükümlülerin mübarek gün ve gecelere inanma düzeylerinin ortalamasının eğitim durumuna göre dağılımına bakıldığında en düşük ortalamaya sahip grup 1,10 ile imam hatip lisesi mezunları olduğu görülmektedir. Daha sonra 1,17 ortalama ile okula gitmediğini belirtenler, üçüncü sırada 1,22 ile ortaokul mezunları, 1,24 ile ilkokul mezunları ve 1,28 ile üniversite mezunları gelmektedir.

Dindarlık durumlarına bakıldığında en dindar grubun imam hatip lisesi mezunlarının olduğu görülmüş olup aynı şekilde kutsal günlere inanç durumlarında da imam hatip lisesi mezunları en çok inan grup olmuştur. Yine dindarlıkla paralel olan kutsal gün anlayışı hususunda üniversite mezunlarının son sıralarda yer aldığı görülmektedir.

Mübarek Gün ve Gecelere İnanmanın Medeni Duruma Göre Dağılımı

Tablo 54: Mübarek Gün ve Gecelere İnanmanın Medeni Durumuna Göre Dağılımı

Medeni Durum	Sayı (N)	Ortalama	S.S. (sapma)
Evli	245	1,25	0,57
Bekâr	219	1,26	0,60
Dul	17	1,18	0,53
Boşanmış	52	1,25	0,52
Toplam	533	1,26	0,57

Tablo 55: Mübarek Gün ve Gecelere İnanmanın Medeni Durumuna Göre Varyans (Anova) Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı	S.d.	Kareler ortalaması	F	Gruplar arası anlamlı fark
Gruplar arası	0,128	3	0,043	0,129	-
Grup içi	175,170	529	0,331		
Toplam	175,298	532			

$P:0,943$, $p>0,05$

Hükümlülere yöneltilen “Mübarek gün ve gecelerin önemine inanır mısınız?” sorusuna verilen cevapların hükümlülerin medeni durumlarına göre dağılımında medeni durumları ile mübarek gün ve gecelere inanma arasında gruplar arasında farklılık olmadığı ortaya çıkmaktadır. $F(3;529)=0,129$, $p>0,05$

Hükümlülerin mübarek gün ve geceler inançlarının ortalamasının medeni durumuna göre dağılımında ise en düşük ortalamaya sahip grup 1,18 ile dul olduğunu belirtenlerdir. Daha sonra 1,25 ortalama ile evli ve boşanmış kişiler gelmektedir mübarek günlerin önemine medeni durum içerisinde en az inan grup ise 1,26 ile bekâr olanlardır.

Mübarek Gün ve Gecelere İnanmanın Meslek Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 56: Mübarek Gün ve Gecelere İnanmanın Meslek Durumuna Göre Dağılımı

Meslek	Sayı (N)	Ortalama	S.S. (sapma)
Serbest meslek	116	1,26	0,61
İşçi	23	1,09	0,29
Esnaf	82	1,20	0,43
Şoför	29	1,14	0,35
Tekstil	18	1,28	0,46
Ticaret	16	1,19	0,4
Memur	6	1,33	0,52
Çiftçi	13	1,15	0,55
Cevapsız	36	1,36	0,54
Garson	14	1,07	0,27
Mesleğim yok	19	1,16	0,37
Diğer	161	1,35	0,73
Toplam	533	1,26	0,57

Tablo 57: Mübarek Gün ve Gecelere İnanmanın Meslek Durumuna Göre Varyans (Anova) Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı	S.d.	Kareler ortalaması	F	Gruplar arası anlamlı fark
Gruplar arası	4,036	11	0,367	1,113	-
Grup içi	171,75	521	0,33		
Toplam	175,786	532			

$P:0,348$, $p>0,05$

Hükümlülere yöneltilen “**Mübarek gün ve gecelerin önemine inanır mısınız?**” sorusuna verilen cevapların hükümlülerin meslek durumlarına göre dağılımında, meslek durumları ile mübarek gün ve gecelere inanma arasında gruplar arasında farklılık olmadığı ortaya çıkmaktadır. $F(11;521)=1,113, p>0,05$

Hükümlülerin mübarek gün ve gecelere inançlarının ortalamasının meslek durumlarına göre dağılımında en düşük ortalamaya sahip grup 1,07 ile garsonlardır. Bu durumda meslek grupları içerisinde mübarek gün ve gecelerin önemine en çok inananların garsonlar olduğu görülmektedir. Daha sonra 1,09 ortalama ile işçiler ikinci sırada yer almaktadır. Bunu 1,14 ortalama ile şoförler takip etmekte, 1,15 ortalama ile çiftçiler dördüncü sırada yer almaktadır. Beşinci sırada ise 1,16 ortalama ile mesleğinin olmadığını belirtenler yer almaktadır. Altıncı sırada ise 1,19 ortalama ile ticaretle uğraşanlar gelmektedir. Yedinci sırada ise 1,20 ortalama ile esnaflar, sekizinci sırada ise 1,26 ortalama ile serbest olarak mesleklerini yapanlar, dokuzuncu sırada 1,28 ortalama ile tekstil işiyle uğraşanlar ve son sırada 1,33 ortalama ile memurlar gelmektedir.

Hükümlü Olmadan Önce ve Hükümlü Olduktan Sonraki Kutsal Gün İnançlarının Suç Türlerine Göre Dağılımı

Tablo 58: Hükümlü Olmadan Önce ve Sonrası Kutsal Gün İnanç Düzeylerinin Karşılaştırılması

Kutsal Güne İnanma Derecesi		Öncesi	Sonrası
1. Kesinlikle inanıyorum	Sayı (N)	295	238
	Yüzde (%)	55,2	44,6
	Kümülatif (%)	55,2	44,6
2. İnanıyorum	Sayı (N)	173	161
	Yüzde (%)	32,4	30,1
	Kümülatif (%)	87,6	74,7
3. Ne inanıyorum ne inanmıyorum	Sayı (N)	51	89
	Yüzde (%)	9,6	16,7
	Kümülatif (%)	97,2	91,4
4. İnanmıyorum	Sayı (N)	15	31
	Yüzde (%)	2,8	5,8
	Kümülatif (%)	100	97,2
5. Kesinlikle inanıyorum	Sayı (N)	0	15
	Yüzde (%)	0	2,8
	Kümülatif (%)	0	100
Toplam	Sayı (N)	534	534
	Yüzde (%)	100	100
	Kümülatif (%)	-	-
	Ortalama	1,599	1,921
	S.S. (sapma)	0,775	1,046

Söz konusu ankette hükümlülerin cezaevine girmeden önceki kutsal günlere inanç düzeyleri ile cezaevine girdikten sonraki algıları tespit edilmeye çalışılmıştır. Mahkûmların cezaevine girmeden önceki kutsal günlere kesin inanma oranları %55,2 iken, anket sonuçlarına göre cezaevine girdikten sonra bu oran %44,6'ya düşmüştür. Aynı şekilde kesin inanma oranları cezaevine girmeden önce inanıyorum diyenlerin oranı %32,4 iken cezaevine girdikten sonra inanıyorum diyenlerin oranı %30,1 seviyesine gerilemiştir. Kümülatif yüzdelerine bakıldığında cezaevine girmeden önce

kutsal günlere inanma oranı %87,6 iken cezaevine girdikten sonra bu oran %74,7 seviyelerine düşmüştür. Tablodan anlaşıldığına göre hükümlüler cezaevine girmeden önce kutsal gün ve gecelere daha çok inanmaktadır.

İnanmama oranları ise; inanıp inanma arasında kalanların oranı cezaevine girmeden önce %9,6 iken bu oran cezaevine girdikten sonra 16,7 olmuştur. İnanma ile inanmama arasında kalanların sayısı cezaevinde artmıştır.

Aynı şekilde cezaevine girmeden kutsal günlere inanmayanların oranı 2,8 iken, cezaevine girdikten sonra bu oran %5,8 seviyesine çıkmıştır. Son olarak alınan ortalamaların yüzdelerinde cezaevine girmeden önce hükümlülerin kesinlikle inanmama durumları olmamasına rağmen cezaevine girenlerde kutsal güne kesin inanmama %2,8 seviyesine yükselmiştir. Buradan da anlaşılıyor ki; hükümlülerin cezaevine girmeden önce mukaddes gün ve gecelere olan bağlılıkları, inançları, yaptığı ibadetler, huzurlu olmaları, oruç tutmaları gibi dine karşı tutumları daha samimi ve daha çok inançlı olduğu yönündedir. Buna karşın cezaevine giren hükümlülerde mübarek gün ve gecelere inanç duyguları azalma yönündedir.

Anket formlarının üzerine bazı hükümlüler kutsal günler hakkında daha çok dini eğitim sohbetleri istediklerini, bazıları cezaevi koşullarında hiç dinlerini yaşamadıklarını not düşmüşlerdir.

Tablo 59: Hükümlü Olmadan Önce ve Sonrası Kutsal Gün İnanç Düzeylerinin Suç Türlerine Göre Dağılımı

Suç Türü	Önce			Sonra	
	Sayı (N)	Ortalama	S.S. (sapma)	Ortalama	S.S. (sapma)
1. Adam öldürme	200	1,71	0,87	1,85	0,98
2. Öldürmeye teşebbüs	22	1,36	0,73	1,86	0,83
3. Yaralama	81	1,47	0,57	2,02	1,21
4. Hırsızlık	30	1,60	0,67	2,03	1,07
5. Yağma	19	1,53	0,70	1,84	1,01
6. Dolandırıcılık	7	1,29	0,49	1,43	0,79
7. Cinsel suçlar	7	1,57	0,53	1,57	1,13
8. Uyuşturucu	30	1,60	0,81	2,33	1,27
9. Resmi belgede sahtecilik	15	1,27	0,46	2,47	0,99
10. Diğer	60	1,58	0,83	1,80	0,95
Toplam	471	1,59	0,77	1,92	1,05

Cezaevinde bulunanların hükümlü olmadan önceki kutsalgünlere inanç durumlarının hükümlü olduktan sonraki inanç düzeylerinin suç türlerine göre ortalamalarının karşılaştırılmasında; adam öldürme suçundan dolayı cezaevinde bulunanların hükümlü olmadan önce kutsal gün inanç ortalamaları 1,71 iken, cezaevine girdikten sonraki ortalaması 1,85 düzeyine çıkarak inanç seviyesi azalmıştır.

Öldürmeye teşebbüs suçundan dolayı cezaevinde bulunanların hükümlü olmadan önceki kutsal gün inanç ortalamaları 1,36 iken, cezaevine girdikten sonraki ortalamaları 1,86 seviyesine çıkmış ve aynı şekilde, kutsal güne inanç seviyesi azalmıştır.

Yaralama suçundan dolayı cezaevinde bulunanların hükümlü olmadan önceki kutsal gün inanç ortalaması 1,47 iken, cezaevine girdikten sonra bu oran 2,02 seviyesine çıkmış ve kutsal güne inanç seviyesi düşmüştür.

Hırsızlık suçundan hüküm giyenlerin cezaevine girmeden önce kutsal günün inançortalaması 1,60 iken cezaevine girdikten sonra bu oran 2,03 olmuştur.

Yağma suçundan hüküm giyenlerin cezaevine girmeden önceki ortalaması 1,53 iken cezaevine girdikten sonra bu oran 1,84 seviyesine çıkmıştır.

Dolandırıcılık suçundan hüküm giyenlerin cezaevine girmeden önceki ortalaması 1,29 iken cezaevine girdikten sonra bu oran 1,43 seviyesine ulaşmıştır. Cinsel suçlardan hüküm giyenlerin cezaevine girmeden önceki ortalaması 1,57 iken cezaevine girdikten sonra bu oran değişmemiş ve değişmeyen tek suç türü olarak kalmıştır.

Uyuşturucu suçundan hüküm giyenlerin cezaevine girmeden önceki ortalaması 1,60 iken, cezaevine girdikten sonra bu oran 2,33 gibi oldukça yükseğe çıkmıştır. Aynı şekilde resmi belgede sahtekârlık suçundan hüküm giyenlerin cezaevine girmeden önceki ortalaması 1,27 iken cezaevine girdikten sonra bu oran 2,47 seviyesine çıkarak oldukça yükselmiştir.

İstatistiki sonuçlardan anlaşılacağı üzere; cinsel suçlardan hüküm giyen mahkûmların cezaevine girmeden öncesi ve sonrası kutsal gün inanç ortalamaları değişmezken bunun dışında kalan tüm suçlarda kutsal günlerde inanç seviyeleri azalmıştır.

Hükümlülerin Mübarek Günlerde Suç İşleme Algısı

Tablo 60: Mübarek Günlerde Daha Az Suç Fili Gerçekleşir Tutumlarının Frekans Dağılımı

	Sayı (N)	Yüzde (%)	Kümülatif (%)	Ortalama	S.S. (sapma)
Kesinlikle katılıyorum	241	45,1	45,1	2,033	1,214
Katılıyorum	142	26,6	71,7		
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	67	12,5	84,7		
Katılmıyorum	51	9,6	94,4		
Kesinlikle katılmıyorum	30	5,6	100,0		
Cevapsız	3	0,6			
Toplam	534	100,0			

Hükümlülerin kutsal gün algılarına yönelik sorulardan kutsal günlerdeki suç işleme sıklıklarını ya da kutsal günlerin suç önlemedeki olumlu ve olumsuz etkilerini ortaya çıkarmak amacıyla sorulmuş sorulardan “**İnsanlar mübarek günlerde daha az suç fiilini gerçekleştirir.**” Sorusuna; frekans dağılımı en yüksek katılım derecesinden en düşüğe doğru sırasıyla; hükümlülerin %45,1’i mübarek günlerde daha az suç fiili gerçekleşeceğine kesinlikle katılıyorum, %26,6’sı katılıyorum, %12,5’i ne katılıyorum ne katılmıyorum, %9,6’sı katılmıyorum ve son olarak %5,6’sı katılmıyorum cevaplarını tercih etmişlerdir. Ankete katılan hükümlülerin %0,6’sı ise bu soruya cevap vermemiştir. Dolayısıyla verilere göre ankete katılan hükümlülerin %72,1’i mübarek günlerde suç oranlarının azalacağı kanaatindedir.

Ankete hükümlülerin suç işledikleri zamanlar yukarıdaki bölümlerde bahsedildiği gibi diğer İslam dini açısından kutsal kabul edilen günlerdeki suç oranları diğer günlere nazaran çok düşük olduğu görülmektedir. Özellikle kandillerde bu oran daha düştüğü görülmektedir.

Mübarek Günlerde Daha Az Suç Fiili Gerçekleşme İnancının Yaşa Göre Dağılımı

Tablo 61: Mübarek Günlerde Daha Az Suç Fiili Gerçekleşir Tutumlarının Yaşa Göre Dağılımı

Yaş Durumu	Sayı (N)	Ortalama	S.S. (sapma)
1. 18-25	50	2,48	1,20
2. 26-35	214	2,02	1,18
3. 36-45	165	1,98	1,21
4. 46-55	69	1,74	1,15
5. 56+	29	2,28	1,41
Toplam	527	2,03	1,21

Tablo 62: Hükümlülerin Mübarek Günlerde Daha Az Suç Fiili Gerçekleşeceğine Dair Tutumlarının Yaşa Göre Varyans (Anova) Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı	S.d.	Kareler ortalaması	F	Gruplar arası anlamlı fark
Gruplar arası	18,209	4	4,552	3,142	1-4**
Grup içi	756,364	522	1,449		
Toplam	774,573	526			

p:0,014 p<0,05

Hükümlülere yöneltilen “İnsanlar mübarek günlerde daha az suç fiilini gerçekleştirir.” sorusuna verilen cevapların yaş durumuna göre dağılımında bazı gruplar arasında farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. $F(4;522)=3,142$, $p<0,05$

Hükümlülere insanlar mübarek günlerde daha az suç işler sorusuna yönelik cevapların ortalamasının yaş durumuna göre dağılımına bakıldığında en düşük ortalamaya sahip grup 1,74 ile 46-55 yaş grubudur ve bu yaş grubundakiler mübarek günlerde insanların daha az suç fiili işleyeceklerine diğer yaşlara oranla daha fazla inanmaktadırlar. Daha sonra 1,98 ile en düşük ikinci ortalamaya sahip yaş grubu ise 36-45 yaş aralığıdır. Üçüncü en düşük ortalamaya sahip yaş grubu 2,02 ile 26-35 yaş aralığı takip etmekte, dördüncü en düşük sırada ise 2,28 ile 56 ve üstü yaş grubu ve son olarak 2,48 ortalama

ile 18-25 yaş aralığı gelmekte ve kutsal günlerde suç oranı azalır diyenlerin içinde yaş grubuna göre en son sırada yer almaktadır.

Yaş grupları içerisindeki en anlamlı fark ise 18-25 ile 46-55 yaş grupları arasındadır. Nitekim 46-55 yaş grupları 18-25 grubunda olanlara göre kutsal günlerdeki suç işleme oranlarının düşeceğine daha çok inanmaktadırlar.

Mübarek Günlerde Daha Az Suç Fiili Gerçekleşir İnancının Suç Türüne Göre Dağılımı

Tablo 63: Mübarek Günlerde Daha Az Suç Fiili Gerçekleşir Tutumlarının suç Türüne Göre Dağılımı

Suç Türü	Sayı (N)	Ortalama	S.S. (sapma)
1. Adam öldürme	200	1,91	1,10
2. Öldürmeye teşebbüs	22	2,27	1,52
3. Yaralama	80	1,94	1,19
4. Hırsızlık	30	2,33	1,09
5. Yağma	19	1,89	1,15
6. Dolandırıcılık	7	1,43	1,13
7. Cinsel suçlar	7	1,43	0,53
8. Uyuşturucu	29	1,76	1,02
9. Resmi belgede sahtecilik	15	1,87	1,06
10. Diğer	60	2,38	1,47
Toplam	469	1,99	1,19

Tablo 64: Hükümlülerin Mübarek Günlerde Daha Az Suç Fiili Gerçekleşeceğine Dair Tutumlarının Suç Türüne Göre Varyans (Anova) Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı	S.d.	Kareler ortalaması	F	Gruplar arası anlamlı fark
Gruplar arası	22,438	9	2,493	1,781	-
Grup içi	642,543	459	1,400		
Toplam	664,981	468			

p:0,070, p>0,05

Hükümlülere yöneltilen “İnsanlar mübarek günlerde daha az suç fiilini gerçekleştirir.” sorusuna verilen cevapların hükümlülerin suç türlerine göre dağılımında suç türleri ile mübarek zamanlarda daha az suç işleneceğini belirtenlerin suç türü grupları arasında farklılık olmadığı ortaya çıkmaktadır. $F(9;459)=1,781$, $p>0,05$

İnsanların kutsal olarak kabul ettikleri zamanlarda suç oranlarının düşmesine ilişkin soruda, hükümlülerin bu soruya katılım derecelerine göre verdiklerin cevapların ortalamalarının suç türlerine göre dağılımında, istatistiki sonuçlara göre en düşük ortalamaya sahip grubu 1,43 ile dolandırıcılık ve cinsel suçlardan dolayı cezaevinde bulunanlar teşkil etmektedir. Bunlar diğer suç türlerini işleyenlere nazaran kutsal günlerde daha az suç işleneceğine daha çok inanmaktadırlar.

Mübarek Günlerde Daha Az Suç Fiili İşlenir Tutum Derecelerinin Suç İşleme Zamanlarına Göre Dağılımı

Tablo 65: Mübarek Günlerde Daha Az Suç Fiili İşlenir Tutum Derecelerinin Suç İşleme Zamanlarına Göre Dağılımı

Zamanlar	Sayı (N)	Ortalama	S.S. (sapma)
1. Kandiller	4	2,50	1,73
2. Ramazan ayı	18	2,56	1,20
3. Bayramlar	10	1,70	0,82
4. Cuma günü	24	1,63	0,77
5. Normal günler	156	1,95	1,22
6. Hatırlamıyorum	272	2,14	1,27
Toplam	484	2,06	1,23

Tablo 66: Mübarek Günlerde Daha Az Suç Fiili İşlenir Tutum Derecelerinin Suç İşleme Zamanlarına Göre Varyans (Anova) Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı	S.d.	Kareler ortalaması	F	Gruplar arası anlamlı fark
Gruplar arası	14,536	5	2,907	1,928	-
Grup içi	720,726	478	1,508		
Toplam	735,262	483			

$p:0,088$, $p>0,05$

Hükümlülere yöneltilen “**İnsanlar mübarek günlerde daha az suç filini gerçekleştirir.**” sorusuna verilen cevapların hükümlülerin kandillerde suç işleyenlere göre dağılımında suç işleme zamanlarına göre dağılımındaki gruplar arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. $F(5;478)=1,928, p>0,05$

Hükümlülerin suç işleme zamanları olan kandiller, ramazan ayı, bayramlar ve cuma günleri İslam dini açısından diğer günlere nazaran daha kutsal kabul edilir. Mübarek günlerin ve normal günlerin bulunduğu zaman dilimlerinin kendi içerisinde anlamlı fark bulunmamasına karşın grupların mübarek günlerdeki suç işleme oranlarındaki suçun azalacağına dair tutumları ortalamasının düşük olandan yüksek olana doğru yani mübarek günlerde suç oranı azalacağına yüksek derecede inanan gruptan en az inanan gruba doğru sıralanışı şu şekildedir; Kutsal günlerden Cuma günü suç işlediğini belirten grup 1,63 en düşük ortalama ile mübarek zamanlarda insanların daha az suç filini işleyeceğini en yüksek düzeyde hüküm giymiş gruptur. Daha sonra 1,70 en düşük ikinci ortalama ile bayramlarda suç işlemiş hükümlüler mübarek zamanlarda suç oranı daha az işlenir diyen ikinci grup olmuştur.

Üçüncü sırada 1,95 en düşük ortalama ile normal günlerde suç işlediklerini söyleyenler, 2,14 ortalama ile suç işlediği günü hatırlamayanlar, 2,50 ile kandillerde suç işlediklerini belirtenler, 2,56 ile ramazan ayında suç işlediklerini belirtenler gelmektedir.

Kutsal günlerde ve bunun dışında kalan normal günlerde, suç işlediği günü hatırlamayanlar arasında, mübarek günlerde suç işleme oranlarının düşeceğini savunanların derecelerine göre suçun azalacağına en çok inananlar Cuma günü suç işleyenler, en az savunanlar ise ramazan ayında suç işleyenler olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

3.1.9.Mübarek Günlere İnanma Açısından Hükümlüler ve Suç Dağılımı

Tablo 67: Mübarek Gün ve Gecelere İnanmanın Suç Türüne Göre Dağılımı

Suç Türü	Sayı (N)	Ortalama	S.S. (sapma)
1. Adam öldürme	200	1,28	0,65
2. Öldürmeye teşebbüs	22	1,23	0,53
3. Yaralama	81	1,19	0,39
4. Hırsızlık	30	1,17	0,38
5. Yağma	19	1,16	0,37
6. Dolandırıcılık	7	1,29	0,49
7. Cinsel suçlar	7	1,14	0,38
8. Uyuşturucu	30	1,47	0,86
9. Resmi belgede sahtecilik	15	1,20	0,41
10. Diğer	60	1,25	0,54
Toplam	471	1,25	0,57

Tablo 68: Mübarek Gün ve Gecelere İnanmanın Suç Türüne Göre Varyans (Anova) Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı	S.d.	Kareler ortalaması	F	Gruplar arası anlamlı fark
Gruplar arası	2,433	9	0,270	0,817	-
Grup içi	152,501	461	0,331		
Toplam	154,934	470			

P:0,601, p>0,05

Hükümlülere yöneltilen “Mübarek gün ve gecelerin önemine inanır mısınız?” sorusuna verilen cevapların hükümlülerin suç türlerine göre dağılımında, suç türleri ile mübarek gün ve gecelere inanma arasında gruplar bakımından farklılık olmadığı ortaya çıkmaktadır. $F(9;461)=0,817$, $p>0,05$

Hükümlü Olmadan Önce Kutsal Gün İnanç Dağılımları

Tablo 69: Hükümlü Olmadan Önce Kutsal Gün Algı ve Tutumları

S.N	Hükümlü Olmadan Önce Kutsal Gün İnanç	Sayı (N)	Ortalaması	Katılım derecesi	Tercih Edilen Cevap
1	Ben hükümlü olmadan önce mübarek gecelerin hep farkında olurdum.	532	1,45	çok yüksek	her zaman
2	Hükümlü olmadan önce mübarek günlerde kendimi suç oluşabilecek eylemlerden uzak tutmaya çalışırdım.	525	1,46	çok yüksek	her zaman
3	Hükümlü olmadan önce mübarek gün ve gecelerde daha huzurlu oluyordum.	532	2,10	yüksek	katılıyorum
4	Hükümlü olmadan önce Kadir Gecesinde genellikle camiye gitmeye çalışırdım.	528	2,13	yüksek	sıklıkla
5	Hükümlü olmadan önce genellikle Cuma namazlarına giderdim.	533	2,16	yüksek	katılıyorum
6	Hükümlü olmadan önce ramazan orucunun tamamını tutardım.	531	2,16	yüksek	sıklıkla

Hükümlülerin kutsal gün anlayışlarını ölçmek ancak kutsal günlere inançlarının hükümlü olmadan önce mi yoksa hükümlü olduktan sonra mı oluştuğu, inanç derecelerinin ise pozitif mi yoksa negatif yönde mi değiştiğini ölçmek amacıyla oluşturulmuş sorulardan, bu bölümde hükümlülerin cezaevine girmeden önce ki kutsal gün algılarını ölçen sorular analiz edilmiştir.

Tablo 70: Hükümlü Olmadan Önce Kutsal Gün İnanç Derecesi

Kutsal Gün İnanç Derecesi	Sayı (N)	Yüzde (%)	Kümülatif (%)
Kesinlikle inanıyorum	295	55,2	55,2
İnanıyorum	173	32,4	87,6
Ne inanıyorum ne inanmıyorum	51	9,6	97,2
İnanmıyorum	15	2,8	100
Kesinlikle inanmıyorum	-	-	-
Toplam	534	100	

Yukarıdaki sorular doğrultusunda hükümlülerin cezaevine girmeden önceki kutsal günler hakkındaki inanç sorularının ortalamaları tespit edilip, ortalamaları 1 ile 5 arasında çıkmıştır. Alınan bu ortalamalar sırasıyla kesinlikle inanıyorum, inanıyorum, ne inanıyorum ne inanmıyorum, inanmıyorum ve kesinlikle inanmıyorum şeklinde beş gruba ayrılmıştır. Bu kapsamda en yüksek inanç seviyesinden en düşük inanç seviyesine doğru sırasıyla; % 55,2 ile hükümlü olmadan önce kesinlikle inandıkları, ikinci sırada ise %32,4 ile hükümlü olmadan önce kutsal günlere inandıkları, hükümlülerin %9,6'sının ise inanıp inanmama arasında çelişkiler yaşadıkları şeklindedir. En son olarak %2,8'i inanmadıkları istatistiki sonucu elde edilmiş inanç seviyeleridir.

Huzurlu Olma Durumlarının Suç Türlerine Göre Dağılımı

Tablo 71: Hükümlü Olmadan Önce Huzurlu Olma Durumlarının Suç Türlerine Göre Dağılımı

Suç Türü	Sayı (N)	Ortalama	S.S. (sapma)
1. Adam öldürme	200	1,50	0,97
2. Öldürmeye teşebbüs	22	1,18	0,50
3. Yaralama	81	1,35	0,78
4. Hırsızlık	29	1,52	0,91
5. Yağma	19	1,58	0,96
6. Dolandırıcılık	7	1,71	1,25
7. Cinsel suçlar	7	1,57	1,13
8. Uyuşturucu	30	1,50	0,94
9. Resmi belgede sahtecilik	14	1,14	0,53
10. Diğer	60	1,43	0,89
Toplam	469	1,45	0,90

Tablo 72: Hükümlü Olmadan Önce Huzurlu Olma Durumlarının Suç Türlerine Göre Varyans (Anova) Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı	S.d.	Kareler ortalaması	F	Gruplar arası anlamlı fark
Gruplar arası	5,413	9	0,601	0,737	-
Grup içi	374,557	459	0,816		
Toplam	379,970	468			

p:0,657, p>0,05

Hükümlülere yöneltilen “**Hükümlü olmadan önce mübarek gün ve gecelerde daha huzurlu oluyordum.**” sorusuna verilen cevapların hükümlülerin suç türlerine göre dağılımında suç türleri ile hükümlü olmadan önce mübarek zamanlarda huzurlu olma durumlarının gruplar arasında farklılık olmadığı ortaya çıkmaktadır. $F(9;459)=0,737$, $p>0,05$

Hükümlülerin cezaevine girmeden önce mübarek gün ve gecelerde huzurlu olma durumlarının suç türlerine göre dağılımında istatistiki sonuçlara göre en düşük ortalamaya sahip grup 1,14 ile resmi belgede sahtecilik suçundan dolayı cezaevinde bulunanlardır. Bunların hükümlü olmadan önce daha huzurlu oldukları anlaşılmaktadır. Daha sonra ikinci sırada 1,18 ortalama ile öldürmeye teşebbüs suçundan cezaevinde bulunanlar, üçüncü sırada ise 1,35 ile yaralama suçunu işleyenler, dördüncü sırada 1,50 ile adam öldürme ve uyuşturucu suçundan dolayı cezaevinde bulunanlar, beşinci sırada 1,52 ile hırsızlık suçundan hüküm giyenler, altıncı sırada 1,57 ile cinsel suçlar ve en son sırada 1,58 ortalama ile yağma suçundan dolayı cezaevinde bulunanlar gelmektedir.

Kutsal Günlerin Farkında Olma Durumlarının Suç Türüne Göre Dağılımı

Tablo 73: Hükümlü Olmadan Önce Kutsal Günlerin Farkında Olma Durumlarının Suç Türlerine Göre Dağılımı

Suç Türü	Sayı (N)	Ortalama	S.S. (sapma)
1. Adam öldürme	200	1,50	0,97
2. Öldürmeye teşebbüs	22	1,18	0,50
3. Yaralama	81	1,35	0,78
4. Hırsızlık	29	1,52	0,91
5. Yağma	19	1,58	0,96
6. Dolandırıcılık	7	1,71	1,25
7. Cinsel suçlar	7	1,57	1,13
8. Uyuşturucu	30	1,50	0,94
9. Resmi belgede sahtecilik	14	1,14	0,53
10. Diğer	60	1,43	0,89
Toplam	469	1,45	0,90

Tablo 74: Hükümlü Olmadan Önce Kutsal Günlerin Farkında Olma Durumlarının Suç Türlerine Göre Varyans (Anova) Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı	S.d.	Kareler ortalaması	F	Gruplar arası anlamlı fark
Gruplar arası	5,413	9	0,601	0,737	-
Grup içi	374,557	459	0,816		
Toplam	379,97	468			

P:0,675, p>0,05

Hükümlülere yöneltilen “**Ben hükümlü olmadan önce mübarek gecelerin hep farkında olurdum.**” sorusuna verilen cevapların hükümlülerin suç türlerine göre dağılımında suç türleri ile hükümlü olmadan önce kutsal günlerin farkında olma sıklıklarının grupları arasında farklılık olmadığı görülmektedir. $F(9;459)=0,737$, $p>0,05$

Hükümlülerin cezaevine girmeden önce kutsal günlerin farkında olma derecelerinin suç türlerine göre dağılımındaki sonuçlara göre en düşük ortalamaya sahip grup 1,14 ile resmi belgede sahtecilik suçundan dolayı cezaevinde bulunanlar, hükümlü olmadan önce kutsal günlerin farkında olma dereceleri diğer suç türlerine göre daha yüksek seviyededir.

İkinci sırada ise 1,18 ile öldürmeye teşebbüs suçundan cezaevinde bulunanlar, üçüncü sırada 1,35 ile yaralama suçlardan dolayı cezaevinde bulunanlar, dördüncü sırada 1,50 ile adam öldürme ve uyuşturucu suçlarından yatanlar, beşinci sırada 1,52 ile hırsızlık suçunu işleyenler, altıncı sırada yatanlar 1,57 ile cinsel suçlardan hüküm giyenler, yedinci sırada yatanlar 1,58 ile yağma suçu ve en son olarak 2,23 ortalama ile dolandırıcılık suçlarından cezaevinde bulunanlar gelmektedir.

Belirlenen bu sonuçlardan suç türleri içerisinde hükümlü olmadan önce kutsal günlerin farkında olanların ilk başında resmi belgede sahtecilik suçundan cezaevinde yatanlar, en az farkında olanlar dolandırıcılık suçundan dolayı cezaevinde bulunanlardır.

Hükümlü Olduktan Sonra Kutsal Günlere İnanma Durumları

Tablo 75: Hükümlü Olduktan Sonra Kutsal Günlere İnanç Tutumları

S.N	Hükümlü Olduktan Sonra Kutsal Gün İnanç Durumu	Sayı (N)	Ortalaması	Katılım derecesi	Tercih Edilen Cevap
1	Ben hükümlü olduktan sonra mübarek gecelerin hep farkında oluyorum.	528	1,45	çok yüksek	her zaman
2	Hükümlü olduktan sonra ramazan orucunun tamamını tutuyorum.	514	2,05	yüksek	sıklıkla
3	Hükümlü olduktan sonra mübarek gün ve gecelerde daha huzurlu oluyorum.	528	2,65	orta	bazen

Yukarıdaki bölümde hükümlülerin cezaevine girmeden önce kutsal günlere karşı inanç durumları altı soru ile ölçülerek ortalamaları alınmış ve inanç düzeyleri belirlenmiştir. Bu bölümde ise hükümlülerin cezaevine girdikten sonraki kutsal gün anlayışlarını ölçülecektir. Daha sonra cezaevine girmeden önce ve sonraki kutsal gün algılarındaki pozitif ya da negatif yöndeki artış/azalışları tespit edilmeye çalışılacaktır.

Tablo 76: Hükümlü Olduktan Sonra Kutsal Gün Ortalamaları ve İnanç Dereceleri

Hükümlü olduktan sonra inanma derecesi	Sayı (N)	Yüzde (%)	Kümülatif (%)	Ortalama	S.S. (sapma)
Kesinlikle inanıyorum	238	44,6	44,6	1,921	1,045
İnanıyorum	161	30,1	74,7		
Ne inanıyorum ne inanmıyorum	89	16,7	91,4		
İnanmıyorum	31	5,8	97,2		
Kesinlikle inanıyorum	15	2,8	100		
Toplam	534	100			

Yukarıdaki sorular doğrultusunda hükümlülerin cezaevine girmeden önceki kutsal gün inanç sorularının ortalamaları oluşturulmuş ve 1 ile 5 arasında çıkmıştır. Alınan bu ortalamalar sırasıyla kesinlikle inanıyorum, inanıyorum, ne inanıyorum ne inanmıyorum, inanmıyorum ve kesinlikle inanmıyorum şeklide beş gruba ayrılmıştır. Bu kapsamda en yüksek inanç seviyesinden en düşük inanç seviyesine doğru sırasıyla;

% 44,6 ile hükümlü olduktan sonra kesinlikle inandıkları, İkinci sırada ise %30,1 ile hükümlü olmadan sonra kutsal günlere inandıkları, %16,7'si ise inanıp inanmama arasında kararsız kaldıkları şeklindedir. Dördüncü sırada %5,8'i inanmadıkları ve son olarak %2,8 ile kesin inanmadıkları şeklinde gruplandırılmıştır.

Huzurlu Olma Durumlarının Suç Türlerine Göre Dağılımı

Tablo 77: Hükümlü Olduktan Sonra Huzurlu Olma Durumlarının Suç Türlerine Göre Dağılımı

Suç Türü	Sayı (N)	Ortalama	S.S. (sapma)
1. Adam öldürme	196	2,60	1,52
2. Öldürmeye teşebbüs	22	2,77	1,63
3. Yaralama	81	2,75	1,58
4. Hırsızlık	30	2,53	1,41
5. Yağma	19	2,58	1,57
6. Dolandırıcılık	7	1,86	1,46
7. Cinsel suçlar	7	2,29	1,60
8. Uyuşturucu	30	2,97	1,50
9. Resmi belgede sahtecilik	15	3,33	1,54
10. Diğer	59	2,69	1,44
Toplam	466	2,67	1,52

Tablo 78: Hükümlü Olduktan Sonra Huzurlu Olma Durumlarının Suç Türlerine Göre Varyans (Anova) Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı	S.d.	Kareler ortalaması	F	Gruplar arası anlamlı fark
Gruplar arası	17,490	9	1,943	0,841	0,578
Grup içi	1053,276	456	2,310		
Toplam	1070,766	465			

p:0,578, p>0,05

Hükümlülere yöneltilen “**Hükümlü olduktan sonra mübarek gün ve gecelerde daha huzurlu oluyordum.**” sorusuna verilen cevapların, hükümlülerin suç türlerine göre dağılımında, suç türleri ile hükümlü olmadan önce mübarek zamanlarda huzurlu olma durumlarının gruplar arasında farklılık olmadığı ortaya çıkmaktadır. $F(9;456)=0,578$, $p>0,05$

3.1.10. Temel İbadetler Açısından Hükümlüler ve Suç Dağılımı

Tablo 79: Hükümlü Olmadan Önce Cuma Namazına Gidenlerin Suç Türlerine Göre Dağılımı

Suç Türü	Sayı (N)	Ortalama	S.S. (sapma)
1. Adam öldürme	200	2,25	1,31
2. Öldürmeye teşebbüs	22	2,00	1,27
3. Yaralama	81	1,95	1,12
4. Hırsızlık	29	2,17	1,14
5. Yağma	19	2,42	1,17
6. Dolandırıcılık	7	1,86	0,90
7. Cinsel suçlar	7	1,71	1,11
8. Uyuşturucu	30	2,17	1,05
9. Resmi belgede sahtecilik	15	1,67	0,90
10. Diğer	60	2,20	1,18
Toplam	470	2,14	1,21

Tablo 80: Hükümlü Olmadan Önce Cuma Namazına Gidenlerin Suç Türlerine Göre Varyans (Anova) Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı	S.d.	Kareler ortalaması	F	Gruplar arası anlamlı fark
Gruplar arası	12,496	9	1,388	0,952	-
Grup içi	670,953	460	1,459		
Toplam	683,449	469			

$p:0,480$, $p>0,05$

Hükümlülere yöneltilen “**Hükümlü olmadan önce genellikle Cuma namazlarına giderdim.**” sorusuna verilen cevapların hükümlülerin suç türlerine göre dağılımında suç türleri ile hükümlü olmadan önce cuma namazlarına gitme sıklıkları açısından gruplar arasında farklılık olmadığı ortaya çıkmaktadır. $F(9;460)=0,952$, $p>0,05$

Ramazan Orucunu Tutma Sıklıklarının Suç Türüne Göre Dağılımı

Tablo 81: Hükümlü Olmadan Önce Ramazan Orucunu Tutma Sıklıklarının Suç Türlerine Göre Dağılımı

Suç türü	Sayı (N)	Ortalama	S.S. (sapma)
1. Adam öldürme	199	2,18	1,30
2. Öldürmeye teşebbüs	22	2,00	1,31
3. Yaralama	81	1,84	1,07
4. Hırsızlık	30	2,47	1,20
5. Yağma	19	2,47	1,35
6. Dolandırıcılık	7	2,00	0,82
7. Cinsel suçlar	7	2,00	1,29
8. Uyuşturucu	30	2,20	1,24
9. Resmi belgede sahtecilik	15	1,87	1,06
10. Diğer	59	2,32	1,41
Toplam	469	2,14	1,26

Tablo 82: Hükümlü Olmadan Önce Ramazan Orucunu Tutma Sıklıklarının Suç Türlerine Göre Varyans (Anova) Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı	S.d.	Kareler ortalaması	F	Gruplar arası anlamlı fark
Gruplar arası	16,765	9	1,863	1,179	-
Grup içi	725,376	459	1,580		
Toplam	742,141	468			

$P:0,307$, $p>0,05$

Hükümlülere yöneltilen “**Hükümlü olmadan önce ramazan orucunun tamamını tutardım.**” sorusuna verilen cevapların hükümlülerin suç türlerine göre dağılımında suç türleri ile hükümlü olmadan önce ramazan oruçlarını tutma sıklıkları bakımından gruplar arasında farklılık olmadığı ortaya çıkmaktadır. $F(9;459)=1,179$, $p>0,05$

Kadir Gecesinde İbadet Etme Durumlarının Suç Türüne Göre Dağılımı

Tablo 83: Hükümlü Olmadan Önce Kadir Gecesinde İbadet Etme Durumlarının Suç Türlerine Göre Dağılımı

Suç Türü	Sayı (N)	Ortalama	S.S. (sapma)
1. Adam öldürme	199	2,23	1,30
2. Öldürmeye teşebbüs	22	2,05	1,29
3. Yaralama	80	2,05	1,19
4. Hırsızlık	28	2,04	1,23
5. Yağma	19	2,16	1,34
6. Dolandırıcılık	7	1,57	1,13
7. Cinsel suçlar	7	1,71	0,95
8. Uyuşturucu	30	2,03	1,35
9. Resmi belgede sahtecilik	15	1,53	0,92
10. Diğer	59	2,22	1,22
Toplam	466	2,12	1,25

Tablo 84: Hükümlü Olmadan Önce Kadir Gecesinde İbadet Etme Durumlarının Suç Türlerine Göre Varyans (Anova) Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı	S.d.	Kareler ortalaması	F	Gruplar arası anlamlı fark
Gruplar arası	12,223	9	1,358	0,861	-
Grup içi	719,048	456	1,577		
Toplam	731,270	465			

$p:0,560$, $p>0,05$

Hükümlülere yöneltilen “**Hükümlü olmadan önce Kadir Gecesinde genellikle camiye gitmeye çalışırdım.**” sorusuna verilen cevapların hükümlülerin suç türlerine göre dağılımında suç türleri ile hükümlü olmadan önce ramazan oruçlarını tutma sıklıkları açısından gruplar arasında farklılık olmadığı ortaya çıkmaktadır. $F(9;456)=0,861, p>0,05$

Ramazan Orucunu Tutma Sıklığının Suç Türüne Göre Dağılımı

Tablo 85: Hükümlü Olduktan Sonra Ramazan Orucunu Tutma Sıklıklarının Suç Türlerine Göre Dağılımı

Suç türü	Sayı(N)	Ortalama	S.S. (sapma)
1. Adam öldürme	198	1,96	1,31
2. Öldürmeye teşebbüs	22	2,05	1,50
3. Yaralama	76	2,01	1,41
4. Hırsızlık	28	2,64	1,57
5. Yağma	19	1,89	1,20
6. Dolandırıcılık	6	2,00	1,26
7. Cinsel suçlar	7	1,57	1,13
8. Uyuşturucu	29	2,38	1,63
9. Resmi belgede sahtecilik	13	2,23	1,54
10. Diğer	54	1,93	1,32
Toplam	452	2,04	1,38

Tablo 86: Hükümlü Olduktan Sonra Ramazan Orucunu Tutma Sıklıklarının Suç Türlerine Göre Varyans (Anova) Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı	S.d.	Kareler ortalaması	F	Gruplar arası anlamlı fark
Gruplar arası	17,971	9	1,997	1,053	-
Grup içi	838,389	442	1,897		
Toplam	856,361	451			

$p:0,397, p>0,05$

Hükümlülere yöneltilen “**Hükümlü olduktan sonra ramazan orucunun tamamını tutardım.**” sorusuna verilen cevapların hükümlülerin suç türlerine göre dağılımında suç türleri ile hükümlü olmadan önce ramazan oruçlarını tutma sıklıkları bakımından gruplar arasında farklılık olmadığı ortaya çıkmaktadır. $F(9;442)=1,053$, $p>0,05$

3.1.11. Hükümlülerin Mübarek Günlerle Alakalı Talepleri

Tablo 87: Hükümlülere Kutsal Günler Hakkında Bilgi Verilmesine Katılım Derecelerinin Suç Türüne Göre Dağılımı

Suç Türü	Sayı(N)	Ortalama	S.S. (sapma)
1. Adam öldürme	200	1,46	0,91
2. Öldürmeye teşebbüs	22	1,36	0,73
3. Yaralama	81	1,47	0,87
4. Hırsızlık	30	1,43	0,68
5. Yağma	19	1,16	0,37
6. Dolandırıcılık	7	1,00	0,00
7. Cinsel suçlar	7	1,71	1,50
8. Uyuşturucu	30	1,77	1,10
9. Resmi belgede sahtecilik	15	1,60	1,12
10. Diğer	59	1,63	1,02
Toplam	470	1,48	0,91

Tablo 88: Hükümlülere Kutsal Günler Hakkında Bilgi Verilmesine Katılım Derecelerinin Suç Türüne Göre Dağılımı Göre Varyans (Anova) Analizi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler toplamı	S.d.	Kareler ortalaması	F	Gruplar arası anlamlı fark
Gruplar arası	8,420	9	0,936	1,142	-
Grup içi	376,944	460	0,819		
Toplam	385,364	469			

$p:0,331$, $p>0,05$

Hükümlülere yöneltilen “**Hükümlülere mübarek gün ve gecelerle alakalı daha çok bilgi verilmelidir.**” sorusuna verilen cevapların hükümlülerin suç türlerine göre dağılımında, hükümlülere kutsal zamanlar hakkında daha çok bilgi verilmesi yönünde katılım düzeylerine göre dağılımının suç türü grupları arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. $F(9;460)=1,142, p>0,05$.

Cezaevindeki hükümlülerin suç türlerine göre mukaddes günler hakkında daha çok bilgi talebinde bulunanlar dolandırıcılık suçu işleyenler, bilgi talebini en az isteyenler ise uyuşturucu suçundan dolayı cezaevinde bulunanlardır.

Çalışmamızın asıl bulgular kısmını oluşturan anket çalışması, hüküm giymiş kişiler üzerinde yapılarak suç ve mukaddes zamanlar arasındaki ilişki ortaya çıkarılmak istenmiştir. Anket çalışmasının uygulanma açısından kolay olması ve verilerin sağlıklı olması düşüncesiyle örneklem kitleyi İstanbul Kartal Açık ve Kapalı Ceza İnfaz Kurumu’ndaki ve Sakarya L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu’ndaki adi suçlardan hüküm giymiş mahkûmlar oluşturmaktadır.

Cezaevinde, hükümlülerin tahliye ya da başka cezaevlerine nakil olması gibi sebeplerden dolayı hükümlü sayıları sürekli değişkenlik göstermektedir. Bu nedenle uygulama yapacağımız dönemde kartal kapalı cezaevinde 600 hükümlü bulunmasına rağmen Cezaevi yöneticilerinin bu hükümlülerden 500 kişiye anket uygulanmasının uygun olacağını belirtilmesi üzerine 500 kişiye anket formu verilmiştir. Anketlerin doğru ve güvenilir olması açısından ankete katılmada gönüllülük esas alınmıştır. Anketler toplandığında toplam 280 anket doldurulmuştur. Dağıtılan diğer anketlerin bir kısmını boş vermişler bir kısmı ise geri gelmemiştir. Anket toplandıktan sonra 280 ankette 14’ünün yarısından fazlası boş bırakılmış ve tutarsız olduğu anlaşıldıktan sonra çıkarılarak 266 anket sisteme girilmiştir.

Kartal açık cezaevinde ise anketin uygulandığı zamanda toplam 129 hükümlü bulunmaktaydı. Aynı şekilde gönüllülük esası üzerine doldurmaları rica edilmiştir. Bu kapsamda açık cezaevindeki hükümlülerden 103 kişi ankete katılmak istemiş fakat bunlarında 98’i anketlere cevap vermişlerdir. 5 kişi ise demografik özellikleri yazdıktan sonra anketi doldurmaktan vazgeçmiştir.

Kartal Açık ve Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda toplam 603 kişiye anket uygulanmış fakat bunlardan 364 kişinin anketleri değerlendirilmeye alınmıştır.

Sakarya L tipi kapalı cezaevinde hükümlü sayısı değişkenlik göstermekle birlikte 600 hükümlü bulunduğunu belirtmişlerdir. Bu hükümlülerin 50'si kadınlardan oluşmaktaydı. Buradaki cezaevinde ise cezaevi yetkililerinin uygun gördüğü 350 erkek hükümlü ve 50 kadın olmak üzere toplam 400 hükümlüye anket yapılmıştır. Anket toplandığında erkek hükümlülerden 205 kişi anketleri geri vermiştir. Bunlardan 17 kişi anketi hatalı doldurduğu için değerlendirilmeye alınmayarak 188 kişi sisteme girilmiştir. Kadın hükümlülerden ise 25 anket tarafımıza gelmiş ve bunların 5 tanesi demografik özelliklerini yazıp soruları boş bırakmışlardır. Kadınlar toplam 20 ankete cevap verdiği ve bundan dolayı sayılarının yetersiz olacağı düşüncesiyle cinsiyet üzerinden karşılaştırmada hatalı cevaplar ve ilişkiler kurulmaması için kadınlar anket çalışmasına dâhil edilmemiştir.

Hükümlülerin Görüş, Öneri ve Talepleri

Hükümlülere yöneltilen soruların en son kısmında ise **“Bu konularla alakalı ankette olmayan eklemek istediğiniz görüşleriniz varsa lütfen ekleyiniz”** şeklinde hükümlülerin görüşlerine yer verilmiş ve şu sonuçlar elde edilmiştir: Mesela Kartal Ceza İnfaz Kurumu'nda kalan hükümlülerin düştikleri notlar şu şekildedir; hükümlüler soruların içerisinde yer alan tövbe etme zamanıyla ilgili soruya tövbe etmenin sadece kutsal günlerde değil her zaman tövbe kapısının açık olduğunu belirterek dinle ilgili olduklarını vurgulamışlardır. Eğer bize küçükken din anlatılsaydı biz burada olmazdık şeklinde not düşenler olmuştur. Daha çocuk yaşta cezaevine girenlerden bazıları dinle cezaevinde tanıştıklarını ve bundan dolayı çok mutlu olduklarını belirtmişlerdir. Çocukken girenlerden bazıları ise anne-babalarının bile hayata ve dine bakışının ne olduğunu bilmediklerini yazmışlardır.

Din çok daha güzel ve doğru anlatılarak insanlar dine yönelebilir. Çünkü insanların birçoğu dini yanlış biliyor şeklinde yazanlar da vardır.

Sakarya L Tipi Ceza İnfaz Kurumundaki hükümlülerin düştikleri notlarda ise; öncelikle bu tür anketlerin sürekli yapılmasını,

Nedeninin ne olduğu bilinmemekle birlikte yeteri kadar ibadetlerini yapamadıklarını, cezaevi şartlarının uygun olmadığını belirtmişlerdir. Cuma namazlarına gitmek, Kur'an-

1 Kerim öğrenmek, diğer ibadetlerini daha rahat yapmak, din derslerinin daha çok olması gibi isteklerde bulunmuşlardır.

Hükümlüler sadece dini yönden değil eğitim yönünden de kendilerini ifade etmek istemişlerdir. Hatta içlerinden biri “devlet savaş malzemesi aldığı kadar eğitime yatırım yapsa Türkiye böyle olmaz” şeklinde not düşmüştür.

Bazı hükümlüler cezaevine girdikten sonra eğitimlerine devam etmişlerdir. Kartal cezaevinde bir kişi hükümlü olduktan sonra birincilikle bir üniversite bitirdiğini hatta şimdi ikinci üniversiteyi okuduğunu aynı zamanda ALES sınavına hazırlandığını, ileride sizin gibi bende tez yazmak istiyorum diyerek samimi duygularını ifade etmiştir. Bazı hükümlülerin ise yüksek lisans yaptıklarını cezaevi yetkililerinden öğrenmiş bulunmaktayız. Eğitimsel alanla uğraşan hükümlülerin sayısının azımsanmayacak kadar olduğunu da belirtmek gerekir.

Özellikle hükümlülerin işlemiş olduğu suçlar kısmına suçsuz olduklarını ya da “işlemediğim suçtan dolayı cezaevindeyim”, “suç işlemedim ki yazayım” şeklinde notlar düştikleri görülmektedir.

Anket çalışmasında hükümlülerin yazdıkları notlardan adalet mekanizmalarına güvenmedikleri ve af istedikleri anlaşılmaktadır. Bir diğer husus ise not yazan hükümlülerin tamamına yakınının kendilerinin hatta cezaevinde yatan diğer arkadaşlarının çoğunun suçsuz olduklarına inanmalarıdır. Buradan hükümlülerin cezaevine girmeden önce ve sonrasında suç ve ceza kavramlarını bilmedikleri hangi davranışların suç ve bunun karşılığında nasıl bir yaptırım olacağını öngöremedikleri sonucu çıkarılabilir. Ayrıca kendilerinin haklı olmaları karşı tarafa her türlü zarar verici hareketi yapmayı meşru görmekteirler. Bu bağlamda insanlara okullarda ya da toplum içinde kamu spotları şeklinde özellikle ergenlik öncesi çocuk ve gençlere toplumsal sapma, suç konuları ve bunların sonucundaki yaptırım şekillerinin insanlara öğretilmesi bireylerin davranış sonucundaki cezaları öngörmeleri sağlanmalıdır.

Sakarya İl Emniyet Müdürlüğü'nün 2009-2010-2011 Yılları İle 2012 Yılı'nın İlk Altı Ayının Adi Suç Kapsamında Bulgularının Değerlendirilmesi

Adi suçlar kapsamında “mala ve şahsa karşı suçlar” alt başlığında incelenen suç olayları hırsızlık, yağma, dolandırıcılık, gasp, yaralama, kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma,

cinsel taciz, adam öldürme gibi vakalar adi suçlar olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda Sakarya İl Emniyet Müdürlüğü verilerinin sadece adi suçlar kapsamına giren suç türleri analiz edilmiştir. Bu kapsamda dini bayramlar, kandiller ve ramazan aylarındaki suç sayıları ve günlük ortalamaları, mala ve şahsa karşı işlenen suçlar olarak yıllara göre değerlendirilmiştir. Ramazan ayı İslam Dini açısından daha uzun kutsal zaman olduğundan ve toplumun büyük kesimi tarafından daha fazla önem atfedilen zaman dilimi olması münasebetiyle diğer aylardaki suçların meydana gelme sayılarıyla karşılaştırılmıştır.

Tablo 89: Dini Bayram Günleri Ortalama Olay Sayısı (Ramazan ve Kurban Bayramı) ile Diğer Günlerin Olay Sayılarının Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Mala Karşı Suçlar		Şahsa Karşı Suçlar	
	Dini Bayram Günleri Ortalama Olay Sayısı (ramazan ve kurban bayramı)	Diğer Günlerin Ortalaması	Dini Bayram Günleri Ortalama Olay Sayısı (ramazan ve kurban bayramı)	Diğer Günlerin Ortalaması
2009	3,11	3,52	5,1	4,35
2010	3,44	2,98	4,66	4,81
2011	5,1	3,62	8,33	6,47
2012/ ilk 6 ay				

*2012 yılının ilk alt ayı verileri değerlendirildiği için ramazan ve kurban bayramı son altı aylık dilimde olduğundan değerlendirilmeye alınmamıştır.

2009 yılı Dini Bayram (Ramazan ve Kurban Bayramı) tarihleri; Ramazan Bayramı 19-22.09.2009, Kurban Bayramı ise 26-30.11.2009 tarihlerini kapsamaktadır.

Dini bayram günleri ile bu günlerin dışında kalan günlerdeki suç verilerine göre; Dini bayram günleri mala karşı günde ortalama 3,11 olay meydana gelirken, diğer günlerde ortalama 3,52 olay meydana gelmiştir. Dini bayram günlerinin mala karşı suç oranının diğer günlere nazaran daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Şahsa karşı işlenen olaylarda ise; günde ortalama 5,10 olay meydana gelirken, diğer günlerde ortalama 4,35 olay meydana gelmiştir. Dini günlerde şahsa karşı işlenen suç oranı diğer günlere kıyasla daha yüksektir.

2010 yılı verilerinde ise; Dini Bayram tarihleri; Ramazan Bayramı 08-11.09.2010, Kurban Bayramı ise 15-19.11.2010 tarihlerini kapsamaktadır.

Dini bayram günleri ile bu günlerin dışında kalan günlerdeki suç verilerine göre; Dini bayram günlerinde mala karşı günlük ortalama 3,44 olay meydana gelirken, diğer günlerde ortalama 2,98 olay meydana gelmiştir. Dini bayram günlerinde suç oranının diğer günlere göre 1,66 oranında daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Dini bayram günlerinde şahsa karşı günde ortalama 4,66 olay meydana gelirken, diğer günlerde ortalama 4,81 olay meydana gelmiştir. Dini günlerde şahsa karşı işlenen suç oranı diğer günlere kıyasla 0,15 oranında düşük çıkmıştır.

2011 yılı dini bayram tarihleri: Ramazan Bayramı 29.08.2011 – 01.09.2011, Kurban Bayramı; 05-09.11.2011 tarihleri arasını kapsamaktadır.

Dini bayram günlerinde mala karşı günde ortalama 5,1 olay meydana gelirken, diğer günlerde ortalama 3,62 olay meydana gelmiştir. Dini bayram günlerinde suç oranının diğer günlere göre 1,48 oranında daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Şahsa karşı ortalama 8,33 olay meydana gelirken, diğer günlerde ortalama 6,47 olay meydana gelmiştir. Dini günlerde şahsa karşı işlenen suç oranı diğer günlere kıyasla 1,86 oranında yüksek çıkmıştır.

2009-2012 yılları Ramazan ve kurban bayramlarında meydana gelen suç olayları ile normal günlerde meydana gelen suç olayları karşılaştırıldığında, bayram günlerinde meydana gelen suç olaylarının diğer günlere göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 90: Kandil Günleri Günlük Ortalama Olay Sayısı ile Diğer Günlerin Ortalama Olay Sayılarının Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Mala Karşı Suçlar		Şahsa Karşı Suçlar	
	Kandil Günleri	Diğer Günler	Kandiller Günleri	Diğer Günler
2009	2,4	3,52	4,8	4,35
2010	3,00	2,98	4,6	4,81
2011	2,8	3,62	5,8	6,47
2012/ ilk 6 ay	1,33	3,67	3,66	5,93

* 2012 yılının ilk alt ayı verileri değerlendirildiği 2012 yılının son altı ay değerlendirilmeye alınmamıştır.

Kandil günleri ve kadir gecesi ile bu günlerin dışında kalan günlerdeki suç verilerine göre; 2009 yılı içerisinde kandil günleri ve kadir gecesi mala karşı günde ortalama 2,40 olay meydana gelirken, diğer günlerde ortalama 3,52 olay meydana gelmiştir. Kandil günlerinin suç ortalaması diğer günlerin suç ortalamasından düşük çıkmıştır.

Şahsa karşı ise günde ortalama 4,8 olay meydana gelirken, diğer günlerde ortalama 4,35 olay meydana gelmiştir.

2009 yılında Kandil günleri ve kadir gecesinde şahsa karşı işlenmiş suç vakaları mala karşı işlenmiş suç vakalarından iki kat fazladır. Normal günlerle karşılaştırıldığında şahsa karşı işlenen suç oranında ise 1,83 oranında bir artış olmuştur.

2010 senesinde kandil günleri ve kadir gecesi mala karşı günde ortalama 3,00 olay meydana gelirken, diğer günlerde ortalama 2,98 suç olayı meydana gelmiştir. Kandil günleri ile diğer günlerin suç ortalaması eşit sayılabilecek ölçüde çıkmıştır.

2010 yılında Şahsa karşı günde ortalama 4,60 olay meydana gelirken, diğer günlerde ortalama 4,81 olay meydana gelmiştir. Kandil günlerinde şahsa karşı işlenen suç vakalarının ortalaması diğer günlere nazaran daha düşüktür.

2010 yılında Kandil günleri ve kadir gecesinde şahsa karşı işlenmiş suç vakaları mala karşı işlenmiş suç vakalarından 1,60 oranında fazladır. Normal günlerle karşılaştırıldığında şahsa karşı işlenen suç oranı, mala karşı suç oranından 1,73 oranında artış göstermiştir.

2011 yılında kandil günleri ve kadir gecesi mala karşı günde ortalama 2,80 olay meydana gelirken, diğer günlerde ortalama 3,62 suç olayı meydana gelmiştir. Kandil günlerinde suç ortalaması diğer günlerin suç ortalamasından 0,82 oranında düşük çıkmıştır.

2011 yılında kandil günleri ve kadir gecesi şahsa karşı günde ortalama 5,80 olay meydana gelirken, diğer günlerde ortalama 6,47 suç olayı meydana gelmiştir. Kandil günlerinde suç ortalaması diğer günlerin suç ortalamasından 0,67 oranında düşük çıkmıştır.

2012 yılında kandil günleri ve kadir gecesi mala karşı günde ortalama 1,33 olay meydana gelirken, diğer günlerde ortalama 3,67 suç olayı meydana gelmiştir. Kandil günlerinde mala karşı işlenen suç olayı ortalaması diğer günlerin suç ortalamasından 2,34 oranında düşük çıkmıştır. Kandil günleri suç vaka ortalaması diğer günlerin suç vaka ortalamasının yarısından daha azdır.

2012 yılında şahsa karşı günde ortalama 3,66 olay meydana gelirken, diğer günlerde ortalama 5,93 olay meydana gelmiştir. Kandil günlerinde şahsa karşı işlenen suç olayı ortalaması diğer günlerden 2,27 oranında düşüktür.

Tablo 91: Dini Günlerde İşlenen Suç Türlerinin Yıllara Göre Dağılımı

Dini Günlerde İşlenen Suçların Türü						
Yıllar	Mala Karşı Suçlar			Şahsa Karşı Suçlar		
	Kandiler	Bayramlar	Ramazan Ayı	Kandiler	Bayramlar	Ramazan Ayı
2009	Hırsızlık	Hırsızlık	Hırsızlık	Yaralama	Yaralama, Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Bırakma	Cinsel Taciz, Yaralama, Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Bırakma
2010	Hırsızlık	Hırsızlık	Hırsızlık	Cinsel Taciz, Yaralama, Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Bırakma	Yaralama, Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Bırakma	Yaralama, Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Bırakma
2011	Hırsızlık	Hırsızlık	Hırsızlık	Cinsel Taciz, Yaralama, Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Bırakma	Cinsel Taciz, Yaralama, Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Bırakma	Cinsel Taciz, Yaralama, Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Bırakma
2012/ ilk 6 ay	Hırsızlık			Cinsel Taciz, Yaralama, Kişiyi Hürriyetinden Yoksun Bırakma		

* 2012 yılının ilk altı ayı verileri değerlendirildiğinden 2012 yılındaki bayramlar ve ramazan ayı son altı ayın içerisinde kaldığından değerlendirilmeye alınmamıştır.

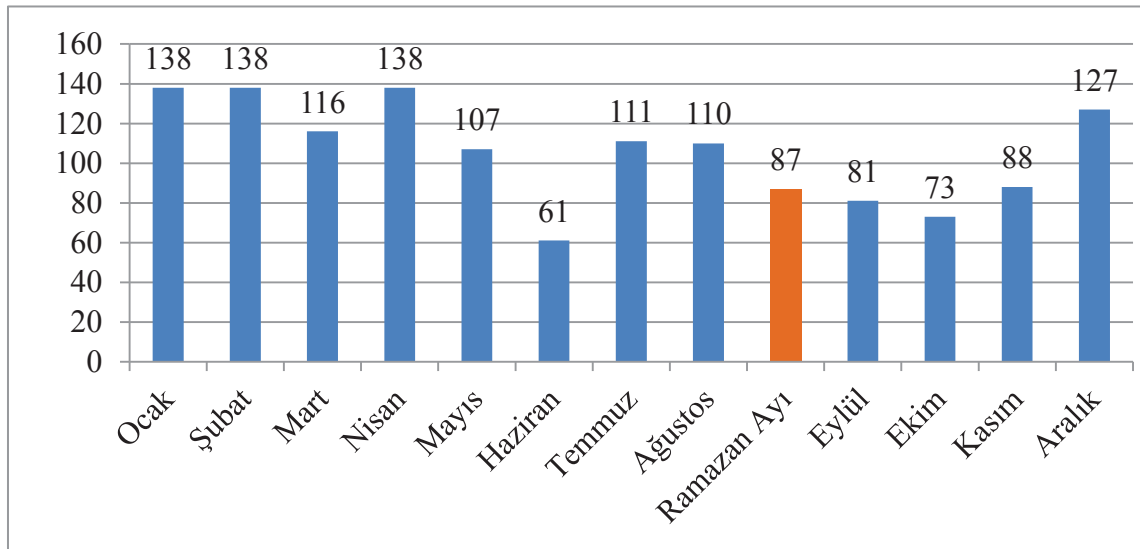
Adi suçlar kapsamında hırsızlık, yağma, dolandırıcılık, yaralama, kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma, cinsel taciz, adam öldürme gibi vakalar adi suçlar olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda Sakarya İl Emniyet Müdürlüğü verileri adi suçlar olarak suç türleri analiz edilmiştir.

Kandillerde, bayramlar(ramazan ve kurban bayramı) ve ramazan ayında Sakarya ilinde meydana gelen suç şüphesi olayların kayıtlarına bakacak olursak 2009-2012 yılları arasında mala karşı yapılan saldırılar sadece hırsızlık olayları şeklindedir. Bu hırsızlıklar evden hırsızlık, otopark hırsızlık, iş yerinden hırsızlık şeklinde kayda geçilmiştir. Ancak çalışmamızda hırsızlık türleri genel hırsızlık olarak değerlendirilmiştir.

2009-2012 yılları arasındaki şahsa karşı işlenen suçların türleri ise; yaralama, cinsel taciz, kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma şeklinde vuku bulmuştur.

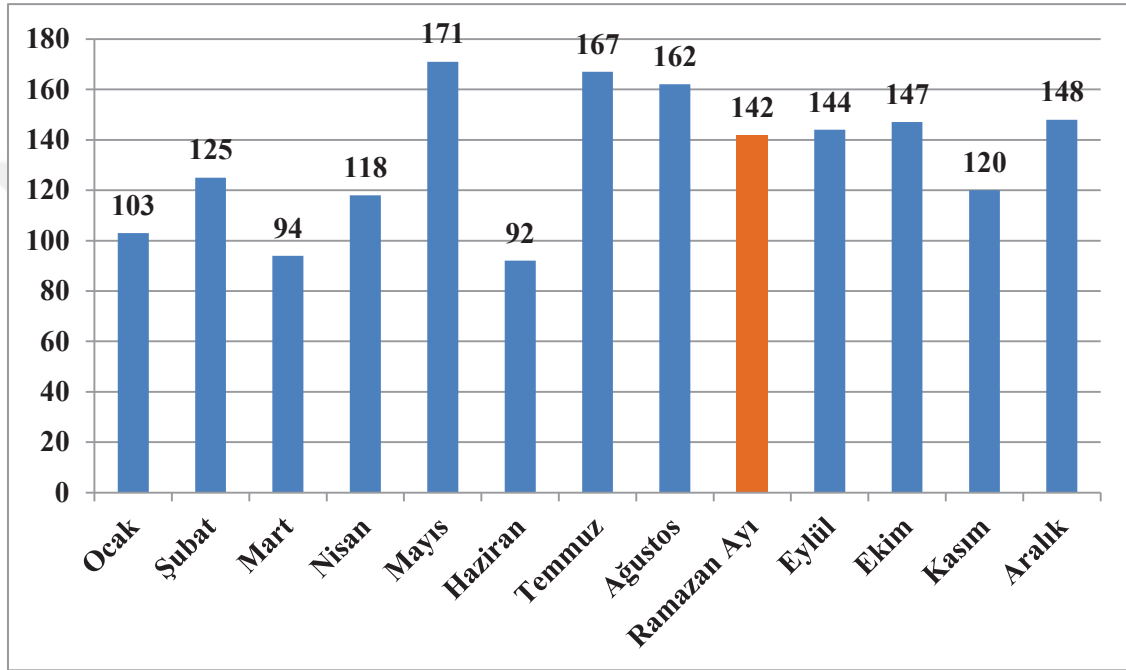
Ramazan Ayında ve Normal Günlerde Meydana Gelen Olayların Karşılaştırılması

Ülkemiz açısından çok önemli bir ay olan ramazan ayı diğer kutsal zamanlara nazaran daha uzun bir zaman dilimini kapsamaktadır. Bu bağlamda diğer aylarda meydana gelmiş olayları görmek ve analiz etmek açısından ramazan ayları ve diğer zamanlarda meydana gelen mala karşı ve şahsa karşı suç şüphesi olaylar aşağıdaki şekillerde gösterilmiştir.

Şekil 1: 2009 Yılı Mala Karşı Suçlarda; Ramazan Ayı ve Diğer Aylarda Meydana Gelen Olay Sayısı

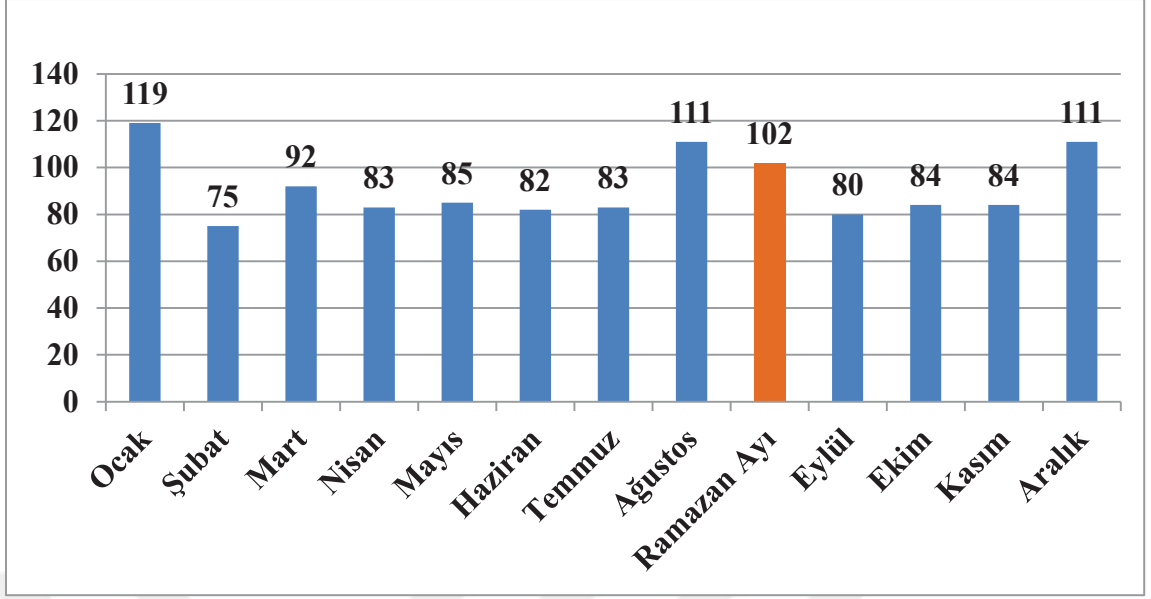
2009 yılında mala karşı suçlarda 61 suç olayının meydana geldiği haziran ayı en az suç olayının meydana geldiği ay olmuştur. Bunu 73 sayısıyla ekim ayı, 81 suç olayıyla Eylül ayı izlemiştir. 21 Ağustos- 18 Eylül tarihleri arasını kapsayan ramazan ayında 87 suç olayı meydana gelerek, en az suç olayının gerçekleştiği 4. zaman dilimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ramazan ayında birkaç ay dışında diğer aylara göre suç oranlarında oldukça azalma göstermiş, suç olayı ortalamasının altında seyretmiştir.

Şekil 2: 2009 Yılı Şahsa Karşı Suçlarda; Ramazan Ayı ve Diğer Aylarda Meydana Gelen Olay Sayıları

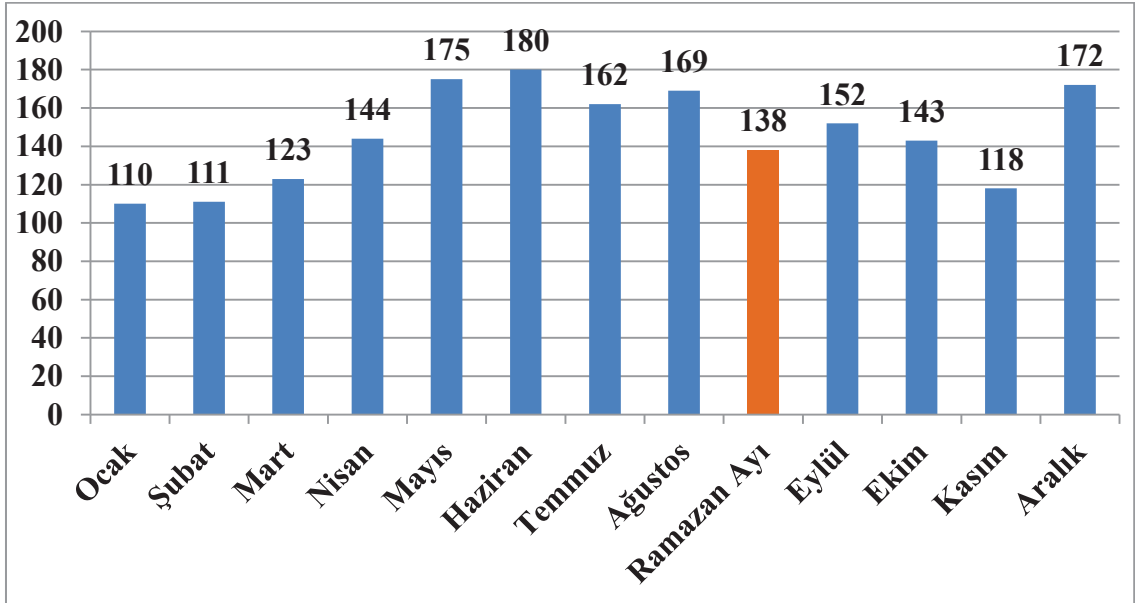
2009 yılında meydana gelen şahsa karşı suç olaylarında, 92 suç olayının meydana geldiği haziran ayı en az suç olayının meydana geldiği aydır. Bunu 94 suç sayısıyla mart ayı izlerken, 21.08.2009 - 18.09.2009 tarihleri arasını kapsayan ramazan ayında 142 şahsa karşı suç olayının meydana gelmesiyle 6. sıra yer almıştır. Ramazan ayında şahsa karşı suç olayları diğer aylara göre suç oranlarında ortalarında yer almaktadır. En çok şahsa karşı suç oranı ise 171 ile mayıs ayında kaydedilmiştir.

Mevsimsel olarak bakarsak yaz döneminde şahsa karşı suçların oranında diğer mevsimlere göre artış olduğu gözlenmektedir.

Şekil 3: 2010 Yılı Mala Karşı Suçlarda; Ramazan Ayı ve Diğer Aylarda Meydana Gelen Olay Sayıları

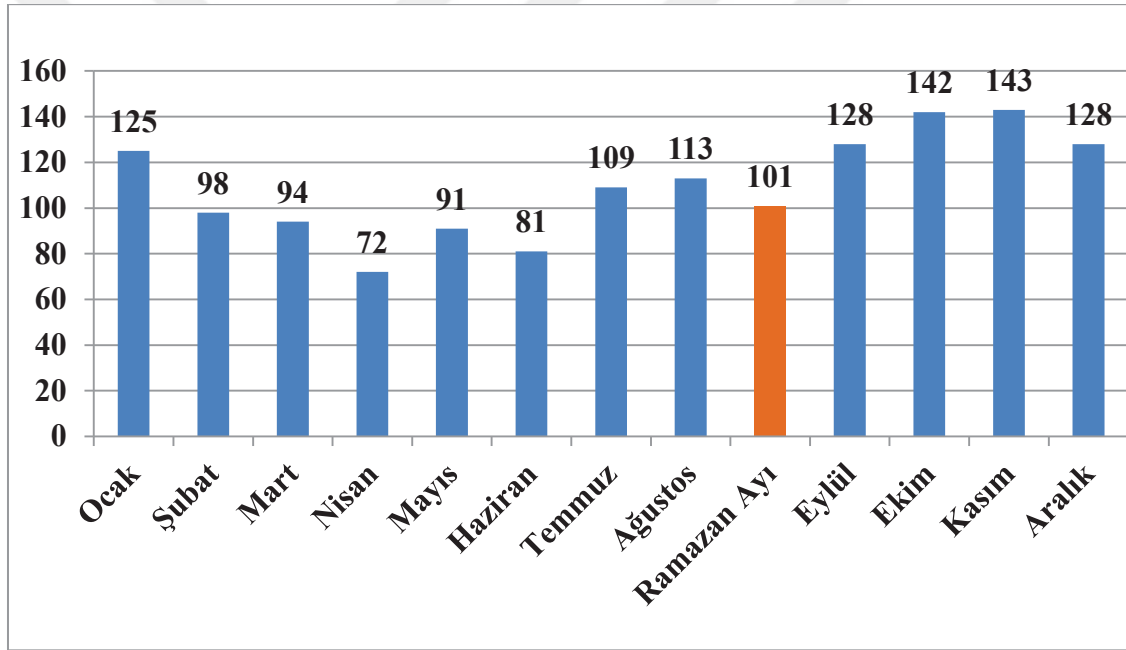
2010 yılı içerisinde mala karşı suçlardan 75 suç olayının meydana geldiği Şubat ayı en az suç olayının meydana geldiği ay özelliğine sahiptir. 2010 yılı mala karşı suçlarda birbirine yakın suç sayıları elde edilmiştir. 11 Ağustos- 7 Eylül tarihi aralığı olan ramazan ayına baktığımızda bu kez en çok suç olayının gerçekleştiği 4. ay olarak görülmektedir. 2010 yılında mala karşı en çok suç işlenen ay 119 ile ocak ayıdır.

Şekil 4: 2010 Yılı Şahsa Karşı Suçlarda; Ramazan Ayı ve Diğer Aylarda Meydana Gelen Olay Sayıları

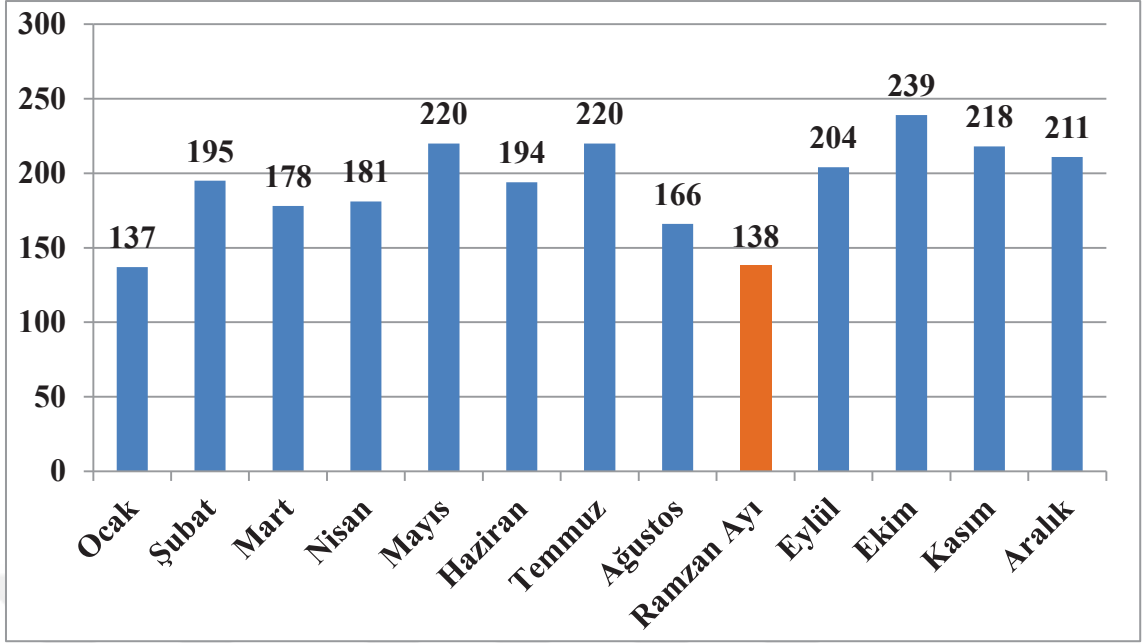
2010 yılında şahsa karşı suçlarda 110 suç olayının meydana geldiği ocak ayı en az suç olayının meydana geldiği ay özelliğine sahiptir. Bunu 111 suç olayıyla Şubat ayı, 118 suç olayıyla kasım ayı izlemiştir. 11 Ağustos- 07 Eylül tarih aralığını oluşturan ramazan ayı 138 suç olayı ile en az suç işlenen 5. zaman dilimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ramazan ayında diğer aylara göre suç oranları ortalama değerlerinde seyretmiştir. Bu kez en çok suç işlenen ay 180 suç oranıyla haziran ayıdır.

Yine mevsimsel olarak baktığımızda yaz döneminde şahsa karşı suçların oranında diğer mevsimlere göre artış olduğu gözlenmektedir.

Şekil 5: 2011 Yılı Mala Karşı Suçlarda; Ramazan Ayı ve Diğer Aylarda Meydana Gelen Olay Sayıları

2011 yılı içerisinde mala karşı suçlardan 72 suç olayının meydana geldiği Nisan ayı en az suç olayının meydana geldiği aydır. Bunu 81 suç sayısı ile haziran ayı takip etmektedir. Ancak şubat-mart-nisan-mayıs ve haziran aylarında birbirine yakın sayılarda suç işlendiğini görmekteyiz. 1-28 Ağustos tarih aralığı olan ramazan ayına baktığımızda mala karşı 101 suç ile 6. sırada yer almıştır. 2009 ve 2010 yıllarından farklı olarak 2011 yılında en çok suç işlenen mevsim sonbahar-kış dönemi olmuştur. Nitekim en çok suç sayısı 143 ile Kasım ayıdır.

Şekil 6: 2011 Yılı Şahsa Karşı Suçlarda; Ramazan Ayı ve Diğer Aylarda Meydana Gelen Olay Sayıları

2011 yılında şahsa karşı suçlarda 137 suç olayının meydana geldiği ocak ayı en az suç işlenen ay olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunu 138 suç sayısı ile ramazan ayı takip etmekte ve en az suç olayının meydana geldiği 2. zaman diliminde yer almaktadır. Ramazan ayında diğer aylara göre suç sayısı oldukça alt seviyededir. 2011 yılında şahsa karşı en çok suç işlenen ay ise 239 ile ekim ayı olmuştur.

Sakarya İl Emniyet Müdürlüğü verilerinden elde ettiğimiz sonuca göre 2009 yılında 1288 mala karşı suç fiili gerçekleşmiştir. Şahsa karşı ise 1591 suç fiili meydana gelmiştir. 2010 yılında 1089 mala karşı suç fiili gerçekleşirken, şahsa karşı suçlarda ise 1759 olay kayıtlara geçmiştir. 2011 yılında 1324 mala karşı suç fiili meydana gelirken, şahsa karşı suçlarda ise 2363 olay kayıtlara geçmiştir.

2009-2011 yılları arası ile 2012 yılının ilk altı ayı, Sakarya İl Emniyet Müdürlüğü suç olayları veri istatistiğine göre; kandil günleri ve kadir gecesinde suç olayları diğer günlere göre daha az sayıda meydana gelmiştir.

Dini bayram günleriyle diğer günlerin, günlük ortalama suç olayı değişkeninde ise; 2009-2012 yılları arasında dini günlerde suç olaylarında azalma ya da artma durumu söz konusu olmamıştır.

Ramazan ayları yıllık bazda en az suç işlenen zaman dilimi olmamıştır. Ancak 12 aylık zaman diliminde en az suç olayının meydana geldiği dilime daha yakın olduğu görülmektedir. Bir diğer husus ise; tüm istatistiklerde ramazan ayı geldiğinde bir önceki aya göre suç olayının düşmesidir.

Suç olayları mala ve şahsa karşı olarak değerlendirildiğinde; kandillerin, bayramların ve ramazan aylarının tamamında mala karşı suç oranları şahsa karşı işlenen suç olaylarından daha az seviyede olmuştur.

Mevsimsel olarak bakıldığında ise anlamlı bir bağ kurulamamaktadır.

3.2. Suç ve Değişik Faktörlerle Alakalı Tartışmalar

Suçla mücadelede önemli bir konuma sahip olan cezaevleri suç işlemiş kişiler üzerinden profillere ulaşım suçla mücadelede etkin bir yere sahiptir. Özellikle ülkemizde suç işlemiş insanlar ve cezaevindeki hükümlüler üzerinde sınırlı sayıda araştırma olmasına karşın son zamanlarda çalışma sayıları artmaktadır. Bu bağlamda çalışmamızı gerek destekleyecek gerekse farklı bakış açısı katabilecek; Kırıkkale'deki cezaevlerinde (Üresinler,2005), Manisa E tipi kapalı cezaevinde (Gürler,2009), Kahramanmaraş kapalı cezaevinde (İğde, 2009), Konya yarı açık cezaevi ve E tipi kapalı cezaevleriyle ilgili (Tecim,2006) birçok çalışmalara rastlamaktayız. Bu çalışmalarda hükümlülerin eğitim durumu, yaşı, cinsiyeti, medeni durumu, gelir durumu, mesleği, dini inancı, vb. değişkenler veri haline getirilip suça iten faktörler tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bu kapsamda bazı değişkenler ele alınabilir. Bunlar;

Yaş ve Suç İlişkisi

İnsanlar farklı yaş dönemlerinde gerek hormonal etkilerin gerekse dışsal faktörlerin yaş durumuna göre farklı şekilde etkilenmektedir. Özellikle bireylerin ergenlik dönemlerinde hormon salınımının maksimum seviyede olduğu dönemdir. Bu dönemlerde toplumsal sapma, otoriteye karşı gelme(ebeveyn), kendi varlıklarını ispatlama, ait olma bilinci ve birçok nedenden dolayı bulunduğu döneme aykırı davranışlar sergileyebilmektedir. Bu davranışlar bazen bir suç unsuru olarak karşısına çıkmakta ya da olayın mağduru konumuna düşmektedir. Üresinler (2005:134), 2005 yılında sosyo-kültürel yapıların suç üzerindeki etkilerini araştırmak için Kırıkkale cezaevinde 170 hükümlüye anket çalışması uygulamıştır. Yapmış olduğu bu çalışmada

hükümlülerin suç işleme yaşlarının en yüksek olandan en düşüğüne sırasıyla; %31.8 ile 18-25, %20.3 ile 42-50, 18.2 ile 26-30 yaş grubu gelmektedir. %5.4 ile 51 ve üzeri yaş grubu en az suç işleyen grubu teşkil etmektedir.

Hiç şüphesiz suç olgusunun incelenmesinde önemli faktörlerden biri de yaş faktörüdür. Çünkü suçluluk oranları ile yaş değişkenleri arasında yakın bir ilişki vardır.

Bir başka çalışmada Sönmez (2008: 24,100,101,116) ise İstanbul Ümraniye E tipi, T tipi ve Bakırköy kadın ceza infaz kurumlarında 119 erkek ve 42 bayan üzerinde anket çalışması yapmıştır. Yine bu çalışmada hükümlülerin çoğunun en çok suç işleme yaş aralığının 20-30 yaş aralığı buna karşılık 19 altı ve 40 yaş üzerinde azalma olduğunu tespit etmiştir. Bu çalışmadan da tespitlerimize göre en çok 20-25 yaş aralığı suç işleme yaşı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye istatistik kurumunu 2009 ve 2012 yılları arası ceza infaz kurumuna giren hükümlüler sayısına göre; bu üç yıllık rakamlarda en çok ceza evine giren hükümlü yaşları sırasıyla; 25-34, 35-44 ve 18-24 yaş aralıkları olmuştur (<http://www.tuik.gov.tr/start.do>, 10 Nisan 2015). Bu bağlamda bu sonuçlar yapmış olduğumuz anket çalışmasını destekler niteliktedir.

Elbette ki insan her yaşta hayata aynı pencereden bakmıyor bakamıyor. Hemen hemen her yaşın insan üzerinde farklı etkileri var ve farklı davranışlara iten birçok koşulları vardır. Ancak bu çalışmalarda yaş ilerledikçe suç oranlarında azalma olduğunu görmekteyiz. Bunun nedeni olarak insanın, yaşı ilerledikçe toplumsal olgunluğa ulaşabilmesi, hayat tecrübesiyle geleceği öngörebilmesi olarak belirtilebilir. Ancak daha net bilgiye sahip olmak; bu yaş gruplarının en az ya da en çok suç işleyen grup olarak anlatabilmemiz için Türkiye’de bu yaş aralığındaki insan gruplarının oranı olması gerekmektedir. Örneğin 150 yaşında hiç kimse cezaevine girmemiştir hipotezi yaş arttıkça suç oranı azalır anlamına gelmemelidir. Çünkü yüz elli yaşında Türkiye’de kimse olmadığı için o yaşta suç işlenmemiştir. Bundan dolayı cezaevine giren hükümlülerin o yaş aralıklarında Türkiye’de bulunma yüzdeliğine bakılmalıdır.

Gelir Düzeyi ve Suç İlişkisi

İnsanların hayatta kalmaları yaşamlarını sürdürebilmeleri ya da daha iyi bir hayat yaşamaları için belirli ekonomik gelirleri olması gerekmektedir.

Sönmez (2008:111) çalışmasında hükümlülere karşı yöneltilen sorulardan parasızlığın suça iten nedenler arasında en önde olabileceğini savunmaktadır. Parasızlığın yanı sıra daha çok para kazanma arzusu, doyumsuzluk hissi son zamanların insanlık problemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Para kazanma hırsının artması da insanları suç işlemeye ve ardında bir kısım mağdur insanların bırakılmasına neden olmaktadır.

Özellikle sanayileşme, kentleşme gibi hızlı değişim süreçlerinin, ekonomik bunalımlar, işsizlik, göçler ve savaşlar gibi toplumsal sarsıntı dönemleri insanları daha çok ekonomik temelli suç işlemeye itmektedir. Bu şekilde ekonomik alanda yoksulluk çekmek, işsiz kalmak, suç üzerinde dolaylı ve doğrudan etkili olmaktadır. Bu ekonomik problemlerin doğurduğu bunalımlar ve bunun sonucunda çok ciddi tahribatlara neden olarak suç işlenmektedir (Yavuzer, 2001:209). İşsizliğin ya da parasızlığın getirmiş olduğu bu problemler bir insan için hayatta yapması gereken eğitimsel faaliyetler, iyi bir evlilik, evli ise çocuklarına kaliteli bir yaşam sunamadığından bir başkasının kaderini de olumsuz yönde değiştirebilmektedir. Bu bağlamda Türkiye İstatistik Kurumu 2013 yılı işsizlik verilerine göre; Türkiye de işsizlik %9,7'dir. Sakarya ise %9,4 ile Türkiye'de en yüksek işsizlik sıralamasında 24. sırada yer almıştır.

Gürler 2009 yılında Manisa E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda 371 hükümlü ile görüşme usulü anket çalışması yapmıştır. Örneklem grubu olan hükümlülerin mesleki durumları incelendiğinde en çok verilen cevabın %25.5 ile işçi cevabı olduğu görülmektedir. Daha sonra sırasıyla hükümlülerin %17.2'si esnaf, %16.7'si serbest meslek, %7.5'i çiftçi, %1.3'ü emekli, yine %1.3'ü memur, %0.5'i de ticaret cevabını vermişlerdir. Görüşülenlerin %20,4'ü mesleğinin olmadığını belirtmiştir. Bu profildeki örneklem grubu; %38.7'si orta, %22.8'i düşük, %18'i çok düşük, %17.2'si iyi, %3.2'si çok iyi düzeyde bir gelire sahip olduğunu belirtmiştir. Bu sonuçlardan da anlaşılıyor ki gelir seviyesi önemli bir faktördür. Bu çalışmalar bizim çalışmamızı da destekler niteliktedir. Mesleki olarak en çok cezaevinde bulunanlar serbest olarak çalıştıklarını belirtenler ve esnaflardır.

Üresinler'in çalışmasında hükümlülerin suçu işleme nedenlerinin dağılımı incelendiğinde, suçluları suça yönelten en büyük nedenin % 27.2 oran ile maddi sıkıntılar olduğu görülmektedir (2005: 154).

Öğrenim Durumu ve Suç İlişkisi

Suç fenomeninin açıklanmasında, eğitim düzeyi önemli değişkenlerden birini oluşturmaktadır. Bireylerin toplumsal beklentilere uygun davranış sergilemelerinde veya toplumsal düzen paralelinde istenilen davranış değişikliğini gerçekleştirmede eğitim gerçeği oldukça önemlidir. Aynı zamanda bireyin kendi dışındakilerden haberdar eden, asgari müşterekleri kavratan, bunlar üzerinde fikri mutabakat sağlayıcı faaliyetler bütünüdür(Tecim,2006:103). Toplum hayatını bu derece geniş kapsayan eğitim gibi bir disiplinin bir sistem içinde sosyal hayatta oynadığı rol büyüktür. Özellikle, şiddet unsurlarını içinde barındıran geleneksel yapılarda veya gruplarda, eğitim faktörünün çok önemli bir sermaye olduğu görülmektedir.

Üresinler, yapmış olduğu çalışmada örneklem grubunu öğrenim durumuna göre analizinde; oransal suç büyüklüğü en yüksek olan grup % 38.2 ile ilkokul mezunudur. Suç oranının büyüklüğü açısından ikinci sırayı, % 25.9 ile ortaokul mezunu olanlar almaktadır. Lise veya dengi meslek okulu mezunu olanlar 3. sırayı % 22.4' lük oranla alırken, Okuma-yazma bilip de ilkokul mezunu olmayanların oranı %7.1, Üniversite veya bir yüksekokul bitirmiş olanların oranı % 6.5' tir. Bu oranlardan anlaşılacağı gibi suç işleyenlerin yaklaşık olarak % 71'i, lise düzeyinden daha düşük öğrenim düzeyine sahiptir. Üniversite veya yüksek okul mezunları ise %6.5' lik oranla en az suç işleyen kesimi oluşturmaktadır. Bu sonuçlardan anlaşıldığı üzere, eğitim seviyesi yükseldikçe suç işleme oranında azalmıştır.

Tecim (2006:29) 2006 yılında Konya yarı açık cezaevi ve E tipi kapalı cezaevi **Dini Yaşantı ve Din Algısı** üzerine anket çalışması yapmıştır. Bu çalışmada yarı açık cezaevinde 68 kişiye, E tipi kapalı cezaevinde 234 kişiye anket çalışması uygulamıştır. Örneklem grubu olan hükümlülerin öğrenim seviyelerini şu şekilde tespit etmiştir: Yarı açık cezaevinde; Üniversite mezunu %5,9 iken, lise mezunu %20,6 ve ortaokul mezunu %14,7'dir. En fazla frekansa sahip olan ilkokul mezunlarının oranı ise %50'dir. Sadece okuma-yazma bilenler ise %8,8 düzeyindedir. E Tipi Cezaevindeki mahkûmların öğrenim düzeylerine baktığımızda %62,0 ile yine en yüksek orana sahip İlkokul mezunu, %10,7'si Ortaokul mezunu,%14,5'i Lise mezunu, 9,8'i sadece Okuryazar, en düşük değerle de %3,0'ü Üniversite mezunudur.

Kırıkkale ve Konya'daki cezaevlerinde yapılan anket çalışmalarında hükümlülerin öğrenim durumlarının analizinde en çok suç işleyen ilkokul mezunu ve en az suç işleyen üniversite mezunları olduğu dikkat çekmektedir. Yapılan bu çalışma ve diğer çalışmalarda da eğitim seviyesi düşük kişilerin, eğitim seviyesi yüksek kişilere göre daha fazla suç işlediğini göstermektedir.

Din ve Suç İlişkisi

Din, her şeyden önce, bireylerde bir davranış düzenlemesi ve sınırlaması öngörmektedir. Dinin, birey üzerinde belirli ölçülerde bir denetim ve kontrol mekanizması olarak işlev gören yapısı, din olgusu ile suç arasındaki ilişki noktasını oluşturmaktadır. Bu bağlamda, bireyin din ile kurduğu iletişim ve ilişki biçimine ve frekansına göre, bireyin davranışsal ve değersel yapısı şekillenmekte, denetlenmekte ve yönlendirilmektedir (Kızmaz 2002: 206).

Özellikle çalışmamızla alakalı Sakarya ilinde mukaddes zamanlardaki suç olguları araştırmamızda bu kutsal günlerde suç olgusunun iniş-çıkış oranlarını tespit etmiştik ancak suç oranlarının kutsal günlere paralel olarak düşmediği bazı kutsal günlerde düştüğü bazılarında yüksek olduğu sonucuna varmıştık. Bu bağlamda Gürler'in (2010: 26,186-187) 2009 yılında Manisa E Tipi Ceza İnfaz Kurumunda din ve suç arasındaki yapmış olduğu çalışmanın bir bölümünde örneklem gruplara yönelttiği sorularda "Kandil Gecelerini Diğer Günlerden Daha Farklı Olarak İbadetle Geçiririm" sorusuna; Kandil geceleri normal zamanlarda yaptıklarından daha fazla ibadet yaptıklarına ilişkin soruya hükümlülerin %42,3'ü her zaman, %24,4'ü çoğu zaman, %14,9'u bazen, %9,1'i nadiren ve hiçbir zaman cevaplarını vermiş; hükümlülerin %0,8'i soruya cevap vermemiştir. Gürler; İbadetin yapılmasının gerekliliği ile ilgili tutumlarının yüksek olduğunu ancak ibadet yapmaları ile ilgili davranışlarda hükümlülerin verdikleri cevaplar bakımından çok azının bu davranışları yerine getirdiğini bildirmektedir. Bu bağlamda birçok insan dinin emretmiş olduğu kuralları ve bu kuralların sonucunda günah olduğunu da biliyorlar fakat ibadetin yapılmasını veya yapılmamasını emredici kuralları günlük yaşantılarına aktarmada eksik kaldıkları görülüyor.

Aynı çalışmanın dini kavram olarak bir başka sorusu; "Başkalarının Mal ve Canına Zarar Vermekten Haram Olduğu İçin Sakınmak Gerekir" sorusuna hükümlülerin %60,8 oranında tamamen katıldıklarını, %23,8 oranında katıldıklarını belirterek, kümülatif

olarak %84,5 oranında olumlu bir tutum sergilemektedir. Hükümlülerin %6,2'si kararsızım, %4,8'i katılmıyorum, %3,8'i hiç katılmıyorum cevabını vermişler; %0,8'i ise soruya cevap vermemişlerdir. Bu çıkarsamadan hükümlülerin çok büyük kısmı mala ve şahsa karşı işlenen suçların günah olduğunu biliyor. Ancak buradan din unsurunun tek başına cana ve mala karşı suçlarda etkili bir kurum olmadığı söylenebilir (Gürler, 2010:210).

Din, insanın yaşamla mücadele ettiği tüm alanlarında aynı etkiyi yaratamamaktadır. İnsanlar yaşam boyu kendilerini bazı konulara karşı daha duyarlı hisseder ve bu alanlara karşı daha duygusal yaklaşır. Mesela hırsızlık suçu birey için hazmedilemeyecek kadar ciddi bir suç ve günah olarak değerlendirilir ancak cinsel istek ve arzularına yenik düşebilir. Bu bağlamda Güler'in bir başka anket sorusu "İnsanları Tecavüz Suçunu İşlemekten Alıkoyan En Önemli Faktör Dindir" şeklindeki sorusuna hükümlülerin %46,8'i tamamen katılıyorum diyerek en fazla orana sahip olmuş, %7,5'i katılmıyorum diyerek en az cevabı vermiştir.

Dini inanç insanları suç işlemekten alıkoyar sorusuna karşın hükümlülerin %47,6'sı tamamen katılıyorum, %23,1'i katılıyorum, %11'i kararsızım, %6,7'si katılmıyorum, %11,1'i hiç katılmıyorum cevabını vermişlerdir. Hükümlülerin büyük çoğunluğu (%47,6) dinin suçu önlediği yönünde karar kılmışlardır. Ancak hükümlülerin dini bilgilerine kandil günlerindeki baktığımızda yine büyük çoğunluğu kandillerde ibadete geçirdiğini belirtmişler ama kendileri de suç işleyerek cezaevine girmişlerdir. Aslında bu tutumlardan dinin insanı suçtan alıkoyan tek unsur olmadığını göstermektedir.

Peki dindar olmayanların durumu nedir? Onlar çok daha fazla mı suç işliyorlar? Bu sorulara ise hükümlülerin %32,3'ü tamamen katıldıklarını, %22'si katıldıklarını, %11,8'i kararsız olduklarını, %12,1'i hiç katılmadıklarını, %20,7'si ise hiç katılmadıklarını belirtmişlerdir. Hükümlülerin çoğunluğu katıldıkları söylenmesine karşın büyük çoğunluğunun katıldığını söylemek mümkün değildir. Bazı kaynaklarda teorik olarak dinin insanları bazı durumlarda suç işlemeye iter şeklindeki ifadeler yer almaktadır. Dinin insanları belirli durumlarda suça itebileceğine ilişkin tutumlarının ölçüldüğü soruya hükümlülerin %3,5'i tamamen katılıyorum, %8,1'i katılıyorum, %9,7'si kararsızım, %23,1'i katılmıyorum, %55,1'i hiç katılmıyorum cevabını vermiş. Tabiki, sadece bu araştırmaya bağlı kalarak kesin sonuçlanmış gibi söylenemez fakat

dinlerin, hatta dinlerin rehberi olan kutsal kitapların gönderiliş amacı zaten suç işlemek değil suçları önlemek olduğudur. Belki insanlar tarafından yanlış yorumlama, yanlış anlaşılma durumlarından dolayı dinin suç işlemeye teşvik ettiği aksettirilmek istenmektedir. Örneğin Müslümanları dünyaya karşı bir suçlu gibi anlatmak için dini duyguları yeterli olmayan ideolojik fikirleri ağır basan ya da Müslüman kimliğine bürünmüş bir takım insanlara suç işlettirerek (terör gibi) dünyada İslamofobi anlayışını yaymak istemeleri gibi.

Din suçun önlenmesinde yetersiz kalmıştır hipotezine ise hükümlülere karşı; “Günümüzde Dinimizin Öngördüğü Cezalar Uygulanabilir Değildir” sorusuna cevap olarak %34,4’ü tamamen katıldıklarını, %22,6’sı katıldıklarını, %28’i kararsız olduklarını, %6,7’si katılmadıklarını, %7,8’i hiç katılmadıklarını belirtmişlerdir. Hükümlülerin büyük bir çoğunluğu buna katıldıkları görülmektedir.

Üresinler’in hükümlüler üzerine yapmış olduğu anket çalışmasının bir bölümünde hükümlülere dindarlık durumları sorulduğunda kendini "çok dindar" olarak görenlerin oranı % 11,4' tür. Kendilerini "dindar" olarak tanımlayanlar, en yüksek oranı oluşturmaktadır(%60,8). Bununla birlikte "az dindar" ve "dindar olmayanlar" ın toplam oranı % 27,7' dir. "Çok dindar" ve "dindar" olanların oranının yüksek olması suç işlemede din öğesini baskılayan koşulların daha belirleyici olduğunu göstermektedir. (Üresinler,2005:170).

Toplum düzenleme ve kontrol etmede çok önemli bir kurum olan dini bilgiler inananlar tarafından nasıl nerede öğreniliyor en azından suç işlemiş insanlar kimlerden öğreniyor? Acaba suç işlemiş insanların din bilgisi veya din algısı gerçek dinden eksik ya da yanlış öğrendiklerinden dolayı mı bu kadar etkili olmamıştır? gibi sorular akla gelmektedir. Üresinler ’in sormuş olduğu “Dini Bilgileri Öğrenme Tarzı” şeklindeki soruya ise hükümlüler; yarı açık cezaevinde asgari çoğunluğu oluşturan mahkûmlar %39,7 gibi büyük oranda cami hocasından ya da kuran kursundan ; %22,1’i kendisi okuyarak öğrenmiş, %19,1’i anne babasından, %11,8’i ise okuldan öğrenirken, %7,4’ü bir cemaat ya da grup içerisinde öğrenmiştir. E tipi cezaevinde mahkûmlara dini bilgilerini nasıl öğrendikleri sorulduğunda, cevaplardan frekansı en fazla tekrar eden değişken %35,0 ile cami hocasından ya da kuran kursundan olmuştur. %24,8 ile takip eden değer ise kendi okuyanlardan oluşmaktadır. %17,5’lik gibi önemli bir kesimde

anne-babasından öğrenmiştir. %12'lik kesim okuldan öğrenirken, %6,4'lük kesim bir cemaat ya da grup içerisinde, %4,3'lük kesim ise arkadaşlarından öğrenmiştir.

Gürler'in araştırmasında aynı değişkenler üzerindeki sorular da; Dini eğitim durumuna ilişkin soruya verilen cevaplarda %27,2 ile okul cevabı en yüksek orana sahiptir. Daha sonra sırasıyla %25,8 din eğitimi görmeyenler, 17,7 aile içinde dini bilgileri edinenler, 14,8 Kuran kursuna gidenler ve %14,5 Cami'de dini bilgileri öğrenmiş bulunanlar yer almaktadır. Dini eğitim geleneksel toplumsal yönümüzün önemli özelliklerinden biridir. Cezaevinde bulunan hükümlülerin bu eğitimden çok fazla yararlanmamış olduğunu söylemek mümkündür.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nca Türkiye genelinde yaptırılan "**Türkiye'de Dini Hayat Araştırması**" nda ise yurt genelindeki 21 bin 632 kişiye uygulanan anketle vatandaşların dini eğilimleri ve bunların gündelik hayattaki yansımalarının belirlenmesi amaçlanmış ve araştırmaya göre katılımcıların % 91,82'i dini bilgileri aile ve yakın çevresinden öğreniyor. Dini nitelikteki bilgileri camideki din görevlilerinden öğrendiğini söyleyen kişilerin oranı % 43 iken bu bilgileri televizyon, gazete, radyo ve dergilerden öğrenenlerin oranı ise % 24,6 şeklinde devam etmektedir (<http://www.kanalhaber.com/haber/yasam/dini-bilgileri-nereden-ogreniyoruz-83485/> erişim tarihi; 13 Mayıs 2015).

Manisa ve Kırıkkale ceza infaz kurumlarında hükümlüler üzerine yapılan anket ile Diyanet İşleri Başkanlığı'nca yapılan anket çalışmasında dinin öğrenme yolları aynı kurumlar olmasa bile birbirine yakın yerler olduğunu görmekteyiz. İstatistikler karşılaştırıldığında dinin insanlara öğretilmesinde aile, din görevlileri ve okulun önemli ölçüde etkili olduğu görülmektedir. Bu bağlamda dini öğreten aile, okul(öğretmen) ve din görevlilerine toplumu aydınlatmada büyük sorumluluklar düşmektir. Önce kendilerinin dini bilgi ve psikolojik ve pedagojik eğitim bilgileriyle mümkün olduğu kadar kendilerini geliştirmelidirler. Belki bu sayede din insanlar üzerinde daha etkili bir kurum olarak işlevini artıracak suçu önlemede daha etkin olacaktır.

Medeni Hal ve Suç İlişkisi

Genel olarak bakıldığında, literatürde ve araştırmaların birçoğunda evlilerin en az suçlu oldukları, sonra dulların ve en fazla bekârların suç işlediği ileri sürülmektedir. Ancak istatistik sonuçları incelendiğinde bu durumun böyle olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Üresinler'in Kırıkkale ceza infaz kurumunda ki hükümlülerin medeni durumu üzerine yaptığı araştırma bölümünde hükümlülerin % 52,9' u suçu işledikleri dönemde evlidir. Diğer taraftan % 45,9' u o dönemde evli değilken, evli olmayanların % 4,7' si boşanmış, % 1,8 nişanlı-sözlü ve % 1,2' sinin eşi ölmüştür (Üresinler, 2005: 144).

Gürler'in Manisa E tipi ceza infaz kurumunda ki hükümlülerin medeni durumuna ilişkin tespiti göz önüne alındığında evli ve bekâr olan hükümlülerin oranları %44.6'dır. Bunlar dışında boşanmış olanların %5,9'luk, dul olanların %4,8'lik bir yüzdelik dilime sahip olduğu görülmektedir (Gürler,2010:139).

Türkiye istatistik kurumunun 2009-2012 yılları arası ceza infaz kurumuna giren hükümlülerin medeni durumuna göre ayrımı şu şekildedir: 2009 yılında; Türkiye geneli toplam 74,404 hükümlüden medeni duruma göre en çok ceza evine giren hükümlüler sırasıyla, 43,924 ile evli kişiler olmuştur. Bunu 20,813 ile bekârlar, 3. sıra olarak 8945 kişi ile eşinden boşanmışlar ve 680 kişi de eşi ölmüş insanlar takip etmektedir. 2010 yılı verilerine göre 88,480 hükümlüden medeni duruma göre en çok cezaevine giren hükümlüler sırasıyla, 51,196 ile evli kişiler olmuştur. Bunu 25,684 ile bekârlar, 3. sıra olarak 10,735 kişi ile eşinden boşanmışlar ve 808 kişi de eşi ölmüş insanlar takip etmektedir. 2011 yılı verilerine göre 80,096 hükümlüden medeni duruma göre en çok ceza evine giren hükümlüler sırasıyla, 46,908 ile evli kişiler olmuştur. Bunu 22,270 ile bekârlar, 3. Sıra olarak 10,127 kişi ile eşinden boşanmışlar ve 731 kişi de eşi ölmüş insanlar takip etmektedir. 2012 yılı verilerine göre 115,505 hükümlüden medeni duruma göre en çok ceza evine giren hükümlüler sırasıyla, 63,859 ile evli kişiler olmuştur. Bunu 32,792 ile bekârlar, 3. sıra olarak 17,628 kişi ile eşinden boşanmışlar ve 1164 kişi de eşi ölmüş insanlar takip etmektedir. 2012 yılı verilerine bakıldığında diğer verilere göre daha çok kişi ceza evine girmiştir.

Manisa E tipi kapalı ceza infaz kurumu, Kırıkkale ceza infaz kurumu ve Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2009-2012 yılları arası cezaevlerine giren hükümlülerin medeni durum olarak en çok suç işleyenlerin sırasıyla evli, bekâr, boşanmış ve eşi ölmüş kişilerden oluştuğu tespit edilmiştir. Bizim çalışmamızda bu veriler ışığında desteklenmiş olmaktadır. TÜİK verilerinde evli insanların en çok icra iflas kanununa muhalefetten suç işledikleri görülmekte, bekârların ise çoğunluğunu hırsızlık, yaralama ve askeri ceza kanununa muhalefet suçları olduğu, eşi ölmüş ve boşanmış kişilerin ise

icra iflas kanununa muhalefet suçlarından ceza aldıkları görülmektedir (<http://www.tuik.gov.tr/Start.do>, 2009-2012, 10 Nisan 2015).

Aile ve Suç İlişkisi

Aile, bireyin dünyaya gözünü açtığı ilk yer olması ve bundan sonraki hayatını şekillendirecek kurum olması münasebetiyle insanı etkileyen belki de en önemli olgudur denilebilir. Anne ve baba çocuk için bir modeldir. Bu sebeple anne ve baba, sadece soyut düzeyde uyarı yerine, somut düzeyde davranışlarla örnek olmalıdır. Özellikle çocuk ve ergen suçluluğu için aile çok önemlidir.

Ailelerin hem birlik ve beraberliği, mutluluk düzeyleri hem de gelecek için sağlıklı birey olarak yetiştirmeleri medeni kanunla düzenlenerek koruma altına alınmıştır.

Aile; anne, baba, çocuklar ve tarafların aynı kan aynı ırk ve aynı atadan gelen şahısların bütünüdür. Aile, bireylerin psikolojik, sosyal ve ekonomik gereksinimlerinin karşılandığı toplumsal birimdir.

Aile her dönemde çok önemli bir kurum olmuştur. Özellikle son zamanlarda kitle iletişim araçları, internet, görsel ve yazılı medya gibi unsurlar bireyler üzerinde çok etkili olmaya başlamış ve ailevi değerler zayıflamaya yüz tutmuştur. Aile ile çocuğun/gencin bağı zayıflamaya başlayınca hiç kuşkusuz çocukluk döneminde suç oranları artmaya başlamıştır. Bunun üzerine boşanmalar da eklenince anne baba yeteri kadar çocuklarıyla ilgilenemeyince evden kaçmalar ya da buna bağlı olarak bireyin suç işlediğini görmekteyiz (Nirun, t.y.). Buna ek olarak anne-baba eğer kendini bir çocuk yetiştirici olarak görmeyip kendini geliştirmiyorsa çocuk ya da ergen bireylerin suç işlemesi kaçınılmaz olmaktadır.

Aile de sevgi yoksunluğu, yanlış veya eksik eğitim, baskıcı disiplin yöntemleri, çocuk istismarı, kültür çatışmaları, gecekondulaşma, yöresel gelenek ve görenekler, ekonomik bunalımlar, bireyin ağır şartlarda çalışması, parçalanmış aileler, ailede suçlu örnekleri ve kitle iletişim araçlarındaki şiddet içerikli programlar suça itmektir (Dursun,1997:65-68). Aile de bireyin temel ve sevgi ihtiyacının karşılanmaması, yarı açlık durumu hırsızlık, kapkaç gibi suçlar doğurmaktadır. Birey aile denetiminden uzak kalınca suça yönelmenin artacağı söylenebilir. Eğitim önce ailede başlar ve maddi

ihtiyaçların yanında manevi ihtiyaçlarında karşılanması gerekmektedir. Bireye değer verilmelidir, aile örnek olmalıdır.

Üresinler'in çalışmasında geniş aileye sahip olmanın suç üzerindeki etkisini tespit etmek için kardeş sayıları analiz edildiğinde; hükümlülerin kardeş sayılarının çok kalabalık bir ailesel kökene sahip oldukları görülmektedir. 4 ve daha aşağı sayıda kardeşe sahip olanların toplam oranı % 42 iken, 5 ve beşten fazla kardeşe sahip olanların oranı % 58'dir. Genel itibariyle suç işleyenlerin büyük çoğunluğu kalabalık ailelerin üyeleridir. Bu hükümlülerin aile içindeki ortam araştırmasında; örneklem grubunu oluşturan hükümlülerin % 42,6'sı çocukluk yıllarının çok sıkıntılı ve zorlu geçtiğini ifade etmiştir. Rahat, huzurlu ve kavgasız bir aile ortamında yetiştiklerini ifade edenlerin oranı ise % 41,4'tür (Üresinler,2005:146). Bu bağlamda ailelerin ekonomik, psikoloji ve sosyal olarak hazır olmadığı durumlarda aile üyelerinin birer suç potansiyeli taşıdığı söylenebilir.

Aile unsurunun, suç çözümlemesinde bu denli önem arz etmesi, çocukların sosyalleşmesinde/gözetilmesinde veya terbiye edilmesinde taşıdığı temel kurumsal fonksiyonundan kaynaklanmaktadır. Bireyin, sosyalleşme sürecinde ilk sosyal çevresini aile kurumunun oluşturması, bireyin büyük ölçüde, ailenin taşıdığı değerler etrafında şekillenmesi anlamına gelmektedir.

Sosyal bir müessese olarak ailenin suç üzerinde önemli etkisi vardır. Suçluluğun doğmasında aile çevresinin etkisinin ne kadar önemli olduğu bugün artık üzerinde tartışılmayacak bir gerçektir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Din, insanlar için tarihten beri vazgeçilmez bir kurum olarak hayatlarından çıkaramadıkları bir olgu olmuştur. Bu kapsamda din, insanların zorda kaldıklarında sığınacakları en büyük liman olma özelliğinde olup, inançlarını eyleme dökmek amacıyla çeşitli ibadet, yöntem ve şekillerini içermektedir. Hatta yapılan ibadetlerin karşılığında daha büyük mükâfatların alınacağı inancının olduğu kutsal zaman dilimleri yer almaktadır. Başta semavi dinler olmak üzere diğer ilkel ve kabile dinlerine mensup üyeler de dâhil olmak üzere bu mukaddes zamanlarda daha coşkulu ibadet ederek ve daha çok dini eylemlerde bulunarak bu zamanları değerlendirmektedirler.

Konuya İslam dini açısından bakıldığında, yılın her ayı ya da her günü, her gecesi dini bakımdan aynı değerde değildir. Mesela yılın on iki ayı içerisinde en faziletli, ramazan ayıdır. Günlerinde kendi içerisinde en değerli olanı Cuma günüdür. Bunun yanında Pazartesi ve Perşembe günleri de dini açıdan faziletli olduğu bilinmektedir. Bundan başka yıl içerisinde birden çok mübarek dini geceler yer almaktadır. Bunun yanı sıra “Kadir Gecesi”, “Miraç Kandili”, “Beraat Gecesi/Kandili”, peygamber efendimizin doğum yıldönümü olan “Mevlid Kandili”, recep ayının ilk cuma gecesi Regâib Kandili kutlanan önemli gecelerdendir.

Bunların yanında aşure günü, arefe günleri de faziletli günler arasında önemli yere sahiptir. Bu günlerin dışında, toplumsal birlik ve beraberlik, aynı zamanda kardeşlik duygularının yoğun yaşandığı Bayram Günleri de önemli dini günlerdendir.

Hiç kuşkusuz dini gün, gece ve bayramlar sadece bunlarla sınırlandırılmaz bunların yanı sıra İslam dini açısından çok sayıda mübarek, önemli dini günler vardır. Bu anlatılan dini zamanlar diğer günlere nazaran biraz daha faziletli olduğu için bu kutsal zaman dilimleri üzerinde çokça durulmaktadır.

İslam dinince diğer günlere nazaran daha kutsal sayılan bu zamanlarda inananlar arasında çeşitli etkinlikler yapılmaktadır. Hayatı monotonluktan kurtaran, hayata renk ve heyecan katan, dinî hislerin yoğunluk ve derinlik kazandığı, sevinç ve coşkuyla karşılanan mübarek günlerin başında hiç şüphesiz dinî bayramlar gelmektedir. Bunlardan biri ramazan ayının sonunda kutlanan üç günlük Ramazan Bayramı, diğeri zilhiccenin onuncu günü başlayıp dört gün süren Kurban Bayramı'dır. Özellikle

çocuklar açısından daha çok önem arz eden bayramlar aynı zamanda toplumsal barışın sağlanması ve birlikteliğin artmasında önemli rolleri üstlenmektedir.

Dini bakımdan en faziletlisi olan ramazan ayında ise inananlar oruç tutmakta, iftar programları yapmakta, teravih namazları kılmakta ve Kur'an okumalarını artırmaktadır. Bunların yanında dini sohbetler yapılarak maneviyat depolamaktadırlar. Bu kapsamda Allah'ı daha çok düşünerek zamanlarının büyük kısımlarını ibadetle geçirmektedirler.

Ramazan ayının yanı sıra yukarıda isimlerinden bahsettiğimiz önemli dini geceler ve Cuma günü de inananların camiye gidip özellikle Kur'an okuyup, zikirlerle meşgul olarak geçirdikleri zamanlardır.

Aşure gününde ise insanların aşure yaparak diğer insanlarla paylaşımında bulunmaları, bunun yanında camilerde, yardım kuruluşlarında aşure dağıtılması toplumsal birlikteliğe önemli katkılar sağlamaktadır.

Sonuç olarak, çalışmamızın içerisinde de bahsettiğimiz üzere dinî bakımdan mübarek sayılan ve diğer günlerden farklı biçimde karşılanıp değerlendirilmesi istenen, mü'minler katında hususî bir değer taşıyan gün ve geceler, kandiller, bayramlar ve haftanın cuma günü ile aşure günleri ve diğer mübarek zaman dilimlerinde inananların; Kur'an okumaları, dini sohbetler ve ders yapmak, salavat getirmek, fitre vermek, Allah'ı zikretmek, vaaz dinlemek, oruç tutmak, hac ibadetini yapmak, nafile namazları kılmak, özellikle komşular arasındaki yemek organizasyonları yapmak ve bayramlarda akraba ve komşulara yapılan ziyaretlerle, dinî yaşayış programının yoğunlaşmış zenginleşmesine ve buna bağlı olarak dinî duygu ve düşüncelerin de yoğunluk ve derinlik kazanmasıyla dinî yaşayışın canlanma ve tazelenmesine zemin hazırlamaktadır. Bu özellikleriyle mübarek zamanlar, insanı monotonluktan kurtaran bir tedbir özelliği taşımaktadır.

Bu kutsal gün ve gecelerin dinî yaşayışa yaptığı etkilere gelince: Her şeyden önce bu gün ve gecelerin dinî yaşayış açısından fevkalâde değerli ve önemli oluşu; bu zamanların dinen kutsal sayılması ve bu vakitlerde ibadetin teşvik edilmesiyle oluşan manevî atmosfer sayesinde, dindarların dinî duygularının coşması ve salih amel işleme konusundaki gayretlerinin artması ile yakından ilgilidir.

Anlatılan bu dini yaşam biçimleri, ibadetlerin bireyi etkilediği kadar toplumu da etkilemektedir. Kutsal günlerin inananlar arasında bu denli önemli olması, kutsal

zamanları dini ibadetlerle geçirmeleri, aynı zamanda toplumsal huzurun sağlanması buna bağlı olarak suç oluşumunun önüne geçilmesi konumuz açısından son derece önemlidir.

İnsanların kutsal zamanları hayatlarının odak noktalarına koymaları ve buna ek olarak belediyeler, valilikler, sivil toplum kuruluşları gibi birçok kurumun etkinlik yaparak kutsal günlerin önemine işaret etmeleri bu kutsal zamanların önemini anlatmaktadır. Bu faaliyetlerle inananların manevi duyguları artırılarak birlik-beraberlik mesajları verilmektedir. Yapılan bu eylemler, organizasyonlar, yardımlar vs. toplumu daha çok birbirine yaklaştırmaktadır. Bu etkinliklerin suç işlemeye karşı insanlarda koruyucu etki yarattığı söylenebilir.

Suç önleme açısından kutsal zamanların bir başka olumlu özelliği de inananların Allah'ı daha çok hatırladıkları için cennet menfaati ve cehennem korkusu daha çok düşünülerek sosyal hayata karşı daha hassas davranmaktadırlar. Bu bağlamda suç oluşturabilecek davranışlardan mümkün olduğu kadar uzaklaşmaya çalışılması toplumda gözlenmektedir.

Dinin suç önleme yönünde etki yaptığını savunan araştırmacılardan, "Din ve Suç" ilişkisi üzerinde yaptıkları araştırmaların çoğunda, dinin suç önleyici etki yarattığı yönündedir. Bu bakımdan din ve suç ilişkisine İslam dininin suça etkisi araştırıldığında, İslam'ın akidevi doktrinlerinde suç oluşturabilecek zararlı davranışları yasakladığı görülmektedir.

Dinin bu kadar etkili olmasına karşın tek başına suç önlemede yeterli bir etken olmadığı da bilinen bir gerçektir. Özellikle içinde bulunduğumuz yüzyılda, yaygın kullanılan ve adına ağ toplumu denilen internet; yanlış kullanılması veya kişisel haz duymak amacıyla kullandığından toplumları sekülerleştirdiği bilinen bir gerçektir.

Ülkemizde de sekülerizasyonun oldukça belirgin hissedildiği bu dönemlerde mukaddes günlerin suç üzerindeki etkisinin, insanlar için ne derece önemli olduğunun doğru anlaşılması için "din" in bilinmesi gerekmektedir. Bu bağlamda araştırmamızda din ve suç konusu detaylarıyla incelenmiş cezaevlerinde yapılan -din ve suç- konulu çalışmalardan yararlanılmıştır.

Din ve suç ilişkisinde din, sapma davranışlarına karşı birçok rol üstlenmektedir. Dini, toplumun çimentosu olarak gören Durkheim; terör, göç, fikir ayrılıkları savaş vb. gibi

nedenlerden dolayı toplumda meydana gelen ayrışmalara ve çözümlere karşı dinin toplumu birleştirici fonksiyon olarak görev yaptığından bahsetmektedir. Bireylerin birçok nedenden dolayı, yaşadığı topluma ait olamaması ya da zarar verici faaliyetlerde bulunmasına karşın din insanları bütünleştirici göreviyle sapma davranışlarını engellendiği ya da azalttığından bahsedilebilir.

Dinler için önemli yere sahip olan kutsal günlerde suç eylemlerinin meydana gelme dereceleri bu çalışma ile ortaya konmaya çalışılmıştır. Kutsal günlerin suç oluşumundaki etkisini ortaya çıkarmak için hükümlülere uygulanan anket çalışmasında; öncelikle hükümlülerin cezaevlerine girmelerine neden olan suç fillerinin meydana geldiği zaman dilimleri ele alınmış ve İslam dinince kutsal kabul edilen zamanlarda suç oranları çok düşük olduğu (% 4,5) tespit edilmiştir (Tablo 15). Ayrıca hükümlülerin kutsal gün algılarını ölçen sorular onların da kutsal zamanlarda daha az suç fiili (%72,1) meydana geleceğine inandıklarını ortaya çıkarmıştır (Tablo 60).

Çalışmamıza destek olması amacıyla Sakarya İl Emniyet Müdürlüğü veri istatistiklerinin değerlendirilmesi sonucunda da 2009-2012 yılları arası kandil günlerinde ve kadir gecesinde suç olayları diğer günlere göre daha az sayıda meydana geldiği istatistikler sonucunda ortaya çıkmaktadır (Tablo 90).

Dini bayram günleriyle diğer günlerin, günlük ortalama suç olayı değişkenleri karşılaştırıldığında; 2009-2012 yılları arası dini günlerde suç olaylarında bazı yıllarda artma bazı dönemlerde ise azalma olduğu, aynı yıl içerisinde ramazan ve kurban bayramları değerlendirildiğinde de suç sayılarında her hangi bir azalma ya da artma yönünde paralellik olmadığı görülmektedir (Tablo 89).

Ramazan ayları incelendiğinde yıllık bazda en az suç işlenen zaman dilimi olmamıştır. Ancak 12 aylık zaman diliminde en az suç olayının meydana geldiği dilime daha yakın olduğu görülmektedir. Bir diğer husus ise; tüm istatistiklerde ramazan ayı geldiğinde bir önceki aya göre suç olayının düşmesidir (Şekil 1-2-3-4-5-6). Bu da ramazan ayının suçu önlemede sağladığı katkı olarak değerlendirilebilir.

Genellikle dini duyguların yoğun yaşandığı bu zaman dilimlerinde insanların ibadetle vakitlerini geçirmesi, ahiret hayatını düşünmesi, cehennem korkusu ve cenneti düşünmesiyle suç sayılabilecek eylemlerden uzak durmaktadırlar. Bu dini duyguların sadece mukaddes zamanlarda değil de yılın tamamında, dine göre yaşandığı

varsayıldığında tüm zamanlarda suç olayları düşük olacağı söylenebilir. Bu şekilde dini kurallara göre yaşam biçimi oluşturulduğu takdirde dinin suçu azaltıcı etki yapacağı söylenebilir.

Çalışmamızda bulgulardan elde edilen bir başka sonuç ise, Hükümlülerin mübarek günlere olan inançlarında artma ya da azalma cezaevine girmeden önce ve sonra hangi yönde olduğunun tespitidir. Buna göre; katılımcıların hükümlü olmadan önceki kutsal zamanlara inanma oranı %87,6 (Tablo 58, Tablo 69 ve Tablo 70) hükümlü olduktan sonraki oran % 74,7 olarak tespit edilmiştir. (Tablo 58, Tablo 75 ve Tablo 76). Bu durumda katılımcıların cezaevine girmeden önce kutsal günlere daha çok inandıkları gözlenmektedir. Buna ek olarak katılımcıların en kutsal gecenin “Kadir Gecesi” olduğuna inanmaları çıkan bir başka sonuçtur (Tablo 48).

Bunların dışında hükümlü olmadan önce Cuma namazına gitme (Tablo 79), kutsal günlerin farkında olma (Tablo 73), kutsal günlerde huzurlu olma (Tablo 71), kadir gecesinde ibadet etme (Tablo 83), ramazan oruçlarını tutma (Tablo 81) ve hükümlü olduktan sonra ramazan orucunu tutma (Tablo 85), kutsal günlerde huzurlu olma (Tablo 77) durumlarının çeşitli fonksiyonlara göre dağılımları yapılmıştır.

Kutsal zaman dilimlerinde suç oranlarında artma ya da azalma ilişkisinde kişinin dindarlık derecesi oldukça önemlidir. Bu bağlamda katılımcıların dindarlık düzeylerini ölçmeye dair dini inanç ve ibadetlerini yerine getirme adına sorulan sorulara verilen cevaplardan %65,7 oranında çok dindar oldukları ve % 30,5’i de dindar oldukları tespit edilmiştir (Tablo 23 ve Tablo 25). Bu sonuçlardan anlaşıldığı üzere anketimize katılan hükümlülerin dindarlık düzeyleri oldukça yüksek çıkmıştır.

Buna ek olarak hükümlülerin kendi perspektiflerinden, kendilerini dindarlık yönünden hangi kategoride gördüklerine dair soruda ise; % 61’i kendilerini dindar sınıfında görmektedir. Dinle hiç ilgisi yok cevabını verenlerin ortalaması ise; % 1,5 ile çok düşük seviyededir (Tablo 34). Bu durumda hem katılımcıların verdikleri cevaplara göre ve hem de yaptıkları ibadet ve inanç derecelerinden dindarlık seviyeleri oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

Dinin suç önlemedeki rolünden bahsettiğimiz üzere dindarlık düzeyleri yüksek olan kişilerin sapma davranışlarından da uzak duracağına vurgu yapmıştık. Suçla mücadelede din suçu önleyici görev yapsa da tek başına suçu önleyecek kadar güce

sahip olmadığı araştırmalar neticesinde de ortaya çıkmaktadır. Bunun nedeni olarak insan psikolojik, biyolojik, sosyolojik, genetik özelliklere sahip varlık olduğundan kişisel ve çevresel çok sayıda faktörün etkisinde kaldığı gerekçe olarak gösterilebilir.

İnsan hayatında suçun oluşmasında din faktörünün yanında eğitim durumu da oldukça önemli değişkenler arasındadır. Hükümlülerin eğitim durumları da oldukça düşük olduğu tespiti yapılmıştır. Katılımcıların % 10,9'u üniversite mezunudur. Bunun dışındakilerin çoğunluğu ilkokul (%24,7) ve ortaokul (%24,5) mezunudur (Tablo 7). Bu kapsam da çalışmamızda ebeveynlerin eğitim durumları, hükümlülerden daha düşük seviye de çıkmıştır (Tablo 12). Bu durumda ailenin eğitim seviyesinin ne kadar önemli olduğunun kanıtı niteliğindedir.

Eğitimden sonra insan hayatında ekonomik durumun yani mesleğinin olup olmamasıda oldukça önemli yere sahiptir. Çalışmamızda katılımcıların mesleki durumları incelendiğinde çoğunun devamlı çalıştığı bir işi bulunmamakta, çoğu serbest (%21,7) olarak çalışmaktadırlar. Çok azının ise memur (%1,1) olduğu verilen cevaplardan anlaşılmaktadır (Tablo 9). Mesleği olan katılımcıların yine büyük bir kısmı küçük ölçekli esnaf oldukları anlaşılmaktadır. Bu bağlamda mesleki tatmini sağlayamayan veya ekonomik yönden yeterli geçim standartlarına ulaşamayanların zor duruma düşmesine bağlı olarak psikolojik sorunları da beraberinde getirdiği söylenebilir. Ekonomik duruma bağlı olarak çok sayıda insanın suç eylemlerine karıştıkları toplumda görünen gerçeklerdir.

Çalışmamızın bulgularından elde edilen sonuçlardan suç sınıfına baktığımızda mal varlığına yönelik işlenen suç oranı ile kişilere karşı işlenen suç oranıdır. Bu durumda katılımcıların büyük çoğunluğu (%61,8) kişilere karşı işlenen suç daha sonra mala karşı (%11,4) işlenen suçlar gelmektedir (Tablo 20). Kutsal zaman dilimlerinde işlenen suç sınıflarından yine kişilere karşı suçlar mala karşı suçlardan çok yüksek oranda çıktığı görülmektedir (Tablo 22).

Sakarya İl Emniyet Müdürlüğü veri istatistikleri incelendiğinde Sakarya ilinde 2009-2012 yılları arası da kutsal zamanlarda suç oranları mala karşı suç oranları, şahsa karşı suç olaylarında yüksek çıkmıştır (Şekil 1-2-3-4-5-6).

Sonuç olarak gerek batı dünyasında gerekse ülkemizde yapılan “din ve suç” ilişkisi üzerine yapılan çalışmalar incelenmiş olup, dinin sapma ve suç davranışlarına karşı

insanları birleştirici, bütünleştirici vb. roller oynayarak olumsuz davranışları men ettiği görülmektedir. Ancak bazı batı kaynakları dinin suç önlemede yeteri kadar etken olmadığı hatta suç oluşumunda etkili olduğunu vurgulasalar da genel olarak araştırmalar neticesinde din kurallarının suç işlemeye teşvik edici maddesine rastlanmamaktadır.

Kutsal günlerin suç üzerindeki etkisi ise; toplumumuz tarafından diğer günlere nazaran kutsal zamanlara daha çok önem verilmektedir. Bu günlerde insanlar birbirlerine karşı daha anlayışlı davranarak dinin sağlamış olduğu olgunluk seviyesine çıkmakta ve diğer günlere göre daha sakin geçirilmektedir. Bu bağlamda kutsal günlerde suç oluşturabilecek eylemlerden uzak durulduğu gözlenmektedir.

Suç nleme ve öneriler

Çalışmamızın da içeriğini oluşturan kutsal günlerdeki suç oranlarının analizi yapılırken dini olguların insan üzerindeki önemli etkilerine değinilmişti. Bulgular ve yorumlar kısmında suçun önlenmesinde sadece dinin etkili olmadığını tek başına yetersiz kaldığı belirtilmişti. Ancak dine değer veren ülkeler/toplumlar için özellikle de ülkemizde din, sosyal yapıda çok önem arz etmektedir. Geçmişten beri din unsuru hala çok önemli sosyal kontrol ve sosyal sermaye aracı olarak yerini almaktadır.

Din-Suç ilişkisinde din, tüm suçların işlenmesini zaten men etmektedir. Fakat İslam dininin inanç değer sisteminde, İslamın islam dinine bağlılarına yaptığı etkiyle, diğer din yelerinin; Hristiyanlık ve Museviliğin vb. dine inanan üyelerin kendi inanç sistemlerinin bağlılarına yaptığı etki birbiriyle aynı değildir. Bu bağlamda din ile suç olgusunu karşılaştıran araştırmacılar tüm dinler ve bu dine inanan mensuplarını ayrı ayrı ele almalıdırlar. Birbirine benzer özellikleri bulunsa da daha şeffaf sonuç elde etmek için dinler tek tek değerlendirilmelidir.

Topluma karşı dinin açıklanması ve yorumlanması çok önemli ve de çok hassas bir konudur. Kişi dini doğru öğrenir, doğru inanırsa, o zaman dinin, inancın, buna bağlı geleneklerin ve düzenin de koruyucusu olur.

Bunların yanı sıra örgün din eğitimi veren kurumlar olan İmam Hatip Lisesi ve İlahiyat Fakültesi ğrencilerinin dini eğitim ve öğretimleri esnasında dini bilgiler yanında bilimsel bilgilerle desteklenerek birlikte yetiştirilmesi gerekmektedir.

Özellikle ilköğretim ve ortaöğretim çağında bulunan çocukların Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde verilen dini anlatılar özenle seçilmelidir. Onların duygusal ve hayal dünyalarına zarar verecek, onların zihinlerini bulandıracak şekilde onlara anlatılmamalıdır. Dini eğitim ve öğretim için gerekli bütün malzemeler bireyin anlayacağı şekilde gerekçeli ve kanıtlanmış doğrularla anlatılmalıdır. Gerekğinde, dini öğretimi ve dini değer taşıyan dini anlatıların yeniden yorumlanması yerinde bir hareket olacaktır.

Ülkemizde din konusunda en önemli kurum olan Diyanet İşleri Başkanlığı'na da büyük görevler düşmektedir. Müslüman olan Türk toplumunda özel bir konuma sahip olan camiler etkili bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle çocuklara dini eğitim veren din görevlilerinin pedagoji ve psikoloji eğitimi almalı ve bilgiyi hedefe tam olarak aktarmalıdır. Sadece bilgi verilmesi, tebliğ edilme anlamında yapılırsa dini emir ve sorumluluklarını bilen ama dini yaşamayan ve hissetmeyen insanların suçlu olarak karşımıza çıkabileceği unutulmamalıdır.

Çok önemli bir başka husus ülkemizde dini eğitimin birçok cemaat, tarikat vb. şekilde nitelendirebileceğimiz dini yapılar tarafından din eğitimi verilmeye çalışılmaktadır. Bu şekilde bazı örgütler insan yapısını yeteri kadar bilmediklerinden dayatma usulü bilgiler verebileceği hususunda endişe yarattığı söylenebilir. Bir diğer husus ise dini cemaatler ve tarikatlar kontrolsüz büyümekte olup kendilerini çok güçlü hissettiklerinde devlet kurumlarına hatta devlete karşı paralel yapı pozisyonuna geçmektedirler. Bu anlamda din hizmetleri tek çatı altında Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından din uzmanları eliyle verilmelidir.

Suçun önlenmesine kriminolojik açıdan bakmak gerekirse; öncelikle suça neden olan olgulara bakılmalı ve profesyonelce değerlendirilmelidir. Suça neden olan faktörleri başlıklar halinde yazarsak dini duyguların yetersizliği, eğitimsizlik, işsizlik, ebeveyn tutumlarındaki yanlışlık, adalet mekanizmasındaki eksik ya da yanlışlıklar ve mağdur profilleri suç oluşumunda önemli değerlerdir.

Öncelikle kamu görevlileri içerisinde suçu önlemede etkin sayılabilecek kamu kuruluşlarından polis, asker, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Belediyeler, Adalet Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Sivil Toplum Kuruluşları, Üniversiteler arasında koordinasyon sağlanmalı ve suçla mücadelede iş birliği yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Abrahamson, M. (1990). *İşlevselcilik*. N. Çelebi (çev.). Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.
- Adler, F., G.O.W., Mueller ve W. S., Laufer. (2001). *Criminology (4th Edition)*. Boston: Mc Graw Hill.
- Ağırman, C. (2004). *Hız. Peygamberin Sünnetinde İtaat*. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Akşit, C. (2000). *İslam Ceza Hukuku ve İnsani Esasları*. İstanbul: Gaye Vakfı.
- Akşit, C. (2011). *İslam Ceza Hukuku ve İnsani Esasları, I. Baskı*. İstanbul: Gümüşev Yayıncılık.
- Altıntaş, R. (2005). *Din ve Sekülerleşme*. İstanbul: Pınar Yayınları.
- Aron, R. (1989). *Sosyolojik Düşüncenin Evreleri*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Arslan, D. A. (2006). *Medyanın Birey, Toplum ve Kültür Üzerine Etkileri*. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi.
- Arslantürk, Z. (1999). *Araştırma Metod ve Teknikleri*, 4. Baskı, İstanbul: Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları,
- Ateş, S. (1989). *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri, C.II*. İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat.
- Aydın, A.H. (2014). *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16 (Özel Sayı I). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İİBF.
- Aydın, M. (2000). *Kurumlar Sosyolojisi*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Bahar, H.İ. (2005). *Sosyoloji*. Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Yayınları.
- Barrett, O.B. ve P.Braham. (1995). *Media, Knowledge and Power*. London: Routledge.
- Bastide, R. (1969). "Le Probleme Des Mutations Religieuses" Cahiers Internationaux De Sociologie. 46: 5-15
- Bauman, Z. (2000). *Postmodernlik ve Hoşnutsuzlukları*. İ. Türkmen (çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Becker, H. (1987). *Outsiders*. E.Rubington ve M.S. Weinberg. (eds.). Deviance: The Interactionist Perpektive. New York: Mac Millan.

- Berger, P.L. (1963). *Invitation To Sociology a Humanistic Perspective*. New York.
- Berger, P. L. (1993). *Dinin Sosyal Gerçekliği*. A. Coşkun (çev.). İstanbul: İnsan Yayınları.
- Berger, P. L. (2000). *Kutsal Şemsiye*. A. Coşkun (çev.). İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Berger, P. L. (2005). *Kutsal Şemsiye*. A. Coşkun (çev.) İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Berger, P. L. (2009). “*Din ve Toplumsal Kurumların Değişimi*”, *Din ve Modernlik-Toplumbilim Yazıları I-*, A. Çiftçi (çev.). Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- Berkes, N. (t.y.). *Türkiye’de Çağdaşlaşma*. İstanbul: Doğu-Batı Yayınları.
- Besalel, Y.(2001). *Yahudilik Ansiklopedisi*, C.1. İstanbul: Gözlem Yayınları.
- Best, J. ve D. Luckenbill. (1982). *Organizing Deviance*. London: Prentice Hall, Inc.
- Bilton, T., K., P., Bonnet, D., Jones, M., Skinner, Stanworth, ve A. Webster. (1996) *Introductory Sociology*. London: Macmillan.
- Bilgiseven, A. K. (1982). *Genel Sosyoloji*. İstanbul: Divan Yayınları.
- Bilgiseven, A. K. (1994). *Sosyal İlimler Metodolojisi*. İstanbul: Filiz Kitabevi
- Bora, T. ve K. Ünüvar (ed.). (2008). *Modern Toplumsal Düşünme Sözlüğü*,1.Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bottomore, T. (1984). *Toplum Bilim*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Bozkurt, V. (2006). *Değişen Dünyada Sosyoloji*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Buendia, H. G. (1989). *Urban Crime: Global Trends and Policies*. New York: United National University.
- Burke, R. H. (2002). *An Introduction to Criminological Theory*. Devon: Willan Publishing.
- Challaye, F. (2002). *Dinler Tarihi*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Chriss, J. J. (2008). *Social Control: An Introduction*. Massachusetts: Polity Press.
- Clinard, M. (1968). *Sociology of Deviant Behavior*. New York: Holt Rinehard And Winston, Inc.
- Cohen, S. (1990). *Visions Of Social Control*, 5. Baskı. Cambridge:Polity Press.
- Çetin, A. (2004). *Kocaeli - Sakarya Tarihlerinden*. Kocaeli: Yayıncı Yayınları.
- Çetin, Y. (2009). *Sakarya’nın Kültürel ve Tarihi Mirası*. Melisa Maatbacılık, İstanbul: Sakarya Valiliği Yayınları.

- Çıldan, C. ve dğr. (2012). “*Sosyal Medyanın Politik Katılım ve Hareketlerdeki Rolü*”. Uşak Üniversitesi Akademik Bilişim Konferansı.
- Demir, Ö. ve M. Acar. (1997). *Sosyal Bilimler Sözlüğü*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Demirbaş, T. (2001). *Kriminoloji*. Ankara: y.y.
- Demirbaş, T. (2005). *Kriminoloji*, 2. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Dolu, O. (2010). *Suç Teorileri: Teori, Araştırma ve Uygulamada Kriminoloji*, (2.Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Dönmezer, S. (1994). *Kriminoloji*, 8. Baskı. İstanbul: Beta Yayınları.
- Dönmezer, S. ve S. Erman. (1979). *Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku*, 7. Baskı, C.I. İstanbul: Sermet Matbaası.
- Dönmezer, S. (1981). *Kişilere ve Mallara Karşı Cürümler*, 11.Bası. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Dönmezer, S. (1982). *Sosyoloji*. 8.Baskı. Ankara: Savaş.
- Dönmezer, S. (1984). *Kriminoloji*. İstanbul: Filiz Yayınevi.
- Dönmezer, S.(1984). *Sosyoloji*. Ankara: Savaş Yayınları.
- Dursun, D. (1992). *Yönetim ve Din İlişkileri Açısından Osmanlı Devletinde Siyaset ve Din*. İstanbul: İşaret Yayınları.
- Edles, L. D. (2005). *Uygulamalı Kültürel Sosyoloji*. İstanbul: Babil Yayınları.
- Edwards, R. A. (1998). *Regulation and Repression*. Sydney: Allen ve Unwin.
- Ekinci, İ. (2006). *Sekülerleşme ve Din. Seminer Çalışması*. Ankara: Gazi Üniversitesi Din Sosyolojisi.
- Er, İ. (1999). *Sosyal Gelişme ve İslam*,3.Baskı. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Erkal, M. (1989). *Sosyoloji*. İstanbul: Der Yayınları.
- Erkal, M. (1992). *Sosyoloji*. İstanbul: Der Yayınları.
- Eserpek, A. (1979). *Sosyal Kontrol, Sapma ve Sosyal Değişme: Erzurum’un İki Köyünde Karşılaştırmalı Bir Araştırma*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları No:76.
- Fichter, J.H. (1957). *Sociology*. Chicago: The University of Chicago Press
- Fichter, J.H. (1990). *Sosyoloji Nedir?* N. Çelebi (çev.). Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.

- Foucault, M. (1991). *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*. (Çev.). Allen Lane, London: Penguin Books.
- Foucault, M. (2007). *İktidarın Gözü*. I. Ergüden (çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Fukuyama, F. (2000). *Büyük Çözülme, İnsanın Doğası ve Toplumsal Düzenin Yeniden Oluşumu*. Z. Avcı ve A.T. Aydemir (çev.). İstanbul: Sabah Kitapları.
- Fukuyama, F. (2005). *Güven: Sosyal Erdemler ve Refahın Yaratılması*. A. Buğdaycı (çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Garland, D. (2001). *The Culture Of Control*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Gibbons, D. C. (1968) *Society, Crime, and Criminal Careers: An Introduction to Criminology*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Giddens, A. (2005). *Sosyoloji*. C. Güzel (hızl.). Ankara: Ayraç Yayınları,
- Goffman, E. (1961). *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Goode, E. (2005). *Deviant Behavior*, 7. Baskı. New Jersey: Prentice Hall.
- Günay, Ü. (2002). *Din Sosyolojisi*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Günay, Ü. (2008). *Din sosyolojisi*. 8. Baskı. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Gündüz, Ş. (2005). *Küresel Sorunlar ve Din*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- Gürler, S. (t.y.). “*Hukuk, Toplum ve Suç*” *Ders Notları*. İstanbul Üniversitesi. İstanbul: y.y.
- Hagan, F.E. (2008). *Introduction to Criminology: Theories, Methods, and Criminal Behavior* (6. Baskı). Los Angeles: Sage Publications.
- Hakeri, H. (2012). *Ceza Hukuku*. 13. Baskı. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Hançerlioğlu, O. (2001). *Toplumbilim Sözlüğü*, 3. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hewit, J.P. (1970). *Social Stratification And Deviant Behavior*. New York: Random House.
- Hirschi, T. (1972). *Causes of Delinquency*. Los Angeles: University of California Press.
- Hirschi, T. (2002). *Causes of Delinquency*. New York: Transaction Publishers.
- Hökelekli, H. (2001). *Din Psikolojisi*. Ankara: T.D.V. Yayınları
- Hughes, M. ve C. J., Kroehler. (2005). *Sociology: the Core*, New York: McGraw Hill

- Innes, M. (2003). *Understanding Social Control: Deviance, Crime and Social Order*, Berkshire: Open University Press.
- İçli, T.G. (1993). *Türkiye’de Suçlular*, 3. Baskı. S.71. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.
- İçli, T.G. (2001). *Kriminoloji*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- İçli, T.G. (2004). *Kriminoloji*. Ankara: Martı Kitap ve Yayınevi.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1973). *Gençlerin Tutumları: Kültürler Arası Bir Karşılaştırma*. Ankara: ODTÜ Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları S.25.
- Kammeyer, K. C. W., G. Ritzer ve N. R. Yetman. (1997). *Sociology Experiencing Changing Societies*. Boston: Allyn and Bacon.
- Karabekiroğlu, K. (2014). *Ergenin Ruhsal Gelişimi*. Ankara: Say Yayınları.
- Karaman, H. (1978). *Mukayeseli İslâm Hukuku*. İstanbul: İrfan Yayınevi.
- Karaman, H. (2003). *Mukayeseli İslam Hukuku*, C.1-C.3 İstanbul: İz Yayınları.
- Karaman, H. (2011). *Yeni Gelişmeler Karşısında İslam Hukuku*, 6.Baskı. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Karasar, N. (1995). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: y.y.
- Kayım, H. ve İ. Sezal. (2006). *Suç ve Suçluluk Araştırması: Sorunlar Ve Çözüm Önerileri*. Ankara: Türkiye İsrافی Önleme Vakfı Yayınları.
- Kılıç, A.F. (2005). *Türkiye’de din Devlet İlişkilerinde Yönetici Seçkinlerin Rolü*. İstanbul: Dem Yayınları.
- Kılıç, A.F. (2014). *Toplumun Direği Din*. İstanbul: Kutup Yıldızı Yayınları.
- Kılıçoğlu, S., A. Nezihe, ve H. Devrim. (1972). *Büyük Lügat ve Ansiklopedi*. C.10. İstanbul: Meydan Yayınevi.
- Kızılçelik, S. ve Y. Erjem. (1992). *Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü*. Konya: Göksu Matbaası.
- Kirman, M. A. (2004). *Din Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Kirman, M. A. (2005). *Din ve Sekülerleşme*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Kocaer, S. (2007). *Bir Sosyal Kontrol Aracı Olarak Beddualar ve İnternet*. S.75. Milli Folklor.
- Kongar, E. (2004). *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Konukçu, E. (2012). *Prof. Dr. Enver Korukçu'nun Arşivinden Sakarya Yazıları*. Sakarya: Sakarya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınevi.
- Korkmaz, A. ve B. Kocadaş. (2006). *Toplumsal Sapma*. İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Köse, A. (2002). *Sekülerizm Sorguluyor*. İstanbul: Ufuk Kitapları.
- Kösemihal, N. Ş. (1971). *Durkheim Sosyolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kur'an. *Maide Suresi*, Ayet 2, 27-32, 72,73,79., *Teğabun Suresi*, Ayet 1., *Ali İmran Suresi*, Ayet 17,31,96., *Taha Suresi*, Ayet 121., *Bakara Suresi*, Ayet 81,85,127,185,268,285., *Tevbe Suresi* Ayet 36., *Cuma Suresi* Ayet 9., *Zariyat Suresi* Ayet 18., *Kadir Suresi* Ayet 1-5;2-5., *İsra Suresi*, Ayet 1., *A'raf Suresi*, Ayet: 22,133., *Nisa Suresi*, Ayet 141., *Nahl Suresi* Ayet 90., *En'am Suresi* Ayet 164., *Kasas Suresi*, Ayet 76., *Şura Suresi* Ayet 27., *Necm Suresi* Ayet 53, *Hucurat Suresi*, Ayet 7, *Zümer Suresi*, Ayet 13, *Mücadele Suresi*, Ayet 8,9., *Şuara Suresi*, Ayet 14, *Ankebut Suresi*, Ayet 40, *Hud Suresi*, Ayet 89, *Mutaffifin Suresi*, Ayet 29.
- Kutluay, İ. (2009). *Mukaddes Zaman ve Mekânlar*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Kutluay, İ. (2010). *Sünnete Göre Kutsiyet*. İstanbul: Çıra Yayınları.
- Küçük, A., G. Tümer ve M. A. Küçük. (2009). *Dinler Tarihi*. Ankara: Beriken Yayınevi.
- Light, D. Jr. ve S. Keller (1982). *Sociology*. New York: Alfred A. Knopf.
- Luckmann, T. (2003). *Görünmeyen Din*. Coşkun, A. ve Aydın, F. (çev.). İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Lundberg, G.A., C.C., Schrag ve O.N., Larsen. (1970). *Sosyoloji*. Ozankaya Ö. ve Gürkan, Ü. (çev.). Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- Macdonis, J. J. ve K. Plummer. (1998). *Sociology: A Global Introduction*. Europe: Prentice Hall
- Malvarlığına Karşı Suçlarda Dolandırıcılık (2005). http://www.turkhukuk sitesi.com/makale_189.htm, (16 Aralık 2014).
- Marshall, G. (2003). *Sosyoloji Sözlüğü*. Akınhay, O. ve Kömürçü, D. (çev.) Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- McMaghy, C.H. (1985). *Deviant Behavior*. New York: Mac Millan Publishing Company.
- Mengüşoğlu, T. (1992). *Felsefeye Giriş*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Narin, R. (2011). *19. Yüzyılda Adapazarı*. Sakarya: Sakarya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınevi.

- Northbourne, L. (2003). *Modern Dünyada Din*. Ş. Yalçın (çev.). İstanbul: İnsan Yayınları.
- Okumuş, E. (2003). *Toplumsal Değişme ve Din*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Okumuş, E. (2005). *Çocuk Suçluluğunun Önlenmesi ve İslam*. Ankara: yy.
- Ongan, N.T. (2013). *Sosyal Uyum-Sosyal Sermaye Eksenli Kalkınma Yaklaşımının Sınıfsal Sonuçlarına İlişkin Bir Değerlendirme*. Akademik Araştırma İndeksi. S.36.
- Önder, A. (1992). *Ceza Hukuku Dersleri*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Özay, M. (2007). *Sekülerleşme ve Din*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Özden, S.Y. (2007). *Adli Psikiyatri*. İstanbul: Mavi İletişim Danışmanlık Tic. A.Ş.
- Özgenç, İ. (2006). *Türk Ceza Kanunu Gazi Şerhi (Genel Hükümler)*. Ankara: Ankara Açık Ceza İnfaz Kurumu Matbaası.
- Özkalp, E. (1993). *Sosyolojiye Giriş*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim, Sağlık Ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları.
- Öztürk, B. ve M.R., Erdem. (2005). *Ceza Hukuku (Kişilere Ve Mallara Karşı Suçlar)*, 4.Baskı. Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları.
- Parlıyan, A. (2008). *Sünrn-i İbn-i Mace Tercemesi, C.2*. İstanbul: Konya Kitapçılık.
- Parsons, T. (1965). *The Social System*, 2. bs., New York: The Free Press.
- Peck, D. L. ve C. D. Bryant. (2007). *21. Century Sociology The Sociological Perspective*. S. Tauber(ed.). California: Sage Publications.
- Pekcan N. (1996). *Karadere Uvalaları Adapazarı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Reid, S.T. (1982). *Crime And Criminology*. New York: CBS Cllege.
- Rey, M. L. (1986). *Türkiye’de Suçluların Islahı Üzerine Rapor*. M. T. Yücel (çev.). Ankara: Adalet Teşkilatını Güçlendirme Vakfı.
- Ross, E. (1918). *Alsworth: Social Control: A Survey of the Foundations of Order*, New York: The Mcmillan Company.
- Rubingten, E. ve M. Weinberg. (1981). *Deviance*. New York: Mc.Millian Comp.
- Sakarya Tarihi Dönemleri. (t.y.). Sakarya Büyükşehir Belediyesi Portalı. <http://www.sakarya.com.tr/sayfa/135-tarihi-donemleri.html> 05.11.2014
- Saygılı, S. (2006). *Ruh Hastalıkları ve Korunma Yolları*. İstanbul: Elit Kültür Yayınları.

- Scannell, P., P. Schlesinger ve C. Sparks (ed). (1992). *Culture and Power: A Media, Culture and Society Reader*. London: Sage Publications.
- Scheerer, S. ve H. Hess. (1997). *Social Control: A. Defence and Reformulation. R. Bergalli, & C. Sumner (Dü) içinde, Social Control and Poltical Order* (s. 96-130). London: Sage Publications.
- Solmaz, B. ve İ. Çapçioğlu. (2006). *Din Sosyolojisi Klasik ve Çağdaş Yaklaşımlar*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Subaşı, N. (t.y.). *Din ve Toplum* (Sosyoloji Lisans Programları).
- Sumner, C. (1997). *Social Control: The History and Politics of a Central Concept in Anglo-American Sociology*. In R. Bergalli ve C. Sumner (Eds.), *Social Control and Political Order*. London: Sage Publication (ss. 1-33).
- Şentürk, R. (2004). *Yeni Din Sosyolojileri*. İstanbul: Gelenek Yayınları.
- Tan, E.M. (1981). *Toplumbilime Giriş Temel Kavramlar*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Taplamacıoğlu, M. (1963). *Din Sosyolojisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Taş, K. (2005). *Üniversite Gençliğinin Dindarlık Kriterleri*. Ankara: Alter Yayınları.
- Taş, K. (2006). “*Dindarlığın Kriterleri Üzerine Tipolojik Bir Araştırma*”, *Dindarlığın Sosyo-Psikolojisi*, Ü. Günay ve C. Çelik(eds.). Adana: Karahan Kitabevi.
- Taşdelen, H. M. (2013). *Spor ve Sekülerleşme*. <http://www.kastamonur.com/test/spor-ve-sekuellerlik-prof-dr-h-musa-tadelen/> , (18.04.2015).
- Thompson, I. (2004). *Odaktaki Sosyoloji-Din Sosyolojisine Giriş*. İstanbul: Birey Yayıncılık.
- Turan, M. ve dğr. (hzl.) (2004). *Yedi Renk Yedi İklim Sakarya*. İstanbul: Sakarya Valiliği.
- Türkdoğan, O. (2005). *İslam Değerler Sistemi ve Max Weber*. İstanbul: IQ Kültür ve Sanat Yayınları.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2011). “*2011 Yılı Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması*” (No: 180). Ankara, Türkiye.
- Uluğtekin S. (1991). *Hükümlü Çocuk ve Yeniden Toplumsallaşma*. Ankara: y.y.
- Velidedeoğlu, H. V. (1949). “*Türk Medeni Hukuku, Aile Hukuku*”. İstanbul: y.y.
- Wach, J. (1974). *Din Sosyolojisi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Wagner, P. (1996). *Modernliğin Sosyolojisi: Özgürlük ve Cezalandırma*. M. Küçük. (çev.). İstanbul: Sarmal Yayınevi.

- Wallace, R. A. ve A. Wolf. (2004). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları: Klasik Geleneğin Geliştirilmesi*. L. Elburuz ve M. R. Ayas (çev.). İzmir: Punto Yayıncılık.
- Watt, W.M. (1982). *Modern Dünyada İslam Vahyi*. M.S. Aydın (çev.).Ankara: Hülbe Basım ve Yayıncılık.
- Weber, M. (1963). *The Sociology Of Religion*, E. Fischhoff (çev.), Introduction on by Talcott Parsons. Boston: Beacon Press.
- Wilber, K. (1995). *Transandantal Sosyoloji*. C. Polat (çev.). İstanbul: İnsan Yayınları.
- Wilson, D. (2001). *Social Control*. E. McLaughlin, & J. Muncie (Dü) içinde, The SAGE Dictionary of Criminology, s.s. 268-269. London: SAGE Publications.
- Yapıcı, A. (2006). *Algısal Açıdan Müslüman Kimliği ve Dindarlık, Dindarlığın Sosyo-Psikolojisi*, Ü. Günay ve C. Çelik (eds.). Adana: Karahan Kitabevi.
- Yatkın, N. (2006). *Günahla İlgili Bir Hadisin Tahlili*, 1. Baskı. Ankara: Avrasya Yayıncılık.
- Yavuzer, H. (2001). *Çocuk ve Suç*, 10.Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2005). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H.(1986). *Psikososyal Açıdan Çocuk Suçluluğu*. İstanbul:İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Yılmaz, T. (2002). “*Ergenlerde Risk Alma Davranışının İncelenmesi*” , I. Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu, Ankara.
- Ysseldyk, R., K. Matheson ve H. Anisman. (2010). “*Religiosity As Identity: Toward An Understanding Of Religion From A Social Identity Perspective*”, Personality And Social Psychology Review. 14.1.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.dunyadinleri.com/tr-tr/sayfa/listesi/hiristiyan-bayramlari-ve-kutsal-gunleri>, erişim tarihi 09 Ekim 2014.

<http://www.kanalahaber.com/haber/yasam/dini-bilgileri-nereden-ogreniyoruz-183485/>, erişim tarihi 15 Aralık 2014.

<http://nenedir.com.tr/sosyal-sapma-nedir/> erişim tarihi 25 Şubat 2015.

<http://www.kriminoloji.com>, 01 Mart 2015.

MAKALELER

- Akalın, A. (2013). *İslam Hukuku Açısından Suçun Unsurları*, e-Şarkiyat İlimi Araştırma Dergisi, S. X: 50-72.
- Arık, C. (2011). *Toplumsal Zihniyet Aracılığı İle Sosyal Kontrol*. Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi. 2.1, 101-115.
- Ataç, E., ve D. Gürbüz. (2009). *Kentsel Mekanda Gelişen Suça Müdahale Etmede Disiplinlerarası Güvenlik Politikaları*. Bilimleri Dergisi (Turkish Journal of Police Studies), 11. 1, 25-47.
- Balamir B. R. ve A. Gelgeç Bakacak. (2009). *Modernitenin Sosyal Kontrol Söyleminin Değişen Görünümleri*. Edebiyat Fakültesi Dergisi. 26.1, 33-48.
- Bell, D. (1977). "The Return Of The Sacred? The Argument On The Future Of Religion", The British Journal Of Sociology, London: Blackwell Publishing. 28.4.
- Benda, B. B. ve R. F. Corwyn. (2001). "Are The Effects Of Religion On Crime Mediated, Moderated, And Misrepresented By In Appropriate Measures?", Journal Of Social Service Research. Haworth Press. 27.3, 57-86
- Bendle, M. F. (1999). "The Death Of The Sociology Of Deviance?", Journal Of Sociology, 35. 1, 42
- Blume, J., T. Eisenberg ve M.T. Wells. (2004). "Explaining Death Row's Population and Racial Composition", Journal of Empirical Legal Studies, 1. 1, 165-207.
- Booth, J. A., A., Farrell, ve S. P. Varano. (2008). *Social Control, Serious Delinquency, and Risky Behavior; A Gendered Analysis, Crime ve Delinquency*. 54. 3, 423-456.
- Cochran, J. K. ve P. B. Wood. (1994). "Is The Religiosity-Delinquency Relationship Spurious? A Test of Arousal and Social Control Theories", Journal of Research in Crime&Delinquency. 31. 1, 92-123.
- Cohen, S. (1996). *The Punitive City*. In J. Munciee, E. Mclaughlin ve M. Langan (Eds.), *Criminological Perspectives*. London: Sage Publications. 399-412.
- Çalışkan, M. (2015). *Suçü Önlemede Sosyal Sermaye Unsuru Olarak Din Kurumundan Yararlanma*, Akademik Bakış Dergisi, s. 48, 532-548.
- Çalışkan, M. ve Y. Mencik. (2015). *Değişen Dünyanın Yeni Yüzü: Sosyal Medya*, Akademik Bakış Dergisi, s. 50, 254-277.
- Dursun, H. (1997). *Aile Yapısının Suç Üzerindeki Etkileri*, Ankara Barosu Dergisi. s.4 65-69.

- Güllü İ. ve M.A. Can. (2014). *İslam Dininin Suça Bakışı ve Suçu Önlemeye Yönelik Yaklaşımları Üzerine Bir Analiz*, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi. 16.1, 212-216.
- Hadden, J. K. (1989). “*Desacralizing Secularization Theory*”, *Secularization and Fundamentalism Reconsidered*, New York: Paragon House. V.3, 3-26.
- Hira, İ. ve N. Altun. (2011). *Suçü Önlmede Sosyal Sermaye Olarak Sosyal Kontrolde Yararlanmak*, Akademik İncelemeler Dergisi. 6. 1.
- Hira, İ., M. E. Babacan ve İ. Haşlak. (2011). *Sosyal Medya ve Arap Baharı*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 6. 2.
- İçli, T. G. (1987). *Adam Öldürme Olayında Sosyo-Ekonomik ve Kültürel Faktörlerin Önemi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fak. Dergisi V.2. 21-45.
- İçli, T. ve E. Burcu. (1993). “*İnformal Sosyal Kontrolün Sağlanmasında Ailelerin Gelir ve Eğitim Düzeyinin Önemi: Ankara`da Uygulamalı Bir Çalışma*” Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 10. 1, 43-56.
- Johnson, B. R., S. Li, D. B. Larson ve M. McCullough. (2000). “*A Systematic Review Of The Religiosity And Delinquency Literature: A Research Note*”, Journal Of Contemporary Criminal Justice, Sage Publications, 16.1.
- Karakuş, Ö. (2013). *Suç Korkusunun Sosyolojik Belirleyenleri: Sosyal Sermaye mi? Sosyal Kontrol mü?*. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 14. 1, 1-19.
- Karasu, M.A. (2012). *Kent ve Suç Üzerine Kavramsal Bir Çerçeve*. C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 13. 2.
- Kılıç, A. F. (2007). *Din Sosyolojisinde Dini Grup Tipolojileri*. Değerler Eğitimi Dergisi. 5. 13, 37-58.
- Kılıç, A.F. ve S. Ağçoban. (2013). *Gelenek ve Modernizm Bağlamında İslam*. Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. XV. 28.
- Kızmaz Z. (2005a). “*Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklama Potansiyelleri Üzerine Bir Değerlendirme*” C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi. 29. 2, 149-174.
- Kızmaz, Z. (2005b). *Göç ve Yoksulluğun Patolojisi: Siyasal Şiddetten Sosyal Şiddete*, Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 8. 1, 85-114.
- Kızmaz, Z. (2005c). “*Din ve Suçluluk: Suç Teorileri Açısından Kuramsal Bir Yaklaşım*”. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 15. 1, 189-215
- Koster, F, H. Goudriaan ve C. V. D. Schans. (2009). “*Shame And Punishment: An International Comparative Study On The Effects Of Religious Affiliation And Religiosity On Attitudes To Offending*”, European Journal Of Criminology, 6.6.

- Lee, M. R. (2006). "The Religious Institutional Base And Violent Crime In Rural Areas", Journal For The Scientific Study Of Religion, 45.3, 309-324
- Lewis, D. (1996). "Crime and Community: Continuities, Contradictions and Complexities", Cityscape: A Journal of Policy Development and Research. 2. 2, 95-120.
- Lıska, A.E. ve B.D. Worner. (1991). "Functions of Crime: A Paradoxical Process". American journal of sociology, 116. 6, 441-463.
- Matsueda, R. L. (1982). "Testing Control Theory and Differential Association: A Casual Modeling Approach", American Sociological Review. 47. 4, 489-504.
- McLaughlin, E. (t.y.). "Key Issues in Policework", Controlling Crime, 2. bs. E. McLaughlin ve J. Muncie (Eds.). London: Sage Publications, 53-100.
- Nirun, N. (t.y.). Suç Hadisesinin Sosyal Sebepleri Üzerine Bir Araştırma. y.y. 121-188.
- Northcott, M. S. (2010). Din Araştırmalarında Sosyolojik Yaklaşımlar, A.F. Kılıç (çev.). Toplum Bilimler Dergisi. 4. 7, 265-292.
- Osgood, W. ve diğ. (1988). The generality of deviance in late adolescence and early adulthood. American Sociological Review. 53, 81-93.
- Park, R. (1969). "Hazlitt and Bentham", Journal of the History of Ideas. 30. 3, 369-384.
- Polat, A. (t.y.). Suç İstatistiklerine İlişkin Sorunlar Ve Öneriler, Polis Bilimleri Dergisi 10. 1.
- Sparks, R. ve E. Girling. (2001). "Fear, Everyday Urban Lives", Urban Studies. 38. 5-6, 885-898.
- Stack, S ve M. J. Kanavy. (1983). "The Effect Of Religion On Forcible Rape: A Structural Analysis", Journal For The Scientific Study Of Religion. 67-74.
- Svensson, R. (2003). "Gender Differences in Adolescent Drug Use: The Impact of Parental Monitoring and Peer Deviance", Youth & Society, 34. 3, 300-329.
- Tonta, Y. (2009). Dijital Yerliler, Sosyal Ağlar ve Kütüphanelerin Geleceği. Türk Kütüphaneciliği 23.4, 742-768.
- Töremen, F. ve N. Sönmez. (2003). "Sosyal Sermayeyi Artırma Rolü ve Katkısı Bağlamında Polis Davranışları", Polis Bilimleri Dergisi. 5. 3-4.
- Vural, M. (2002). "Aydınlanma Felsefesinde Dini ve Muhafazakâr Muhalefet" A.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, 43.2.
- Wallas, G. (1923). "Jeremy Bentham", Political Science Quarterly, 38. 1, 45-56.
- Watts, A. ve T. Watts. (1981). "Minorities and Urban Crime Are They The Cause or The Victim?", Urban Affairs Quarterly. 16. 4, 423-436.
- Yaşar, M.R. (2003). Dinden Psikiyatriye: Değişen Sosyal Kontrol Sürecinin Doğası. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi. 3.3.

TEZLER

- Aktaş, H. (2006). *Osmanlı'da Mübarek Gün ve Gecelerde Dini Musiki*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi SBE.
- Atasağun, G. (1996). *İlahi Dinlerde (Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam'da) Dini Semboller*, Doktora Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi SBE.
- Bakacak, A.G. (2002). *Modern Dönemde Becker ve Goffman'ın Yaklaşımlarında Etiketlenmiş Suçlu Anlayışı ve Günümüzdeki Yansımaları*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi SBE.
- Chu, D. C. (2003). *Religiosity As Social Capital In The Explanation Of Desistance From Crime*, Ph.D Thesis, University Of New York.
- Çevik, M. (2010). *Dindarlık Suç İlişkisi "Adıyaman Açık ve Kapalı Ceza İnfaz Kurumları Örneği"*. Yüksek Lisans Tezi. Şanlıurfa: Harran Üniversitesi SBE.
- Erdoğan, S. (2014). *Kur'an Sünnet Işığında Suç Ceza Uygunluğu*, Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi SBE.
- Eser, H.B. (2010). *Dinin Siyasal Davranışlar Üzerindeki Etkisi: Antalya Örnek Olay Araştırması*. Doktora Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi SBE.
- Gönültaş, M.B. (2009). *Adana İlinde Mala ve Şahsa Karşı Suç İşleyen Çocukların Sosyodemografik Özelliklerinin Ortaya Konulması*. Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Gürler, A. (2010). *Din ve Suç (Hükümlüler Üzerine Uygulamalı Bir Araştırma)*, Doktora Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi SBE.
- Gürsoy, M. (2013). *Kentleşme Sürecinde Göç Suçluluk İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Adıyaman: Adıyaman Üniversitesi SBE.
- Hazar, E. (2012). *Gözetleme Toplumu Bağlamında Çağdaş Sosyal Kontrol Araçları: Kapalı Devre Kamera Sistemleri ve Toplumsal Fayda ve Maliyetleri-Ankara İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü.
- İğde, İ. (2009). *Mahkûmları Suça Yönelten Faktörler Ve Din Anlayışları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kandemir, E. (2008). *Hz. Muhammed'de Kutsala Sahip Çıkma Olgusu*, Yüksek Lisans Tezi, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi SBE.
- Kılınç, H. (2010). *Kitab-ı Mukaddes'teki İmge ve Simgelerin Dinler Tarihi Açısından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi SBE.

- Kızmaz, Z. (2002). *"Bazı Sosyal Değişkenler Bağlamında Doğu Anadolu Bölgesinde Suç ve Suçluluk"*, Doktora Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi SBE.
- Konuralp, C.S. (2006). *İcra ve İflas Hukuku'nda İhtiyati Tedbirler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Korkmaz, M. (2014). *Sosyal Medya-Kamu Politikaları Etkileşimi: Gezi Parkı Olayları Üzerine Bir Değerlendirme*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi SBE.
- Kutluay, İ. (1996). *Kutsal ve Kutsallık Anlayışı ile Hadislerde Bazı Zaman ve Mekânların Efdaliyeti*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi SBE.
- Muratoğlu, B. (2009). *Sosyal Sapkınlığın Medyadaki Temsilinin Çizgi Filmler Üzerinden İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi SBE.
- Önder, M. S. (2007). *Diyarbakır'da Yankesicilik ve Kapkaç Olaylarına Karışan 18 Yaş Altı Kişilerin Sosyolojik Analizi*. Yüksek Lisans Tezi. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi SBE.
- Pekel Uludağlı, N. (2011). *Suçta Karışmış ve Karışmamış Ergenlerin Aile, Akran, Mahalle Özellikleri İle Psikolojik ve Akademik Niteliklerinin İncelenmesi*. Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi SBE.
- Peker, H. (1987). *Suçlularda Dini Davranışlar*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi SBE.
- Sabimbona, S. (2013). *Sosyal Ağların Öğrenme Aracı Olarak Değerlendirilmesi: Burundi ve Türkiye Karşılaştırması*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Sarı, S.A. (2004). *Ahmet Rıza'nın Sosyolojik ve Dini Görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi SBE.
- Soyaslan, Y. (2008). *Bir Sapma Türü Olarak Hırsızlık Olgusu Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma (Elazığ Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ. Fırat Üniversitesi SBE.
- Tecim, E. (2006). *Cezaevlerinde Dini Yaşantı Ve Din Algısı: Konya Örneği*, Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi SBE.
- Türkeş, M.C. (2004). *Ergenlerde Sapkın Davranışın Nedenleri Olarak Özdenetim ve Aile İçi Denetim Mekanizmalarının Analizi*. Yüksek Lisans Tezi. Bursa: Uludağ Üniversitesi SBE.
- Üresinler, R. (2005). *Sosyo-Kültürel Yapı ve Suç*. Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi SBE.

- Vural, E. (2011). *Ütopya ve Distopyalarda Sosyal Kontrol*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi SBE.
- Yektar, O.N. (2014). *Hz. Peygamber'in Suça ve Suçluya Bakışı*, Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi SBE.
- Yıldırım, A. (2007). *İslam Ceza Hukukunda Suça Misliyle Mukabele Prensibi*, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi SBE.
- Yıldırım, A. (2013). *Kur'an ve Sünnet Işığında Cezanın Amacı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi SBE.
- Yılmaz, K.C. (2009). *Sakarya Yöresi Halk Oyunlarının Ezgi ve Ritim Bakımından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi SBE.

EKLER

Ek 1. Anket Formu

HÜKÜMLÜLERDE “KUTSAL GÜN BİLİNCİ” ANKETİ

Değerli katılımcı, bu anket “**hükümlülerde kutsal gün**” bilincini ölçmeyi hedeflemektedir. Bu çerçevede bazı sorular sorulmuştur. Veriler tamamen bilimsel amaçlar için kullanılacaktır. Sizin aleyhinde ya da lehinde birer delil teşkil etmemektedir. Anketi dolduranın kimlik bilgisi hiçbir surette alınmayacaktır. Bu sebeple anketin üzerine **isim yazmayınız**. Lütfen size en uygun seçeneğin başındaki kutucuğu işaretleyiniz.

Anketin doldurulmasında gösterdiğiniz ilgi ve yardımınızdan dolayı çok teşekkür ederim.

Mustafa ÇALIŞKAN
SAÜ Felsefe ve Din Bilimleri
Doktora Öğrencisi

Lütfen kendinize uygun olan seçeneğin önündeki paranteze (X) işareti koyarak durumunuzu belirtiniz

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Yaşınız:

18-25   26-35   36-45   46-55   56 ve Üstü

2.Cinsiyetiniz:

Erkek   Kadın

3. Eğitim Durumunuz:

Okula gitmedim   İlkokul   Ortaokul   Lise
 İmam Hatip Lisesi   Üniversite

4. Medeni durumunuz:

Evli Bekâr Dul Boşanmış

5. Mesleğiniz: .....

6. Daima ikamet ettiğiniz şehir: .....

7. Evli iseniz, evlilik durumunuz?

Evli değilim 1.Evliliğim 2.Evliliğim 3.Evliliğim 4.Evliliğim

8. Annenizin öğrenim durumu nedir?

Okula gitmedi İlkokul Ortaokul Lise
 İmam Hatip Lisesi Üniversite

9. Babanızın öğrenim durumu nedir?

Okula gitmedi İlkokul Ortaokul Lise
 İmam Hatip Lisesi Üniversite

10. Cezaevine girme nedeniniz olan fiili kaç yaşınızda işlediniz?

.....

11. Cezaevine girme nedeniniz olan suç fiilini hangi gün ya da islam dini açısından kutsal kabul edilen **gecelerde/kandillerde** ya da bayramlarda mı işlediniz?

..... günü ..... gecesi ..... bayramı

Hatırlamıyorum

12. Hangi suçtan dolayı cezaevinde bulunuyorsunuz?

.....

İKİNCİ BÖLÜM

1. Mübarek gün ve gecelerin önemine inanır mısınız?

Kesinlikle inanırım İnanırım Ne inanırım ne inanmam
 İnanmam Kesinlikle inanmam

2. İslam dinine göre en kutsal gece hangisidir?

Cuma   Mevlid   Kadir   Regaib   Mi'rac   Berat

3. Ben hükümlü olmadan önce mübarek gecelerin hep farkında olurdum.

Her zaman   Sıklıkla   Bazen   Nadiren   Hiçbir zaman

4. Ben hükümlü olduktan sonra mübarek gecelerin hep farkında oluyorum.

Her zaman   Sıklıkla   Bazen   Nadiren   Hiçbir zaman

5. Bence mübarek gün ve gecelerin diğer gün ve gecelerden hiçbir farkı yoktur.

Kesinlikle Katılıyorum   Katılıyorum   Ne katılıyorum ne katılmıyorum

Katılmıyorum   Kesinlikle katılmıyorum

6. Hükümlü olmadan önce mübarek gün ve gecelerde daha huzurlu oluyordum.

Kesinlikle Katılıyorum   Katılıyorum   Ne katılıyorum ne katılmıyorum

Katılmıyorum   Kesinlikle katılmıyorum

7. Hükümlü olduktan sonra mübarek gün ve gecelerde daha huzurlu oluyorum.

Kesinlikle Katılıyorum   Katılıyorum   Ne katılıyorum ne katılmıyorum

Katılmıyorum   Kesinlikle katılmıyorum

8. Mübarek gün ve gecelerin önemiyle alakalı ailemden bir şey öğrenmedim.

Kesinlikle Katılıyorum   Katılıyorum   Ne katılıyorum ne katılmıyorum

Katılmıyorum   Kesinlikle katılmıyorum

9. Hükümlü olmadan **önce** genellikle Cuma namazlarına giderdim.

Her zaman   Sıklıkla   Bazen   Nadiren   Hiçbir zaman

10. Hükümlü olmadan **önce** ramazan orucunun tamamını tutardım.

Her zaman   Sıklıkla   Bazen   Nadiren   Hiçbir zaman

11. Hükümlü olduktan **sonra** ramazan orucunun tamamını tutuyorum.

Her zaman   Sıklıkla   Bazen   Nadiren   Hiçbir zaman

12. Annem, babam ve diğer büyüklerim mübarek gün ve gecelere çok büyük değerler verir.

Her zaman   Sıklıkla   Bazen   Nadiren   Hiçbir zaman

13. Hükümlü olmadan önce **Kadir Gecesinde** genellikle camiye gitmeye çalıştım.

Her zaman   Sıklıkla   Bazen   Nadiren   Hiçbir zaman

14. Hükümlü olmadan önce **mübarek günlerde** kendimi suç oluşabilecek eylemlerden uzak tutmaya çalıştım.

Her zaman   Sıklıkla   Bazen   Nadiren   Hiçbir zaman

15. İnsan kontrolden çıkınca mübarek günlerde bile en büyük suç oluşabilecek eylemleri işleyebilir.

Kesinlikle Katılıyorum   Katılıyorum   Ne katılıyorum ne katılmıyorum
 Katılmıyorum   Kesinlikle katılmıyorum

16. İnsanlar mübarek günlerde daha az suç fiilini gerçekleştirir.

Kesinlikle Katılıyorum   Katılıyorum   Ne katılıyorum ne katılmıyorum
 Katılmıyorum   Kesinlikle katılmıyorum

17. İnsanlar mübarek günlerde ve normal günlerde aynı oranda suç eylemlerini gerçekleştirir.

Kesinlikle Katılıyorum   Katılıyorum   Ne katılıyorum ne katılmıyorum
 Katılmıyorum   Kesinlikle katılmıyorum

18. Ben mübarek günlerde bir kötülük/yanlışlık yaptığımda vicdan azabı çekerdim.

Kesinlikle Katılıyorum   Katılıyorum   Ne katılıyorum ne katılmıyorum
 Katılmıyorum   Kesinlikle katılmıyorum

19. Mübarek gün ve geceler insanların tövbe etmesi için en müsait zamanlardır.

Kesinlikle Katılıyorum   Katılıyorum   Ne katılıyorum ne katılmıyorum
 Katılmıyorum   Kesinlikle katılmıyorum

20. Çocuklara mübarek gün ve gecelerin önemi anlatılmalıdır.

Kesinlikle Katılıyorum   Katılıyorum   Ne katılıyorum ne katılmıyorum
 Katılmıyorum   Kesinlikle katılmıyorum

21. Ben mübarek gün ve gecelerde herhangi bir suç işlediğimi hatırlamıyorum.

- Kesinlikle Katılıyorum   Katılıyorum   Ne katılıyorum ne katılmıyorum
 Katılmıyorum   Kesinlikle katılmıyorum

22. Hükümlülere mübarek gün ve gecelerle alakalı daha çok bilgi verilmelidir.

- Kesinlikle Katılıyorum   Katılıyorum   Ne katılıyorum ne katılmıyorum
 Katılmıyorum   Kesinlikle katılmıyorum

23. Hapishanede mübarek gün ve gecelerin diğer gün ve gecelerden bir farkı yoktur.

- Kesinlikle Katılıyorum   Katılıyorum   Ne katılıyorum ne katılmıyorum
 Katılmıyorum   Kesinlikle katılmıyorum

24. Hapishanede mübarek gün ve gecelerde programlar yapılmalıdır.

- Kesinlikle Katılıyorum   Katılıyorum   Ne katılıyorum ne katılmıyorum
 Katılmıyorum   Kesinlikle katılmıyorum

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1. Mutlak kudret sahibi olan Allah birdir ve gerçekten mevcuttur.

- Kesinlikle Katılıyorum   Katılıyorum   Ne katılıyorum ne katılmıyorum
 Katılmıyorum   Kesinlikle katılmıyorum

2. Ahiret günü ve ölümden sonra hayat vardır.

- Kesinlikle Katılıyorum   Katılıyorum   Ne katılıyorum ne katılmıyorum
 Katılmıyorum   Kesinlikle katılmıyorum

3. Hz. Muhammed Allah'ın kulu ve peygamberidir.

- Kesinlikle Katılıyorum   Katılıyorum   Ne katılıyorum ne katılmıyorum
 Katılmıyorum   Kesinlikle katılmıyorum

4. Kader vardır, hayır (iyilik) ve şer (kötülük) Allah'tan gelir.

- Kesinlikle Katılıyorum   Katılıyorum   Ne katılıyorum ne katılmıyorum
 Katılmıyorum   Kesinlikle katılmıyorum

5. Dünya malının hiçbir değeri yoktur, önemli olan öbür dünyada mutlu olmaktır.

- Kesinlikle Katılıyorum   Katılıyorum   Ne katılıyorum ne katılmıyorum
 Katılmıyorum   Kesinlikle katılmıyorum

6. Farz olan ibadetlerimi yaparım.

- Her zaman   Sıklıkla   Bazen   Nadiren   Hiçbir zaman

7. Dinimin yasakladığı şeyleri yapmaktan sakınıyorum.

- Her zaman   Sıklıkla   Bazen   Nadiren   Hiçbir zaman

8. İbadetlerimi yeterince yerine getiremem beni rahatsız eder.

- Her zaman   Sıklıkla   Bazen   Nadiren   Hiçbir zaman

9. Dindar insanın dünyada her işinin rast gideceğine inanırım.

- Her zaman   Sıklıkla   Bazen   Nadiren   Hiçbir zaman

10. Allah'a dua etme ihtiyacı hissediyor musunuz?

- Her zaman   Sıklıkla   Bazen   Nadiren   Hiçbir zaman

11. Kendinizi dindarlık bakımından hangi grupta görüyorsunuz?

- Çok dindar   Dindar   Dinle az ilgili   Din ile hiç ilgisi yok

12. Günlük hayatı kanunlarla birlikte dini kurallarda düzenlemelidir.

- Kesinlikle Katılıyorum   Katılıyorum   Ne katılıyorum ne katılmıyorum
 Katılmıyorum   Kesinlikle katılmıyorum

13. Evlenirken resmi nikâhın yanında dinî nikâh da yaptırmak gereklidir.

- Kesinlikle Katılıyorum   Katılıyorum   Ne katılıyorum ne katılmıyorum
 Katılmıyorum   Kesinlikle katılmıyorum

14. Arkadaş seçiminde dini hassasiyeti olan kişileri tercih ederim.

- Her zaman   Sıklıkla   Bazen   Nadiren   Hiçbir zaman

15. Arkadaşlarımın yaptığı dini içerikli sohbetlere katılırım.

- Her zaman   Sıklıkla   Bazen   Nadiren   Hiçbir zaman

16. Dinimiz insan sevgisini esas aldığı için suç işlemeyi engeller.

- Kesinlikle Katılıyorum   Katılıyorum   Ne katılıyorum ne katılmıyorum
 Katılmıyorum   Kesinlikle katılmıyorum

17. Dini inanç insanları suç işlemekten alıkoyar.

- Kesinlikle Katılıyorum   Katılıyorum   Ne katılıyorum ne katılmıyorum
 Katılmıyorum   Kesinlikle katılmıyorum

18. Din, bazen insanları suç işlemeye teşvik eder.

- Kesinlikle Katılıyorum   Katılıyorum   Ne katılıyorum ne katılmıyorum
 Katılmıyorum   Kesinlikle katılmıyorum

19. İnsanları tecavüz suçunu işlemekten alıkoyan en önemli faktör dindir.

- Kesinlikle Katılıyorum   Katılıyorum   Ne katılıyorum ne katılmıyorum
 Katılmıyorum   Kesinlikle katılmıyorum

20. Dindar olmayan birinin suç işleme olasılığı daha fazladır.

- Kesinlikle Katılıyorum   Katılıyorum   Ne katılıyorum ne katılmıyorum
 Katılmıyorum   Kesinlikle katılmıyorum

21. Yeterli bir din eğitimi alsaydım burada bulunma nedenim olan suçu işlemezdim.

- Kesinlikle Katılıyorum   Katılıyorum   Ne katılıyorum ne katılmıyorum
 Katılmıyorum   Kesinlikle katılmıyorum

22. Dinimizin öngördüğü cezalar günümüzde uygulanabilir değildir.

- Kesinlikle Katılıyorum   Katılıyorum   Ne katılıyorum ne katılmıyorum
 Katılmıyorum   Kesinlikle katılmıyorum

Bu konularla alakalı ankette olmayan eklemek istediğiniz görüşleriniz varsa lütfen ekleyiniz;

.....
.....
.....
.....

ÖZGEÇMİŞ

Mustafa ÇALIŞKAN, 1968 yılında Nevşehir ilinde doğdu. İlk ve ortaöğrenimini Kayseri’de tamamlayarak 1983 yılında Ankara Polis Koleji Sınavını kazandı. 1987 yılında Polis Akademisi’ne girdi ve 1991 yılında mezun oldu.

Polis Koleji, Polis Akademisi, Adalet Meslek Yüksek Okulu, İstanbul Adli Tıp Enstitüsü Yüksek Lisans programından mezun oldu. Halen Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora programına devam etmektedir.

